

**T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA**



**ARŐIV BELGELERİYLE ERMENİ FAALİYETLERİ
1914-1918
CİLT VI**

**ARMENIAN ACTIVITIES IN THE ARCHIVE DOCUMENTS
1914-1918
VOLUME VI**



Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

**ANKARA
GENELKURMAY BASIMEVİ
2006**

Kapak Resmi:

İzmit'in Kullar köyünde Ermeniler tarafından balta ile katledilmiş Türklerin olay yerinde çekilmiş fotoğrafları. Sağdan sola: 1. Boşnak Malik, 2. Abdülhamit oğlu Ali, 3. Ali oğlu Seyid – 14 yaşında, 4. Ömer oğlu Abdülgani, 5. Abdülgani oğlu Mecid, 6. Abdullah oğlu Hüseyin, 7. Bekir oğlu Yusuf, 8. Osman oğlu İsmail.

Cover photo:

Photo, taken on the spot, of some of the Turkish victims assassinated with hatchets by Armenians in the village of Kullar, Izmit. From right to left: 1. Bosnian Malik, 2. Abdülhamid's son Ali, 3. Ali's son Seyid – aged 14 years, 4. Ömer's son Abdülgani, 5. Abdülgani oğlu Mecid, 6. Abdullah's son Hüseyin, 7. Bekir's son Yusuf, 8. Osman's son İsmail.

**T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA**



**ARŐIV BELGELERİYLE ERMENİ FAALİYETLERİ
1914-1918**

**CİLT VI
(1914-1915)**

**ARMENIAN ACTIVITIES IN THE ARCHIVE DOCUMENTS
1914-1918**

**VOLUME VI
(1914-1915)**

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

**ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2006**

İNCELEME KURULU / INSPECTION COMMITTEE

Prof.Dr. Hikmet ÖZDEMİR
Doç.Dr. Yusuf SARINAY
Dr.J.Öğ.Alb. Hidayet VAHAPOĞLU
Dr. İlknur ALTINTAŞ
Dr.Öğ.Yb. Zekeriya TÜRKMEN

YAYIN KURULU / PUBLICATION COMMITTEE

Yayına Hazırlayan / Editor

Dr. Öğ. Alb. Ahmet TETİK

İngilizce Çeviri ve Sayfa Düzeni / English Translation and Page Design

Uzm. Yusuf Serdar DEMİRTAŞ

Belge Araştırma ve Çeviri / Document Research and Transcription

Uzm. Sema KİPER
Uzm. Ayşe SEVEN
Uzm. Melike CEYHAN
Uzm. Çiğdem ÇAĞLAR
Uzm. Mehmet KORKMAZ

Düzelti / Redaction

Uzm. Mahmut Yüksel CANBAZ
Uzm. İbrahim KILIÇ

Belge Ayırım / Document Classification

Uzm. Nuri BAYRAK

Belge Onarım / Document Restoration

Türkan YILMAZ

Belge Çekim / Document Scanning

Uzm. Mesut GÜVENBAŞ
Erhan KANDEMİR

Veri Hazırlama / Data Processing

Nuray ÇALIŞKAN

SUNUŞ

Osmanlı Devleti'nin en önemli idari özelliklerinden biri de yurttaşları arasında ayırım yapmaması, bütün yurttaşlarına adil ve eşit muamele etmesidir. Bunlar arasında Ermeni yurttaşlar, yüzyıllar boyunca huzur ve refah içinde yaşamışlar "millet-i sâdika" olarak anılmışlardır. Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere Devletin çok önemli makam ve mevkilerinde görev yapmışlardır.

Bütün bunlara rağmen XIX. yüzyıl sonlarından itibaren ayrılıkçı Ermeni terör örgütleri dış güçlerin piyonu olarak Osmanlı Devleti'ne isyan etmişlerdir. Dış bağlantılı olarak teşkilatlanan ve eylemler yapan Ermeni terör örgütlerinin savunmasız Türkleri nasıl katlettikleri belgelerde açıkça görülmektedir.

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığınca yayımlanan belgelerin bu cildinde, Taşnaksütyun örgütünün İstanbul merkezli olmak üzere gösterdiği faaliyetleriyle ilgili olarak yakalananların ifade tutanakları yer almaktadır. Bu ifadelerde açıkça görülecektir ki ayrılıkçı Ermeni hareketinin temel düşüncesinde hiçbir değişiklik yoktur. Dış bağlantılar muhafaza edilerek Devlete isyan sürdürülmüştür. Bu orijinal belgeler; Türkleri haklı iken haksız duruma düşürmeye çalışanlara verilebilecek en güzel kanıtlardır.

Tarihte yaşanmış gerçeklerin orijinal belgeleri Osmanlıca, Türkçe ve İngilizce olarak bu kitapta yer almıştır. Böylece bu belge yayın, konuyla ilgili gerçekleri görmeden ve bilmeden yorum yapanlara en güzel cevap niteliğindedir.

Eyüp KAPTAN
Korgeneral
ATASE Başkanı

PRESENTATION

One of the most important administrative characteristics of the Ottoman State was to treat all her citizens justly and equally without any discrimination. The Armenian citizens who lived in peace and prosperity for long centuries came to be known as the "*Millet-i sadıka*" [faithful nation]. They were appointed to the most important positions in the government, the Ministry of Foreign Affairs being the first.

Despite all these, the separatist Armenian terror organizations rebelled against the Ottoman State as the pawns in the hands of the foreign states. The documents clearly reveal how the Armenian terror organizations, who were organized and indulged in various terror activities in affiliation to the foreign powers, massacred the defenseless Turks.

In this volume of the series, published by the Turkish General Staff Directorate of Military History and Strategic Studies (ATASE), the testimonies of the members of the Daschnakzoutioun organization who were detained for having indulged in terrorist activities incited from Istanbul. It will clearly be seen through the documents that there is no difference between the basic ideologies of the separatist Armenian engagements. Insurgencies against the State continued in affiliation to foreign states. These original documents are the best proofs to be given to those who are trying to alter the truth by depicting the righteous Turks unjust.

The facsimiles, transcriptions, Turkish and English translations of the original documents of the facts lived in history are presented in this volume as well. Thus, this document-publication constitutes a firm stance against the ignorant and blind interpreters of the truth.

Eyüp KAPTAN
Lieutenant General
Chief of ATASE

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Birinci Bölüm / Part One 3

Belgelerin Günümüz Türkçesi ve İngilizce Tercümeleri
Turkish and English Translations of the Documents

İkinci Bölüm / Part Two 289

Belgelerin Tıpkıbasımları ve Çevrim Yazıları
Facsimiles of the Documents and Transcriptions

TOPLUMSAL ETKİ

Ermeni örgütlerinden Taşnaksütyun'un, 1916 yılında, İstanbul'daki yasa dışı faaliyetleriyle ilgili olarak ele geçirilen örgüt üyelerinin ifade tutanakları bu örgütün çalışmaları hakkında şaşırtıcı bilgileri ortaya koymaktadır.

Taşnaksütyun örgütünün tehciye rağmen faaliyetlerini sürdürdüğü ifadelerde açıkça belirtilmektedir. Örgütün merkezî otoriteye dayanan bir yapısı vardır. "Sorumlu Kurul"un ne olduğuna dair bir soruya verilen cevapta şunlar söyleniyor: "Siyasi kuruldan bir ve askerî kuruldan da bir kişi gider. Bunlar toplanır ve görüşürler. Buna karma meclis derler. Bu karma meclis toplanır ve müzakere eder. Şubelerin ve kişilerin kendi başlarına hareketlerde bulunmamasına karar vermişler." (s. 80)

Örgütlü ve organize bir suç örgütü olarak Taşnaksütyun'un dış bağlantıları da Balkanlar üzerinden yürütülür. "Balkanlardaki örgüt yönetimine İstanbul'daki tutuklamaları haber verdik ve para istedik. Elçilere de tutuklamalardan dolayı, olayı protesto etmelerini bildirdik" (s. 6).

Tehcir kararının alınmasından ve uygulanmasından sonra yasa dışı Ermeni örgüt mensuplarından yakalanamayanlar faaliyetlerine devam etmiş, İstanbul genelinde mahalle seviyesinde bir örgütlenme dahi yapabilmişlerdir. Kullandıkları yöntem, değişmez yasa dışı örgüt yöntemleridir. Örgüt faaliyetlerinde kadınları kullanmak bunların başında gelir. "Mahalledeki tutuklamalar ve uzaklaştırmalar hakkındaki bilgileri elde etmek için kadınları da aralarındaki postacılıkta istihdam etmişler ve buna da 'Agravani, Leylak heyetleri' adını vermişlerdir. Özellikle Anadolu'daki duruma dair aldıkları bilgiler hayret verici derecede olup bunları tamamen Avrupa'ya ulaştırmış ve göndermişlerdir" (s. 29).

Yasa dışı örgütlerin siyasi ve askerî kanatlarına uygun yapı Taşnaklarda da vardır. "Her örgütün bir silahlı birliği olduğu gibi, Taşnaksavaşanların da bir silahlı birliği olsa gerekir. Esas amacı da gerektiği zaman silahlı savunma (!) yapmaktır" (s. 12). "Birinci kurul siyasi işlerle meşgul olurken, ikinci kurul silahtan anlayan yani örgüt işlerinde biraz tecrübesi olan adamlardır. Yerel şubeler ise mahallelerde önceden bulunan ve Taşnaksavaşan merkez örgütüne bağlı şubelerdir" (s. 79).

Taşnaksütyun'un Osmanlı Devleti sınırları içinde şubeleri olduğu gibi dışarıda da şubeleri vardır. Örgütün yurtdışındaki şubeleri de merkez olarak, Cenevre'ye bağlıdır (s. 82).

Tehcirin uygulanmaya başlanmasından sonra, İstanbul'da yeraltında faaliyet gösteren Taşnaksütyun'un kuruluşunu masum sebeplere bağlayan, kilit isim Sevariş Misakyan (s. 78), örgüt kararlarının kaydedildiği defterdeki "Biz orada ve burada isyana teşebbüs taraftarıyız" ifadesini açıklarken başka yollara sapar (s. 110). Bu aynı zamanda örgütün temel düşüncesinde hiç bir değişiklik olmadığının bir göstergesi olması bakımından dikkat çekicidir.

Bu ciltte yer alan ifadeler okunduğunda görülecektir ki ayrılıkçı Ermeni hareketleri, Ermeni toplumunun bütününe nüfuz ederek her kesimden destek bulmuşlardır. Karar verme noktalarında bulunanlar bu nüfuzu bertaraf ederek, ayrışmanın önünü alma çabasını gösterirken, bir anlamda toplumsal çözülmenin de önünü almaya çalışmışlardır.

Ahmet TETİK
Dr. Öğ. Alb.
Arşiv Şube Müdürü

SOCIAL IMPACT

The minutes of the questionings of the members of the Armenian Daschnakzoutioun organization who were detained in relation to the illegal activities in Istanbul, 1916, reveal surprising information about the activities undertaken by the organization.

The testimonies clearly reveal that the Daschnakzoutioun organization continued its activities despite the relocation measures taken. The organization was established in reliance to a central authority. In reply to the question on the establishment of the "Responsible Committee" it is said; "A member of the political committee and a member of the military council get together and hold talks. They call this a joint assembly. This joint assembly convenes and holds discussions. It seems that they decided to warn the branches and the individuals not to act alone," (p. 224).

The international connections of the Daschnakzoutioun organization, which was indulged in carrying out organized crime, were executed through the Balkans. We informed the organization board in the Balkans about the detentions in Istanbul and asked for money. We told foreign ambassadors to protest the detentions," (p. 147).

Following the issuing and putting of the relocation decisions into effect, the members of the illegitimate Armenian organization who could not have been detained continued their activities. They even succeeded in establishing organizations on the district basis in Istanbul. The method they used was that of unyielding illegal organization methods. In order to gather the information on the detentions and banishments in the districts they employed women as messengers for themselves, and named the committee composed of women as "*Agravani* (lilac) Committee". They transferred the information they gathered about the situation in Anatolia to Europe thoroughly, in an astonishing manner (p. 171).

The Daschnaks had the same organization with the illegitimate organizations both in terms of political and military flanks. "Daschnaksaghans must have an armed committee just like every other organization. Its main aim is to make an armed defense [!] whenever needed," (p. 153). While the first committee was indulged in political issues, the second committee, although it is referred to as the military council, they are not army soldiers; they are men who are acquainted with guns, and having enough knowledge of the organization's activities. Local branches are the branches that were established in the districts and are affiliated to the Daschnaksaghan Central Headquarters (p. 223).

The Daschnakzoutioun has branches outside the Ottoman State as well. The branches abroad are all affiliated to Geneva (p. 226).

Sevareh Misakian, the key figure, who relates the establishment of the Daschnakzoutioun that was carrying out underground activities in

Istanbul to innocent claims (p. 222), while trying to explain the phrase written in his notebook, "We are of the opinion that we should take initiatives here and there," (p. 253) diverts his explanations. This, in the meantime, is extremely noteworthy in proving that the basic ideology of the organization had never changed.

A thorough interpretation of the testimonies presented in this volume will put forward that the separatist Armenian activities had penetrated deep into the Armenian community at large; moreover, found support from all of its layers. While the authorities holding the decision making bodies were trying to eliminate this penetration; they were, in a sense, tried to curb the social disintegration.

Ahmet TETİK, Ph.D.
Ins. Col.
Archives Director

BİRİNCİ BÖLÜM

PART ONE

Papasköprüsü'nde¹ ikamet eden, Bulgar uyruğundan ve Manastırlı olduğunu iddia eden Dimitro oğlu Nikola'nın alınan ifadesidir. (8 Nisan 1916)

Adını ve künyeni söyle?

Adım Nikola ve babamın adı Dimitro'dur. Henüz Osmanlı uyruğunda Bulgarım ve Manastırlıyım. Küçükken babamla İstanbul'daydım. St. Joseph Okulunda² okudum. Ardından bir çilingir yanında çalıştım. Daha sonra da Galata'da Tikof adında bir manifaturacının yanında yazıcılık yaptım. Bulgar seferberliğine kadar oradaydım. Bunlar memlekete gittiler, ben de yanımdaki para ile biraz geçindikten sonra Bulgaristan'a gitmek üzere Galata'daki salona gittiğimde, polisler beni burada yakaladılar.

Baban ve annen var mı? Evli misin?

Babam 15 yıl önce memlekette vefat etmiştir. Annem ise sağdır. Başka da akrabam yoktur.

Şu boş sözleri bırak. Gerçek adının ne olduğunu söyle. Biz senin kim olduğunu biliyoruz. Sen, Taşnaksütyun Örgütü üyelerinden Sevariş Misakyan'sın. Biz de resmin bile vardır. Öz geçmişini ayrıntılarıyla biliyoruz.

Evet gerçek adım Sevariş Misakyan'dır. Babamın adı da Aleksan'dır. Sivas'ın Zımara³ köyünde doğdum. 28 yaşındayım. Bulgar adını kullanmamın sebebi, firarımı kolaylaştırması içindi. Ben gerçekte Taşnaksagan'ım. Görünürde bu partiye mensubum. Eyleme girmiş bir adam değilim. Örgüttekiler kovuşturmaya uğramış, sürülüyorlardı. Ben de bunun üzerine bir hayli saklandıktan sonra kaçmak istedim. Şimdiye kadar Pangaltı Dolapdere Caddesi'nde, Madam Mıgırdıçyan'ın evinde oturuyordum. Kızı Siranuş'la nişanlıydım. Kulağım sağır olduğu için askerlikten affedildim. Yanımda izin kâğıdım var. Kendim önceleri yazardım. Azadamard'da yazdım, sonraları Mahmutpaşa'da kitapçı dükkânı açtım ve kitapçılık yaptım.

Efendi! Boş yere inkâr etme. Yakalandığın zaman, seninle beraber Taşnaksütyun Örgütünün geçen yıl 1915 Nisan ayından beri olan kararlarını gösteren şu defter ele geçmiştir ki, bu defter senin yazınla

¹ İstanbul, Kurtuluş.

² Fransız Katolik misyonerler 16 ncı yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı topraklarına gelerek dini kurumlar kurmuş ve bunun yanı sıra İstanbul'daki yabancıların ve azınlıkların eğitimi ile ilgilenmek üzere çeşitli okullar açmışlardır. St. Joeseph Okulu ise, 1860 yılında Fransa'nın Reims şehrinde Saint Jean-Baptiste de la Salle tarafından temelleri atılmış olan Fransız Rahipleri Cemiyeti'ne bağlı bir eğitim kurumudur. İzmir ve İstanbul'da okul eğitimi sürdürmektedir.

³ Erzincan, İliç, Altıntaş Köyü.

yazılmıştır. Bu defterin içindekilerden, senin bir yıldan beri örgütün sorumlu yönetim kurulu üyesi, maslahatgüzarı ve hesap memuru olduğun anlaşıyor. Doğrusunu söyle!

Bu defter benim değildir. Yalnız adıma ait olan Osmanlı tezkeresi ile askerî vesika benimdir. Başka bir bilgim yoktur.

Nasıl yok! Böyle iki üç kişilikte görünmeye karar veren adam elbette inkâra sapar. Bu defterleri yazdığını nasıl inkâr edersin? Senin el yazınla yazılmış. Bu yazıları buradan kaçıp, yabancı ülkelerde gerek örgütün için, gerekse yazar olan şahsın için güzel bir sermaye olarak kullanacaktın değil mi? Doğruyu söyle!

Evet, bu defter de benimdir. Geçen yıl 1915 Nisan ayında meydana gelen tutuklamalardan sonra, örgütün aldığı kararların özetleridir.

Defterde, 14 Nisan tarihli yazıda bahsettiğiniz Kisak kimdir?

Bu şahıs eski Erzurum Milletvekili Vartkes Efendi'dir. Başımızda bulunuyordu.

İşleri yüzüstü bırakmamak için, şu defterde kurulduğu bahsedilen örgütte, Kisak ile görüşmeler yapan arkadaşlar kimlerdir?

Görüşmeye giren arkadaşlar, burada kalanlardır. Vartkes, Profesör Haçaturyan, Agop Colalyan, ben yani Sevariş ve diğerleridir.

Diğerleri dediğin kimlerdir? Bunlar sorumlu yönetim kurulu üyesi olarak tayin olan Rozan, Arşavir ve Ardavazat mıdır? Bunların gerçek adları nedir?

Rozan, daha sonra İstanbul'dan ayrılan Madam Zartaryan'dır. Ardvazet, Malhasyan adıyla da bilinir. Arşavir'i ise bilmiyorum.

Arşavir'i nasıl bilmezsin! Biraz önce "benim" dedin ve bu defterin sonunda imzanı da atıp, işi Vagareş adındaki arkadaşına teslim etmişsin. Şimdi de inkâr mı ediyorsun? Madam Zartaryan'ın kurulda ne işi var? Bu bir kadındır. Rozan denilen kimse, defterdeki imza hanesinde adı bulunan ve defterde adı geçenlerin tutuklanmış olmalarından sonradan bahsettiğine göre başka bir kimsedir.

Evet, Arşavir benim. Rozan da, Kirkor Mercanof adında Rus uyruklu bir Ermeni'ydi. Bulgar pasaportu ile buradan Şubat ayında gitmiştir. Ardvazet'e gelince, bu da Barunak Hosebyan adında İran uyruklu bir gençti. Temmuz ayında gizlice kaçtı. Yerine Samuel Tarpanyan adında Robert Kolej mezunlarından bir çocuk geçirildi. Bu da kazara Ağustos ayında tutuklandığından, o yer boş kaldı. Madam Zartaryan ise kurula girmemiştir.

Sorumlu yönetim kuruluna karşı yükümlü olmak üzere kurulacağından bahsedilen askerî kurul, kimlerden ibarettir?

Eskiden beri her örgütün askerî kurulu veyahut silahlı kuvveti vardır. Tutuklamalar ve uzaklaştırmalardan önce bizim de vardı. Yapılan tutuklamalar bunu dağıttığı için yeniden iki kişi tayin edildi. Bunlar da Harutyun Biberyan adında bir muslukçu ve Armon kod adını taşıyan İran uyruklu Dikran Vartanyan'dır. Harutyun buradan kaçıp gitmiştir. Hatta örgütün parasını da götürmüştür. Armon ise buradadır. Sanırım kendisi Trabzonluymuş. Gerçekte askerî kurulun işine görevli olanlardan başkası karışmaz. Bu konuda fazla bir bilğim yoktur.

Sorumlu yönetim kurulu ve askerî kurulun görevleri nedir?

Sorumlu kurul, geçici bir kurul olarak teşkil edildi. Amacı işleri yüzüstü bırakmamak ve görülecek siyasi işleri idare etmektir. Askerî kurulun görevi, olası bir saldırıya karşı savunma yapmaktır. Fakat bizde aslında savunma yapacak hâl bile kalmamıştır.

Toplantı nerede yapılıyordu?

Toplantı bir iki defa Madam Zartaryan'ın evinde yapılmışsa da, daha sonra tutuklamalar devam ettiğinden, korku sebebiyle şurada burada, bir ya da iki arkadaş -nadiren üç- birkaç dakika bir araya gelmekten ibaretti.

Taşra şubelerinin teşkilatı nasıldır? Genel olarak, kurulun ve şubelerin belgeleri nerede bulunur ve şubeler nerelerdedir?

Taşrada arkadaşlar bulunur. Kimse bir kişiden fazla adam tanımaz. Merkezden irtibat memuru onlarla temas eder. Şubeler Üsküdar, Kumkapı, Gedikpaşa, Yenikapı, Beyoğlu ve Bakırköy semtlerindedir. Şubelerde kurul yoktur. Birer sorumlu kişi tarafından yönetilir. Üsküdar, Edirneli Mıgırdiç Bardezyan adında bir şahıs tarafından yönetiliyordu. Kendisi Avusturyalıydı. Bu şahıs daha sonra gitmiştir. Yerini de kimse dolduramadı. Zaten daha sonra Ağustos ayından şimdiye kadar, taşralı bekârların tutuklanma ve sevkleri sebebiyle hemen hemen hiçbir arkadaş kalmadı. Beyoğlu'nda zaten merkez mevcut olduğu için kimse yoktu. Kumkapı'da adını hatırlamadığım İranlı bir şahıs vardı. Galiba Dikran ismiyle anılıyordu. Şubelerde evrak yoktur. Tebliğler, sözlü yapılıyordu. Gerçekte örgütün de öyle ayrıntılı evrakı yoktur. Kararlar, pek özet haliyle yazılıyordu.

Bu örgütün silahı, bombası, dinamiti nerededir?

Silahtan benim bir bilğim olamaz. Silahlı kuruldan eğer kimin silahı varsa, bunu silahlı kuruldan iki kişinin bilmesi düzenimiz gereğidir. Ben, sizi temin ederim ki, burada saklanacak silah yoktur. Eğer silah varsa, şunun bunun şahsî tabancalarından ibarettir.

Balkan'a yazılan mektup ve olaylar hakkında verilen bilgiler; burada elçilere yapılan başvuru hakkında açıklama yapınız.

Balkan'daki örgüt yönetimine, İstanbul'daki tutuklamaları haber verdik ve para istedik. Elçilere de tutuklamalardan dolayı, olayı protesto etmelerini bildirdik.

Taşra şubelerine verilen emirler nedir?

Durumun nazikliği, çekinceli davranmayı gerektiriyordu. Yardım parası toplamaktan çekinen ve örgütümüz içinde durumundan şüphe edilen kimseleri örgütten uzaklaştırmak gibi şeylerdi.

Şubelere kimleri gönderdiniz?

Barunak Hosebyan'ı gönderdik.

Karma meclis hakkında açıklamalar yapınız.

Karma meclis; geçici sorumlu kurul, silahlı kurul ve taşra şubeleri müdürlerinin bir araya toplanmasından ibarettir. Fakat gerektiği gibi bir toplantı yapılamamıştır. İşi örgütçe yöneten, geçici sorumlu kuruldur.

Gerektiği zaman birlikte hareket edecek çete reisleri kimlerdir?

Çete reisi yoktur. Gerektiği zaman birlikte çalışacak gruplar vardır. Bunlar üçer beşer kişiden ibarettir. Bunlarla Barunak temas kurmuştu. Özel bir toplantı dahi yoktu. Gönderilen üye bunların yerini bildiği için bunlarla görüşür, söyleyeceği şeyi söyler ve sürgüne giden arkadaşlar hakkında bilgiler alırdı.

Kisak'la yapılan görüşme, ne üzerineydi?

Bu görüşme; sürgüne giden arkadaşlara para sağlamak ve bir de sürgüne giden arkadaşlara herhangi bir suikast olursa, İstanbul'da gürültü çıkarmak ve harekete geçmek için yapılmıştı. Fakat bu da anlamsız bir sözden ibaret kalmıştır.

Balkan aracılığıyla bildirge yayınlayacak olan dışarıdaki sorumlu kurulda kimler vardır? Ermenilere güvence verilmezse [aksi takdirde ...] gibi tehdit edercesine sözden amacınız nedir?

Dışarıdaki sorumlu kurulu tanımıyoruz. Örgütte, üstteki kurulu tanımak usulden değildir. Halka güvence verilmediği takdirde yapılacak şeye gelince; meclisimizde hararetle [fena olur] sözü geçti. Ben de bunu kayda geçirdim. Bundan gerçek bir ihtilal ve gürültü çıkarmak gibi bir tehdit anlamı çıkarsa da, söylentiden başka bir şey değildir.

Son zamanlarda "Kavaran" olarak adlandırdığınız Konya ile birçok haberleşmeleriniz var. Orada Aram, Sahak ve Jamhar gibi arkadaşlarınız varmış. Bu kişiler kimlerdir, haklarında bilgi veriniz?

Benden fazla bir bilgi istemeyiniz. Bildiğim budur. Ben bu defterleri yazmakla, bütün işlerden haberi değilim.

O halde, kurulda sadece bir üye ve kâtip isen başkan kimdir? Bizim bildiğimize göre bir başkan olması gerek. Bu kurul beş kişiden ibarettir. Birinci üye olarak da sen bulunuyordun.

Fazla bir bilgim yoktur.

İkinci defterin sonunda “Kavaran” olarak adlandırdığınız Konya’ya nakledilenler şeklinde birtakım numaralar yazılıdır ki, bundan örgüte birtakım silahlar naklettiğiniz anlaşılıyor. Bunları hangi araçla ve ne şekilde gönderdiniz? Bu durumu başka nasıl açıklayabilirsiniz?

Nasıl açıklayayım! Biz silah falan göndermedik. Bunlar boş hesaplardır.

O halde ifadenizi imzalayınız.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

Sevariş Misakyan

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

**Sivas, Koçhisar’lı⁴, İgnadyos Andonyan’ın ifadesidir.
(17-18 Nisan 1916)**

Adınızı ve künyenizi söyleyiniz?

Adım İgnadyos Andonyan’dır. 32 yaşındayım ve Koçhisarlıyım. Mesleğim marangozluktur. Anderya Pasajı’nda kapıcılık da yaptım. Şimdi boştayım. Babamın ismi Kirkor’dur. Annem Manuşak ile beraber Tozkoparan Çeşme Sokağı’nın yanındaki sokakta, Mari adında bir kadının evinde oturuyorum.

Bu ayın ikinci Cumartesi günü, öğle üstü, Taksim’de Bulgar Elçiliği kavaslarından⁵ Stemo ile ne amaçla buluştunuz ve görüştünüz?

Ben Stemo’yu üç dört hafta önce bir meyhanede tanımıştım. Akşamları boş olduğum zamanlarda meyhane arkadaşlığı yapıyorduk. Adını bilmediğim bir kız, bana gelip, Kavas tanıdığımdan dolayı benden bir hizmet beklediğini söyledi. Bana, tanıdıklarından birisini kaçırarak Bulgar’ın, bu adamı kaçırmayıp yetkililere yakalattığını ve bunun üzerine kaçırılmak istenilen şahsın birtakım değerli belgelerini de yanında bulundurması sebebiyle, onları kurtarmak için Bulgarların nezdinde sözü

⁴ Sivas, Hafik.

⁵ Elçilik ve konsolosluklarda görev yapan hizmetli veya koruma görevlisi.

geçen Stemo aracılığıyla çalışıp, Sevariş'i görmemi söyledi. Açıklama yapmak için beni alıp, kartını vererek Azadamard Matbaasında postacıyken tanıdığım Dikran adında, İcadiye'de nişanlısının evine ara sıra gelen bir kişinin yanına gönderdi. Orada bana bu evrakın önemli, ticari ve değerli olduğunu; eğer alabilirsem 20 lira verebileceklerini söylediler. Ben de bu işi üstlendim. Söz konusu günde Taksim'e geldim ve Stemo ile görüştüm. O Bulgar'ı da buldum ve konuştuk. Kâğıtları bana teslim edeceğini söyledi ve gitti. Bu Bulgar'ın adı Vlademir'dir. Saat 11:00'e kadar bekledim. Tekrar gelecekti. Ne bu kız, ne de Vlademir geldi. İşte bu konu hakkındaki bildiklerim budur.

Bu mecliste verilmiş bir karardır. Bu kararın elbette ki kuvvetleri sağlamlaştırmaya ve yapılacak bir hazırlığı takiben, gerçekleştirilmesi düşünülen bir harekete dayandığı şüphesizdir. Siz sorulan sorulara neden hep böyle karanlık cevaplar veriyorsunuz?

Bu konuda hiçbir kesin karar yoktur. Önceki sözümde ısrar ediyorum.

“Vişab” kimdir ve bunun yok edilecek evrakı nedir?

Vişab, Taşnaksütyun Örgütünün yönetim kuruluna verilen bir lakaptır. Kelimenin gerçek anlamı “ejder” demektir. Belgelerin bir çoğuna zaten yetkililer el koymuştu. Elde önemli bir belge yoktu. Bu konu görüşüldü. Elde kalan bazı şeyleri toplayıp getirdiler. Onlar da yok edildi. Bu belgeleri getiren kız, bizim örgütteki Manuşak adındaki kızdı. Arnavutköy Kız Koleji'nde⁶ öğrenciydi. Belgeleri Manişak'a Parseh Şahbaz vermiştir. Parseh Şahbaz örgütün merkez bürosunda önceleri görev yapmıştı. Daha sonraki tutuklamalarda Parseh sürgüne gönderilmiştir.

Günlük istihbarattan amaç nedir?

İçerideki durum ve olayları şuradan buradan öğreniyorduk. Yazdıklarımızı dışarıya giden yolcularla, dışarıya gönderiyorduk. Biz de yazdığımız notları saklıyorduk.

Kurul üyelerinden kimlerin aracılığıyla haberleşiyordunuz?

Mercanof, Bazı Bulgarlar aracılığıyla bu konuda bize yardım etmiştir.

T.S. harfleriyle yazdığınız nedir ve kimdir? Para haberleşmesi nedir? Cenevre'den güvence konusundaki istenilen ihtarname nedir?

Vartkes'in karısı Balkan'dan gelen parayı T.S. adresine getirterek, eşine teslim etmiş. O da örgütün giderleri için harcamıştı. Harfler, bu karı koca

⁶ 1871 yılı Ekim ayında Amerikalı misyonerlerin desteğinde, üç öğrenciyle Gedikpaşa'da Amerikan Kız Koleji açıldı. 1914 yılında da kolej Arnavutköy'e taşındı. 1931-1932 yıllarında Türkiye'de 11 Amerikan okulu kalmıştı. İstanbul'da; Robert Kolej, Arnavutköy Amerikan Kız Koleji, Gedikpaşa Karma Okulu ve Üsküdar Amerikan Kız Koleji. 1971'de kampüsünün Boğaziçi Üniversitesi'ne devredilmesinden sonra Robert Kolej, Arnavutköy Amerikan Kız Lisesi'yle birleşmiş ve Özel İstanbul Amerikan Robert Lisesi adını almıştır.

tarafından biliniyordu. Ben bilmiyorum. Güvence, Ermenilere verilecek güvencedir. Bu konuyu Cenevre büromuza yazmıştık.

Taşradaki durum ve olaylara dair birçok mektuplar almışsınız. Bu mektuplardan bazılarının doğrudan doğruya size geldiği, bazılarının da Patrikhane denetiminden geçerek geldiği anlaşılıyor. Buna ne diyeceksiniz?

Bir şey diyemem. Bu mektuplar nereden geliyorsa geliyordu. Belki Patrikhaneden gelen de vardır.

Daha sonra birkaç örgüt kurmuşsunuz. Bu örgütlerin içerisinde “Hrayer”, “Haçik”, “Jamhar” ve “Çukuryan” gibi isimler var. Bunların gerçek adları nedir ve bu kişiler kimlerdir?

Hatırlayamıyorum.

Son zamanlarda başka bir örgütle birleşilmiş gibi kararlar var. Birleştiğiniz örgütler Veragazmiyallar veya Hınçakyanlar mıdır?

Hayır, hiçbir örgütle birleşilmemiştir.

Son yönetime giren Haçik, Hıraç, D.Y.K., M.G. ve sizin yerinize geçen Vagareş kimlerdir?

Hatırlayamıyorum.

İnkâr etmeyiniz! Bunlar hatırlanmayacak şeyler değildir. Mesela Vagareş Konya’dan gelmiş bir kişidir. Biz bunun Hüsrev Babayan adında bir şahıs olduğunu düşünüyoruz.

Bu konuda bir şey bilmiyorum. Yalnız Hüsrev adında bir arkadaşımız vardır. Fakat şimdi nerede olduğunu bilmiyorum. Bir aralık arkadaşlar, bu adama işi terk et diye bana teklif etmişlerdi.

Boşuna saklama. Sen kaçanı da, kaçmak isteyeniyi de ve buranın içyüzünü de pekâlâ biliyorsun. Sen de bu sisteme dahilsin. Boşboğazlık ettin, ağızından kaçırdın. Mademki Dikran’ı tanıyorsun; sen de onun arkadaşlarındansın. Bu konuda Bulgar’a da para teklif etmişsiniz.

Ben, kaçmak isteyen kişiyi bilmiyorum. Yalnız adı Nikola Dimitriyefmiş ki; bunun da sahte bir isim olduğu ortada. Çünkü bunu bana soran kız Ermeni’ydi. Bildiğim bu kadardır.

Bu kız kimdi, tanıyor musun?

Bu kızın adı Siranuş’tur. Dolapdere Caddesi’nde bir evde oturuyor. Bu kıza Sevariş’in dostudur, diyorlardı; fakat gerçeği bilemem.

İfadenizi okuyorum, imzalayınız.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Bulgar Elçiliği kavaslarından Stemo Mintcheff'in alınan ifadesidir. (18 Nisan 1916)

İgnadyos adında bir adam tanıyor musun? Bu kişiyi ne sebeple tanırsın?

Zamanında Anderya Apartmanı'nda kapıcılık yapan bir Sivaslıyı tanıyordum. Bu kişiyi Galata'da Çerçi Nikola Godof aracılığıyla tanırım. Bir iki defa kendisiyle meyhanede oturdum. Sonradan bana başvurarak; Bulgar uyruğundan Vlademir adında bir ihtiyarın, Bulgar pasaportuyla ve Nikola Dimitriyef adıyla bir kişiyi kaçırtmak için girişimde bulunduğunu ve kendisini resmî makamlara teslim ettiğini; söz konusu kaçağın Sevariş olduğunu ve önemli belgelere sahip bulunduğunu; Bulgarların, yanında olması muhtemel bu belgelerin alınması halinde, beş on kuruş bahşiş alınabileceğini söyledi. Ben de Vlademir'le görüştüm. Fakat Vlademir bana bu adamın kaçtığını ve belgelerin de kendisinde olmadığını söyledi. Bu durumdan şunu anladım ki; İgnadyos, bu Sevariş'i tanıyor. Bu Sevariş, güya öğretmenmiş! Ben de Vlademir'den aldığım cevabı İgnadyos'a bildirdim. Bu konudaki bildiklerimi konsolosa da ilettim. Bildiklerim bundan ibarettir.

İfadenizi imzalayınız.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

S. Mintcheff

----- ✂ ----- ✂ -----

Beyoğlu Çaylak Sokak 88 numarada Madam Eva Köseyan'ın evinde oturan Samuel Tarpıyan'ın ifadesidir. (22-23 Nisan 1916)

Adınızı ve künyenizi söyleyiniz?

Adım Samuel, babamın adı Sahak ve lakabım Tarpıyan'dır. 20 yaşındayım, Vanlıyım. Robert Kolej'den mezunum ve şimdilik boştayım.

Siz geçen defa da Emniyet Müdürlüğüne, evinizde bulunan silahlar sebebiyle gelmiş ve Merkez Komutanlığına gönderilmişsiniz. Siz bir örgüte dahilsiniz. Bu defa anlaşıldı ki, Taşnaksağanlar ile berabersiniz, geçen yıl yapılan tutuklamalardan sonra bir örgütün içinde bulunduğunuz anlaşıyor. Ayrıntıları açıklayınız.

Efendim, bildiğimi söyleyeyim. Dinleyiniz. Ben geçen sefer, Harutyun adında bir çocuğun belasına uğradım. Evime bıraktığı bir çanta

içerisinde ortaya çıkan silahlar sebebiyle sorumlu tutuldum. Güç bela Merkez Komutanlığından ayrılabilirdim. Asıl sorun, zamanında yaptığım bir cahilliktir.

1915 yılı Nisan ayı içerisinde, okulda mutemet yardımcılığındayken, öğrencilerden Ohansof adında Rus uyruklu birisi, bana bazı tekliflerde bulundu. Verdiği mektup ve günlükleri yazı makinesiyle ikişer nüsha kopyalamamı söyledi. Bunları bana, kapalı bir zarfta verdi. Zarfın içindekiler; illerde Ermenilere karşı meydana gelen hareket, tehcir ve uzaklaştırmalarla ilgiliydi. İşte, ben de bunların her bir çiftini yarım lira ücret karşılığında kopyalayıp, paramı alıyordum. Daha sonra yavaş yavaş bu günlüklerin içeriği hakkında benim de analiz yapmam istendi. Bana mektuplar gönderildi. Ben de meydana gelen durum için düşüncelerime göre cevaplar verdim.

Ohansof, -ki şimdi Ankara'da sürgündedir- Kirkor Mercanof adında, atletizme meraklı bir kişiyle, beni, Beyoğlu'nda Belvü gazinosunda görüştürdü. Bu Kirkor da, beni Arşavir adında biriyle görüştürdü. Bu iki kişinin örgüt üyesi olduklarını hissettim. Ben örgüte girmedim ve görüşmelere katılmadım. Beni göstermelik olarak Temmuz ayına doğru örgüte katmışlar. Bu durumu da bana bildirdiler. Benden, olaylar hakkındaki görüşleri Arşavir alıyordu. Bu kişileri o kadar önemli zannetmiyordum. Ben, gerçekte bu işlerin arkasında Vartkes gibi Haçaturyan gibi adamların bulunduğunu tahmin ediyordum. Fakat bunlarla görüşmek nasip olmadı.

Sen örgütte Ardavazat adıyla bulunmuşsun. Gerçi tutuklanıp hapsedildikten sonra, senin polisle bazı temasların olmuşsa da, sen bizi o zaman lâıykıyla aydınlatmadın.

Ben Temmuz ayından beri örgüte dahil edilmişim. Bir iki defa taşra şubeleriyle temas etmek için gönderildim. Fakat ondan önce yaptığım, mektup kopyalamaktan ibarettir. Resmen Taşnaksagan olduğum ve yemin ettiğim de yoktur. Beni tayin ettikleri işte, benden önce Vanlı Vapranosyan mağazasında çalışmış ve daha sonra İstanbul'da yerleşmeye karar vermiş Barunak adında birisi bulunuyormuş. Görevlendirildiğim iş bundan ibarettir. Benden yazıyla, gizlenen arkadaşlara yardım edip edemeyeceğim soruldu. Ben de: "Bunlar aklıktan ölecek değiller ya!" cevabını verdim.

Biz, hiçbir zaman bir araya gelip, toplantı yapmadık. Bazen Belvü gazinosunda buluşurduk. Daha önce ifade ettiğim şekliyle bu işleri yöneten önemli bir kişi de, Arşavir takma adını taşıyan Sevariş Misakyan'dır. Çünkü şimdi de görüyorum ki, defterde bana gösterdiğiniz yazılar, bana önceden gelen mektupların yazısına uyuyor. Bir de ben hapse girip çıktıktan sonra güveni kaybettim. Bunu bilmeniz gerekir. Ben örgüte girip şubelerle temas için görevli olduğum zaman vazifem, yardımcı konumunda gibiydi. Şubelerin sayısı hakkında da bilgim yoktur.

Yalnız birer kişiyle görüşüyor, temasta bulunuyordum. Bölgelerde sürgüne gidenlerin sayısını toplardım.

Yaptığınız işler hakkında biraz daha ayrıntı veriniz.

Örgütün bir miktar parası olmuştur. Zannedersen bu para da Haykaganbank'ta idi. Balkan'dan gelen para ise bankaya yatırılmamış ve Kirkor Mercanof'un elinde kalmıştır. Azadamard Matbaasında bulunan parayı gidip oradan alınması konuşulmuş, bunu Kirkor Mercanof yapmak istemişse de, söz konusu yer koruma altında olduğundan vazgeçilmiştir. Her örgütün bir silahlı birliği olduğu gibi, Taşnaksaganların da bir silahlı birliği olsa gerekir. Esas amacı da gerektiği zaman silahlı olarak savunma yapmaktır. Fakat ben kimlerde silah olduğunu bilemem; yalnız şurasını bilirim ki, Ermeniler İstanbul'da bir saldırıya maruz kalmayacaktır, diye zannediliyordu. Bunun için hiçbir zaman harekete karar verilmemiştir.

İstanbul'da tehcir olursa, ne yapılacağı her yönden düşünülüyordu. Bu konu Balkan ve Cenevre'den de sorulmuştur. Onların da olayların akışına göre hareketi İstanbul'a bırakmış olduklarını ve İstanbul'da ise harekete taraftar hiç kimse olmadığını işitmiştim. Benim bu konudaki düşüncem; yabancıların ve Taşnaksütyun'dan ziyade Ermenilerin kaderine hükmedecek seviyede olan bu örgütün resmî makamlarla uyuşmasıydı. Patrikhane ile temasta olan adamların, başlangıçta Vartkes ve Profesör Haçaturyan olduklarını biliyordum. Örgüt üyelerinin İstanbul'daki sayısını bilmem. Her şeyden önce merkezde bile lâıykıyla çalışan bir adam yoktu. Daha sonra yavaş yavaş bazı arkadaşlar ortaya çıktı. Bazı kızlar da mahallelerden bilgiler toplar, getirirlerdi. Bu arkadaşlar, "Durum ne olacak?" diye soru sorar dururlardı. Onlara da "Hiçbir şeye kalkışmayınız. Olayların gidişatını gözlemleyiniz." deniliyordu.

Beyoğlu Şubesinin başında Agop Colalyan vardı. Bu adam sorumlu yönetim kuruluna şiddetle karşıydı. Bu adamın Sevariş'le epey kavgaları olmuştur. Colalyan merkezi tanımak istemiyordu. Sevariş çok tedbirliydi. Onun bulunduğu yeri asla öğrenememişimdir. İstanbul'un düşmesi meselesi görüşüldü. Eğer düşerse, Hristiyanlara saldırılır mı düşüncesi ortaya çıktı. Bundan sonra Hristiyanlara saldırı olamaz. Hükûmet asayişini korumakla yükümlüdür. Çünkü eğer bir saldırı meydana gelirse, buraya düşman girdiğinde düşman da Müslümanlara saldırır, düşüncesinde birleşildi. Suskun ve sakin kalındı.

Patrikhaneden doğrusu mevcut durum ve olaylara dair bilgiler de alınıyordu. Ben şubelerle görevli olduğum zaman Kumkapı, Yenikapı, Üsküdar ve Bakırköy gibi yerleri biliyordum. Sizin söylediğiniz gibi Mahak, Vart ve Şoşan (?) gibi takma adlı şube isimlerini bilmem. Bunları yazana sorunuz. Benden önce Kumkapı Şubesinde Kirkor veya Dikran adında birisinin bulunduğunu duymuştum. Benim zamanımda Kumkapı

ve Yenikapı'da Mıgırdiç oğlu Samuel adında akrabalarımın bir çocuk vardı. Daha sonra bu çocuk kaçtı. Bir de Çilingir Hamzasb vardı. Bu Hamzasb, Taksim Talimhanesi'ne gelir ve benimle görüşürdü. İstanbul sürgünü sonrasında oluşturulan kurula Agop Colalyan itiraz etmiştir. "Siz bu kurulu seçmediniz, tayin ettiniz" demiştir. Barunak da Colalyan ile aynı düşüncedeydi. Ben önceleri bu tartışmaları duyardım. Bakırköy Şubesi'nde Kegam adında bir çocuk vardı. Mahmutpaşa'da saatçilik yapardı. Kendisiyle kuyumcular içinde görüşüyordum. Üsküdar'da da Mıgırdiç Bardezyan adında birisi vardı. Kumkapı'da biraz yaşlıca olan Aşçı Melkon adında birisini de tanıyorum. Bu kişi şimdi asker olsa gerek.

Şimdilik ifadenizi imzalayınız.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

Samuel Tarpanyan

(İmza)

----- ✍ -----

Surp Agop civarında, 53 numarada oturan, Madam Virgin Haçeryan'ın ifadesidir. (24 Nisan 1916)

Adınızı ve künyenizi söyleyiniz?

Adım Virgin, babamın adı da Artin Mercanof'tur. Lakabım Haçeryan'dır. Edirne'de doğdum. 32 yaşındayım ve dulum. Eşim Yakop Haçeryan vefat etmiştir. Babam, annem ve kardeşim Arşak'la beraber oturuyorum.

Geçen günlerde Macar Caddesi'nde Ohannes Haçoyan'ın evinde tutuklanan ve Michael Abrahamov takma adını kullanan kimdi?

Mihail Abrahamof denilen kişi, benim kardeşimdi ve gerçek adı da Kirkor Mercanof'tur. Rus uyruklu olduğu için kendisi böyle bir takma ad kullanmış ve saklanmıştı.

Kardeşiniz Taşnaksagan'dır. Siz de ona yardımcı oldunuz ve gizlediniz.

Kardeşim Rus uyrukludur. Ben, vefat etmiş eşimden dolayı Osmanlıyım. Kardeşimin saklandığını biliyordum. Fakat kardeşi olduğum için yetkililere haber verseydim, ahlâksız olurum. Kusurum ve kabahatim budur. Kardeşim, daha sonra Bulgar pasaportuyla buradan gitti.

Sevariş Misakyan'ı tanıyor musunuz?

Ben Sevariş'i tanımam. Geçenlerde bir Bulgar bana başvurarak, Bulgaristan'da bulunan kardeşimden bir mektup getirdi. Kardeşim

dürbününü istemiş. Ben de bu Bulgar'la gönderecektim. Sevariş adında birisini bu Bulgar kaçıracaktı, orada duydum; yoksa Sevariş'i tanımam.

İfadenizi okuyorum, imzalayınız.

Doğrudur, onaylar ve tasdik ederim.

(İmza)

----- ✍ -----

**Vanlı Karabet Kendirciyan oğlu Kirkor'un ifadesidir.
(28 Nisan 1916)**

Adını ve künyeni söyle?

Adım Kirkor, babamın adı Karabet ve lakabım Kendirciyan'dır. Vanlıyım ve 1871 doğumluyum. Kahvecilik yaparım. 13 aydır askerim. Şimdi altı ay hava değişimi istirahati aldım. Kız kardeşimin kızı ve onun eşi olan Kirkor oğlu İranlı Sahak'ın Şahin Sokak'ta bulunan evinde oturuyorum.

Sen eskiden beri Azadamard Matbaasında kapıcılık etmiş, bir Taşnaksağan fedaisisin. Seni polis bilir. Tutuklamalar sırasında asker olduğun için ele geçmedin değil mi?

Hayır, ben fakir bir adamım.

Enişten kimdir?

Eniştem, eski elbise satan bir fakirdir.

Ya evinizde tutuklanan Bulgar pasaportunu taşıyan Mıgırdiç oğlu Moses kimdir?

Ben hava değişimi istirahati alıp eve geldiğim zaman onu eve sığınmış buldum. Kendisini tanımiyorum.

İranlı Kahveci Balasan'ı tanıyor musun?

Evet, tanırım. Kahveciydi ve Azadamard'da çalışırdı.

Senin Azadamard ile ilgin neydi de onu orada görürdün?

Efendim, Azadamard da makinede çalışır. Palabıyık Moses adında bir Vanlı hemşehrim vardı. Onun yanına gider görüşürdüm. Balasan'la da kahve içerdim. Oradan tanışırım.

Hava değişimi istirahat kâğıdın nerededir?

Kaybettim.

Senin enişten Kirkor oğlu Sahak da geçen yıl buradan sürülmüştü.

Hayır efendim. Ben eniştemi burada bıraktım ve askere gittim. Ondan haberim yoktur.

İfadeni okuyorum imzala.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✍ -----

**Sivaslı, saraç çırağı, Haçoyan oğlu Ohannes'in ifadesidir.
(30 Nisan 1916)**

Adını ve künyeni söyle?

Adım Ohannes ve babamın adı Matyos'tur. Lakabımıza Haçoyan derler. 47 yaşındayım. Macar Caddesi'nde 32 numaralı evde oturan kayınpederim Mardiros Kevonyan'ın yanında ikamet ediyorum. Beyoğlu'nda 151 numarada bulunan Tomas kardeşler yanında saraçlık yapıyorum.

Geçen defa senin evinde yakalanan ve Bulgar olduğunu iddia eden Mihail Abrahamof adlı kişinin gerçek kimliğini biliyordun. Niçin doğruyu söylemedin?

Efendim, ben bu adamı üç yıldan beri Mihail Abrahamof adıyla tanırım. Komisyoncuym.

Hâlâ yalan söylüyorsun. Bu kişinin adı Kirkor Mercanof'tur. Bulgar pasaportunu bu şahıs eline alalı bir yıl bile olmamıştır. Mademki üç yıldır tanıyorsun, şüphesiz gerçek kimliğini bilmen gerekir. Sen de Taşnaksağan olan söz konusu kişinin avanesindensin. Bu kişi, yani Kirkor Mercanof senin evinde, seninle beraber rakı içerken görevliler tarafından yakalanmış ve kimliği sorulup daireye getirilerek sorgulandığında, Bulgar olduğunu söylemiştir. Buna ne diyeceksin?

Bir diyeceğim yoktur efendim. Ben onu Bulgar ve Mihail Abrahamof olarak bilirim.

Yaptığımız araştırmalarımıza göre söz konusu şahıs, senin evinde geceleyerek gizlenmiştir. Sen onu tâ Yeşilköy'de üç yıl önce otururken tanımış ve bilmişsin. İnkâra yer yoktur.

Bilmiyorum efendim.

İfadeni okuyorum imzala.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✍ -----

Sinemköy⁷ Eşref Sokak'ta oturan Mıgırdiç oğlu Moses'in ifadesidir. (11 Mayıs 1916)

Adını ve künyeni söyle?

Adım Moses ve babamın adı Mıgırdiç'tir. Dedeâğaç'ta doğdum. 40 yaşındayım ve Bulgarım. Zamanında limon satardım. Üç dört aydır ki, çalışmıyorum. Piremehmet Sokak'ta, dostum, Maryam adında Bahçecikli bir kadın vardır. Onunla oturuyordum. Şimdi onun yanından ayrıldım ve kendime başka bir dost tuttum. Adı da Nektar'dır. Onunla beraber Sinemköy'de oturuyorum. Evli değilim.

Sen Dedeâğaçlı değilsin. Şiven, Anadolu şivesidir. Mademki Dedeâğaçlısın, orada kimleri tanırırsın, söyle?

Ben, Dedeâğaç'tan küçük yaşlarda ayrıldığım için, orada hiç kimseyi tanımam.

Senin gerçek adın Moses değildir. Bu pasaport da sana ait değildir. İkamet tezkeresinde eş ve çocuk yazılıdır. Hâlbuki sen bekârsın. Buna ne diyeceksin. Sen, Azadamard Matbaası kapısı önünde yumurta ve limon satan; oranın da korumalığını ve fedailiğini yapan bir şahıssın. Tutuklamalar sırasında da gizlenerek hâlâ saklanıyordun. Saklandığın yeri haber alarak seni yakaladık.

Hayır efendim! Yanılıyorsunuz. İkamet tezkeresinde yazılı olan benim karım değil, dostum ve onun çocuğudur.

İfadeni okuyorum, imzala.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✍ -----

⁷ İstanbul, Kurtuluş.

Sinemköy Şahin Sokak 6 numarada oturan Kirkor oğlu Sahak'ın ifadesidir. (11 Mayıs 1916)

Adını ve künyeni söyle?

Adım Sahak, babamın adı Kirkor ve lakabım Mosesyan'dır. İran'ın Salmas şehrinde doğdum. 35 yaşındayım. Üç yıldır İstanbul'dayım. Karım da Vanlıdır.

Şimdiye kadar İstanbul'da nerelerde vakit geçirdin?

Hemen hemen hep boş geçirdim desem, doğrudur.

Sen Azadamard Matbaasında ne arıyordun? Vaktiyle yakalanıp sürüldün. Şimdi de firar ederek gizlice İstanbul'a geldin. Sen de oranın fedailerindensin. Hepiniz de böyle yalan söylemeye karar vermişsiniz.

Ben vaktiyle Azadamard idarehanesine bir iki ay kadar gittim. Gazete alır, satar ve dağıtıcılığını yapardım.

İfadeni okuyorum, imzala.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Yeşildirek Kocahan'da bulunan Siirtli Moses oğlu Samo'nun ifadesidir. (11 Mayıs 1916)

Adını ve künyeni söyle?

Adım Samo ve babamın adı Moses'tir. 19 yaşındayım ve Siirtliyim. İstanbul'a üç yıl önce geldim. Babam memlekettedir. Kullanılmış kâğıt toplar, satarım.

Sen, Gedikpaşa'daki Taşnaksütyun Örgütünün üyelerindensin. Sen de silah varmış; neredeyse söyle?

Efendim, ben de silah yoktur. Ben Siirtli bir Süryani'yim. Ermeniliğin ne olduğunu bilmem ve benim de silahım yoktur.

Arkadaşlarından Karakin Kılıçyan'ın sana bir büyük onlu mavzer tabanca ile bir küçük tabanca teslim ettiğini haber aldık. Bu silahlar neredeyse söyle ve teslim et!

Haberim yoktur efendim.

**Doğru söyle. Eğer doğru söylersen, madem ki bu tabancalar senin
değildir, sana hiçbir ceza verilmez.**

Efendim gerçekte bu tabancalar Karakin'indir ve bana teslim edilmiştir.
Beni serbest bırakınız, size teslim edeyim. Bendedirler.

İfadeni imzala.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

Moses oğlu Samo

----- ✍ ----- ✍ -----

Mıgırdiçyan oğlu Moses'in tekrar alınan ifadesidir. (12 Mayıs 1916)

Piremehmet Sokak'taki evin sahibi kimdi ve kaç kuruş kirayla oturdun?

Söz konusu evin sahibesinin adı hatırımda yoktur. Dostumla beraber bir
odasında, üç meci diyeye oturduk.

Madam Virgin'i görsen tanır mısın?

Hatırlarım.

İfadeni okuyorum, imzala.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

**Yeşil Sokak 9 numarada oturan Virgin Karayan'ın ifadesidir.
(12 Mayıs 1916)**

Bu size gösterdiğimiz Moses adlı kişiyi tanır mısınız?

Hayır, tanımıyorum. İlk defa olarak burada görüyorum. O da beni
tanımaz. Bakınız bir şey söylemiyor. Ben böyle kopuk herifleri evime
kesinlikle almamışım. Bu adam, yalancı ve terbiyesizdir.

İfadenizi imzalayınız.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Matmazel Siranuş'un ifadesidir. (15 Mayıs 1916)

Adınızı ve künyenizi söyleyiniz?

Adım Siranuş, babamın adı Zakar ve lakabım da Mıgırdiçyan'dır. Pangaltı Dolapdere Caddesi'nde, 56 numaralı evde ikamet ediyorum. Annem Aznif, büyük kız kardeşim Madam Zarohi ve küçük kız kardeşim Matmazel Peranohi ile birlikte ikamet ediyorum. Dikiş dikiyorum. Babam vefat etmiştir. Önceleri Esayan Okulunda biraz öğrenim gördüm. 22 yaşındayım.

Sevariş Misakyan'ı tanıır mısınız? Ne suretle tanıdınız?

Evet, kendisini geçen yıl yapılan tutuklamalardan biraz önce sokakta görmüş ve tanımıştım. Kendisine ilgi ve sevgi gösterdim. Pansiyoner olarak evimize aldım. Bir yıldan beri evimizde oturuyor. Önceleri serbestçe dışarıya çıkardı daha sonra çıkamaz oldu.

Sevariş bir kaçak olduğu halde onuevinizde nasıl sakladınız? Başka arkadaşları kimlerdir?

Ne yapayım efendim. Sevgim buna sebep oldu. Önceden kaçak olduğunu bilmiyordum. Zaten kendisi asker kaçağı değildi. Arkadaşlarından da kimseyi tanımam. Kendisi arada sırada dışarıya çıkar ve ne yaparsa yapardı.

Siz, Sevariş'in yakalanmasından sonra belgelerini ele geçirmek için Dikran Vartanyan'ın evine gittiniz. Orada İgnadyos ve o Bulgar'la buluşup, görüştünüz ve konuştunuz.

Hayır, efendim. Ben, Sevariş'i sevdiğim için, o kaçarken bazı emanetlerini ve bir küçük tabancasını Bulgar'ın evine bıraktım. Diğer şeylerden haberim yoktur.

İfadenizi okuyorum imzalayınız.

Onaylarım ve imzalarım.

Siranuş Mıgırdiçyan

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Boğaziçi'nde Boyacıköy'de⁸ oturan Doktor Emirze Ketenciyan'ın ifadesidir. (18 Mayıs 1916)

İsminizi ve künyenizi söyleyiniz.

Adım Emirze, babamın adı Toros ve lakabım da Ketenciyan'dır. Urfa'da doğdum. 32 yaşındayım. Antep'te Amerikan Okulunda okudum. Beyrut Amerikan Okuluna da gittim. Sonra İstanbul'a gelerek Tıp Fakültesine devam ettim. 1911 yılında diploma aldım. Urfa'nın Harran ilçesinde belediye doktorluğu yaptım. Bir yıl sonra dönüşümde Boyacıköy'de Deruyan Serkis'in kızıyla evlendim. Balıkesir'de özel doktorluk yaptım. Oradan Çanakkale'de Seyyar Jandarma Taburunda görevlendirildim. Geçen yılın 1915 Nisan ayında polis tarafından yakalanarak, Çankırı'ya sürgün edildim.

Çankırı'dan ne şekilde İstanbul'a geldiniz?

Çankırı'da beş ay kaldım. 22 Temmuz'da (1915), İstanbul'dan başka her yere gitmek üzere serbest bırakıldım. Bir ay kadar Çankırı'da kaldıktan sonra Kastamonu'ya gittim. İstanbul'dan diplomamı getirterek, doktorluğa başladım. Dört ay Kastamonu'da kaldım. Sonra 5 nci Kolordu Komutanlığından gelen telgrafla Çankırı'ya görev için davet edildim. Askerî elbiseyi giyerek Çankırı'ya gittim. Beni, oradaki İngiliz esirlerine bakmak üzere doktor olarak atadılar. Daha sonra Harbiye Nezaretinden gelen emirle esirler Pozantı'ya gönderildiler. Ben de doğal olarak esirlerle beraber Ankara'ya gittim. Ankara'da Merkez Hastanesinde doktor oldum. Harbiye Nezareti, beni 20 gün sonra 2 nci Orduya tayin ettiğinden, İstanbul'a geldim. Burada Eskişehir'e tayin olduğumu öğrenerek oraya gittim. Eskişehir'de de iki ay görev yaptıktan sonra 26 Mart'ta (1916) Haydarpaşa Düşkün ve Yaralılar Sevk Komisyonuna tayin oldum. 3 Nisan'da (1916) Eskişehir'den hareket ederek İstanbul'a geldim ve görevime başladım. Burada bulunduğum zaman içerisinde de bir defa Halep ve Şam düşkünleriyle, görevli olarak Pozantı'ya kadar gittim ve geldim.

Siz niçin Çankırı'ya gönderildiniz?

Niçin gönderildiğimi bilmiyorum ve hiçbir partiye de mensup değilim.

Siz Taşnakşağansınız ve vaktinde sürülme sebebiniz de budur. Beyoğlu Hamalbaşı'ndaki merkeze de sürekli olarak devam ediyordunuz.

Ben Taşnakşağan değilim. Gerçi Taşnakşağanların merkezi olan yere gider gelirdim. İyi bir yazar olan ve kendisine karşı büyük bir hürmet beslediğim Azadamard başyazarı Rupen Zartaryan'ı ve eşi ile benim

⁸ Sarıyer, İstanbul.

eşim aynı okulda okuduklarından dolayı iyi tanıdığım olan Hayk Teryakyan'ı görüp, konuşmak üzere giderdim. Yoksa başka bir amaçla değil.

Siz Çankırı'ya gittikten sonra orada Doktor Çenikriyan (?), Hayk Teryakyan ve diğerleri ile parti için epeyce çalışmıştınız. Bu konuda bilginiz vardır. Diğer alt tabakadan olan Taşnaksağanları da çevrenize toplamıştınız.

Hayır, Çankırı'da parti hesabına çalışmadım.

İfadenizi okuyorum, doğru ise imzalayınız.

Dinledim, doğrudur. Onaylarım ve imzalarım.

Doktor Emirze Ketenciyan

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Matmazel Nazek Keçeciyan'ın ifadesidir. (19 Mayıs 1916)

Adınızı ve künyenizi söyleyiniz?

Adım Nazek, babamın adı Serkis ve lakabım da Keçeciyan'dır. 24 yaşındayım. Sinemköy'de Dericiler Sokak 64 numarada ikamet ediyorum, Ermeni Okulunda öğretmenim.

Matmazel doğruyu söyleyiniz. Matmazel Siranuş'u tanır mısınız ve o kızla nasıl bir ilişkiniz vardır?

Evet, tanırım. Bu kız akrabalarımındandır. Benim nişanlım olan ve önceden firar eden Harutyun adındaki şahıs, onun akrabasıdır.

Matmazel, bu kız hakkında daha ne biliyorsunuz? Bu kız, size Sevariş'in belgeleri için başvurmuştu.

Evet, bu kız Sevariş'i severdi. Sevariş'i tanımam. Sevariş yakalandıktan sonra, Siranuş bana başvurup, belgelerini bulmak üzere Bulgar Vladimir için aracı olmamı istedi. Ben de Bulgar'ın yerini bildiğim için Siranuş'a söyledim.

Sizin Harutyun Biberyan adında bir nişanlınız vardı değil mi?

Evet vardı. Ovakim Biberyan'ın oğluydu. Beni de aldattı. Geçtiğimiz yıl (1915) Ağustos ayında firar etti. Bana Allah'a ısmarladık bile demedi. Ben fakir bir kızım; öğretmenlik yapar, ailemin bütün geçimini sağlarım.

İfadenizi imzalayınız.

Onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Mihran İdareciyan'ın ifadesidir. (25 Mayıs 1916)

Adınızı ve künyenizi söyleyiniz?

Adım Mihran, babamın adı da Avadis'dir. Lakabımıza İdareciyan derler. İstanbulluyum, 41 yaşındayım. Şu an çalışmıyorum. Pangaltı Cedidiye Sokak 154 numaralı evde, bekâr kız kardeşim Virgin'le birlikte oturuyorum. Geçen yıl Azadamard gazetesi kapanıncaya kadar, gazetede idare memuru olarak çalışır ve abonelerin hesabını tutardım. Öğrenimimi İstanbul'da Galata Büyük Merkez Okulunda⁹ yaptım. Gazete kapandıktan sonra iş bulamadım. Zaten son zamanlarda beş altı aydır hastaydım ve hiç dışarıya çıkmıyordum.

Sizin başka kardeşiniz var mıdır?

Evet, vardı. Adı, Haçik İdareciyan'dı. Geçen yıl yapılan tutuklamalarda onu da tutukladılar¹⁰. Kendisi öğretmendi.

Biz sizi, kardeşinizi ve hatta kız kardeşinizi eski Turuşak "Yeni Taşnak" örgütçüsü olarak biliriz. Geçmişteki olaylarda da siz idama mahkum olmuştunuz. Şu halde de yine örgüttesiniz ve kod adınız da Hrayer'dir. Hastalandınız ve son zamanda da örgütten ayrıldınız.

Efendim bu durumu kabul etmem. Benim şimdi bir şeyle alakam yoktur. Eskiden, ikinci banka olayında, örgüt elemanı olduğum için tutuklandım ve idama mahkum oldum. Cezam, kürek cezasına çevrildi. 11 yıl hapis yattım. Meşrutiyetin ilanından sonra affedildim. Kardeşimin bu işle alakasını bilemem. Ben oysaki banka olayında da bu işe karışmış biri değildim. O zaman örgüte girişim beni yaktı. Şu anda da hiçbir alakam olmadığını tekrar ediyorum.

Sizin bundan bir buçuk yıl önce, bir defa bu daireye birisi hakkında aracılıkta bulunmak üzere gelmiş olduğunuz biliniyor. O zaman Vartkes Efendi'den bahsederek, Üsküdarlı Ardaş Sirabyan ve eski hapishane

⁹ 19 ncu yüzyıl sonunda Getronagan Okulunun ilk kısmı "Galata Ermeni Mektebi Sagirler", lise kısmı ise "Galata Ermeni Mektebi Merkezi Kebir" adını almıştır.

¹⁰ 27 Nisan'da yapılan tutuklamalarda

arkadaşınız olan bir kişinin tutuklanmasından dolayı başvuruda bulunmuşsunuz.

Evet doğrudur, gelmiştim.

Askerlikle ilişiginiz olduğu halde, niçin bir yıldır gizlendiğiniz yerden çıkmadınız?

Efendim hastaydım ve kardeşimin uğradığı akıbetten de korkuyordum. Başımda sabikalılığım da vardı.

İfadenizi imzalayınız.

Onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Üsküdar Selamsız'da Ekmekçibaşı Sokak 2 numaralı evde ikamet eden Bedros oğlu Aktör Aşot'un ifadesidir. (9-10 Haziran 1916)

Adınızı ve künyenizi söyleyiniz?

Adım Aşot. Babamın adı Bedros ve lakabım da Matatyan'dır. Tahran'da doğdum. 35 yaşındayım ve bekârim. Selamsız'da ilkokulda okudum. Sonra da Berberyan Okulunda¹¹ okudum. Daha sonra aktörlüğe merak saldım ve bir yıl kadar da Bedros Hallaçyan'ın yanında kâtiplik yaptım.

Siz hangi örgüte mensupsunuz?

Ben bir örgüte ve partiye mensup olmadım. Yalnız Üsküdar'daki Rafi Kulübüne mensubum. Son yılda da yönetim kurulunda üyeydim.

Zaten Rafi Kulübünün kurucuları da Taşnaksavaşan'dır. Sen Taşnaksavaşan merkezine de gider gelirdin. Bu da bizim tarafımızdan bilinmektedir. Askerliğin olduğu halde de bir buçuk yıldan beri saklanıyordun. Bunlara, bir de evinde ve hatta odanın konsolunda ortaya çıkan, şu büyük onlu mavzer tabancasıyla birçok kurşuna ne diyeceksin?

Evet, geçen yıl ben Taşnaksavaşanların idare merkezine gider gelirdim. Fakat oyuncu olduğum için Azadamard Matbaasına ilan bastırmak için giderdim. Elimdeki silahı Üsküdar'da Onnik Deveciyan adında bir

¹¹ Eskiden gerek İstanbul'da, gerekse Anadolu'da Patrikhaneye bağlı bulunmayan birçok okul vardı. Cemiyete ait okullar, kiliselere ait okullar olmak üzere bunlar iki kısma ayrılıyordu. Berberyan, kiliselere ait okullardandı.

adamdanda ticaret için satın almıştım. Fakat savaşı başlayınca elimde kaldı. Şimdi Deveciyan askerdir ve nerede olduğunu bilmiyorum. İtiraf ediyorum; kabahatim büyüktür. Silahları yetkililere teslim etmedim.

Senin evinde yara sarmak için bir hayli sargı bezi, kanı durdurmak için ilaç ve laudanum¹² çıkmıştır. Bunlar nedir? Eczacı mısın nesin? Sen galiba örgütün Kızılhaç'ına mensupsun.

Efendim, oyuncu olduğum için geçen yıl Büyükdere'de oynadığım bir oyunda, Taşnaksavaş Yetovk Şahin beni bir iki yerimden bıçaklamıştı. Bu sebeple doktor ve eczacı bulunamadı. Ben de o zamandan beri tedbir olarak pamuk ve benzeri ecza malzemesi bulunduruyorum.

İfadenizi imzalayınız.

Onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Beyoğlu Tünel başında Sarrafoğlu Apartmanı'nda, Karabet Çukuryan oğlu Terzi Ohannes'in ifadesidir. (21 Haziran 1916)

Adınızı ve künyenizi söyleyiniz?

Adım Ohannes, babamın adı Karabet ve lakabım da Çukuryan'dır. Gümüşhane'de doğdum. 36 yaşındayım ve bekârım. Mesleğim terzilik. İlk öğrenimimi Gümüşhane ve Trabzon'da yaptım. 12 yıl önce Marsilya'ya gittim ve orada terzilik yaptım. Sonra Amerika ve Kanada'ya gittim. Dört yıl önce de İstanbul'a geldim. Bir kardeşim Dikran Çukuryan'dır. Şairdir. Geçen yıl Nisan ayında (1916), örgüt mensubu diye sürgüne gönderildi.

Sen, zamanında yakalanıp Divan-ı Harbe gönderilen Samuel Tarpanyan'a, oradan çıkışında kefil olmuştun.

Efendim, kefil olan ben değilim. Ortağım Kigork Ağa kefil oldu. Ben de ses çıkarmadım; hatta kendisini teşvik ettim. Çünkü kefil olduğu çocuk, bizim müşterimizdi. Kefil olan Kigork Ağa'dır.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalarım.

Ohannes Çukuryan

----- ✍ ----- ✍ -----

¹² Afyon. İşlenmemiş haşhaş tohumundan elde edilen, alışkanlık yapabilen bir tür ağır kesici ve uyuşturucu madde. Afyon ile hazırlanan, kâfurulu afyon tentürü, morfin ve eroin gibi bileşiklere eskiden verilen isim.

**Doktor Emirze Toros Ketenciyan'ın tekrar alınan ifadesidir.
(24 Haziran 1916)**

Tahminen Şubat ayında Konya'da bulunduğunuz zamanda Piskopos Naroyan'la görüştüğünüz zaman, söz konusu şahıstan bir mektubu Patrikhaneye getirmişsiniz.

Kesinlikle ne piskoposu gördüm ve ne de kendisini tanırım. Patrikhaneye de böyle bir mektup getirdiğim yoktur. Zaten Konya'ya uğramadım. Yalnız 23 Nisan'da, düşkünlerle beraber giderken üç saat kadar Konya İstasyonunda bulundum.

Apik Mübayaacıyan, size Patrikhane tarafından ödenek bağlanması için ricada bulunmuş. Bu durumu Patrikhaneye bildirdiniz mi?

Apik Mübayaacıyan'ın adını sadece işitmişimdir. Kendisini tanımam. Bana da böyle bir şey söylememiştir. Gerçekte ben Patrikhaneye de gitmiyorum.

Konya'da veyahut başka bir yerde Dikran Cemil ile Bahçecik Okulu Osmanlı Öğretmeni Hüsrev Babayan'la görüşmüşsünüz. Bu görüşme ne üzerineydi?

Bunları tanımadığım gibi, böyle bir görüşmeden de haberim yoktur.

Patrikhaneye getirdiğiniz mektup neden bahsediyordu? Bu mektup, Patrikhaneden gönderilen paranın Konya'da dağıtıldığına ilişkin listeyi mi içeriyordu?

Yukarıda da söylediğim gibi kimseden mektup alıp getirmedim. Patrikhaneye de gittiğim yoktur. Yine yukarıda söylediğim gibi Konya'da, o da istasyonda olmak üzere üç saat kadar kalmıştım.

İfadenizi okuyorum, imzalayınız.

Doğrudur, onaylarım ve imzalarım.

Doktor Emirze Ketenciyan

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Gedikpaşa'daki Ermeni Kilisesi civarında oturan, Karakin Kılıçyan'ın ifadesidir. (24 Haziran 1916)

Adınızı ve künyenizi söyleyiniz?

Adım Karakin, babamın adı Avadis ve lakabımız da Kılıçyan'dır. 17 yaşındayım ve Ermeni Kilisesinin karşısında ikamet ediyorum. Aslen Divriğiliyim. Önceden eski elbisecilik yapıyorduk. Şimdi bir işle meşgul değilim. Babam ve annem hayattadır. Henüz evli değilim. Memlekette okula gittim, burada öğrenim görmedim.

Gedikpaşa'da Samo adında birisini tanır mısın? Bu çocuğun yanında bir emanetin var mıdır?

Amcam Ohannes Kılıçyan'ın Çakmakçılar'daki kâğıtçı dükkânında, kâğıt satıyordum. Bir iki defa kâğıt aldı. Bu sebeple tanıştık. Yanında bir emanetim vesaire bir şeyim yoktur.

Senin iki tane silahın, buna saklanması için verilmiştir. Bu Samo nasıl bir adamdır? Buna nasıl güvenilip de silahlar verilmiştir?

Mercan'da Rüştüpaşa Hanı'nda bir arkadaşım vardı. Bunun adı Karakin Sevgine'ydi. Bu silahlar benimdir. Fakat Karakin'de duruyordu. Adı geçen şahıs taşralı ve bekârdır. Sürgüne gideceğinden, Çakmakçılar Yokuşunda bulunan Paçacı Vahram adındaki şahıstan bu silahları aldım ve eve getirdim. O gün de tutuklandım. Amcamın eşi Elizabeth de bu silahları götürüp saklamış.

Senin Taşnaksâğanlı bazı gençlerle arkadaş olduğunu ve düşüp kalktığını biliyoruz. Bu silahları da o sebeple aldın değil mi? Açıkla?

Bu silahları Paçacı Vahram'dan satın almıştım. Devretmek üzere Karakin'e verdim. Karakin sürgüne gitmeden az önce bana silahları verdi. Ben de silahları alarak eve getirdim. Mesele böyle cereyan etti. Taşnaksâğanlarla da kesinlikle düşüp kalkmadım. Yalnız Karakin, Vanlı Samuel Keyerir ve Rüştüpaşa Hanı'ndaki Armenak'ın adını biliyorum. Bunlar da sürgüne gitmişlerdir. Yalnız Taşnak olmak üzere bunlar benim arkadaşlarımdı. Başkalarıyla temas etmezdim.

İfadenizi okuyorum, imzalayınız.

Doğrudur onaylarım ve imzalarım.

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

1915 yılı Nisan ayında, Ermenilerin her tarafta devlet ve hükûmete karşı gösterdikleri büyük hıyanetin kesinleşmesi üzerine, İstanbul'da Ermeni komitacılarından ele geçen ve haklarında bilgi edinilebilen kısmı sürgün edilmiştir. Ancak Taşnaksütyun Örgütünün, kuruluşundaki temel düzeninden dolayı büsbütün sönmeyerek, burada saklanıp kalabilen ve ortaya çıkan bazı şahıslarla hemen yeniden oluşturulup, faaliyete başlamış olduğu hissedilmektedir. Fakat bu konuda gerekli belgeler ele geçirilemediği ve zaten bu örgütün kuruluşu pek sağlam, kuralları pek sıkı ve seçilmiş şahısları da pek dayanıklı bulunduğu için işleyiş tarzları ve düşünceleri, durumları tamamıyla öğrenilememiştir. Bununla beraber örgütten arta kalan şahıslardan şurada burada yavaş yavaş ele geçen kimseler içirilere sevk edilmişlerdir.

Bu arada özellikle Vartkes, Profesör Haçaturyan ve Kirkor Yepranosyan gibi bilinen kişilerle beraber; taşralı bekâr Ermenilerin sevinde de birçok faal örgüt organları İstanbul çevresinden uzaklaştırılmışlardır. Bunların İstanbul'da yapmaları muhtemel olan zararlı faaliyetler engellenmiş, öteden beri bilinen Sevariş Misakyan adındaki şahıs da aranmasına rağmen bulunamamıştır. Bu durum geçen Şubat ayına kadar böyle devam etmiş ve söz konusu ayda yapılan bazı özel ayrıntılı araştırmalar üzerine, Sevariş'in İstanbul'da gizlendiği yerde önemli bir rol oynadığı anlaşılmıştır. Bulunduğu yer bir taraftan araştırılmakla beraber, diğer taraftan da adı geçen şahsın İstanbul'u terk edip, kaçmak arzusunda bulunduğu; Bulgar pasaportuyla Bulgaristan'a firar eden arkadaşı Kirkor Mercanof'un, kendisine bir aracı ile gönderdiği mektup sayesinde haber alınmıştır. Bu şekilde ele geçmesini sağlamak üzere özel bir tertibat alınmış ve firarinin anında yakalanması için hazırlıklar tamamlanmıştır.

Sevariş Misakyan, 8 Nisan 1916'da firarı için düzenlenen özel tertibata kapılarak yakalanmış ve geçen yılki yapılan tutuklamalardan sonra kurulan İstanbul örgütü sorumlu yönetim kurulunun 11 aylık karar defteri de kendisiyle beraber ele geçirilmiştir. Bu belgelere, aslı ve tercümesi de ilişik olan, söz konusu kararları içeren iki nüsha defterin içeriğine göre; tutuklamalardan sonra İstanbul'da Erzurum eski milletvekili Vartkes'in yönetimi altında, Sevariş Misakyan ve Rus uyruğundan olup, Bulgar pasaportuyla önceden İstanbul'dan kaçan Kirkor Mercanof ve yine İran pasaportuna sahip olarak, Ermenilerin Osmanlı Devleti dışına çıkmasının

yasak olmadığı bir zamanda İstanbul'dan ayrılan Barunak Hosebyan'dan oluşan bir geçici yönetim kurulmuş ve bunların ilk işi derhal silahlı bir kurul oluşturularak, başına da geçen yıl Ağustos ayında İstanbul'dan Bulgarlarla beraber firar eden Harutyun Biberyan ile hâlâ İstanbul'da gizlenmiş olup ele geçirilemeyen ve "Ermon" kod adını kullanan Dikran Vartanyan'ı geçirmek olmuştur.

Bir taraftan da taşra şubelerinin yeniden düzenlenmesine çalışılmış ve bunlara bazı tavsiyelerde bulunulmuş; örgüt için para toplanması ve militanlardan uzaklaştırılanların salıverilmesi; örgütün, yetkililerin eline geçmeyen belgelerinin imhası; yabancı devletler nezdinde Osmanlı Devleti'nin Ermenilere karşı olan hareketi hakkında protesto ve muhtıralar düzenlenmesi ve takdimi; Almanya Hükûmetine başvuru; Anadolu şehirlerindeki Ermeni harekâtı hakkında toplanacak istihbaratı ve araştırmaların dışarıya, mesela Balkanlar, İsviçre ve Amerika'ya ulaştırılması; bir taraftan da gerekli gördükleri zaman bir eylemde bulunup, Devleti tehdit altına almak için fedaileri cesaretlendirerek teşvik etmeleriyle onların emirlere uymalarını sağlamak ve boyun eğdirmek gibi işlere girişmişlerdir. Ancak bu son girişimlere karşı fedailerin çoğunluğu tarafından da muhalefet edildiği, yine defterin içeriğinden anlaşılmıştır.

Bu defter; Ermeni harekâtının Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesinden sonra nasıl hain eller tarafından idare edilmekte olduğunu ispat etmektedir. Savaşın ilanından sonra İstanbul'dan kaçan Erzurum eski Milletvekili Karakin Pastırmacıyan'ın, "Viken" ve daha başka arkadaşlarıyla Rusya'da bağımsız bir Ermenistan kurmak için Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığı nezdindeki girişimleriyle faaliyetlerini, Eçmiyazın Katogigosunun buna yardımcı olduğunu ve Bogos Nubar Paşa'nın da bu eyleme katıldığını anlatmakta ve içermektedir. Bu iki defter, Ermenilerin yalnız militanlarının değil büyük çoğunluğunun savaşın ilanından sonra nasıl bir hırs ve şiddetle ulusal bağımsızlık sevdasına düşerek ve eylemlere girişerek, Osmanlı Devleti'ne karşı büyük hıyanette bulunduklarına, önemli ve tarihî bir delil olarak sayılma değer bulunmaktadır.

Bu örgütün ileri gelenlerinin Nisan ayından itibaren ardı arkası kesilmeksizin tarafsız devletler nezdinde türlü türlü girişimlerden ve başvurulardan geri kalmadıkları gibi; hükûmetin ileri gelenlerinden üç kişiye suikast yapmak için bir liste hazırladıkları ve her nasılsa fedailerin bunları dinlememeleri sebebiyle başarılı olamadıkları; illerin ileri gelen memurlarından 11 kişiye de suikast yapmak için bir liste hazırladıkları anlaşılmaktadır. Ayaş'a sürgün edilen Taşnaksütyun üyeleriyle

haberleştikleri; Şebinkarahisar ihtilal ve isyanından¹³ ayrıntılı olarak haber aldıkları; İstanbul'un düşmesi halinde uygulamak üzere özel bir düzende bulundukları; dışardan bir hayli paralar alarak, gizlenen örgüt ileri gelenlerinin ailelerine verirken kendilerinin de bu paradan yararlanıp, şurada burada saklanan örgüt militanlarına yardımda bulundukları açık olarak anlaşılmaktadır. Hayret edilecek bir ruh haliyle, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine yabancı müdahalesini davet etmeyi öteden beri kendi harekâtına yardımcı kabul eden bu unsur, devamlı olarak yabancı elçilere başvurmağa devam etmiş ve Amerikan Başkanının Osmanlı Devleti'ni tehdit etmesini bile bu militanlar hayâsızca kararları arasında bahis konusu yaparak görüşmüşlerdir. Bunlar Beyoğlu, Gedikpaşa, Kumkapı, Yenikapı, Bakırköy, Yeşilköy ve Üsküdar'daki şubelere "vart = gül, mehak = karanfil, şoşan = zambak ve hasmik = yasemin" gibi isimler vermişlerdir.

Mahallelerdeki tutuklamalar ve uzaklaştırmalar hakkındaki bilgileri elde etmek için kadınları da aralarındaki postacılıkta istihdam etmişler ve buna da "Agravani = leylak heyetleri" adını vermişlerdir. Özellikle Anadolu'daki duruma dair aldıkları bilgiler, hayret verici bir derecede olup, bunları tamamen Avrupa'ya ulaştırmış ve göndermişlerdir. Ağustos ayı içerisinde polis memurlarına onlu büyük mavzer tabancasıyla gece hücum ederek, silah atan ve tutukluyken daha sonra hastaneden firar eden Mike oğlu Arakil'in de bu örgüte mensup olduğu, yine bu defterlerin içeriğinde, 9 Eylül 1915 tarihindeki "Mehak Olayı" adı altında belirtilmekte ve kayıtlı olmasından anlaşılmaktadır. İçeriden alınan bu aralıksız ihbarlar ve mektuplar, sonunda İstanbul örgütünü Ermenilerin illerde en fazla yoğun olarak bulundukları Konya ile de alâkadar etmiş ve düzenli olarak haberleşme sağlanarak, oradan birkaç kişinin firarî olarak İstanbul'a gelip, arkadaşlarının arasına katılmalarına ve daha ileriye sevk edilen bazı kimselerin çevrilip, Taşnaksütyun üyesi arkadaşları ve Ermeni demiryolu çalışanlarının çabalarıyla Konya'da ikamet etmelerine ve hatta İstanbul'dan Konya'ya birkaç parça silah nakline sebep olmuştur.

Bu örgüt ile Patrikhanenin de birçok işte ilişkili olduğu ve örgütün, faaliyette bulunduğu zaman içerisinde de, yabancı devletlerin elçilerine düzenli

¹³ Anadolu'da Van İsyanı'ndan başka bir çok bölge de Ermeni ayaklanmaları görüldü. Bunlardan biri de 5 Haziran 1915 tarihinde Şebinkarahisar'da başladı. Sivaslı Murat (Hamparsum Boyacıyan) adında bir Ermeni çete reisi, 500 kadar adamıyla Şebinkarahisar'ı bastı. Türk ordusunun Doğu Cephesi'ndeki, ana ikmal yolu buradan geçtiği için bölgenin stratejik önemi vardı. Ermeniler bu bölgeyi ele geçirdikleri takdirde Ordunun ikmal ve geri hizmetleri aksayacak, Rus ordusunun ileri harekâtı kolaylaşacaktı. Çeteciler Şebinkarahisar'ın Müslüman mahallesini yaktılar. Rastladıkları Türkleri, işkenceler yaparak, öldürmeye başladılar. Çevreden toplanmış olan asker ve jandarma müfrezelerine de saldırdılar. Bu durum karşısında başka bölgelerden kuvvet tesaarruf edilerek Şebinkarahisar'a getirildi ve Ermeni isyancılar kuşatıldı ve isyan bastırıldı. *Belgelerle Ermeni Sorunu*, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 230-241.

olarak Anadolu'daki durum hakkında yedi muhtıra takdim ettiği ve Patrik üzerinde dikkat çekici bir etki yaparak, istifasına engel olduğu da anlaşılmaktadır.

29 Kasım tarihli gündemden anlaşıldığına göre; Taşnaksütyun Örgütü, henüz anlaşılamayan diğer örgütlerden birinin kalıntılarıyla, mesela Hınçakyan veyahut Veragazmiyallar Hınçakyanlar ile birleşme arzusunu göstermektedir ki, bunun da sebebi yine söz konusu gündemden anlaşılaçağı üzere İstanbul halkının tehcirine karar verildiğine dair örgüt tarafından elde edilen bilgilerdir. Çeşitli tarihlerde yönetimde değışiklik olmuş ise de Sevariş Misakyan; Anadolu'ya sürgün edilmişken firarilerden olan ve İstanbul'da gizlenen Aram Kitapçıyan; Bahçecik sürgünlerinden olup, Konya'dan firar ederek dönen Hüsrev Babayan kod adlı Vagareş; gerçek adı bilinmeyen Çarih; gerçek adının Mihran İdareciyan olduğu belirlenen ve tutuklu olan Hrayer; gerçek adı belirlenemeyen Falak; gerçek adı Haçik olan Pantuht; gerçek adı Dikran Vartanyan olan Eberfon; İstanbul'a gelmek üzere Çankırı'da sürgün iken tekrar askerî hizmete giren ve Pozantı, Konya, Ankara, Eskişehir ve İstanbul arasında gidip gelen Doktor Emirze Toros Ketenciyan; D.Y.K. harfleriyle gösterilen Dikran ve M.G. harfleriyle gösterilen meçhul şahsın aralarında yönetim kurulu üyeliğı dönüşümlü devam etmiştir. 4 Mart (1916) tarihinde en son kurulan yönetim de, Arşavir, Hıraç, Aram, Dikran ve M.G.'den ibarettir.

12 Mart'ta Arşavir firar için hazırlığa başlayacağından, işten çekilerek yerine Vagareş'i bırakmıştır. Konya'da da Marzebet, Bahçecikli Sabuncu Dikran Cemil, İzmit Jandarma Taburunda görevliyen Divan-ı Harbe sevk edilip daha sonra cezalandırılarak Afyonkarahisar'a gönderilen ve oradan her nasılsa Konya'daki arkadaşlarına katılan Jandarma Teğmeni Dikran'ın da bunların arkadaşlarından olduğu anlaşılmaktadır.

İşte defterlerin yukarıdaki özet içeriklerinden ve bu konuda sanık olarak yakalanan ve sorgulanan şahısların ifadelerinden anlaşılaçağı üzere; yakalananlardan Sevariş Misakyan, Mihran İdareciyan, Doktor Emirze Toros Ketenciyan, Aşot Matatyan, Samuel Tarpanyan, Vanlı Karabet Kendirciyan, Ohannes Haçoyan, İgnadyos Andonyan, Moses Mıgırdıçyan, Kirkor oğlu Sahak, Moses oğlu Samo, Karakin Kılıçyan, Terzi Ohannes Çukuryan ve firarî Mike oğlu Arakil isimli şahıslar ile defter ve bu fezleke içeriğinden gerçek adları anlaşılan ve anlaşılamayan diğer kimselerin savaş zamanında Osmanlı Devleti'ne karşı işledikleri savaş ihaneti ve cinayet eyleminden, vicahen ve gıyaben yargılamaları yapılarak, haklarında verilecek ceza sınırı belirlenecek ve tamamlanacaktır. Henüz ele geçirilemeyenler hakkında da takibat devam etmekte olup, yakalandıklarında onlar da yavaş yavaş Divan-ı Harb-i Örfiye

gönderileceklerdir. Adı geçen şahıslar bu fezlekeli soruşturma evrakı ile ilişik yazılı belgeleri ve eşyanın Divan-ı Harb-i Örfiye gönderilmesi için Genel Müdürlüğe yollandı ve takdim edildi.

24 Haziran 1916
Siyasi Şube Müdürü
(İmza)

Merkez Komutanlığına 24 Haziran 1916
Emniyet Genel Müdürü
(İmza)

Kanuni işleminin yapılması için Divan-ı Harb-i Örfi Başkanlığına verildi.
26 Haziran 1916

Merkez Komutanı adına
Yardımcısı
(İmza)

gelişi 26 Haziran 1916

Başsavcılığa
27/6/1916
(Mühür)

----- 20 ----- 22 -----

Sanık: Uzun boylu, kestane siyahı saç ve kaşlı, bıyıklı, ela gözlü, az eğri burunlu, esmer. Tatavla¹⁴ Sinemköy Eşref Sokağı, 61 numaralı evde ikamet eden, kahvecilik yapan, Van merkez doğumlu, 44 yaşında, Karabet Kendirciyan oğlu Kirkor'un ifadesidir. (26 Haziran 1916)

Sen ne zaman İstanbul'a geldin?

Geleli dört beş sene oldu.

Nereden geldin?

Memleketten geldim.

Memlekette ne iş yapardın?

Kahvecilik yapardım.

Seni niçin yakaladılar?

Niçin yakaladıklarını bilmiyorum. Askerdeydim. Lapseki'de¹⁵ Burgaz İskeleyi'nde mekâre kolundaydım. Hastalandım, geldim. Sonra beni yakaladılar. Niçin yakalandığımı bilmiyorum. Sizin sorduğunuz gibi bazı şeyler sordular. Başka bir şey söylemediler. Buraya gönderdiler.

İfadeni imzala

İmzalayayım.

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Sanık: Uzun boylu, siyah saçlı, enli çatık kaşlı, normal burunlu, pala bıyıklı, uzun yüzlü ve uzun çeneli, esmer tenli. Sinemköy, Eşref Sokağı, 61 numaralı evde oturan, gezgin konakçılık seyyar (içki) satıcılığı yapan, İran'a bağlı Salmas'ın Merhem köyünde doğan, 35 yaşında, İran uyruklu Kirkor Mossesof oğlu Sahak'ın ifadesidir. (27 Haziran 1916)

Pasaportun var mı?

Siyasi Şubede aldılar.

¹⁴ İstanbul, Kurtuluş.

¹⁵ Çanakkale'ye bağlı ilçe.

İstanbul'a ne zaman ve nereden geldin?

İki üç sene önce İran'dan geldim.

Seni niçin yakaladılar?

Bilmiyorum. Beni Siyasi Şubeden çağırdılar. "Seni sürdürdüğümüz halde yine gelmişsin." dediler. Bundan dolayı tutukladılar ve buraya gönderdiler.

Seni ne zaman sürdürdüler?

Ben sürülmedim.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık: Ortaboylu, siyah saçlı, açık kaşlı, ince bıyıklı, az eğrice burunlu, uzun yüzlü, buğday tenlidir. Gedikpaşa Kilise Sokağı'nda, Lokantacı Dikran'ın evinde oturup, çarşı içinde eski elbisecilikle iştigal ederken, burayı terk edip Divriği'de Ermeni Okulu altında Hordenek Sokağı'nda 170/2 numaralı evde oturduğu nüfus kağıdından anlaşılan 1899 doğumlu Avadis Kılıççioğlu Karakin'in ifadesidir. (27 Haziran 1916)

İstanbul'a ne zaman geldin?

Sekiz seneden beri buradayım.

Hangi okulda okudun?

Okumadım.

Seni niçin yakaladılar?

Bundan haberim yok. 25 gün kadar önce bir kere daha yakalayıp bırakmışlardı. Şimdi tekrar yakalayarak buraya getirdiler. Hiçbir şey sormadılar. Daha önce yakalandığımdaki silah meselesini sordular. Evden birisini yakalamışlar, benim üzerime atmışlar. Silah benim değildir. Brovnik marka bu silah, Çolak Vartazyan'ındır. Bir küçük

mavzer daha bulmuşlar. O da Çolak Vartazyan'ındır. Aynı evde yaşıyoruz. Kendisi de eniştemin çocuğu olduğundan bir kötülük gelmesin diye suçu üstüme almıştım.

İfadeni imzala

İmzalayayım.

Kâtip

Mehmet

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık, Orta boylu, kıvrıkcık siyah saçlı, ince kaşlı, az bıyıklı, ela gözlü, sivri çeneli, sivri burunlu, buğday tenli. Mahmutpaşa Yeşildirek Kocahan'da 13 numarada seyyar kâğıt satıcısı, Siirt'in Sorek Nasif Mahallesi'nden, 1897 doğumlu, Moses oğlu Samo'nun ifadesidir. (27 Haziran 1916)

İstanbul'a ne zaman geldin?

Üç dört sene oldu.

Seni niçin yakaladılar?

26 Nisan'da beni yakaladılar. Siyasi Şubede; "Nerelisin? Okula gittin mi? Ne zaman geldin?" gibi sorular sordular. Bana bir silah verilmiş olduğunu söylediler. Garbis'in kız kardeşi Yağisa, biri küçük diğeri büyük iki silah vermişti. Bunları söyledim. Beni tutukladılar. Ben, silahı Garbis'e geri vermiştim. Silahlardan birisini Siyasi Şubeye teslim ettim.

İfadeni imzala

İmzalayayım

Moses oğlu Samo

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık: Az uzun boylu, siyah saçlı ve kaşlı, çukur çeneli, uzun burunlu, esmer tenli, uzun çehreli. Beyoğlu Sinemköy Eşref Sokağı 61 numaralı evde oturup, limon ve yumurta satan, Dedeâğaç doğumlu, 40 yaşında Mıgırdiç oğlu Moses Mıgırdiçyan'ın ifadesidir. (27 Haziran 1916)

İstanbul'a ne zaman geldin?

İki sene, iki ay önce

Seni niçin yakaladılar?

Gelip evden aldılar Nezarethaneye götürdüler. Belgemdeki adres yanlışmış. Belgemi aldılar. Bundan dolayı buraya gönderdiler. Başka bir şey sormadılar.

İstanbul'a nereden geldin?

Mısır'daydım. Mısır'dan Dedeâğaç'a, oradan da İstanbul'a geldim.

Mısır'da ne iş yapardın?

Kahire'de Benlisüren Ermeni Kilisesinde zangoçtum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Sanık, Uzun boylu, siyah saçlı ve siyah kaşlı, kumral bıyıklı, sivri burunlu, ufak çeneli, beyaz tenli. Boyacıköy Fırın Sokak 7 numaralı evde ikamet eden, Haydarpaşa Düşkünler ve Yaralılar Komisyonu üyelerinden, Toros Ketenciyan oğlu Doktor Yüzbaşı Emirze Efendi'nin ifadesidir. (27 Haziran 1916)

Kaç yaşındasınız?

32 yaşındayım.

Nerelisiniz?

Urfa'da doğdum.

İstanbul'a ne zaman geldiniz?

Yedi yıl önce geldim.

Tıp tahsilini nerede yaptınız?

Beyrut Amerikan Okulunda okudum. Daha sonra Tıp Fakültesinden diploma aldım.

Ne zaman doktor oldunuz?

1911 yılı Nisan ayında.

Sivil doktor olarak nerede çalıştınız?

Urfa'da Harran Belediyesi'nde, bir yıl tabip olarak çalıştıktan sonra istifa ederek İstanbul'a geldim. Burada evlendim. Balkan Savaşı sırasında Üsküdar'da Nuhkuyusu Hastanesinde çalıştım.

Niçin yakaladılar?

Niçin yakaladıklarını bilmiyorum ancak geçen sene kayıtlı bulunduğum Şubeden, yani Selimiye Asker Alma Şubesi'nden davet ettiler. Edirne'ye gönderilmek üzere hazırken, Emniyet Müdürlüğünden Çankırı'ya sürüldüm. Hiçbir şey sorulmadığından, beş ay orada kaldım. Beş ay sonra İçişleri Bakanlığının 4 Ağustos 1915 tarihli ve 29 genel numaralı emriyle affedilerek serbest bırakıldık. O zaman Kastamonu'ya gittim. Doktorluk yaptım. Oradayken askere alındım. Çankırı'da bulunan İngiliz esirlerine doktor olarak atandım. Esirler Pozantı'ya gönderilince beni de önce Ankara Hastanesine, oradan da Eskişehir Hastanesine gönderdiler. Sonra da Haydarpaşa'daki görevime atandım. Burada görev yaparken yakaladılar. 20 gün kadar oldu. Niçin yakaladıklarını bilmiyorum.

Hiçbir şey sormadılar mı?

Yukarıda arz ettiğim gibi nasıl asker olduğumu ve örgüte mensup olup olmadığını sordular. Ben bir örgüte mensup değilim. Başka bir şey sormadılar.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım

Doktor Emirze Ketenciyan

Kâtip

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Sanık: Uzun boylu, kır saçlı, kara kaşlı, siyah bıyıklı, uzun burunlu, beyaz tenli. Beyoğlu Tünel Caddesi Sarrafoğlu Apartmanı'nda 3 numarada oturan, aynı apartmanda terzilik yapan, Gümüşhaneli, 36 yaşında, Karabet oğlu Ohannes Çukuryan'ın ifadesidir. (27 Haziran 1916)

Sen, İstanbul'a ne zaman, nereden geldin?

Kanada'nın Montreal ve Amerika'nın Rochester şehrinde bulundum. Liverpool yoluyla Londra'ya, Marsilya yoluyla da 4 sene önce İstanbul'a geldim.

Amerika'da ne iş yapardın?

Terzilik yapardım.

Amerika'ya ne zaman gitmiştin?

1907'de Kanada'ya gittim.

İstanbul'dan mı gittin?

Memleketten gittim.

Seni niçin yakaladılar?

Samuel adlı bir adama, teyzemin kocası Kigork kefil olmuştu. Ailesi rica etmiş. Çıktıktan iki hafta sonra Samuel arandı. O vakit adresini vermemişti. Samuel'in nişanlısı ve yakınları gelmişlerdi. Kendilerine söyledim. Samuel Siyasi Şubeye gitti, geldi. Ardından beni de yakaladılar. Sekiz gün önce "Teyzenin kocası neden kefil oldu?" dediler. "Sen Samuel'i daha önceden tanıyor muydun?" dediler. Ben de "Tanımıyorum." dedim. Bundan dolayı tutuklandım. Sebebini bilmiyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✍ -----

Sanık: Uzun boylu, kır saçlı, kara kaşlı, kara bıyıklı, orta burunlu, uzun yüzlü ve çeneli, esmer tenli. Üsküdar Selamsız Bekçibaşı Sokağı'nda 2 numaralı evde oturan, önceleri Manakyan Kumpanyası'nda ve diğer tiyatrolarda aktörlük yapan, Tahranlı, 1881 doğumlu, Osmanlı uyruğundan Bedros Muratyan oğlu Aşot'un ifadesidir. (27 Haziran 1916)

Kaç senedir İstanbul'dasın?

Yedi yaşımdan beri İstanbul'dayım.

Başka mesleğin var mı?

Yoktur.

Nerede okudun?

Berberyian Okulunun son sınıfından tahsilimi tamamlamadan ayrıldım.

Seni niçin yakaladılar?

Ben savaştan beri fazla iş olmadığından dolayı evimdeydim ve hastaydım. Oyun zamanında bıyıklarım tıraşlıydı. Emniyet güçleri başka birisini arıyorlarmış, benim evimi göstermişler. Aramaya geldiler. Onnik adında bir arkadaşım bundan bir sene önce silah satmak istiyordu. Nasıl olduysa beni ortak etti. Aldı, sattı. İki revolver bırakmıştı. Bunları buldular. Bundan dolayı beni yakaladılar.

İfadeni imzala

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Sanık: Orta boylu, kestane siyahı saçlı, seyrek kaşlı, ince bıyıklı, uzun yüzlü, çukur çeneli, buğday tenli, ela gözlü. Beyoğlu Feridiye Çaylak Sokağı 88 numaralı evde kiracı olarak oturur. Daha önce Bebek'teki Amerikan Okulunda coğrafya, matematik derslerinde İngilizceden Türkçeye çevirmenlik yapan, Vanlı, 1896 doğumlu, Sahak Tarpanyan oğlu Samuel'in ifadesidir. (27 Haziran 1916)

İstanbul'a ne zaman geldin?

11 sene önce geldim.

Hangi okulda okudun?

Bebek'teki Robert Kolej'de okudum.

Başka yere gittin mi?

Hayır, gitmedim.

Seni niçin yakaladılar?

Beni birisiyle münasebetim olduğu iftirasıyla yakaladılar. Arşavir adında birisinden dolayı beni tutukladıklarını anlıyorum. Arşavir'in ne yaptığını bilmiyorum. Kendisini şahsen tanırım. Fakat görüşmemiştim. Gazetelere bazı makaleler yazıyordu. Oradan tanıyorum.

İfadeni imzala

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık: Uzun boylu, siyah saç ve kaşlı, az bıyıklı, ela gözlü, uzun burunlu, uzun çeneli, buğday tenli. Beyoğlu Tozkoparan Ateş Ahmet Sokağı 13 numaralı evde oturan, kooperatifte çalışıp, aynı zamanda Beyoğlu'nda Anderya Pasajı'nda kapıcılık yapan, Sivas Koçhisar doğumlu, 33 yaşında, Kirkor Andonyan oğlu İgnadyos'un ifadesidir. (27 Haziran 1916)

İstanbul'a ne zaman geldin?

Altı sene önce.

Hangi işle uğraşıyordun?

Marangozluk yapıyordum.

Seni niçin yakaladılar?

Bulgar Kavası Stemo'yu tanıdığım için beni yakaladılar. (Bu Kavasın, bir adam dışarıya gittiği zaman, diğer adamda çantası kalmıştı.) Matmazel Nazyef adındaki biri beni gönderdi. "Çantayı kavas alsın." demişti. Bundan dolayı tutuklandım.

Okur yazar mısın?

Evet. Bir süre köy okulunda okumuştum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım
(İmza)

Kâtip
(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık; orta boylu, siyah saçlı, siyah kaşlı, sarı bıyıklı, uzunca yüzlü, yuvarlak çeneli, buğday tenli, Üsküdar İcadiye’de, Çiftebakkal Sokağı’nda numarasız evde ikamet eden, Marpuççular Ubud Efendi Hanı’nda 19/20 numaralı dükkânda kitapçılık yapan, Sivas’ın Zımara köyünde doğup küçük yaşlarda İstanbul’a geldiği için Üsküdarlı olarak kaydedildiğini söyleyen Aleksan Misakyan oğlu Sevarış’in ifadesidir. (27 Haziran 1916)

Hangi okulda okudun?

Önce Galata Ermeni İlkokulunda¹⁶, daha sonra Gedikpaşa’da Amerikan Okulunda öğrenim gördüysem de diploma almadım.

Kaç senedir kitapçısın?

Meşrutiyetten beri kitapçıyım.

Önce ne iş yapardın?

Okuldan çıkınca, Sürhantak gazetesinde yazı yazıyordum.

Seni niçin yakaladılar?

8 Nisanda Romanya’ya gidiyordum. Vlademir adında bir Bulgar sahte pasaport vermişti. Bu sahtekârlıktan dolayı yakaladılar.

Romanya’ya niçin gidiyordun?

Fransızca ve İngilizce biliyorum. İş yapmak için gidiyordum

Askere gitmek için müracaat etmedin mi?

Seferberlik sırasında muayene edildim. Kulağım duymadığı için raporum vardı. Askerlikten affedildim.

İfadeni imzala.

İmzalayayım
(İmza)

Kâtip
(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

¹⁶ Getronagan Okulu, bkz. s. 22

Sanık; kısa boylu, kır saçlı, siyah kaşlı, büyükçe sivri burunlu, ela gözlü, sivri çeneli, buğday tenli, Beyoğlu'nda Pangaltı Cedidiye Sokağı'ndaki eski 154 numaralı evde ikamet eden, Azadamard gazetesinin muhabiriyken gazete kapandığı için boşta olduğunu söyleyen, İstanbullu, 42 yaşında, Avadis İdareciyan oğlu Mihran'ın ifadesidir. (27 Haziran 1916)

Gazetede kaç sene çalıştın?

Gazetenin yayıma başlamasından kapanıncaya kadar idari bölümünde çalıştım. Altı sene oldu.

Seni niçin yakaladılar?

Azadamard'da çalıştığım için mi yakaladılar, bilmiyorum. Ben de bunu anlamak istiyorum.

Sana hiçbir şey sormadılar mı?

Kimliğimi sordular. "Örgüt üyesi misin?" diye, sordular. Ben örgüt üyesi değilim. Önce hapisanede idim. Dışişleri Bakanlığına bomba atılması meselesinden 11 yıl hapis yattım. Meşrutiyet ilan edilince çıktım. Hakkımdaki idam cezası kalebentlik cezasına dönüştürülmüştü.¹⁷

Demek ki örgüte üyesin.

Hayır.

İfadeni imzala.

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Sanık Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (3 Temmuz 1916)

Sen nerede doğdun?

Sivas'ta Zımara köyünde doğdum. Dört yaşında İstanbul'a geldim.

Nerede oturdun?

¹⁷ Mihran İdareciyan 25 Mayıs 1916 tarihli ifadesinde de, ikinci banka olayında örgüt elemanı olduğundan dolayı tutuklanarak idama mahkum olduğunu ve 11 yıl hapis yattığını belirtmiştir.

Kumkapı'da, sonra da Üsküdar İcadiye Sokağı'nda numarasız evde ikamet ettim.

Baban hayatta mı?

Hayattadır. Topalyan Han'ında Tüccar Kirkor Mısıryan'ın yanında muhasebecidir. Adı Aleksan'dır.

Dört yaşından sonra hangi okullarda okudun?

Bir sene Kumkapı'da Patrikhane Sokağı'ndaki Mervejeren Okulunda, iki sene Galata Ermeni Kilisesindeki okulda, iki sene de Gedikpaşa'da Amerikan Okulunda okudum. Okulu bitirdiğimde 15 yaşındaydım. Meşrutiyete kadar Sürhantak gazetesinde çevirmenlik yaptım. Meşrutiyet'te gazete kapandı. Sonra Marpuççular'da Ubud Efendi Hanı'nda 19 ve 20 numaralı bürolarda kitapçılık yaptım.

Yalnız mıydın?

Leon Garibyan ile ortak açtık. Şimdiye kadar beraberdik.

Hangi örgüttensin?

Meşrutiyetten sonra Taşnaksağan Örgütüne girdim. 1910 yılına kadar örgütteydim.

Seni kim kaydetti?

Kendim yazıldım. Herkese örgütün propagandasını yapmak için geziyorlardı. Üsküdar'a da geldiler. Ben de kaydoldum. Kaydeden adam kimdi bilemiyorum.

Bu örgüte nasıl hizmet ettin ve ne yaptın?

Örgüte hiçbir şey yapmadım. Parta evri (?) çalıştım.

“Parta evri çalıştım” ne demek?

Yazarım. Azadamard gazetesine makale yazdım.

Bu makalelerde ne yazardın?

Okullarımız, Ermeni gençleri, Türk ve Ermeni dostluğu hakkında makaleler yazmıştım.

Sen kendine Nikola adını vermişsin? Neden?

Vlademir adında bir Bulgar vardı. Altı ay önce “Kaçmak isteyenleri Avrupa'ya gönderiyor.” diye duymuştum. 20 lira verirsene, pasaport düzenleyeceğini söylemiş ve “20 lira ile fotoğrafını gönder.” demişti. Ben de gönderdim. Emniyet güçleri beni yakaladılar. Vlademir sahtekârlık yapmış. “Osmanlı uyruğundan Manastırlı” adı altında Osmanlı pasaportu düzenlemiş. 31 lira ve yanımda ne kadar para varsa aldı. 20

liradan başka, 15 lira, vapur için 1 lira yolda da 2 mecidiye daha aldı. Yanımda yalnız 5 lira kalmıştı. Onu da salonda güvenlik güçleri aldılar.

Pasaporta ne yazmıştı?

Nikola Dimitriyef yazmış. Bana söylememişti. Pasaporta “Makinist, Manastırlı” diye yazmış. Salona gittik. Orada “Sen Nikola Dimitriyef değilsin. Sevariş Misakyan’sın.” diyerek beni yakaladılar. Bana kalpak getirecekti. Bulgar gitmişti. Komiser bey beni çağırarak resmimi gösterdi. “Sen Nikola değilsin.” diyerek, tutukladı.

Buradan niçin gidiyordun?

Ben bir seneden beri Beyoğlu Pangaltı’da Dolapdere Caddesi’nde, Akarca karşısında, 56 numaralı Mıgırdıçyan ailesinin evinde nişanım Siranuş’un yanında saklanmışım.

Mıgırdıçyan’ın adı ne?

Madam Aznif Mıgırdıçyan derler. Kocası yoktur. Üç kızı vardır.

Ne kadar saklandın?

Geçen sene Mayısında gittim. Bu sene Marta kadar oradaydım.

Taşnaksâğan Örgütünden ne zaman ayrıldın?

1910’da ayrıldım. Hiçbir işlerine karışmadım.

Niçin bu Bulgar aracılığıyla kaçıyordun? Neden doğrudan doğruya müracaat etmedin? Yoksa asker kaçağı mıydın?

Askerlik yapmadım. Kulaklarımdan dolayı Haydarpaşa Hastanesinden raporum var. Beni aradıklarını duydum. Bir Rum kızı ile birbirimizi seviyorduk. “1914’te, evlenelim.” dedi. Babamla aramız iyi değildi ve beni kovdu. İki ay kadar Beyoğlu’nda gezdim. Sonra bu eve gittim. Bekâr Ermenileri arıyorlardı. Korktum. Beni de aradıklarını işittim. İngilizce, Fransızca bildiğim için iş bulmak üzere Romanya’ya kaçacaktım, yani gidecektim.

Madem sen örgütten 1910 yılında ayrılmıştın, niçin korkuyordun?

Azadamard ile ilişkisi bulunan kim varsa soruyorlarmış. Beni de aramışlar. Bundan dolayı korktum.

Sana “Tašnaksâğan ve Azadamard’la ilişkisi olanlar soruluyor.” diye kim söyledi ?

Tutuklamaları görüyordum ve serbestçe geziyordum. Tutuklananları görüyordum. Bunların, önce örgütte ve Azadamard’da bulunanları topladıklarını anladım ve korktum.

Sen yalnız “Gazeteye memleket için makale yazdım.” ve “Örgüt üyesi oldum.” diyorsun. Gazeteye makale yazmak ve örgüt üyesi olmaktan neden korkuyorsun?

Soruşturma yapılmadığını ve toplayıp götürdüklerini gördükten sonra korktum. İki kişi de söylemişti. Fakat ben yine geziyordum. Sonra anladım ki önceden ilişkisi olanları da topluyorlar. Ben de korktum.

Salonda seni yakaladıkları zaman sende ne gibi eşyalar vardı?

Benim üzerimde palto, kalpak, gözlük, tarak, mendil, 5 lira ve Bulgar banknotu vardı. Başka bir şey yoktu. Bulgar, “Seni orada tanırılar, yakalarlar.” dediğinden dolayı belgemi, nüfus kağıdımı, kalemimi ve kulakla ilgili reçetemi verdim.

Yanında bavul, sandık ve sair eşyan yok muydu?

Yoktu.

Senin üzerinde kâğıt, defter falan bulamadılar mı?

Hayır. Hiçbir şey yoktu.

Kirkor Mercanof’u tanır mısın?

Tanırım.

Bu adam şimdi nerede?

Nerede olduğunu bilmiyorum.

Önceleri neredeydi ve ne iş yapardı?

Pangaltı’da Surp Agop’un karşısında evi vardı. Okullarda jimnastik öğretmenliği yapardı. Komisyonculukla uğraşırdı. Ben bu adamı, Eylül’den sonra görmedim.

Kirkor Mercanof da Taşnaksavaşan mıdır?

Taşnaksavaşan’dır.

Barunak Hosebyan’ı tanır mısın?

Tanırım. Geçen yaz Bulgaristan’a gitti.

Bu da aynı örgütten midir?

Evet.

Sen yakalandığında üzerinden, senin yazdığın iki defteri almışlar?

Bu defterler benim üzerimde bulunmadı. Fakat bu defterlerdeki yazılar benimdir.

Bu yazıların hepsi senin mi ?

Başka yazılar da var. Hepsi benim değil. Barunak'ın, Kirkor Mercanof'un ve benim yazıları var.

Bu defterleri hangi tarihte yazdın?

Bu defterlerdeki yazıların müsveddelerini zaman zaman getirirlerdi. Ben de kopya ederdim. Sonra müsveddeleri alır, götürürlerdi.

Müsveddeleri sana kim getirirdi?

Mercanof ve Barunak getirirdi. Ben serbesttim. Yolda görüşürdüm, verirlerdi. Bana gelmezlerdi.

Bunu ne zaman yazmaya başladın ve ne zaman bıraktın?

Geçen sene Nisan sonunda getirmişlerdi. Bu senenin Şubat sonunda bıraktım.

Sen bu defterleri kim ve hangi örgüt adına yazıyordun?

Taşnaksavaşan olarak yazıyordum. Üyeleri sorunuz ayrıntılı bilgi vereyim.

Taşnaksütyun ve Taşnaksavaşan ne demektir?

Taşnaksütyun genel bir addır. Buna göre Taşnaksütyun örgütün genel adı, Taşnaksavaşan da bu örgüte üye olan şahıslara verilen addır.

Buna göre bu defterleri hangi sıfatla yazdınız?

Bunları Taşnaksavaşan sıfatıyla yazıyordum. Bu iş, Taşnaksütyun işi değildi. Kendileri Taşnaksavaşan olduğundan iş de Taşnaksavaşan işidir. Örgütün bunlara yetki verdiği yoktur.

Kirkor Mercanof'un Taşnaksavaşan olması dolayısıyla mevkisi nedir? Üyeliği vesairesi var mı?

Kirkor Mercanof, Barunak Hosebyan, Mıgırdiç daha başkalarıyla görüşmüşler. Yetkililer tutuklamalar yapıyor. Kalan ailelere bakmak için teşebbüslerde bulunmak üzere görüşmüşlerdir. Bir örgüt oluşturarak ailelere yardım edeceklerdi. Çünkü ilgilenecek adam olmadığından çoluk çocuk ortada kalmıştı. Hatta Hükûmet aleyhinde hiçbir hareket yapmayacaklardı. Bana da bu şekilde müracaat ettiler.

Ne diye müracaat ettiler.

“Sen de gel katıl. Bu ailelere bakalım. Bir sorun çıkmasın.” dediler.

Peki sen ne yaptın?

Ben reddettim. “Birinci sebep, yarın, öbür gün belki beni yakalarlar ve herkes Taşnaksavaşan olduğum için beni tanır. İkincisi, idare heyeti oluşturmak ve işleri idare etmekte benim hiç tecrübem yok. Üçüncüsü, bu heyete hiç gerek yok. Çünkü işler kendi kendine oluyor. Bu bir

fırtınadır, geçecektir.” dedim. Dördüncü bir sebep olarak da kulağımı söyledim ve “Toplantılarda söylenecek şeyleri duyamayacağım.” dedim.

Onlar kabul ettiler mi?

Onlar kabul etmediler. Aramızda bir anlaşma yaptık. “İşleri biz idare ederiz. Tartışırız. Senin yazın iyidir. Özetleriz ve sana getiririz, sen de yazarsın.” dediler

Sen de bunu kabul ettin, değil mi?

O şartla kabul ettim. Getirdikleri, sorumluluk gerektirmeyen kâğıtları kopyalardım. Gerçekte de fikirlerini yazamıyorlardı. On sayfa yazmak başka, özet yazmak başkadır.

Kopya ettikten sonra size getirilen müsveddeleri ne yapardınız?

Kopya ettikten sonra Kirkor defteri alıp götürürdü. Bende bırakmazlardı. Ben yönetimde değildim. Onlar, okuyup onaylayacaklardı. Ben zaten yönetim dışında bırakıldığımdan bu defterler bende kalmaz, yönetimin masasına bırakılırdı.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım	Kâtip
(İmza)	(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (4 Temmuz 1916)

Niçin sana Sevariş diyorlar?

Ermenice isimdir.

Taşnaksağan olduğun zaman başka isim verdiler mi?

Her şey açıktı. Kod adlarını İstibdat Dönemi'nde koyarlardı. Adı aynen kaydederdilerdi. Başka adım yoktur.

Bazen Arşavir de diyorlarmış, öyle mi?

Evet, Arşavir ismini vermişlerdir. Sebebini söyleyeyim. Yönetimi oluşturdıkları zaman bana da müracaat ettiler. Ben de dün söylediğim gibi reddettim. Sebeplerini de ifade etmişim. Fakat, aradan dört beş ay geçtikten sonra “Acaba şu yönetimdekiler kimlerdi.” diye merak ettim. Tahminî olarak Barunak Hosebyan ve Kirkor Mercanof'u biliyordum. Diğerlerini de öğrenmek istedim. Askerî kanattan olanların isimlerini

öğrenmek istemedim. Benimle bir ilgisi olmazdı. Ancak bunlar sürekli bana gelip gittikleri için ikisinden başkasını da öğrenmek istedim. Kirkor Mercanof'a sordum "Sizden başka üye kim?" diye sordum. "Arşavir ismini gizlice koyduk. O senin kod adıdır. Çünkü yönetimi biraz şaşaalı göstermek gerek. Beş kişinin üye olması gerektiğinden ve sen de bizden fazla tanındığından sana "Arşavir" kod adını koyduk. Üye olanlara da gerçek adını ve bize katıldığını söyledik." dedi. O zaman ben sinirlendim. Çünkü bana yaptıkları teklifi reddettiğim halde, sonra gizlice böyle yapmalarının iyi olmadığını söyledim. "Kesinlikle çekileceğim." dedim. "Biz, düşünür, gerekeni yaparız ve sana bildiririz." dedi. Bu geçen sene Eylülde oluyor. Cevap beklediğim günlerde bir de duydum ki Barunak gitmiş. Sonradan da askerî kanatta olduklarını anladığım birkaç kişiyle birlikte, büyük kısmı da yabancı ülkelere gidiyorlarmış. Kirkor'u bir daha görmedim. Sonra bir pasaport meselesinden hapsedildiğini duydum. Bunların hepsi birdenbire oluyor ve ben ortada kalıyorum.

Kirkor Mercanof, Barunak Hosebyan, Arşavir ki sensin, oldu üç üye. Toplam beş üye olacağına göre diğer iki üye kimlermiş?

Diğer ikisi askerî kanattanmış.

Bu ikisi askerî kanattansa üçü hangi kısmından?

Üçü de siyasi kanattan.

Yukarıda "İkisi askerî kanattanmış, bunlar gitmişler." demiştin. Bunların isimlerini öğrendin mi?

Bunlardan birinin ismini, gittikten sonra öğrendim. İsmi Harutyun'muş. Bunu da, Harutyun'un gitmesi ile ilgili meseleler konuşulduğu sırada öğrendim.

Harutyun'un gitmesiyle ilgili meseleler neymiş?

Harutyun'un kendi göreviyle ilgili bazı hesapları varmış. Hiç kimseye söylemeyerek bırakıp gittiğini, konuşulduğu sırada öğrendim.

Evrak arasında bulunan 1 ve 2 numaralı defterleri sana gösteriyorum. Bunların isimleri nelerdir ve Harutyun'a ait hesapları bul?

Bu defterlerden 1 numaralı bu yönetimin zabıt defteri, 2 numaralı da devamıdır. Harutyun'un hesapları, bana gösterdiğiniz bu defterlerden 2 numaralısının 24 ncü sayfasındadır.

Samuel Tarpanyan'ı tanır mısın?

Bu adamı aslında tanımam. Fakat bir gün Barunak "Ben şayet bir yere gidersem, Samuel Tarpanyan isminde biri var. Yerime o geçecek ve benim kod adımı alacak." dedi. Bu sözü söyledikten bir iki ay sonra Barunak gitti. Yerine geçecek olan Samuel Tarpanyan'ı merak edip soruşturdum. Tecrübesiz, genç bir çocuk olduğunu anladım. Fakat bu çocuk Barunak'ın yerine geçip görevini yerine getiremedi. Çünkü hapse

girmişti. Bununla beraber onun görevini Kirkor Mercanof vesaire yerine getirmişti. Zira onlar henüz buradaydılar.

Barunak'ın kod adı neydi?

Ardavaza'tır.

Kirkor Mercanof'un kod adı neydi?

İki kod adı vardı. Biri Rozan, ikincisini hatırlayamıyorum.

Harutyun'un kod adı nedir?

Bilmiyorum.

Harutyun burada ne iş yaparmış?

Bilmiyorum.

Aşağıda seninle birlikte tutuklu olanlar var? Onlar kimlerdir?

İdareciyan, Samuel Tarpanyan, Haçoyan, İgnadyos.

Bunlardan hangisini tanıyorsun?

Mihran İdareciyan'ın dışındakileri tanıyorum.

Mihran İdareciyan Taşnaksağan mıdır?

Vaktiyle Taşnaksağan olmuştu. Meşrutiyetten önce hapishaneye girmişti.

Bunun hakkında bize bilgi ver?

Ben Azadamard gazetesindeyken, bu çocuk, abone işlerine bakardı. Mahcup, korkak ve insanlardan kaçan bir adamdı.

Şimdilik imzala.

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

**Sanık, Samuel Tarpanyan'ın tekrar alınan ifadesidir.
(8 Temmuz 1916)**

Nerede doğdun?

Van'da Barutçuoğlu Mahallesi'nde doğdum.

İstanbul'a kaç yaşında geldin?

On bir, on iki yaşlarında geldim.

Neden ve kiminle geldin?

Öğrenim görmek için yalnız geldim. Babam buradaydı ve onun vasıtasıyla Robert Kolej’de okumak için buraya geldim.

Buraya hangi yıl geldin?

1906’da geldim.

Robert Kolej’de kaç sene okudun?

Buraya geldikten sonra bir sene babamın yanında kaldım. Sonra okula girdim ve dokuz sene okudum.

O zaman baban ne iş yapardı?

Babam buradayken Çakmakçılar Yokuşu’ndaki Şerifpaşa Hanı’nda komisyoncuymdu.

Evi neredeydi?

Evi yoktu ve handa oturuyordu. Babam Van’da Protestan topluluğunun vaizi ve okulda da öğretmendi. Burada komisyoncuymdu.

Hâlâ hayatta mı?

Üç sene önce öldü.

Babanız, Van’daki vaizliğini ve öğretmenliğini niçin terk edip gelmişti?

Maaşı düşük olduğundan sevmiyordu. Kendisi ticareti seviyordu. Birkaç ortak buldu ve ticaret yapmak için geldi.

Memlekette bu maaşla geçinebilirdi. Niçin ayrıldı? Başka bir sebep olmasın?

Hayır. İki buçuk lira ile geçinilmezdi. Bunun için ayrıldı.

Robert Kolej’den ne zaman mezun oldun?

1914 yılında mezun oldum. Orada veznedar muavinliği ve öğretmenlik yaptım.

Bir partiye üye oldunuz mu?

Hiçbir partiye üye olmadım.

Tekrar edelim. Hangi partiler var ki sen ona üye olmadın?

Hınçakyan, Taşnaksavaş, Veremya gibi bilinen bu partilere üye değilim.

Bunlar dışında parti var mı?

Bilmiyorum. Bunları da gazetelerde tartışma falan olduğundan biliyorum.

Bir de Taşnaksütyun Partisi varmış, biliyor musun?

Taşnaksağan ile Taşnaksütyun aynıdır.

Taşnaksütyun ile Taşnaksağan ikisi aynı olduğu halde neden başka isimleri var?

Yani “Taşnaksağandır” demek, “Taşnaksütyun Cemiyetine üye” demektir. Bu nedenle ikisi de aynıdır.

Hınçak da böyle mi?

Hınçak o örgütün genel adı olup, ona üye olanlara da Hınçakyan denir.

İki üç seneden beri Ermeniler tarafından dışarıdan ve içeriden yapılan propagandalar üzerine, Mısır’da, İstanbul’da ve diğer yerlerde Hınçak veya Taşnaksağan olanlardan bazıları tarafından hücreler oluşturulduğu ve bunların da Ermenilerin gelişimi için Ermeni gençliğine el attıkları biliniyor. Size de böyle bir şey oldu mu?

Olmadı. Öyle bir şey için de fırsat vermedim.

Mensubu olduğunuz millete yardım etmek istemez miydiniz?

İsterdim. Öğrenimimi tamamladıktan sonra millet ve vatanım için memleketime dönmek ve onları aydınlatmak isterdim.

Barunak Hosebyan Efendi isminde birini tanır mısınız?

Bundan altı, altı buçuk ay önce tanıdım.

Nerede ve ne şekilde tanıdın?

Okuldayken jimnastik gösterileri sebebiyle Mösyö Kirkor adında biri, çalıştığı okulun bir iki sınıfıyla beraber okulumuza geldi. Bu vesileyle kendisiyle tanıştım. 10-15 Temmuz 1915'te hava değişikliği için Beyoğlu'na geldim. Birkaç gün sonra Mösyö Kirkor'a rastladım. Beraber Belvü Bahçesine gitmemizi rica etti. Oradaki konuşmalarımız, okulumuzdaki son jimnastik gösterileri hakkındaydı. Başka hiçbir şey hakkında konuşmadık. Sekiz on gün sonra (Tarihi net olarak hatırlayamıyorum) yine Belvü Bahçesine gittiğimde Mösyö Kirkor ile başka iki kişinin daha oturduğunu gördüm. Beni de yanlarına davet ettiler. Tanımadığım bu iki kişi Barunak ile Kegam isimleriyle bana tanıtıldı. Barunak ile eskiden Van Amerikan Okulunda sınıf arkadaşaydık. Fakat uzun süre görmediğimden kendisini tanıyamadım. Burada olan olaylar hakkında konuştuk. Kegam'ın Bakırköy hakkında söylediği yeni bir olay yoktu. Barunak da Üsküdar'dan Kumkapı'dan konuşarak, hatırladığıma göre Aşçı Melkon isminde birinin gönderildiğini söyledi. İstanbul'da bekâr Ermenilerin rahat hareket edemediklerini dolayısıyla bundan sonra haber toplama görevini kızların yerine getirmesini tercih ettiler. Yarım saat kadar bu konular hakkında konuştuktan sonra dağıldık. Kirkor ile gelecek cumartesi için randevulaştık. Cumartesi günü ikimiz buluştuk ve konuştuk. Kendisi son zamanlarda milletimizin maruz kaldığı zulüm ve baskıyı anlattı.

Barunak'ın aile adı nedir?

Hosebyan'dır.

Kegam'ın aile adı nedir?

Bilmiyorum.

Bu Kegam nereli?

İstanbul olmalı.

Sizle tanıştırılan Kegam'ın ne iş yaptığını öğrendiniz mi?

Evet öğrendim. Kendisiyle çarşıda görüşürdüm. Bana saatçi olduğunu söyledi. Bu görüşmemiz de bir rastlantıdır.

Barunak ve Kegam'la kaç defa görüştünüz? Kaç ay devam etti?

Ben birinci görüşmeden sonra yalnız bir defa Kegam'a rastladım. Barunak'ı bir veya iki defa Taksim civarında yol üstünde gördüm. Barunak, Taksim civarında ikamet eder.

Karşılaşmalarınız, ilk görüşmelerinizden ne kadar sonra yok oldu? Ne kadar süre görüşmediniz?

Bu görüşmeler, ilk görüşmelerimizden 20-25 gün sonra oldu. Geçen Eylül başından beri bir daha görüşmedim.

Bu dostunuzun İstanbul'da olup olmadığını ve niye görüşemediğinizi merak etmediniz mi?

Kendisini eski bir dost olarak değil, bir sınıf arkadaşı gibi kabul etmiştim. Merak edip sormadım. Askerlik işiyle meşguldüm. Sormağa vaktim yoktu.

Askerlik işinin nesiyle meşguldünüz?

1896 doğumlu olduğumdan askere gitmem gerekirdi. Bir kişinin tavsiyesiyle Fatih Asker Alma Şubesi Başkanına gittim. Cüzdanımı aldım. "Sen git. Gerekince seni çağırırız." dediler. Yakalandığım zamana kadar da çağırmadılar.

Aşçı Melkon kimdir?

İsmi duydum. Kim olduğunu bilmiyorum.

Nerede Aşçıymış?

Bilmiyorum.

Bu adam uzaklaştırılmış. Bunun hakkındaki bilgin ne?

Onu da bilmiyorum. Lâkin orada bahsetmişlerdi.

Niçin bunun gönderildiğinden bahsettiler?

Bilmiyorum.

Tanımadığın bir adamdan sana bahsetmenin ne anlamı var? Bunu söyleyenler deli miydi?

Hayır, deli değillerdi. Günlük haberleri vermek amacıyla, bir olay olarak bahsetmişlerdi.

“Bakırköy hakkında söyledi.” diyorsunuz. Bu ne demek?

Kegam, Bakırköy’de otururdu. “Bizim tarafta yani Bakırköy’de dikkate değer bir olay yoktur.” dedi.

Dikkate değer bir olay ne olabilir?

Bakırköy’de yangın gibi, sel gibi bir olay olmamıştır.

Sel olmamış, yangın olmamış haberini Kegam Efendi niçin söylüyor? Bununla aranızda ilgilenen kimse var mı?

Genel bir konu olarak söyledi.

İçinizden biri kendi oturduğu yerde yangın ve sel gibi bir şey olduğundan bahsetti mi?

Etmemişti.

O halde Kegam Efendi’nin bunlardan bahsetmesinin anlamı ne?

Bunlardan bahsetmedi. Lâkin anladığım kadarıyla, Bakırköy’de bir şey yok, demek istedi.

Aşçı Melkon’un gönderilmesinden bahsedildikten sonra Kegam “Bakırköy’de bir şey yok.” diye söylerse bu ne demek?

Aşçı Melkon’un gönderilmesi Kumkapı’da olan bir olaydır. “Bakırköy’de bir şey yok.” demek “Günlük hayatta bir şey yoktur.” demek anlamına gelir.

Barunak ve Kegam sizin kendileriyle tanıştırılmanızdan sonra konuşmalarını değiştirir göründüler mi? Yoksa eskisi gibi konuşmalarına devam ettiler mi? Ne anladınız?

Ben onları gördüm. Onlar da beni görünce çağırdılar. Yanlarına gittim, oturdum. Daha önce ne konuştuklarını bilmiyorum.

Yukarıda “Mösyö Kirkor beni onlarla tanıştırdı.” demiştiniz

Kirkor da beraberdi. Beni yalnız Kirkor tanıyordu. Beni Kirkor çağırıp onlarla tanıştırdı.

“Bekârların İstanbul’dan gönderilmesi sebebiyle kızların haber toplamasını tercih ettiler.” diyorsun. Bu ne demek?

Bunların yanına oturduktan sonra, şuradan buradan bahsettiler. Söz, bekâr Ermenilerin İstanbul’dan gönderilmesine geldi. Bu arada Kegam ve Barunak “Bekârlar Belvü’ye gelmesinler. Gerekliği takdirde onların

yerine kızlar gelsin. Haberleri de kızlar getirsin.” diye aralarında konuştular.

Barunak, ertesi cumartesi gününe randevu vermiş ve sizinle yalnız görüşmüş. Ermenilerin uğradığı mezalim üzerine Hükûmetin tekrar Ermenilere güvenmesi için işbirliği yapmanızı teklif etmiş. Siz de gücünüz az olmasına rağmen kabul etmişsiniz. Bu işbirliğini nasıl yapacaktınız?

Bu şahıs, Barunak değil Kirkor idi. Bu amaca ulaşmak için ne yapmak gerektiğini, ne yapabileceğimi bana söylemedi. Zaten görüşmemiz kısa sürdü.

Size işbirliği teklif eden bu şahıs ne yapabilecekti ki siz daha işin aslını anlamadan, kendisiyle işbirliği yapmayı kabul ettiniz?

İşbirliği yapmayı kabul ettim. Onların şartlarını kayıtsız ve şartsız kabul etmiştim. İleride edilecek teklife göre düşünüp kabul veya reddedecektim. Yalnız esas itibarıyla bu amaç için çalışmaya hazırdım.

Yazdığınız Fransızca dilekçe neydi?

Kime hitap edildiğini bilmediğim genel bir ricaydı. Yalnız bunun yazı makinesinde yazılmasını benden rica etmiştiler. Ben de yazdım.

Hangi dilde yazılmıştı?

Fransızca.

Size, yazmanız için kim getirmişti?

Kirkor getirmişti.

Ne demişti?

“Bunun aynısını yazı makinesinde yaz.” demişti.

“Genel dilde” diyorsunuz “Genel” Ermeni dili mi demek?

Evet.

Altında imza var mıydı?

Yoktu.

Kaç tane yazdın?

Bir tane.

İçindekilere göre bir şahsa mı hitap ediliyordu, yoksa halka mı hitap ediliyordu?

İçindekilere göre, halk tarafından halka hitap ediliyordu. Şahsî değildi.

Bu halkın hangi milletten olabileceğine ihtimal veriyorsunuz?

Hitap tarzından bir şey anlayamadım.

İyice düşünseniz. İçindekileri hatırlayamaz mısınız?

Hayır, efendim.

Mösyö Kirkor'u az tanımanıza rağmen böyle halk adına ve halka hitaben dilekçe yazmak için size müracaat ettiğinde, Kirkor hakkında sizde bir merak oluşmadı mı?

Hayır. Dilekçe özel bir şey değil. Bu sebeple kendisinin kim ve ne ile yükümlü olduğunu bilmek istemem.

Kirkor, milletvekili midir?

Hayır, kendisi beden eğitimi öğretmeniydi.

Patrikhanece dinî yetkilere sahip bir kişi miydi?

Bilmiyorum, kendisi din adamı değildi. Fakat, patrikhaneye bir irtibatı olup olmadığını bilmiyorum.

Şu duruma göre; halk adına dilekçe yazdırabilme yetkisi seni şaşırtmadı mı?

Bu dilekçenin kendisi tarafından mı, bir milletvekili tarafından mı, yoksa patrikhane tarafından mı yazılıp yazılmadığını bilmiyorum ve merak edip sormadım da.

Bu dilekçen kaç satırdı?

Tahminen 15-20 satır.

Hatırladığın kadarıyla bu dilekçe içeriğini koruyarak Fransızca veya Türkçe olarak yazabilir misin?

Yazdığım dilekçenin genel içeriği hatırladığıma göre şöyleydi: Milletimizin karşılaştığı sıkıntıyı hafifletmek ve Hükûmetle arayı düzeltmek için yardım isteniyordu. Hitap edilen tarafın, Osmanlı Hükûmetiyle pek dostça ilişkisinin olduğu anlaşılıyordu. Şöyle ki; onun tarafından yapılacak girişim, bir aracılıktan çok, Ermeniler tarafından Osmanlı Hükûmeti nezdinde istekte bulunmaktı.

Anlaşıldığına göre, bu dilekçe yabancı bir Hükûmete veriliyordu, değil mi?

Muhtemelen bazı şahıslara veya bir partiye hitap ediyordu. Fakat Fransızca yazılmış olmasından dolayı yabancı bir Hükûmete verilme ihtimali de vardı.

Kirkor'dan bu dilekçeyi nerede aldınız?

Taksim bahçesinde buluştuk. Orada verdi.

Siz, dilekçeyi nerede geri verdiniz?

Yine, Taksim'de bahçede verdim.

Yukarıda dediniz ki kendileri bekârdır. Belki tehcir ederler. Etmemeleri için kızlar gelip haberleri verecekler. Kızlar bu haberleri kime vereceklerdi.

Ben, onların işleyişleri hakkında bilgi sahibi olmadığım için kime haber verileceğini bilmiyorum. Kendileri bunu biliyorlardı.

Sen evli misin?

Nikâhlıyım.

Kiminle nikâhlısın?

Beyoğlu Feridiye'de Çakal Sokağı 88 numarada Soğnader Sahakyan ile nikâhlıyım.

Düğün yaptınız mı?

Hayır efendim, henüz nikâhlı, yani daha doğrusu nişanlıyım.

Sen de bir anlamda bekâr sayılırsın.

Evet, yarı bekâr sayılırım.

Hem taşralısın, hem de bekârsın. Sen de diğerleri gibi kendine haber getirecek bir kız seçmedin mi?

Haber öğrenip tebliğ etmek görevim değildi. Ben tesadüfen orada bulunuyordum.

Sevariş Misakyan'ı tanıyor musun?

Kendisini yeni yetişme bir edebiyatçı sıfatıyla tanıyorum. Bir iki eserini okudum. Şahsen tanımıyorum.

Bu bir partiye mensup mudur?

Bilmiyorum.

Merak etmedin mi?

Etmedim.

Sevariş Misakyan seni merak etmiş. Hangi partiye mensup olduğunu söylüyor ne diyeceksin?

Yalan ve iftiradır.

Neden yalan söyleyip, iftira etsin?

Bilmiyorum.

Seni, neden önce yakaladılar da sonra bıraktılar. Daha sonra tekrar neden yakaladılar?

Harutyun isminde birisini Beyoğlu'ndan nakledilmemden sonra tanıdım. Eylül'ün 20'lerinde, siyah bir çantasının bir iki gün odamda durmasını

rica etti. Dediğine göre, odasını değiştirecekti. Yeni bir oda kiralayamadığı, için bir iki gün bir arkadaşının evinde kalacaktı.

Bizim yakınlarımızda bir oda tutma ihtimali bulunduğundan, çantanın benim odamda kalmasını rica etti. İki gün sonra tramvayda bir sivil görevliyle tartıştığım için tutuklandım. Odamda arama yapıldı. Eşyalarımı toplayıp merkeze gitmem emredildi. O zaman ev sahibime çantayı göstererek "Bu çanta benim değil. Birisi gelip anahtarı gösterecek olursa ona teslim ediniz" dedim. Çantayı getirdiğinde ben evde değildim. Ev sahibesine de teslim etmemişti. Çantanın içinde kendine ait çamaşırların bulunduğunu söyledi. Yakalanınca, benim bu meselede tamamen suçsuz olduğumu kabul etti. Bunun üzerine beni serbest bıraktılar.

Şimdilik ifadeni imzala

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Samuel Tarpanyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (9 Temmuz 1916)

Harutyun'u ne zamandan beri tanıyorsun?

Geçen Eylül ayının başlarından beri.

Ne iş yapar? Nerede oturur?

Bilmiyorum. Aramızda sıkı bir yakınlık olmadı.

Harutyun'la nasıl tanıştın?

Bir gün Taksim'den Şişli'ye doğru giderken bana kendi kendini tanıttı. Beni nereden tanıdığını bilmiyorum. Beni, bir bira içmek üzere Bomonti'ye davet etti. O vesileyle kendisini tanıdım.

Tanıyalı kaç ay oldu?

Geçen Eylül'de tanıştım. 10-15 gün sonra da buradan gitmişti.

Nereye gitmişti?

Kendi ifadesine göre, Bulgaristan'a gitmişti. Gideceği sabah bana uğradı. Zaten bende olan çantasını bıraktı ve paketini aldı.

Çantaya ne oldu?

Tramvayda bir görevliyle tartıştığım için beni tutukladılar. Bu yüzden odamda arama yaptılar. Eşyama da merkeze getirdiler. Beni o zaman sürgüne yollayacaklardı. Ev sahibesine çantanın bana ait olmadığını ve anahtarları kim getirirse ona teslim etmesini söyledim. Çanta ev sahibinde kaldı.

Ev sahibesinin ismi nedir? Kendisi nerededir?

Tarlabaşı Altunbakkal Sokağı 7 numaradadır. İsmi hatırlamıyorum. Kendisi Rum'du. Zannedersem Siyasi Şube ismini biliyordur.

Çantaya ne oldu?

Evet, çantayı sonra almışlar. Tarlabaşı Merkezine getirdiler. Galiba içinde yasak silahlar ortaya çıkmış.

Başka şey; kâğıt, kalem, kitap çıkmadı mı?

Bilmiyorum.

Bu nasıl bir çantaydı?

Bavul kadar büyük bir şeydi. Siyahı ve çok ağır değildi. Zaten ben bakmamıştım. Harutyun, ev sahibesine teslim etmiş. Kadın da kapının arkasına koymuş. Akşam geldiğimde çantayı odama götürdüm.

Harutyun bu çantayı senden ne zaman geri alacaktı?

Odasındaki oturma süresi bitmişti. Bir iki gün için çantasını bana bıraktı. Yeni oda tutunca oraya götürecekti.

Bulgaristan'a giderken odayı nasıl tutacaktı?

Bana, daha önce gideceğini söylememişti. Gideceği sabah söyledi.

Sen, çantasını ona geri vermek istemedin mi?

Vermek istedim fakat alacağını söyledi. Birisiyle anahtarı göndereceğini ve anahtarı getirene çantayı teslim etmemizi, söyledi. Ben de "tamam" dedim.

Harutyun'un bu çantadan başka bir şeyi yok muymuş?

Bundan başka eşyasının olup olmadığını söylemedi. Ben evine hiç gitmedim. Esasen kendisinden hoşlanmamıştım. Bana büyük paket ile bu çantadan başka bir şey bırakmamıştı.

Hoşlanmadığın adamın eşyasını neden saklıyorsun?

Küçük bir iyilik yapmaktan, bir şey çıkmaz. Kendisi saklamamı rica etmişti. Ben de aldım.

Harutyun bir partiye mensup mudur?

Bilmiyorum. Mensup olduğunu da sanmıyorum. Kendisi sıradan bir adamdı. Kendisiyle görüşmemizde pek lüzumsuz şeylerden bahsederdi.

Harutyun ne iş yaparmış?

Neyle uğraştığını bilmiyorum.

Bunun aile adı nedir?

Bilmiyorum.

Kim tanıştırmıştı?

Kendisi. O, beni önceden tanıyormuş. Bana, hemşehriyiz diye kendini tanıttı.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

**Sanık İgnadyos Andonyan'ın tekrar alınan ifadesidir.
(9 Temmuz 1916)**

Nerelisin?

Sivas'ın Koçhisar kazasındanıım.

İstanbul'a geleli kaç sene oldu?

Altı sene oldu.

Altı sene öncesine kadar hep memleketinde mi oturdun?

Evet.

Memlekette ne iş yapardın?

Önceleri rençperlik ve çobanlık yapardım. Sonra marangozluk yaptım.

Okumayı bilir misin?

Biraz bilirim.

Nerede okudun?

Köyün okulunda.

Ermeniceden başka dil bilir misin?

Biraz Türkçe okumayı bilirim. Başka dil bilmem.

Hürriyet ilan edildikten sonra Koçhisar'da da partiler kuruldu mu?

Hayır, Koçhisar'da böyle bir şey yoktu.

İstanbul'a geldiğinde, partileri öğrendin mi?

İstanbul'a geldiğimde işimle meşgul oldum. Partileri işittim.

Hangi partiler olduğunu işittin?

Turuşak ve Hınçak Partileri olduğunu işittim.

Bir de Taşnaksütyun var. İşitmedin mi?

Turuşak ile Taşnak ikisi aynıdır.

Ermenicede Turuşak ve Taşnaksütyun'un manası nedir?

O kadar çok okumuşluğum olmadığından bunların anlamını bilmiyorum.

Sen bu partilere girmedin mi?

Hayır, girmedim.

Altı sene önce, köyden nereye, nasıl geldiğini, anlat.

Köyden doğruca buraya geldim. Galata'da kooperatif şirketinde beş sene marangozluk yaptım.

Evin neredeydi?

Kaledibi'nde, İngiliz Okulu civarında. Babam İngiliz Okulunda kapıcıydı.

Baban hâlâ yaşıyor mu? İsmi nedir, ne iş yapar?

Babamın ismi Kirkor'dur. Hâlâ yaşıyor ve bir işle uğraşmıyor.

Sonra ne yaptın?

Oradan çıktım. "Pasaj Anderya'da" kapıcı oldum.

Galata'da Kumaşçı Nikola Godof'u tanıyor musun?

Evet.

Nasıl tanıştın?

Kooperatifin yanındaki meyhaneye sürekli gelirdi. Orada tanıdım. Tanımama vesile de Feriköy Ermeni Okulunda¹⁸ öğretmen Nazek

¹⁸ İstanbul Ermeni Patrikhanesinin önderliğinde Zenop Efendi Merametçiyan'ın başısladığı arsa üzerinde Feriköy Kilisesinin bahçesinde bir okul inşa edilmesine karar alındı. Zamanın Osmanlı Padişahı Sultan II nci Beyazıt'ın emirleriyle ahşap bir binanın yapımına başlandı. Kurum, Surp Vartanans Ermeni Kilisesi Vakfı'dır. Kurumun ilk kurucusu Vahan Hüdaverdi'dir. Kurum 03-12-1912 tarihinde ilkokul olarak faaliyete geçmiştir. Cumhuriyet döneminde okul büyük bir yangın

isminde bir kız vardı. Matmazel Nazek bir gün o meyhaneye gelmişti. Godof'u dışarı çağırmıştı. Ben de o sırada dışarı çıktım. Ne olduğunu sordum. Godof bana, "Bu Matmazel Bulgaristan'a gitmek istiyor. Kendisi Ermenidir." dedi. Bulgar Savaşı başladıktan iki ay sonraydı. Tahminen beş ay oldu. "Bu Matmazel kimdir?" diye sorduğumda, "Perşembe pazarından Muslukçu Artin'in nişanlısıdır." dedi. Muslukçu Artin'i tanıyordum. Kendisinden 100 kuruş alacağım vardı. Parayı elden vermemiştim. Nişan Manukyan isminde bir hemşehrimin alacağıydı.

Nişan Manukyan Amerika'ya gideceği için, Artin'den alacağı olan 100 kuruşu kendisine verdim. Bu şekilde, Artin'den 100 kuruş alacaklı oldum. Nikola Godof'a "Bu Matmazole yardım edip gönder." dedim. O da cevap olarak, "Şimdi durum müsait değil, Ermeni kızlara izin vermiyorlar." dedi. Bundan sonra ayrıldık ve bir daha kendisini görmedim.

Hezaran Sokağı'ndaki Bugika'nın meyhanesine her zaman giderdim. Orada, Nikola Godof'la Bulgar kavaslarından Stemo isminde birisi sürekli beraber bulunurdu. Meyhanede içerken, ucuzluk pahalılık gibi önemsiz şeylerden konuşurken Stemo bana, "Benim beş kıyye kadar kahvem var. Bunu satar mısın?" diye sordu ve kahveyi getirdi. Ben de sattım. Kalyoncu Kulluğu'nda sokak içerisinde, sağ kolda bir kuru kahveci var, ona sattım. 50-60 kuruş kadar tuttu. Parasını götürüp kendisine verdim. Böylece Stemo'yu da tanımış oldum.

Bundan bir gün sonra yine aynı meyhanede Nikola'yı gördüm. Bana Matmazel Nazek'in kendisine geldiğini, tanıdıklarımızdan Nikola Dimitriyef'in Bulgaristan'a giderken yakalandığını ve çantasının Vlademir'de kalmış olduğunu, Bulgar Kavasına haber vererek çantayı Vlademir'den almasını istediğini söylemiş. Meyhaneden çıkıp apartmana gittim. Matmazel Nazek, yanıma gelerek beni davet etti. "Nereye" dedim. "Burada iki matmazel var. Onlarla görüşeceksin." dedi. Matmazellerden birinin ismi Mari, diğeri ismi de Siranuş idi. Bu isimleri kendilerinden işittim. Mari, Nikola Dimitriyef'in kız kardeşi olduğunu söylüyordu. Siranuş da "Nişanlısıyım." demişti. Birlikte Pangaltı'da İcadiye Sokağı'nın en sonunda bir eve gittik. Bu kızlarla orada görüştüm. Bu matmazeller bana, Dimitriyef'in çantasının içinde, 45 lira parasının, elbiselerinin, bir de fotoğrafın olduğunu söylediler.

Aynı evde Dikran isminde kısa boylu birisi vardı. İran uyruklu olduğunu söylüyordu. Onun da nişanlısı bu kızlarla aynı okuldaymış. Dikran da bu çantanın geri alınması için ricada bulunmuştu. Oradan çıkıp meyhaneye

geçirmiştir. Kevork-Sirvant Karamanukyan'ın bağışlarıyla kat ve bölüm inşaatı yapılarak, derslik sayıları artırılmış ve 29-08-1952 tarihli izne bağlı olarak 04-11-1952 tarihinde ortaokula dönüşmüştür. Ülke genelinde 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesiyle 1998-99 öğretim yılından beri ilköğretim okulu olarak faaliyetini sürdürmektedir. Normal öğretim yapmakta olan özel azınlık okuludur.

gittim. Nikola Godof ve Bulgar Kavası oradaydılar. Bu çantayla ilgili olarak kendileriyle konuştum “Vlademir’i biz tanıyoruz. Kendisine söyler çantayı alırız.” dediler. Nikola ve kavas çanta hakkında, birer defa gidip Vlademir’le konuşmuş. Vlademir de bunlara cevaben; “Bana birkaç kişi geliyor. Kime vereceğimi bilemiyorum. Çantanın asıl sahibi, kime teslim edileceğine dair haber göndersin.” demiş. Ben de gidip Matmazel Mari ve Siranuş’u buldum. Meseleyi anlattım. Matmazeller bana; “Sen git, Vlademir’i gör ve şunları söyle: Biz salona kadar kendisinin arkasından gittik. Vlademir bize orada tesadüf etmiş ve sizin adamı vapura bindirdim sizi de yakında göndereceğim. diyerek, eliyle sırtımıza vurmuştu. Vlademir bu suretle bizi tanıyacak ve çantanın sahibi olduğumuzu anlayacaktır. Çantayı Bulgar Kavasına teslim etsin, biz ondan alırız.” dediler. Ben Vlademir’e kavas ile beraber gidip matmazellerin ifadelerini aynen söyledim. Vlademir, “Yarın Saat:11.00’de çantayı getireceğim. Çantayı Bulgar Elçiliğinde, kavasa teslim ederim.” dedi.

Ertesi günü Saat:11.00’de Bulgar Elçiliği karşısındaki bir kahvede oturdum. Vlademir de oraya gelmişti. Yanında çanta yoktu. Ben, önce kendisini tanıyamamıştım. O beni tanımış. Dışarıya çağırdı. O esnada kavas da geldi. İkimize; “Sizin işinizi akşam saat on birde görecekim.” dedi ve benim sırtıma eliyle vurdu. Oradan çıktım, evime gittim. Arkamdan sivil memurlar beni takip ediyorlarmış. Gece vakti gelip evimde tutukladılar.

Şimdilik ifadeni imzala

İmzalayayım	Kâtip
(İmza)	(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

**Sanık Kirkor Karabet Kendirciyan’ın tekrar alınan ifadesidir.
(9 Temmuz 1916)**

Sen nerelisin?

Vanlıyım.

Van’ın içinden misin?

İçinden. Solakoğlu Mahallesi’ndenim.

Ne zamandan beri İstanbul’dasın?

Beş seneden beri.

Van'da ne iş yapardın?

Kahvecilik yapardım.

Buraya ne amaçla geldin?

Çalışmak için gelmiştim.

Nerede çalışıyordun?

Önce Kapalıçarşı'da kahvecilik yaptım. Sonra Kumkapı'da ve Tarakçılar'da Matyo Hanı'nda. Bir süre de Azadamard'da küfecilik, ondan sonra birkaç ay da Yenikapı'da kahvecilik yaptım. Bir gün Beyoğlu'na çıkmıştım, belgemi sordular. Olmadığı için beni yakalayıp askere sevk ettiler. Askerde hastalanınca buraya geldim. Hastaneden çıkınca da eve geldim. Birkaç gün sonra beni evde yakalayıp, tutukladılar.

Sen nerede askerlik yapıyordun?

Önce Çanakkale 2 nci Amele Taburu'nda amele idim. Sonra 3 ncü Karacabey Merkep Koluna verdiler. Orada hastalanınca buraya geldim.

Hiçbir partiye girdin mi?

Hayır, efendim.

Hangi partilere girmedin?

Parti nedir, anlamıyorum.

Matbaada çalışırken Sevariş Misakyan'ı gördün mü?

Hayır.

Enişten kimdir?

Sahak Kirkoryan'dır. İranlı bir çocuktur.

Ne iş yapar?

Koltukçuydu. Sonra gazete satarmış. Azadamard da alırdı. Oraya geldiğini gördüm.

Moses Mıgırdiç kimdir?

Bu adam, eniştemin tanıdığıymış. Limon satarmış. Hasta olarak geldiğimde, evde bir iki defa gördüm. Eniştem, kendisini bacanak etmek istemiş.

Harutyun'u tanır mısın?

Hayır.

Kirkor Mercanof'u tanır mısın?

Hayır.

Sahak'ın babasının adı nedir?

Kirkor'dur.

Van'lı Barunak Hosebyan'ı tanır mısın?

Hayır.

Hiç görmedin mi?

Hayır görmedim.

Balasanyan'ı tanır mısın?

Bu isimde bir kahveci vardı. Azadamard Matbaasında kahvecilik yapardı. Onu tanırım. Ben askere giderken kendisi oradaydı. Şimdi ne olduğunu bilmiyorum.

Moses Mıgırdiç sizin evde kaç gün kaldı?

Bilmiyorum. Ama kendi ifadelerine göre, sekiz on aydan beri eniştemle beraber oturuyormuş. Ben geldiğimde kendisini evde buldum.

Sekiz on ay orada oturduğuna göre, ne iş yapıyormuş?

Limon, portakal satarmış.

Eve harcama yapıyor muydu?

Nişanlısı evde olduğu için, harcama yapması da doğaldır.

Kimin yanında nişanlanmışlar?

Bilmiyorum. Bana, sadece nişanlanmış olduğunu söylediler.

Evleneceği kızın ismi nedir?

Nektar.

Şimdilik ifadeni imzala

İmzalayayım	Kâtip
(İmza)	(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

**Sanık, Haçoyan oğlu Ohannes'in tekrar alınan ifadesidir.
(9 Temmuz 1916)**

Sen nerelisin?

Sivaslıyım. Zara'danım. Küçük yaşlarımda buraya gelmişim.

Okula gittin mi?

Hayır.

Ne iş yaparsın?

Saraçlık yapardım. 20 sene Saraçhane’de çalıştım. Sonra Beyoğlu’nda Tomas kardeşlerin yanında çalıştım.

Hürriyetin ilanından sonra hiçbir partiye girdin mi?

Hayır. Zaten partilere girmeyi sevmem.

Niçin sevmezsın?

Ben kendi işimle uğraşırım. Parasal durumum, mesleğim öyle partilere girmeyi kaldırmaz.

Kirkor Mercanof’u nereden tanıyorsun?

Kirkor Mercanof’u tanımam.

Kimi tanırısn?

Michael Abrahamov’u tanırım.

Nereden tanıyorsun?

Gümrükten. Ben mal çıkarmaya giderdim. O da orada mal çıkarırdı. Orada bir iki defa gördüm.

Kaç seneden beri tanıyorsun?

Bir buçuk iki sene öncesinden beri tanırım.

Emniyette “Ben, bunu üç seneden beri tanıyorum” demişsin.

Böyle demedim, “Bir buçuk iki seneden beri” dedim.

Bu adam şimdi nerede?

Bunu Siyasi Şubeden Bulgaristan’a gönderdiler. Altı ay önce bununla birlikte beni de tutukladılar. 25 gün sonra serbest bırakıldım. Michael Abrahamov iki ay kadar hapiste kaldı. Bulgar uyruklu olduğundan Bulgaristan’a gönderildi.

Bu adam hangi partidendi?

Bilmiyorum.

Kendisi söylemedi mi?

Söylemedi. Onunla “Bulgar” diye konuşuyordum.

Hangi dille konuşurdunuz? Kendisi Ermenice bilir miydi?

Türkçe konuşurduk. Ermenice bilip bilmediğini bilmiyorum. Ben onu Bulgar zannediyordum.

İstanbul'a niye geldin?

Para kazanmak için geldim.

Ne iş yapacaktın?

Ne iş olsa yapardım. Önce çorap, mendil sattım. Sonra limon, portakal ve yumurta sattım.

Kiliseyi temizlemek için ne kadar ücret alırdın?

Üç lira alırdım.

Neden bu ücreti bıraktın da geldin?

Bıktım.

Mısır'dan çıktığında savaş başlamış mıydı?

Hayır.

Buraya geldiğin zaman savaş başlamış mıydı?

Buraya gelişimden üç dört ay geçtikten sonra başlamıştı.

Sen evli misin?

Nişanlıyım. Kerdiryan Kirkor'un kardeşinin kızıyla nişanlandım.

İfadeni imzala

İmzalayayım	Kâtip
(İmza)	(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Kumkapı Hisardibi 99 numaralı evde ailesiyle birlikte ikamet etmekte olduğunu söyleyen asker, Aşçı Melkon'un ifadesidir. (10 Temmuz 1916)

Adını ve kimliğini söyle!

Adım Melkon. Babamın adı Agop. Lakabım Agopyan'dır. Van'da doğdum. Dokuz yaşında İstanbul'a geldim. Babam Van'da vefat etmiştir. Annem ise benden 15 sene sonra İstanbul'a geldi. Kendisi 10 sene önce vefat etmiştir. 40 senedir İstanbul'dayım. Önceleri evlerde aşçı çıraklığı

yapıyordum. 25 senedir Kumkapı'da Patrikhane köşesinde 28 numaralı dükkânda aşçılık yapıyorum. Seferberlik ilan edilince asker oldum ve Hadımköy'e gönderildim. Halen orada bulunuyorum. Ailem Kumkapı'da Hisardibi 99 numaralı evde ikamet etmektedir. 51 yaşımdayım.

Hangi partidensin? Yani Taşnak mısın, Hınçak mısın? Açıklayınız.

Hiçbir partiye mensup değilim. Meşrutiyetten iki sene sonra Kumkapı'da, evimin yakınında Asperez adında bir kulüp açıldı. Bu kulübe iki sene kadar devam ettim. Kulübe üyeydim. Daha sonra mesleğimin bu tür faaliyetlere elverişli olmaması nedeniyle kulüp üyeliğinden ayrıldım. Tekrar söylüyorum, bir partiye mensup değilim.

Senin Taşnak olduğunu biz biliyoruz. Bunun için doğrusunu söyle, saklama.

Tekrar söylüyorum, hiçbir partiye mensup değilim. Yalnız milletvekili seçimlerinde Kumkapı civarında, kulüp üyeleriyle birlikte oy toplamak için dolaştım. Bundan dolayı beni Taşnak olarak bilirler.

Devam etmekte olduğunu söylediğin kulüp Taşnakların yönetiminde midir?

Taşnak Partisinin yönetiminde değilse de birçok Taşnak gidip gelirler. Diğer zamanlarda da nutuk çekerler.

Taşnaklardan kimleri tanıyorsun?

Kulübe gidip, gelen ve konferans veren, uzun boylu, Hajak adlı birisiyle; Vartkes Efendi'yi ve birçoklarını tanırım. Ancak isimlerini bilmiyorum.

Samuel adında tanıdığın kimler vardır?

Samuel adında hiç kimseyi tanımıyorum. Şaherikyan isminde ihtiyar birisini tanıyorum. Bu şahıs da bazen kulübe gelir konuşma yapardı.

Devam ettiğin kulübün yönetim kurulu üyeleri kimlerdir? İsimleri nedir?

Benim zamanımda yönetim kurulu üyeleri; Patrikhane bakıcısı Kirkor Süryan, Avukat Bogos Tanilyan, Halıcı Agop, Öğretmen Kigork Mesrop'dan oluşuyordu.

Bu kulüp nasıl yönetilirdi? Üyeleri kaç kişiden oluşuyordu?

Kulübün içindeki kahve kiraya veriliyor ve devam eden üyelere aylık birer kuruş ücret alınıyordu. Çalgı öğrenmek isteyenlerden de bir ücret alınıyordu. Ara sıra da kulüp yararına tiyatro gösterileri yapılırdı. Üyeleri de 60 kişi kadardı.

Seferberlikte asker olduğunu söylüyorsun. Ne vakit ve hangi tarihte asker oldun?

Mayıs 1915 tarihinde asker oldum. 1871 doğumluyum.

Kumkapı'da Asperez adında iki kulüp vardır. Bunlardan hangisine devam ediyordun?

Hisardibi'ndekine. İlk önce açılan kulübe devam ediyordum.

Şimdilik ifadeni imzala.

Doğrudur. İmzalarım.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

**Sanık Kirkor oğlu Sahak'ın tekrar alınan ifadesidir.
(12 Temmuz 1916)**

Nerelisin?

İran'ın Salmas kasabası civarında bulunan Merhem köyü halkıdanım.

İstanbul'a geleli kaç sene oldu?

Üç sene.

Memlekette ne iş yapardın?

Demircilik.

Buraya ne için geldin?

Amerika'ya gitmek için. Amerika'dan, yolda harcamak üzere bana para gelecekti, gelmedi. Kalmaya mecbur oldum.

Kirkor Karabet Kendirciyan senin neyin olur?

Kayınbiraderimdir.

O nerelidir?

Vanlı.

Sen nerede evlendin?

Memlekette.

Kirkor Kendirciyan İran'da mıydı da sen onun kız kardeşini aldın?

18 sene önceki karışıklıkta İran'a gelmişlerdi. O zaman evlendim.

Moses Mıgırdıçyan'ı tanır mısın?

Evet.

Nasıl tanıdın?

Alışverişte tanıdım. Benim de bir baldızım var. Moses'le evlenecekti. Nişanlandılar.

Moses nerelidir?

Bulgaristanlı.

Bulgarca bilir mi?

Bilmiyorum.

Ermenice bilir mi?

Evet.

Başka hangi dilleri bilir?

Bilmem.

Senin karının adı nedir?

Kalupse.

Baldızının adı?

Nektar

Kayınvaliden var mı?

Yok.



İfadeni imzala.

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Sanık Doktor Emirze Ketenciyan Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir. (12 Temmuz 1916)

Öz geçmişiniz hakkında bilgi veriniz.

Urfa'da doğdum. İlk eğitimimi, on dört yaşıma kadar orada aldım. 1898 tarihinde Antep Amerikan Okuluna gittim. Beş yıl kadar devam ettim. Sonra Beyrut Amerikan Okuluna gittim. Beş sene kadar da orada okudum. Bu okulun tıp fakültesinin son senesindeyken, bırakarak 1909 yılı başında İstanbul'a geldim. Osmanlı Darü'l-fünun [İstanbul Üniversitesi] Tıp Fakültesine girdim. 20 Nisan 1911 yılında diplomamı aldım. İki ay sonra Urfa Sancağına bağlı Harran belediye doktorluğu göreviyle

Urfa'ya gittim. Bir sene kadar görevde kaldım 1912 yılı başında İstanbul'a döndüm. Burada evlendim. Boyacıköy Fırın Sokağı'nda ailemin evinde oturdum. Balkan Savaşı sırasında İstanbul Belediyesi tarafından Üsküdar Nuhkuyusu Kolera Hastanesinde görevlendirildim. Sonra serbest doktorluk yapmak üzere Balıkesir'e gittim. Seferberlik ilanından evvel Balıkesir'de kurulan Seyyar Jandarma Taburu doktorluğuna tayin edilerek, taburla beraber Çanakkale'ye gittim. İki ay sonra tabur lağv edildi, ben de İstanbul'a döndüm. Mensup olduğum Selimiye Partisi tarafından çağırılarak Edirne'ye gönderilmek üzere hazır bulunduruludum. Bu sırada, geçen sene Nisan ayı başında polis tarafından yakalanarak Çankırı'ya sürüldüm. Orada beş ay kaldım. Sonra İçişleri Bakanlığının 4 Ağustos 1915 tarihli ve 29 genel numaralı emriyle serbest bırakıldım. Kastamonu'ya gittim. Orada doktorluk yaparken, askere çağırıldım. Oradan Çankırı, Ankara, Eskişehir ve sonunda İstanbul'a getirildim. Harbiye Nezaretinin emriyle Haydarpaşa'da Düşkünler ve Yaralılar Komisyonundayken yakalanarak Emniyet Müdürlüğü nezarethanesine getirildim.

Seni niçin sürmüşler?

Niçin olduğunu bilemiyorum. Bir gün evimden çağırdılar, sorgusuz sualsiz Çankırı'ya gönderdiler. Yine bir gün orada çağırıp bir soru sorulmaksızın serbest bıraktılar.

Bir örgüte mensup musunuz?

Hayır, değilim.

Hangi örgütlere mensup değilsiniz?

Hınçak, Taşnak ve son olarak Meşrutî Demokrat diye bir örgüt de kurulduğunu sanıyorum. Bunların hiçbirine dahil değilim ve bunlardan başka örgüt olup olmadığını da bilmiyorum.

Taşnaksâğan merkezine gider miydiniz?

Hayır.

Azadamard matbaasında tanıdıklarınız var mı? Varsa kimlerdir?

Var. Birisi Hayk Teryakyan, diğeri de Rupen Zartaryan'dır.

Sevariş Misakyan'ı tanır mısınız?

Hayır.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Kâtip

Doktor Emirze Ketenciyan

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Moses oğlu Samo'nun tekrar alınan ifadesidir. (12 Temmuz 1916)

İstanbul'a geleli ne kadar oldu?

Dört sene oldu.

Memlekette ne iş yapardın?

Taşçılık.

Burada ne iş yapıyordun?

Sabahleyin çıkan Türkçe gazeteleri satıyordum. Sonra seyyar kâğıtçılık yapmaya başladım. Halen bu işle uğraşıyorum.

Sende silah bulunmuş. Bu silah kimindir?

Garbis Vartazyan'ındır. Adı geçen şahsın kız kardeşi bir paket içerisinde bir emanet verdi. Bunun içinde ne var, ne yok bilmiyordum. Emanet bende iki gün kaldı. Üçüncü gün, Garbis sürgünden gelmiş. "Satılık kâğıt var." diyerek, evlerine çağırdılar. Pazarlık ettik. Kaparo olarak bir miktar para verdim. Çıkacağı sırada, Garbis kız kardeşine seslenerek, "Silahım nerede?" diye sordu. "Samo'ya teslim ettim." dedi. Ben bunu işitince, "Verdiğin paket silah mıydı?" dedim. "Evet." dedi. Bunun üzerine, "Ben korkarım. Bunu resmî makamlara teslim edeceğim." dedim. Teslim edemeden, beni yakaladılar.

Bu silahlar nelerdi?

Biri büyük, biri küçük iki tabancaydı. Cinslerini bilmiyorum.

Bunları neden yetkililere teslim etmedin?

Zaman bulamadım. Fakat, bir tanesini yani büyüğünü yakalandıktan sonra ben kendim ihbar ederek teslim ettim.

Sen polise bu silahların Karakin Kılıçyan'a ait olduğunu söylediğin halde, burada Garbis Vartazyan'ın olduğunu söylüyorsun. Bu nasıl çelişki?

Hayır, Karakin Kılıçyan'a ait değil.

Karakin Kılıçyan'ı nereden tanıyorsun?

Bu adam kitapçı. Ben de kâğıtçıyım. Tabii olarak alış verişi sebebiyle tanıştım.

Garbis'in karısı var mı?

Hayır, yalnız kız kardeşi var. Gedikpaşa'da Ermeni Kilisesinin karşısındaki evde oturuyor. İsmi Yagisabet.

İfadeni imzala.

İmzalayayım

Kâtip

Samo Musa

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık Mihran İdareciyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (13 Temmuz 1916)

Nerelisin?

İstanbulluyum.

Hangi okulda okudun?

Galata'da Ermeni Okulunda. Bir işe girmedim. Eski Ermeni olaylarında, beni "örgütçü" diyerek yakaladılar. İkincisinde, Babiâli Olayı'nda¹⁹ beni de "örgütten" diye yakaladılar. Gerçi ben Taşnaksütyun Örgütüne yeni katılmıştım. Bir iş yapmamıştım "Taşnaksığan" diyerek yakaladılar. Evimden aldılar. Arkadaşım Ardaşis isminde birisi Sanat Okulunda öğrenciydi. Onu da beni de yakalayıp karakola götürdüler. Ağır ceza mahkemesine çıkardılar. İdam cezasına mahkum ettiler. Dışişleri Bakanlığına bomba atıldığı gün olan 1897 senesi Mart ayıdır. Meşrutiyetin ilanına kadar 11 sene yattım. Beyoğlu Taksim'de Leylak Sokağı'nda ikamet ederdim. O zaman okuldan ayrılmıştım. Başka bir işte çalışmadım. Sekiz kişi mahkum olmuştuk. Karabet, Ardaşis, Bogos Armanek, Serkis ve Mertad vardı. Mertad öldü. Bir de Abraham isminde birisi vardı. Meşrutiyetin ilanından sonra çıktım. Hastaydım, bir sene kadar tedavi gördüm. İş yapmak istediysem de yapamadım. Azadamard'da yazıcıydım. Kapandığı güne kadar orada çalıştım.

Sen poliste, "İkinci banka meselesinden dolayı beni yakaladılar." demişsin.

Babiâli ve Banka Olayı ikisi de aynı günde olmuştu.

Senin kardeşin kimdir?

Son zamanlarda taşraya gönderdiler. Kumkapı'da ve Kadıköy'de öğretmenlik yapardı. Kendisi hastaydı. Örgüte dahil değildi. Kendisinin bir gözü kör, diğer gözü de bulanık görüyordu. Niçin taşraya gönderdiler, bilmiyorum.

¹⁹ Hinçaklar tarafından 18 Eylül 1895 günü gerçekleştirilmiştir. Bu olaydan iki gün önce Ermeniler, altı yabancı devletin elçilerine, "Ermenilerin, ıslahatın uygulanmasını istemek amacıyla gürültüsüz bir gösteri yapacaklarını, hükümet tarafından asker, jandarma, polis vasıtasıyla bu hareket önlenmesi takdirde bundan ağır sonuçlar çıkabileceğinden bütün sorumluluğu şimdiden hükümete yüklediklerini" birer bildiri vermek suretiyle bildirdiler. 18 Eylül günü Kumkapı'daki Patrikhane Kilisesinde 3-4 bin kadar Ermeni toplanıyor. "Ermeniler ya ölüm veya hürriyet istiyor!" diyerek Kumkapı'dan Babiâli'ye doğru ilerlemeye başlıyorlar. Yollarda sık sık ateş ederek etrafa saldırıyorlar. Yürüyüşçülerin sayısı Babiâli yakınında 5.000'i bulmuştur. Bunların Babiâli'ye saldırıları önlenmiştir. Müslümanları kızdırmak için yaptıkları hareketler de istenilen sonucu vermedi. Ermenilerin büyük çoğunluğu, Beyoğlu, Galata, Kumkapı kiliselerine sığınıyorlar ve kilisede bulunan masum insanları da dışarı bırakmıyorlardı. Emniyet ve güvenlik sağlanınca, hepsi de serbestçe yerlerine döndüler. Esat Uras; *Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi*, İstanbul, 1987, s. 478-491.

Meşrutiyetin ilanını takiben hapishaneden çıktıktan sonra, örgüt ile birlikte çalışmadın mı?

Ben hastalandım. Tedavi olmak istedim. 11 sene hapishanede kaldığım yetmedi mi ki tekrar öyle işlere gireyim.

Meşrutiyetten sonra örgüt faaliyetini açıktan yapıyordu. Niçin çalışmadın?

Asla çalışmadım.

Sevariş Misakyan'ı tanır mısın?

Dört beş sene önce Azadamard'da yazarlık yaptı. Oradan tanıyorum.

Örgütten midir?

Bilmem

Kirkor Mercanof'u tanır mısın?

İsminden tanımıyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık Aşot'un tekrar alınan ifadesidir. (13 Temmuz 1916)

Nerede doğdun?

Tahran'da doğdum. Yedi yaşında İstanbul'a geldim. Üsküdar'daki Berberyan Okulunda okudum. Son sınıfta ayrıldım. Sonra evde kendi kendime çalıştım. Bir sene kadar evde geçirdim. Hallaçyan Bedros Efendi Avrupa'dan yeni gelmişti. 11 ay kadar onun yanında kaldımsa da büyükbabamın gözünü boyamak için kaldım. Katlanamadım. Oyunculuğa meylim vardı. Manakyan Kumpanyasına girmiştım. Cilt hastalığına yakalandım. Beş sene çektim. Büyükbabamın hali vakti yerindeydi. Geçimimize bakıyordu. Sonra da Çayrast Efendi Kumpanyasında oyunculuk yaptım. Cilt hastalığına yakalanmışım. Sonra Fehim Efendi'yle beraberken Meşrutiyet ilan edildi. Ermeni Kumpanyasında çalıştım. İdare edemedik. Hastalığım engel olduğundan her zaman burada bulunamazdım. Zaten ahlâksızlıklar olduğundan dolayı da duramazdım.

Bir örgüte mensup musun?

Hayır. Oyunculuğa merakım olduğundan, başka bir şeyle uğraşmıyordum.

Büyükdere’de Taşnaksâğan Yetovk Şahin seni bıçaklamış. Neden bıçakladı?

Oyunda benim vurulmam gerekiyordu. Elindeki bıçak gerçek değildi. Bilerek değildi, kazayla vurdu. Çok tehlikeliydi. Davacı olmadım çünkü, kazayla oldu.

İfadeni imzala

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık, Karabet Çukuryan oğlu Ohannes’in tekrar alınan ifadesidir. (13 Temmuz 1916)

Nerede doğmuşsunuz?

Gümüşhane’de doğdum. 15 – 16 yaşlarında Trabzon’a geldim. Orada iki üç sene kadar okula devam ettim. Birkaç sene terzilikle uğraştım. 21 - 22 yaşındayken Marsilya’ya gittim. Orada iki, iki buçuk sene kadar kaldım. Terzi olarak çalıştım. Oradan da Kanada’ya gittim. Kanada’da iki seneye yakın kaldım. Hastalandım ve Amerika’da “Dorchester” ve “Brooklyn” şehirlerinde dört buçuk beş sene kadar kaldım. Daha sonra “Liverpool-Paris-Marsilya” yoluyla bundan dört yıl önce İstanbul’a geldim. Buraya geldikten iki ay sonra buradaki evi tuttum. O zamandan beri burada terzilik işiyle meşgulüm.

Samuel Tarpanyan’ı tanır mısın?

Evet. Bunun nişanlısı ve nişanlısının annesi benim teyzemle görüşürler. Ben de teyzeme gider gelirim. Bundan birkaç ay önce Samuel hapsedilmişti. Nişanlısı teyzeme gelip, kocasının Samuel için kefil olmasını istemiş. O da kefil olmuş. Samuel hapisten çıktıktan sonra tekrar aradılar. Eniştemi alıp Samuel’i aramaya gittiler. Samuel, bize haber vermeden yerini değiştirmiş. Enişteme bir iki gün izin verdiler. Ben bu sırada Samuel meselesine karıştım çünkü bulunamıyordum. Nişanlısı annesiyle bize gelmişlerdi. Sorduk, hasta olduğunu söylediler. Samuel’i bulmak için yine de elimden geldiği kadar çalışıyordum. Samuel’in meydana çıkması geciktikçe, ben merak etmeye başlamıştım. Acaba “Meydana çıkmak istemiyor mu? Eniştem bundan dolayı sorumlu tutulacak mı?” diye, merak ediyordum.

Bir gün Siyasi Şube memurlarından birisi enişteme gelerek, “Sen bu adam için nasıl kefil oldun? Bu adam, zararlı bir adamdır. Üzerinde yasak silahlar çıkmış.” deyince, eniştem endişelendi. Samuel’in nişanlısını sıkıştırmaya başladım. Teyzemi, Samuel’in nişanlısının evine gönderdim. O da ayrıca sıkıştırıp Samuel’in meydana çıkmasını isteyecekti. Böylece beş altı gün kadar geçti. Samuel’in nişanlısı, onun elbiselerini ütöletmek için mağazaya getirdi. “Bunlar hazır olsun. Yarın Samuel gelip bunları giyecek ve Siyasi Şubeye gidecek.” dedi. O gün Samuel gelmedi. Elbiseleri almak üzere başka bir kızı göndermişti. O kızın ismini bilmiyorum. Kıza, Samuel’in nerede olduğunu sorduysam da cevap vermedi. Ben de Samuel’in yerini öğrenmek için, bu kızı takip ettim. Ziba Sokağı’nda bir eve girdiğini gördüm. O akşam enişteme söyledim. O da memurlara haber verdi fakat Samuel orada bulunamadı. Bizim hanın kapıcısına meseleyi anlatmış. Bize yardım etmesini rica etmiştim. Hatta eniştemle birlikte, memurlara Samuel’in Ziba Sokağı’ndaki ikametgâhını haber vermişlerdi. Ertesi gün Samuel nişanlısıyla dükkâna geldi. Niçin bu kadar geciktiğini sordum.

İfadeni imzala

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Karabet Çukuryan’ın tekrar alınan ifadesidir. (13 Temmuz 1916)

İfadenizi tamamlayınız.

Hasta olduğunu söyledi ve eniştemle beraber Siyasi Şubeye gittiler. Eniştem hemen döndü. Bir iki saat sonra da Samuel geldi. Ne istediklerini sorduk. Samuel dedi ki “Reşat Bey, geçen defa ki tutukluluğum sırasında, hapisten çıkmak için kimseye para, bir şey verip vermediğimi sormak için beni çağırmış” dedi. Ben bu yüzden biraz işimden gücümünden ayrı kalmış olduğumdan, evdekileri bunlarla fazla temasta bulunmamaları konusunda uyardım. Robert Kolej öğrencilerinin çoğu benim müşterimdir. Samuel de zannedersen Robert Kolej öğrencileriyle birlikte bir iki defa dükkânıma gelmişti.

Şimdilik ifadenizi imzalayınız.

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Karakin Kılıçyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (13 Temmuz 1916)

Nerede doğdun?

Divriği'de doğdum. İstanbul'a sekiz dokuz yaşında geldim. Elbisecilik yaptım.

Hiç okula gıtmedin mi?

Divriği'de ilkokula gittim.

Gedikpaşa'da Samo isminde birini tanıyor musun?

Kocaman Hanı'nda oturuyor. Tanıyorum. Kendisi amcamın dükkânına gelir, kâğıt vs. alır. Buradan tanıyorum.

Gizlemesi için iki silah vermişsin?

Bu iki silah, Gedikpaşa'daki kilise karşısında Lokantacı Dikran'ın evinde oturan teyzemin oğlu Garbis Vartazyan'ındır. Bir gece hapishaneye geldi. Silahları Elizabeth Samo'ya bırakmış. Silahlar bulununca Garbis sürgün edilmişti. Buraya kaçak olarak gelmiş olduğundan, bana "Bu silahlar benim dersin." diye söylememi rica etti. Ben de kendisini çok sevdiğim için kıramadım. "Bunlar benimdir." dedim. Hâlbuki benim değildir. Mesele de bundan ibarettir.

Hangi örgüte mensupsun?

Hiçbir örgüte mensup değilim.

Örgüt mensubu kimleri tanırsın?

Karakin, Vanlı Samuel ve Rüştüpaşa Hanı'nda Armanak var. Yalnız örgüte mensup olup olmadıklarını bilmiyorum. Bunlar sürgüne gittiler. Benim arkadaşlarımdır. Şahsen tanırım. Örgütten olduklarını bilmiyorum.

Bunların Taşnak olduğunu söylemişsin.

Hayır.

İfadeni imzala

İmzalayayım.

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

FEZLEKE

Kumkapı Hisardibi'nde 99 numaralı evde ikamet eden ve Hadımköy santral çalışanlarından Agop oğlu, Aşçı Melkon'un Taşnak Örgütü üyelerinden ve geçen seneki tutuklamalardan sonra kurulan geçici heyetle temasta bulunduğu, Divan-ı Harp'te tutuklu bulunan Samuel Tarpanyan tarafından da ihbar edilmiştir. Adı geçen şahıs, Merkez Komutanlığı aracılığıyla çağrılarak ifadesine başvurulduğunda; altı sene önce Kumkapı Hisardibi'nde açılan ve Taşnaksağanlar tarafından yönetilen ve Asperez adı verilen kulübe devam ettiği, seçimlerde bu kulüp yetkilileriyle dolaştığı için kendisinin Taşnak olduğunun düşünüldüğünü, aslında kendisinin örgüte mensup olmadığını açıklamıştır. Bu şahsın, Taşnaksağanlar tarafından yönetilen ve bu örgütün bir şubesi hükmünde bulunan adı geçen Asperez Kulübü yetkililerinden olması ve bunlarla birlikte seçimlerde çalışmış ve hatta son seçimde nispi temsil talebiyle oy vermekten kaçınan örgüt yetkilileriyle beraber olması Taşnaksağanlığını dolaylı olarak kabul ve itiraf ettikleri için 24 Haziran 1916 ve 257 numaralı fezleke ile Divan-ı Harb-i Örfiye verilmek üzere Merkez Komutanlığına gönderilmiş olan Sevariş Misakyan ve arkadaşlarıyla beraber adı geçen şahsın da yargılamaının yapılması arzıyla bu şahısla birlikte bu fezlekeli sorgu tutanağı Merkez Komutanlığına gönderilmek üzere Emniyet Genel Müdürlüğüne sunulmuştur. 14/15 Temmuz 1916

Siyasi Şube Müdürü
(İmza)

Merkez Komutanlığına takdim
14/15 Temmuz 1916
Emniyet Genel Müdürü
(İmza)

Görölmüştür.

15 Temmuz 1916

Koruma altına alınarak evrakın
derhal Mahkemeler Şubesine verilmesi
için Tutukevi Memurluğuna

15 Temmuz 1916

Adı geçen şahıs alıkonulmuştur. Evrakı takdim olunur. 15 Temmuz 1916

Tutukevi Arz Memuru

Üsteğmen
(İmza)

Bahsi geçen evrakla birleştirilerek gereği yapılmak üzere Divan-ı Harb-i rfi Başkanlığına verildi. 15/16 Temmuz 1916

Merkez Komutanı
Cevat

Gelişi

18 Temmuz 1916

Savcılık Makamına

18 Temmuz 1916

(Mühür)

Savcı
639

----- 20 ----- 22 -----

**Sanık Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir.
(15 Temmuz 1916)**

Bu örgütün kuruluşu ve çalışma şekli hakkında genel bilgi veriniz.

Tutuklamalardan sonra bir dernek kurma ihtiyacını duymuşlar. Şu düşünceyle hareket etmişler.

Birincisi sürgün olanların ailelerine bakmak. İkincisi burada sorumsuz işlere meydan bırakmamak. Üçüncüsü Azadamard gazetesinin yazı işleri kuruluna ait olan ve idarehane basıldığında el konulan 450 lirayı, yazı işlerinin parası olduğundan dolayı geri almak. Görev verilmeyen arkadaşlara verilecek bir talimatla, göze çarpan hareketlerden kaçınarak, yardım toplamaktan vazgeçmeleri sağlanacak. Yani duruma göre hareket ederek, maceraperestçe bir hareketle bir yandan milletvekilleri aracılığıyla bir yandan da sürgün olanların aileleri aracılığıyla Hükûmetin dikkatini çekmekti.

İkinci defa kuruluşuna gelince: Birinci yönetim dağıldıktan sonra, yönetim üyelerinden Kirkor'un tavsiyesiyle Hrayer Kulyan isminde bir arkadaş yeni bir heyet oluşturulmasını üstlenmiş ve bu yönetim üç kişiden oluşup müzakere heyeti adını almıştır. Bu üyelerin isimleri Hrayer Kulyan, Falak ve Haçik'tir. Arşavir istifa etti, yani ben heyetten ayrıldım. Aynı amaç ile işe başladıklarım dışında her türlü girişim uygun olmadığından kesinlikle reddetmek lazımdı. Şubatın 20'sinde beş kişi ile üçüncü bir heyet oluşturulmuş ki bunlar da Hıraç, Aram, Dik Mıgır, bir de Arşavir ki ben istifa ettikten sonra yerime geçen Vagareş idi. Bu son iki heyetin asıl hareket tarzı da hiçbir girişime meydan vermemektir.

Bahsettiğin kişiler ve kimlikleri hakkında bilgi ver.

Birinci heyetin üyeleri hakkında bilgi verdim. İkinci heyetten 30 yaşında, orta boylu ve eski heyet tarafından tavsiye edilen Hrayer Kulyan [birinci heyeti] kendisi kurduğu için isimlerini bildirmiş ve deftere de kaydetmiştir. Ben de girişimden çekildiğim için kimlerin olduğunu sormadım, bilmiyorum. Hrayer Kulyan Tarlabası'nda ikamet eder. Önceden bir tüccarın yanındaydı. Şu anda boşta. Üçüncü heyetin üyeleri de yine kendi teklifi üzerine oluşturulmuş ve isimleri kendisi bildirmiş aynen deftere yazılmıştır. Aile isimlerini bilmiyorum. Bunları Hrayer bilir.

Hrayer hâlâ orada mı ikamet ediyor?

Ben üç buçuk aydır tutukluyum. İstanbul'da olacak.

İfadeni imzala

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

**Sanık Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir.
(16 Temmuz 1916)**

Kesak kimdir?

Vartkes'dir.

Bu Kesak tabiri Vartkes Taşnaksagan olduğundan dolayı mı verilmiş, yoksa heyet tarafından mı bu isim verilmiştir?

Bilmiyorum. Fakat uzun zamandır Kesak diye tanınmıştır.

Bir numaralı defterin 14 Nisan 1915 tarihli birinci sayfasında "Kesak da dahil olduğu halde müzakere edilerek bir sorumlu heyet oluşturulmasına karar. -Üyeler- Rozan, Arşavir, Ardavazat" deniliyor. Bu fıkra hakkında açıklama yapınız.

Rozan = Kirkor Mercanof. Arşavir = Sevariş Misakyan yani ben. Ardavazat = Barunak Hosebyan'dır. Kirkor Mercanof'tan duyduğuma göre bu heyeti oluşturmak için görüşme yapanlar komisyoncu Mıgırdiç'tir. Üsküdar'dan gelmiştir. Diğer hazır bulunanları tanımıyorum. Bu heyetle irtibatımı sağlayan aracı Kirkor'du.

Sonra bunun altında "aynı zamanda bu heyete karşı sorumlu bir askerî kurul ve yerel şubeleri yeniden düzenleme." Bu askerî kurul nedir?

Bu askerî kurul üyelerinden yalnız Harutyun'u tanıyorum. Onun üyelerden biri olduğunu duydum. Birinci kurul siyasi işlerle meşgul olurken, ikinci kurul ise, - bunlara askerî kurul deniyorsa da bunlar ordu askeri değil, - silahtan anlayan yani örgüt işlerinde biraz tecrübesi olan adamlardır. Yerel şubeler ise mahallelerde önceden bulunan ve Taşnaksagan merkez örgütüne bağlı şubelerdir. Tutuklamalar dolayısıyla bu şubeler dağılmış olduğundan, bunlar yeniden düzenlenecektir demektir.

"Balkanlar'da Taşnaksütyun Örgütüne mektupla olaylar bildirilmiş ve para yardımı talep edilmiştir." deniliyor. Bu örgüt Balkanlar'ın neresindedir?

Sofya'dadır.

Burayla nasıl haberleşiliyordu?

Mektupların nasıl gittiğini Kirkor Mercanof bilir.

Kirkor Mercanof'a Mihail Abrahamof da derler mi?

Bilmiyorum. Ben Rozan ve Kirkor Mercanof olarak biliyorum.

"15 Nisan, yerel şubelerle ilişkilerin yenilenmesi" deniliyor. Bu ilişki önceden yok muydu?

Bu iş yeniden başladığı için ilişkiler de yeniden kuruluyor.

“Sorumlu Kurul, askerî kurul ve şube delegeleri de dahil olarak bir karma meclis oluşturulmuştur” deniliyor. Bu nedir?

Siyasi kuruldan bir ve askerî kuruldanda bir kişi gider. Bunlar toplanırlar ve görüşürler. Buna karma meclis derler. Bu karma meclis toplanır ve müzakere eder. Şubeleri ve kişileri kendi başlarına hareketlerde bulunmaması konusunda uyarmaya karar vermişler.

Bu askerî kurulun kuruluş amacı neydi?

Bu askerî kurul yeniden oluşturulmuştur, önceden yoktu. Ermeniler aleyhinde bir öldürme olayı olursa, savunma yapan kişilerin başına geçip onların hareketlerini idare edecek.

“Tarafsız elçilere İstanbul’da bir ihtarname gönderilerek Ermenilere güvence verilmesi isteğiyle, sürgüne gönderilenlerin dönmesine izin verilmediği taktirde ...” bu fıkra nedir?

Bu tercüme eksiktir. Sonra cevap veririm.



Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

**Sanık Sevarış Misakyan’ın tekrar alınan ifadesidir.
(18 Temmuz 1916)**

Önceki sorumuzu tercüme et.

“Osmanlı Devleti toprakları dışında oluşturulmuş olan yetkili kurul tarafından Balkan şubesi aracılığıyla gerek Osmanlı Hükûmeti ve gerek tarafsız elçilere bir beyanname gönderildi. Bu beyannamede bütün milletin özellikle sürgün edilenlerin hayatının güvence altına alınması yoksa ...”

Yetkili olan kurul hakkında açıklama yapınız.

Bunlar hakkında bir bilgim yoktur.

Sen, Taşnaksağan değil misin?

Evet.

Balkan'daki bu kurula başvuruyu kararlaştıran kurul da Taşnaksaağan değil mi?

Evet.

O halde buradaki kurulun başvuracağı Balkan'daki kurul da Taşnaksaağan değil mi?

Bu başka bir kurul da olabilir. Mutlaka Taşnaksaağan olması gerekmez.

Bundan önceki oturumda Sofya'da bir Taşnaksaağan kurulu olduğu ve bunlarla Kirkor Mercanof'un haberleştiğini söylemiştin. Yoksa o kurul bu kurul olabilir mi?

Olabilir. Fakat doğru olup olmadığını bilmiyorum.

Sofya'daki örgüt mensuplarından kimseyi tanı mıyor musun?

Tanı mıyorum.

Niçin tanı mıyorsun?

Çünkü böyle örgütlerde üyelerin isimleri kullanılmaz. Yalnız, falan merkez kurulu diye genel isim kullanılır.

Bu Taşnaksütyun Örgütü gizli örgütlerden midir ki kişileri bilmiyorsunuz?

Bilmiyorum. şundan dolayı ki bu kurulların seçimi gizli yapılır.

Bu örgüt yasal mı, yoksa yasa dışı mı faaliyet gösteriyor?

Taşnaksütyun hem İstanbul'da hem Sofya'da yasaldır.

O halde gizli olmaması gerekmez mi?

Seçimler gizli olur. Buradaki bir Taşnaksaağan oradaki kuruldakilerin isimlerini bilemez.

Seçim gizli olur fakat seçilenleri bilinemez mi?

Bilinebilse bile yabancı ülkelerdedir. Tabii buradakiler bilemez.

İstanbul kurulu kimlerden oluşuyor?

İstanbul'da olan kurul derken şu andakini mi soruyorsunuz?

şu anda İstanbul'daki Taşnaksaağanlardan oluşan Taşnaksütyun Örgütü içinde bulunan kurul üyelerinin isimlerini söyle.

Burada bildiğim, yani içinde olduğumdan dolayı bildiğim kurul ki bunu dışarıda olanlar bilmez. Bunların isimlerini önceden birkaç defa söylemiştim.

İstanbul kurulu nereye bağlıdır?

Bağımsızdır.

Osmanlı Devleti dışında nerelerde Taşnaksütyun şubeleri vardır?

Sofya'da, Amerika'nın kuzeyinde, Almanya'da bir Ermeni-Alman örgütü vardır ama bunlar Taşnaksütyun değildir. Hatta savaştan önce yeni kurulmuştu, bunu gazeteler de yazmıştı.

Fransa'da var mı?

Bilmiyorum. Bir kurul yok.

İngiltere'de?

Yok.

Rusya'da?

Önceden varmış. Sonra kovuşturma üzerine dağıldılar. Rusya'da gizli çalışıyordu, kovuşturma başlayınca dağıldılar.

İsviçre'de var mı?

Vardır.

Defterde İsviçre bürosu diye geçen bu kurul, İsviçre'nin neresindedir?

Cenevre'dedir.

Osmanlı Devleti içinde nerelerde vardır?

Her bir şehirde vardı. Savaştan önce Osmanlı Devleti'nin bütün büyük şehirlerinde vardı. Trabzon, Erzurum, İstanbul, Sivas, Van, Diyarbakır, Muş, Merzifon ve Harput'da. Daha başka yerlerde vardır. Bunları özetlemek gerekirse, inkılâbın ardından yasal bir şekil aldığı için İstanbul merkezine bağlı her yerde şubeler açıldı.

Yurt dışında bulunan saydığımız şubeler de İstanbul'a bağlı mıydı?

Hayır. İki birbirinden bağımsız şeylerdir.

Osmanlı Devleti içindeki şubeler İstanbul'a bağlı olduğuna göre yabancı şubeler yurt dışındaki hangi şubeye bağlıydı?

Cenevre'ye bağlı. Taşnaksütyun Örgütü merkezîyetçi değildir. Her yerde bağımsız fakat genel bir merkeze bağlıdır.

Osmanlı Devleti içindeki şubelerin merkezi İstanbul olması itibariyle buradaki kurulun seçimleri nasıl oluyor?

Bu kurulun seçimleri için içişleri tüzüğü vardır. O şekilde seçilir. Başka bilgim yoktur.

Kim seçer?

Şube kurulunun gönderdiği delegelerle burada seçilir.

Yurt dışında bulunan şubelerin merkezi olan Cenevre'deki kurul üyelerini kimler seçer?

Yurt dışındaki kurulların seçtiği delegeler tarafından seçilir.

Cenevre merkez heyetine seçilen delegelere İstanbul'dan da bir heyet gitmez mi?

Gitmez. Çünkü bağımsızdır. Türkiye'deki Taşnaksütyun Örgütü Meşrutiyetten beri yasal olduğundan delege gönderip seçimlere karışmaz.

Cenevre'deki kurulla, yurt dışındaki kurullar yasal mıdır?

Şimdi yurt dışındakiler de yasaldır. İstibdat Dönemi'nde Taşnaksütyun Örgütü yasa dışıydı ve Cenevre'ye bağlanmıştı. Osmanlı inkılâbı [Meşrutiyet] yapıldıktan sonra Taşnaksütyun Örgütü yasallaştı ve dışarıda saklanmaya gerek kalmadı.

Örgüt halen yasal olarak devam ediyor mu?

Hükûmet verdiği onayı feshetmediğine göre doğal olarak yasal olması gerekir. Böyle yasal olunca da Cenevre'ye bağlı olmaması gerekir.

O halde sonradan Kırkor Mercanof, Barunak Hosebyan ve senden oluşan son kurul oluşturulurken resmî makamlara haber verdiniz mi?

Hayır.

Hükûmetin, örgütlerin serbestliği hakkındaki kararı feshetmediğinden söz ettin. Buna göre siz, son kurulu, resmî makamlara haber vermeniz gerekirken vermediniz. Bunun üzerine siz o kanuna uymayı reddettiniz mi acaba? Yani örgüt kendini gizledi mi?

Bu kurul, tutuklamalardan sonra kurulduğundan hükûmetin bu işlerdeki tutumunun ne olacağı da bilinmediğinden haber verilmemiştir.

Hükûmetin nasıl hareket edeceği bilinemediği için haber verilmemiş ve bunun üzerine bu yönetim ister istemez kendini saklamıştır. Bu itibarla İsviçre bürosuyla haberleşmek ve haberleşmelerin de ona bağımlı olmak zorunda kaldığı anlaşıyor öyle mi?

Hayır, bu yönetim burada kendiliğinden kurulmuştur. Özellikle buradaki tutuklamalardan sonraki duruma göre, amacını önceden söylediğim gibi, hareket etmek olduğundan Cenevre'ye bağımlı olmaya lüzum yoktu.

Oysa bu defterin birçok yerinde Osmanlı Devleti'nin çeşitli şehirlerinden alınan bilgilerin İsviçre bürosuna bildirildiği, İsviçre bürosundan para istenildiği, İsviçre bürosunun uyarılarının okunduğu, İsviçre bürosunun elçilere başvurması gerekeceğinin yazıldığı gibi... ifadeleri içeren fıkralar buna işaret etmez mi?

Sonra cevap veririm.

İfademi imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

**Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir.
(19 Temmuz 1916)**

Yönetimin İsviçre bürosuna tâbi olduğu anlaşılıyor. Ne diyeceksin?

Bu yönetim bağımsız oluşturulmuştur. Hiçbir yere tâbi değildir.

İsviçre bürosuyla neden bu kadar haberleşiliyor? Bu yönetim ona tâbi değil de, ne?

Yanlışlık var, haberleşmeler hep Balkan aracılığıyla olmuştur.

Öyleyse bütün haberleşmeler mademki Balkan merkezi aracılığıyla oluyor, o halde Balkan merkezine tâbisiniz.

Balkan da bağımsız, burası da bağımsız. Birbirlerine tâbi değildirler.

“Zehrab Efendi'nin vefatı vakit kaybetmeksizin İsviçre bürosuna bildirilmiştir” diye yazılı. Buna ne diyeceksin?

Eğer defterleri sonuna kadar okumuşsanız, bu kesinlikle yanlıştır.

Bu böyle olduğu gibi 27 Mayıs 1915 tarihli oturumda Zehrab Efendi'nin tutuklandığının ve Konya'ya sevk olunacağını işitildiği, bu duyumun da vakit kaybedilmeksizin İsviçre bürosuna haber verildiği yazılı. Aynı oturumda “Cenevre'den bildirildiğine göre İtilâf hükûmetleri, Osmanlı kabinesine Ermeni olaylarından dolayı Bakanlar Kurulunun şahsen sorumlu tutulacağını bildirmişlerdir.” diye de yazılıdır. Böylece yukarıdaki fıkrada, bu oturumu takip eden oturumlar da ifade edilmiştir, ne diyeceksin?

Bu yanlıştır. Cenevre'ye bir şey yazılmamıştır, Balkan'a haber verilmiştir. İsviçre ile kesinlikle ilgisi yoktur.

30 Mayıs tarihli oturumda “En sonunda elimizdedir. P.G.den mektup aldık, sorumlu yönetimin malî durum hakkında uygun gördüğü tarzla harekete yetkili olduğu bildiriliyor.”

Bulamadım.

İfadeni imzala

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Sanık; orta boylu, kır saçlı ve siyah kaşlı, kırca bıyıklı, uzun sivri burunlu, elâ gözlü. Kumkapı Hisardibi 99 numaralı evde ikamet eden, Sarıyer Domuzdere’de 2 nci Amele Taburu 4 ncü Bölük 2 nci Takımda askerlik yapan, Van’ın Esyarge köyünden 51 yaşında olduğunu söyleyen Agop oğlu Melkon’un ifadesidir. (20 Temmuz 1916)

Sen daha önce ne iş yapıyordun?

Kumkapı’da aşçıydım.

İstanbul’a ne zaman geldin?

40 senedir, İstanbul’dayım.

Hangi okullarda okudun?

Okula hiç gitmedim.

Sen burada herhangi bir örgüte girdin mi?

Kumkapı Hisardibi’nde Asperes Kulübü açılmıştı. Ayda 40 para verirdim. Seferberlikten sonra askere gittim.

Kulüpte vazifen var mıydı?

Hayır.

Bu kulüp hangi partidendir?

Oy toplandığı zaman Taşnaksağanlar oy toplarlardı.

Bu kulübün başkanı kimdi?

Patrikhanede bakıcı Kirkor Süryan, Bogos Tanilyan, Kigork Mesrop bir de Halıcı Agop. Kulüpte işleri vardı. Bunlardan hangisi başkanı bilemiyorum.

Bu kulübün üye sayısı ne kadardı?

Kirkor 45 kişi kadar olduğunu söylerdi.

Seni niçin yakaladılar?

Niçin yakaladıklarını bilmiyorum. Taburdan getirdiler. Niçin getirdiklerini de bilmiyorum.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmza edeyim.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

Melkon'un tutuklanması hakkında mütalâaları arz olunur. 20 Temmuz 1916

Mühür
(İmza)

Tutuklanması gerekir mütalâasıyla iade edilmiştir.

20 Temmuz 1916

(İmza)



Suçun içeriğine göre sanık Melkon'un tutuklu olarak soruşturmasının
neticelendirilmesinin gereğine, oy birliğiyle karar verildi.

20 Temmuz 1916

(İmza)

Tutuklama kararı onaylanmıştır. 20 Temmuz 1916

Mühür
(İmza)

-----  -----  -----

Sevariş Misakyan'ın tekrar kaydedilen ifadesidir. (7 Ağustos 1916)

Defterlerinizin 20 Mayıs tarihli hatıralarında “Bozanet’e bir oda tutulmuştur” diye yazılı. Bozanet kimdir?

Defterlerde böyle bir şey yoktur.

(Tercüme ile karşılaştırılması gerekir.)

24 Mayıs tarihli kısımda Zartaryan, Bercohi, Hajak, Serope Noradonikyan, Şahbaz, Bekçi Karabet, Madam Sofi diye bir takım isimler var. Bu kişilere maaş tahsis edilmiş. Bunlar kimdir?

Buradaki Zartaryan'dan kast olunan Madam Zartaryan'dır. Geçen Haziran'da Avrupa'ya gitti. Kocasını Mösyö Zartaryan tutuklanmıştı. Nereye gönderildiğini bilmiyorum. Madam Bercohi ise sürgüne gönderilenlerden birinin karısıdır. Kocasını kimdir, bilmiyorum. Kendinin nerede oturduğunu bilmiyorum. Hajak'a gelince o da sürülenlerdendir. Kendisine maaş tahsis edilen Madam Hajak'ın nerede olduğunu bilmiyorum. Serope Noradonikyan sürgün olanlardandır. Karısı Madam Serope Noradonikyan burada olmalı fakat nerede oturuyor bunu da bilmiyorum. Mösyö Şahbaz da sürgünlerdendir, Madam Şahbaz buradadır. Evini bilmiyorum. Bekçi Karabet kimdir, bilmiyorum. Benim defterimde Madam Sofi yoktur, Madam Minasyan vardır. Mösyö Minasyan ilk tutuklamalarda sürülenlerdendir. Karısı burada olmalı, oturduğu yeri bilmiyorum.

Aynı seri içinde Hayk Teryakyan'dan mektup alındığı yazıyor. Bu Hayk Teryakyan kimdir?

Defterimde böyle bir şey yok.

Mösyö Paşayan kimdir?

Doktor Paşayan'dır. Evini falan bilmiyorum. Bu adam ilk sürülenlerdendir.

Şaherikyan kimdir?

Avukattır, nerede olduğunu bilmiyorum.

25 tarihli fıkralarda Madam Zem, Matmazel Sona, Madam Sofi'den bahsediliyor. Bunlar kimdir?

Defterimde öyle şeyler yok.

Aynı seride “TKY'ye” teslim edilecektir, diye yazılı. “TKY” kimdir?

Bilmiyorum. Defterde de zaten böyle bir şey yok.

Aynı seride, “Azadamard'ın parası olan 550 lira gelince B.H.'ye veyahut başka bir adama verilecektir.” deniyor.

Evet defterde böyle bir şey var. Fakat ne olduğunu ben de bilmiyorum.

Bu fıkrayı takip eden fıkra Arşavir var. Kimdir?

Bu Arşavir, benim

Hıraç kimdir?

Bilmiyorum

Viramyán kimdir?

Van milletvekilidir. Van'a gitmişti. Nerededir bilmiyorum.

Akroti (?) kimdir?

İlk tutuklamalarda sürgün olanlardandır. Azadamard yazarlarındandır.

Dagavaryan ve Cihan Gülyan kimlerdir?

Doktor Dagavaryan eski belediye danışmanıdır. Tutuklamalarda sürüldü. Cihan Gülyan Hınçaktır. Tutuklamalarda bu da sürülmüştü.

“Mehak” – “Varat” (?) nedir?

Grup isimleri olmalıdır. Gerçeğini bilmiyorum.

Soren kimdir?

Bilmiyorum. Defterimde yoktur.

Hocasar kimdir?

Bilmiyorum. Defterimde yok.

Vahak, Polat kimlerdir?

Defterimde öyle şeyler yok.

Madam Ohannesyan ile Madam Yakop Mardikyan kimlerdir?

Bilmiyorum.

Doktor Lepsiyus kimdir?

Bilmiyorum.

(M) ve (B) ve 3,3 lira ne demektir?

(M) ve (B) kimlerdir bilmiyorum.

Zehrab'ın oğlu kimdir?

Defterimde (Z)'nin oğlu var. Doğal olarak bunun kim olduğunu bilmiyorum.

“Vişab” (?) nedir?

İstanbul yönetiminin ismi.

Gusyan kimdir?

İran uyruklu bir gençtir. Haydarpasha'da otururdu. Şimdi nerededir bilmiyorum.

Madam Şoşanik kimdir?

Bilmiyorum.

Asamof veya Armof kimdir?

Defterimde öyle bir isim yok.

Tomlu kimdir?

Bilmiyorum.

Profesör Haçaturyan olmasın?

Bilmiyorum.

Madam Kesak kimdir?

Vartkes'in karısıdır, Avrupa'ya gittiği.

Cemil kimdir?

Tanımıyorum. Bilmiyorum.

3 Temmuz tarihli hatıralarda Vart, Mehak, Şoşan, Şahokram, Hasmik "...", gibi bir takım isimler geçiyor. Bunlar nedir?

Bunların her biri bir gruptur. Vart=gül, mahak=karanfil, şoşan=zambak, şahokram=şebboy, hasmik=yasemin demektir.

Bunları ziyaret eden (H-B), (H), (\$) kimlerdir?

Tanımıyorum.

"An Mozok" (?) nedir?

Bu da bir gruptur. Sözlük anlamı unutma beni çiçeğidir.

Bunu ziyaret eden (M) kimdir?

Bilmiyorum.

"Yagrevani" nedir?

Bu da bir grup adıdır. Leylâk demektir.

Rozan kimdir? Aram kimdir?

Rozan, Kirkor Mercanof'tur. Geçen eylüle kadar buradaydı. Sonra nereye gitti bilmiyorum. Aram'ı tanımıyorum.

Vahab kimdir?

Bilmiyorum.

Vahak kimdir?

Kimdir bilmiyorum.

Avroni (?) kimdir?

Bilmiyorum.

Pit kimdir?

Defterimde böyle bir şey yok.

11 Temmuz'a geçelim? Mihr (?) kimdir?

Bilmiyorum.

Mıgır kimdir?

Bilmiyorum.

Seramos kimdir?

Defterimde böyle bir şey yok. Zevanet var. Bu adamı da tanımam.

A.M.H. kimdir?

Bilmiyorum.

13 Temmuz'a geçelim. Doktor Lepsiyus kimdir?

Defterimde böyle bir şey yok. Bununla beraber bu bir Alman âlimidir. Bir aralık buraya gelmişti. Tekrar Almanya'ya gitti.

2 Ağustos'a bakınız. Asadoryan kimdir?

Defterimde öyle şey yok.

15 Ağustos'a bakınız "A.M.", "M.Ş.", "P.F" kimdir?

Bilmiyorum.

Ağustos'a bakınız. Halas kimdir?

Halas değil, Halar. Ermenice "divane" demektir. Kime mahsus (?) olduğunu bilmiyorum.

7 Eylül'e bakalım. Hrant, Vartabet Hosebyan kimlerdir?

Bilmiyorum.

Naroyan Mesrop kimdir?

Konya Ermeni Piskoposuydu. Şimdi nerededir bilmiyorum.

Hemayak, Ağya, Aram, Karabet, Leon kimlerdir?

Bilmiyorum.

Ahb Vahon kimdir?

Bilmiyorum.

Nerses Zakaryan kimdir?

Tanımıyorum.

14 Eylül'e bakalım. Buradaki Haçatur kimdir?

Öyle bir şey yok. Yalnız haç kelimesi var. Bunun da ne demek olduğunu bilmiyorum.

16 Eylül'e bakalım. Taşçıyan kimdir?

Bilmiyorum.

Piskopos Simpat kimdir?

Erzurum Ermeni Piskoposudur. Nerede olduğunu bilmiyorum.

Dedeyan, Koyunyan, Muşegyan, Tuğlacıyan, Piskopos Kınke kimdir?

Piskopos Kınke Sivas Ermeni Piskoposudur. Nerede olduğunu bilmiyorum, diğerlerini tanıımıyorum.

Doktor Dat kimdir?

Konya'da, Amerikalı bir doktormuş.

Gelelim 19 Eylül'e. Piskopos Karabet kimdir?

Defterimde böyle şey yok.

Paragam kimdir?

"Paragam" isim değildir. Sıfattır. Ne demek olduğunu bilmiyorum.

Haço kimdir?

Bilmiyorum.

Rahip Nerses, Karabet Miharyan kimlerdir?

Bilmiyorum.

Doktor Aşçıyan ve Hıraçyan kimlerdir?

Bilmiyorum.

22 Eylül'e bakalım. Orta tarafta (?) "(H) hakkında mektup bekliyoruz." denilmektedir. "H" kimdir?

Bilmiyorum.

"N. Y." nedir ve kimdir?

Defterde böyle bir şey yok. Bilmiyorum.

30 Eylül'e bakalım. "A.M." kimdir ve nedir?

Bilmem.

İmza

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (14 Ağustos 1916)

13 Ekim'de Halak geçiyor. Kimdir?

Çarkı Felek adında birisi olduğunu biliyorum, fakat kendisini tanıımıyorum.

15 Ekim’de yazılı olan Madam Sofi kimdir?

Balkan komitesi Sofya’da olduğu için, “Madam Sofi” diye ben koydum.

24 Ekim’de yazılı Rozan kimdir?

Kirkor Mercanof’tur.

27 Ekim’de kayıtlı Dumlu kimdir?

Bilmiyorum.

Ş.M.Ş.A. nedir?

İsimdir. Bunlar sürülmüşler fakat ben tanımıyorum.

B.G.G. nedir?

Balkan adresidir.

Akaje nedir?

Akaye deniliyor, bilmiyorum.

2 Kasım’da Kegam Derkarabetyan yazılı.

Yoktur. K.K.B. kısa kısa yazılmış isimdir. Ne olduğunu bilmiyorum.

9 Kasım’da K L Ç B Haçik Arşavir nedir?

Arşavir benim. Diğerlerini bilmiyorum.

Yine burada Ş Aram K L Ç B Armoni nedir?

Bunların hiçbirini bilmiyorum.

Sansor, Noren, Anzort bunlar nedir?

Bilmiyorum.

En sonunda Vart N S bu nedir?

Vart önceden söylediğim gibi grup ismidir. Diğerleri yoktur.

15 Kasım sonunda ... Geçici heyet ML Aram arkadaş

Bilmiyorum.

İkinci defterin baş taraflarında para gönderen şubeler, deniliyor. Burada bazı harfler var. Bunlar nedir?

Bunları Kirkor yazmıştır, benim yazım değil.

18 Kasım’da Arşaroni var bu kimdir?

Piskopos Arşaroni’dir. Eski patriktir, buradadır.

19 Kasım’da “Hrayer Minergin’e gidecektir.” deniliyor. Bu nedir?

Bilmiyorum. Bir yer ismidir.

20 Kasım'da Hayk Kibritciyan kimdir?

Tanımıyorum.

Kirkor oğlu Hanuk'un (?) oğlu Gazar (?)

Para göndermek için adresi olabilir, bilmiyorum.

22 Kasım'da yazılı Hac nedir?

Bilmiyorum.

23 Kasım'da geçen Hıraç'ın kız kardeşi kimdir?

Hıraç'ı bilmiyorum ki kız kardeşini bileyim.

K. Hıraç kimdir?

Bilmiyorum.

"Oknuk (?) ve Darunes yardımlarına başvuru", deniliyor. Bu nedir?

Oknuk "önemli" demektir. Darunes "Darunlu" demektir. Darun Doğu Anadolu'da Hizan, Çapakçur bölgesidir.

Zavenyan kimdir?

Zaven Efendi'dir, patriktir.

28 Kasım'da yazılı olan Ç nedir ve kimdir?

Bilmiyorum.

1 Aralık'ta yazılı Varojak, nedir?

Ermeni şairdir. Sürgün edilmişti. Ankara'da olduğu yazılı.

6 Aralık'ta geçen Virgon nedir?

Grup demektir.

S.H.G. Bu nedir?

Böyle bir şey yoktur.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sanık: Orta boylu, siyah ve seyrek saçlı, elâ gözlü, bıyıklı, esmer. Beyoğlu Suterazisi Sokağı 7 numaralı Gomik ve Yorgi'nin mobilya mağazasında hamallık yapan, Muşlu, 17 yaşında olduğunu söyleyen Samo oğlu Sogomon'un ifadesidir. (14 Ağustos 1916)

Nüfus cüzdanın nerede?

Memlekettedir.

İstanbul'a ne zaman geldin?

Hürriyetten bir yıl sonra geldim.

Önceden ne iş yapardın?

Memlekette Hacı Veli Ağa'nın kahvesinde çalışıyordum.

Sen hiç okula gitmedin mi?

Hayır, gitmedim. Köy okulunda iki ay kadar okudum.

İstanbul'a niçin geldin?

Çalışmak için geldim.

Seni niçin yakaladılar?

"Bir görevli geldi, seni aradı." dediler. Ben de gitmek üzereyken görevli geldi. Beni aldı. Galatasaray'a götürdü. Üzerimde bir tabanca ile bir bıçak buldular. Bunun üzerine beni tutukladılar. Memur beni sürgüne göndermek için aramış.

Tabanca ve bıçağı üzerinde niçin taşıyordun?

Benim yanımda, arkadaşım Misak bunları bir askerden emanet olarak almıştı. Misak'ı sürdüler. Geldi Jandarma ile silahları bana emanet olarak bıraktı. Memurun beni aramış olduğunu söylediklerinde, Galatasaray'a gideceğim sırada sandıktan parayı ve bu silahları yanıma aldım. Silahı dışarı çıkarıp bir yere atacaktım. Dışarı çıkarken dayımın ailesi Maryam ile konuşuyordu. Memur gelip beni alınca, silahları bir yere atamadım. Üzerimde kaldı.

İstanbul'da kimleri tanırırsın?

Esnaflardan tanıdıklarım vardır.

Arkadaşın Misak'ı ne zaman gönderdiler?

Altı ay kadar oldu.

Sen hangi örgüttensin?

Hiçbir örgütten değilim.

Üzerinden kaç lira çıktı?

Beş lira üç çeyrek kâğıt. Üç mecrediye kâğıt, üç beşer kuruşluk kâğıt ufak para ile 25 kuruş kadar para vardı. Sandıkta 12 İngiliz lirasıyla, 48 mecrediye, 65 çeyrek mecrediye 12 yarım mecrediye ile 100 kuruş kadar da ufaklık vardı.

Senin üzerinde bir nüfus kâğıdı bulunmuş. Bu kimindir?

Mezattan mal alıyoruz. Bu nüfus kâğıdı da bir çekmecedeki kâğıtların yanındaydı.

Senin adına olmayan bir nüfus kâğıdını neden üstünde taşıyordun?

Kâğıtların arasında kalmış.

Sen evli misin?

Bekâırım.

Köyde kimlerin vardır?

Annem Eskohi ve babam Samson. Sonra Müslümanlığı kabul etti. İsmi Muhsin oldu.

Burada kaç kuruş aylık alıyorsun?

240 kuruş aylık alıyorum. Hamallıktan da ayrıca kazancım vardır.

Bu evraka göre yüksek miktarda para göndermiş olduğun anlaşılıyor. Bu paraları kime gönderdin?

Babama gönderdim.

Bu paraları nereden aldın?

Çalıştım. Kazandım.

Sen karakolda “silahları başım sıkıştığı zaman intihar etmek için taşıyorum” demişsin.

Hayır. “Silahı niçin taşıyorsun?” dedi. Ben de burada söylediğim gibi anlattım. “Bunu taşımaktaki amacın birini mi vurmaktı?” dedi. Ben de, “Olsa olsa kendimi vururum,” dedim.

İfadeni imzala

Parmak basayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

Sogomon'un tutuklu olarak, soruşturmanın devam etmesi için tutuklanması talep olunur. 14 Ağustos 1916

(İmza)

(Mühür)

Sanık Sogomon'a isnat edilen suçun iç ve dış güvenliği ihlâl ettiği görüldüğünden, tutuklu olarak soruşturmasının sonuçlandırılmasına oy birliğiyle karar verildi. 15 Ağustos 1916

(İmza)



(İmza)

(İmza)

(İmza)

Bu tutuklama kararı onaylandı. 15 Ağustos 1916



(Mühür)-(İmza)

-----  -----  -----

Emniyet Genel Müdürlüğüne

Haydarpaşa Düşkünler ve Yaralılar Komisyonu doktorlarından Hüsrev Efendi'nin, Taşnaksütyun Örgütü mensuplarından Doktor Emirze Toros Ketenciyan'ın arkadaşlarından olduğu; kendisine verilen makamdan istifade ederek Taşnaklardan örgütte bulunanların haberleşmelerine aracılık ettiği ve kendisinin de örgütün yolunda gidenlerden olduğu, bir iki defa Patrikhane ile temas kurarak, mektup verdiği, yapılan soruşturma sonucunda anlaşılmıştır. 1 Temmuz 1916 ve 280 numaralı yazınızda belirtildiği şekilde bu konudaki bilgilerine başvurulmak üzere adı geçen şahsı takip eden görevlilerle evrak ve belgelerin Soruşturma Kuruluna gönderilmesine izin verilmesi için tekrar resmî yazı yazılmıştır. 14 Ağustos 1916

(İmza)-(Mühür)



-----  -----  -----

Siyasi Şube Müdürlüğüne

20 Ağustos 1916

Bu konuda bilgisi olan Harun Efendi ve Ömer Efendi Soruşturma Kuruluna gönderileceklerdir. Ancak, Dairenin gizli istihbarata devam edebilmesi için bilgilerin gerçek kaynağı açıklanamayacaktır. Bu durumda gizli tutularak Divan-ı Harp'te yargılama, savunma ve yüzleşmeye tâbi tutulmaması da gerekeceğinden ilgili makama ulaştığında iade edilmek üzere Genel Müdürlüğe sunulması. 22 Ağustos 1916



Siyasi Şube Müdürü
(İmza)

-----  -----  -----

Divan-ı Harb-i Örfî Soruşturma Kurulu Başkanlığına

Memurlar gönderiliyor. Fakat evrak dosyası, Siyasi Şube Müdürlüğünün ek bilgi yazısına göre bundan sonraki görevlerin, sekteye uğramasına ve durmasına sebep olması ihtimaliyle uygun görülmemiştir. Memurların ifadeleriyle sonucun elde edilebilmesinin mümkün olduğunu onaylayacağınıza inanıyorum. 23 Ağustos 1916

Genel Müdür
(İmza)

-----  -----  -----

Divan-ı Harb-i Örfî
292

Emniyet Genel Müdürlüğüne

Haydarpaşa Düşkünler ve Yaralılar Komisyonu doktorlarından olup, Taşnaksütyun Örgütü mensuplarından olduğu beyan edilerek Divan-ı Harb-i Örfîye sevk edilen Doktor Hüsrev Efendi'nin sorgulanmak üzere Soruşturma Kuruluna gönderilmesi için yazılan resmî yazı takdim edilmiştir.

31 Ağustos 1916
(Mühür)
(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

İstanbul
3229

Adı geçen şahıs, hâlen askerî görevde bulunduğundan Merkez Komutanlığı aracılığıyla çağırılması için Divan-ı Harb-i Örfî Soruşturma Kurulu Başkanlığına 31 Ağustos 1916

Emniyet Genel Müdürü
(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Haydarpaşa Düşkünler ve Yaralılar Sevk Komisyonu doktorlarından, Haydarpaşa Mandıra Sokağı, Madam Gülya Apartmanı, 3 ncü katta ikamet eden, 46 yaşında, Bahçecikli Doktor Karabet oğlu İhtiyat Yüzbaşı Hüsrev Efendi'nin kaydedilen ifadesidir. (31 Ağustos 1916)

Arkadaşlarınızdan Doktor Emirze Ketenciyan'ı tanır mısınız?

Evet, tanırım.

Kendisiyle görüşür müsün?

Kendisi 1916 Martında bizim komisyonumuza üye tayin olunmuştu. Kendisi de Yüzbaşı sivil yükümlüdür. Bu nedenle yakınlığımız oldu. Beş ay önce kendisini tutukladılar. Emniyet Müdürlüğüne götürdüler. Sonradan ne yaptıklarını bilmiyorum.

Patrikhaneye bıraktığınız mektupların içeriklerini özetleyiniz.

Hayır. Patrikhaneye hiç mektup bırakmadım.

Siz, hangi örgüte mensupsunuz?

Hiçbir örgüte mensup değilim.

Konya'da tanıdıklarınız var mı?

Teyzem var. Teyzemin oğlu Onnik ve diğer akrabalarım var.

Haberleşiyor musunuz?

Hayır. Yalnız bir defa eşimin amcasıyla haberleştim. Bir kere de Eczacı İstapan Efendi'yle. Kendisi, Bileciklidir.

Eşinizin amcasıyla, Eczacı İstapan Efendiler hangi örgüte üyedirler?

Bunlar da hiçbir örgüte üye değildirler.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)



----- ✎ ----- ✎ -----

Hüsrev Efendi'nin sanıklığı ve tutuklanması hakkındaki mütalâalarının arzı.

31 Ağustos 1916

Hüsrev Bey'e isnad edilen eylemleri tespit eden delillerin bulunmamasından dolayı gerek sanıklığına ve gerekse tutukluluğuna şimdilik gerek görülmediği mütalâa olunmuştur.

31 Ağustos 1916
(Mühür)-(İmza)

-----  -----  -----

Açıklama yapmak üzere çağırılan; Pangaltı Poyraz Sokağı'ndayken, Romanya Konsolosluğunda hademelik yapan, Tebrizli, 31 yaşında, Bogos Vartanyan oğlu Dikran'ın ifadesidir. (7 Eylül 1916)

Senin pasaportun var mı?

İran uyruklu olduğuma dair pasaportum vardı, müdürlükte aldılar. Bir hırsızlık olayından dolayı tutukluyum. Tutukluluğuma dair resmî kâğıdım vardır

(İstanbul Sorgu Hakimliğinin 1327 / 173 numaralı ve Sorgu Hakimi Behçet Bey odasında tutulan 24 Ağustos 1916 tarihli geçici olmayan tutuklama resmî yazısı görülmüştür)

Sen kaç senedir İstanbul'dasın?

Birinci Dünya Harbinden altı ay önce İstanbul'a geldim.

Nereden İstanbul'a geldin?

Bakû'den geldim.

İstanbul'da kimleri tanırırsın?

Tepebaşı Tiyatro'sunda bulunuyordum. Oyuncuları tanıyorum.

Aşot'u tanır mısın?

Tanırım.

Sevariş Misakyan'ı tanır mısın?

Tanımiyorum.

Hangi toplulukta oynuyordun?

Zarifyan'ın tiyatrosunda oynuyordum.

Tarpanyan'ı tanır mısın?

Tanımam.

Sen hangi örgüttensin?

Ben hiçbir örgüte dahil değilim.

Armon takma adıyla Taşnaksütyun Örgütü reislerinden olduğun ihbar ediliyor. Ne diyeceksin?

Hayır.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.
(İmza)

Kâtip
(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Emniyet Müdürlüğünden gelen yazıya göre Bogos oğlu Dikran'ın sanıklığı ve tutuklanması hakkındaki mütalâaları arz olunur. 7 Eylül 1916



(Mühür)
(İmza)

Adı geçen Bogos oğlu Dikran'ın örgüt meseleleriyle ilgili bulunması ve diğer bir konudan dolayı mahkemece tutuklanmasına ve bu konunun öneminden dolayı adı geçen kişiye ait olup mahkemede bulunan evrakının da birleştirilerek tutuklu olarak, soruşturmaya devam edilmesi mütalâa edilmiştir. 7 Eylül 1916

(Mühür)
(İmza)

Mahkemece hırsızlıktan dolayı tutuklu bulunan Bogos oğlu Dikran'ın örgüt meseleleriyle ilgisinin bulunması ve bu meselenin öneminden dolayı, mahkemede bulunan evrakının da birleştirilerek tutuklu olarak soruşturmanın sonuçlandırılmasına oy birliğiyle karar verildi. 7 Eylül 1916

(İmza)
Onay
7 Eylül 1916
Divan-ı Harb-i Örfî
(İmza) 167

-----  -----  -----

Sevriş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (10 Eylül 1916)

Taşnaksütyun Partisinin kongresi var mıdır?

Bilmiyorum

Hiç duymadın mı?

Duymadım.

Defterde siyasi ve askerî kurullardan bahsediliyor. Bunların bir yerde toplanarak oy verdikleri gerçek değil midir?

Bu iki kurulun teşkil olunmasının ayrıntılarından benim haberim yok. Daha önce dediğim gibi, birinci kuruldan bana bazı şartlarla katıl diye, söylediler.

Defterde 28 Nisan 1915 tarihli sayfada, “Türkiye ve Kafkasya Ermenilerinin başlıca isteği Osmanlı Devleti’nde kalmak şartıyla otonomi – özerk yönetim kurulması–” yazılı. Bunun hakkında bize açıklama yap?

Bu haber, Balkan habercisinden alınarak yazılmış olduğundan fazla bilgim yoktur.

Bu defterdeki kararlar gösteriyor ki İstanbul da dahil olmak üzere Osmanlı Devleti’nden bilgiler alarak, dışarıya bildiren Taşnaksütyun Partisi adıyla bir örgüt kurulmuştur, değil mi?

Evet, dışarıya bilgiler verilmiştir. Fakat tekrar söylüyorum, ben bu yönetimin yaptığı işlerden ancak birkaç tanesini biliyorum. Çünkü ben, bu defteri kendim yazmadım. Kopya ettim.

Kopya için sana kaç kuruş maaş verdiler?

Benim paraya ihtiyacım yoktu. Bundan önce de söylemiştim. Param vardı. Ticaretten çekilmiş olduğumdan, borç olarak 30, 40 lira verdiler. Kendilerinin sorumlu olmaması için defterde aylık olarak da yazılmıştır.

Dışardan, Balkan ile haberleşerek aldığı bilgileri bu örgüt içeriye genelgeyle bildiriyor muydu?

Ben iyi bilmiyorum. Şu kadarını biliyorum ki sadece yönetimdeki üyelere iletilirdi. Yalnız yönetimdeki üyeler bilirdi.

Van ve çevresi Rusya’nın elinde olduğu halde, oralardan hangi yolla bilgi alıyorlarmış?

Dış bilgilerin hepsi Balkan muhbiri tarafından gönderilmiştir. Onun dışında hiçbir temas olmamıştır. Nasıl olduğu defterde de görülüyor.

Armon kimdir?

Armon'u ben tanımıyorum. Yalnız Armonyana lakabıyla, dışarıdan gelen biri olduğunu duydum.

Dışarıdan ne zaman ve nereden gelmiş?

Bilmiyorum.

Ne iş yaparmış? Mesleği nedir?

Hiç bilgim yok.

Asker çocuklar ne demektir? Açıkla.

“Askerî Çocuklar” eski ve biraz silahtan anlayanlar demektir.

“Asker çocukların iknasının son kez denenmesi. Eğer yine bunların hiçbir yükümlülük kabul etmezlerse, onlara karşı hiçbir sorumluluk kabul edilemez.” ne demektir? Bundan ne anlıyorsun?

Askerî Çocuklar siyasi yönetime bağlı olduklarından sorumsuz bir halde bulunurlarsa onlara karşı hiçbir yükümlülük kabul edilmeyecek. Bundan çok iyi anlaşılıyor ki hiçbir durumda kendi kendilerine hareket etmek hakları yoktur. İtaat etmedikleri zaman, onlar sorumlu olurlar.

Öyleyse bu Askerî Çocuklar alacakları emri yerine getirmekten başka bir şeyle yükümlü değiller mi? Yani bu asker çocukların işi siyasi heyetin verdiği emirleri yapmak mıdır? Başka hizmetleri yok mudur? Kendiliklerinden bir şey yapamazlar mı?

Evet.

Öyleyse; mademki asker çocuklar silahla oynamaya alışmış adamlardır ve mademki kendiliklerinden bir iş yapamıyorlar, aldıkları emre göre hizmet ediyorlar, demek ki bunlar örgütün fedaîleridir.

Yanlış anlıyorsunuz. Asker çocukların ne olduğunu yukarıda söyledim. Bunların diğerlerinden hiçbir farkı yoktur. Silah meselesine gelince, kendilerinin eskiden beri öğrenmiş olduklarını bildirdiklerinden dolayı belki de öyle yazılmıştır.

Bunlar diğer üyelerden farklı olmasalar, niçin bunlara “Askerî Çocuklar” densin? Bunları ikna etmek için son bir deneme yapılması, diye niye yazılsın?

Defterden anlıyoruz ki bunlar birkaç kişiler. Kendi kendilerine asker süsü vermişler. Biraz başıbozukluk huyları olduğundan onları kandırmak için girişimlerde bulunulmuş. Aksi halde onların yüzünden diğerleri, birbirinin aleyhinde olmaları halinde uygunsuz durumlar meydana gelebilirdi.

Şimdilik ifadeni imza.

İmza edeyim.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (12 Eylül 1916)

“1 Mart 1916 tarihinden itibaren hesap işini ve maslahatgüzarlığı Vagareş'e teslim ederek işten çekiliyorum. İmza Arşavir” cümlesi senin yazın ve imza da senin takma adın değil mi?

Bundan önce söylediğim gibi Arşavir adının benden habersiz bana verilmiş olduğunu dört, beş ay sonra duydum ve öyle de kaldı.

Bu yazı ve imza senin değil mi?

Evet, benimdir.

O halde bu tarihe kadar birlikte çalıştığın anlaşılmaz mı?

Bu imza yalnız bir iki satır içindir. Benim bu işle ilgimin ne seviyede olduğunu zaten söylemiştim. Bu iki satırdan da bende olan parayı benimle teması olan Hrayer'e, yerine ulaştırmak için verdiğim anlaşılır. Onları inkâr etmem. Birkaç iş yaptım. O işlerin birincisi, sürgün olanların ailelerine benim serbest olduğum zamanlarda yardım etmemdir. Ayrıca her ne zaman ki benim düşüncelerim sorulmuşsa, düşündüklerimi kendilerine söylememdir.

Maslahatgüzarlık nedir ki onu da Vagareş'e bırakıyorsun?

Birinci yönetim dağıldıktan sonra bir ara duydum ki ortada kimse kalmamış. Ben hiçbir güvenilir arkadaş tanımadığımdan, bana önerilen Hrayer'e söyledim, yeni bir yönetim oluştursunlar. Defterde yazılı. Bu yönetim kurulmuş ve bana haber vermeksizin işi idare etmek amacıyla beni de üye atamışlar. İşte budur maslahatgüzarlık. Ben kabul etmeyip kendilerine, başka birisine teslim etmelerini teklif ettim. Bunun üzerine Vagareş'e teklif edilmiştir.

Vagareş kimdir? Gerçek adı nedir?

Vagareş'i tanımıyorum. Ben, Hrayer'e teslim ettim.

O zaman Vagareş'i görmemiş miydin?

Hayır.

“26 Şubat 1915 tarihinde Vagareş geldi.” deniliyor. Bu adam nereden gelmiştir?

Bilmiyorum.

Vagareş kaç seneden beri Taşnaksagan'dır? Öz geçmişini açıklayınız?

Tanımadığım adamın öz geçmişini doğal olarak açıklayamam. Benim tavsiye ettiğim adam değil. Başkaları tarafından tavsiye edildiği için ben hiç merak bile etmek zorunluluğunda değildim. Çünkü sorumluluk açısından benim aracım vardı.

“Kavaran” nedir?

Defterden anlaşılıyor. Kavaran, Konya taraflarına verilen isimdir.

Ne ismidir?

Grup ismi.

Ne grubu ismidir?

Gruplar için, bundan önce de söylemiştim. İki üç kişinin birlikte oluşturduklarına Fransızca’da grup deniliyor.

Size mensup olan grup mudur?

Öyle olmalıdır.

Hesap işini ve maslahatgüzarlığı sizin yaptığınız anlaşılıyor. Bu görevlerinizi açıklayınız?

Hesaba gelince, bana gösterilen liste üzerine ödemeler yapmıştım. Ailelere yardım etmeye devam ettim. Ortada sorumsuz davranışlara meydan vermemek için, şimdiye kadar olduğu gibi işi devam ettirecek bir yönetimin oluşturulmasını istedim.

20 Şubat 1915 tarihinde “uygun ve yeni bir heyet” yazılı. Ne demektir?

Defterde görüldüğü gibi yeni bir yönetim meydana getirmek için bir takım girişimler yapılmış ve sonuç olarak bu şekilde bir öncekine uygun bir yönetim meydana getirilmiştir.

“1. Arşavir 2. Marah 3. Aram 4. Difer 5. Mıgır.” Bu baştaki Arşavir sizsiniz. Bu heyetin oluşumunu açıklayınız?

Bu heyet benim haberim yokken oluşturulmuş. Sonradan bana söylediler. Benim de içlerinde olduğumu duyduğumda kabul etmedim. “Bir başkasını bulunuz” diyerek ne kendileriyle bir toplantıda bulundum ne de işlerini ve kim olduklarını biliyorum. Zaten defterden de anlaşılıyor, Şubatın 20’sinde teşkil edilmiş ve 24’ünde de Vagareş gelip görevine başlamış.

Marah – Aram – Difer – Mıgır kod adlarını taşıyan şahısların gerçek isimlerini söyleyiniz?

Ne tanıyorum ne de isimlerini biliyorum.

Bu yeni heyetin oluşturulmasının nedeni nedir?

Biraz önce de söyledim. Sorumsuz davranışların oluşmaması için ihtiyaç sahibi ailelere yardım etmek ve halk ile devletin güzel ilişkileri için çalışmaktır.

Vagarşak ile Vagareş aynı isimler midir?

Hayır, ayrı ayrı isimlerdir.

Vagarşak'ı tanır mısın?

Bilmiyorum.

Bu yeni heyetin seçimi nasıl olmuştur?

Karşılıklı uygunluk biçiminde oluşturulduğu defterde yazılıdır. Fazla bir şey bilmiyorum.

“Karşılıklı uygunluk” demek; iki tarafın isteğiyle olmuş demektir. Bu iki taraf kimler ki istekleriyle yapılmıştır?

Kendi kendilerine dört kişi, “karşılıklı uygunluk”la yani kendi kendilerini kandırmışlar ve teşkil etmişler. Bunları kimin teklif ettiğini ben bilmiyorum.

12 Şubat 1915 tarihinde yazılı olan, “Güvenilir kişilerden 30 kişilik bölükler teşkil edildi.” cümlesindeki “Güvenilir kişiler” kimlerdir? Bölükler teşkili ne demektir?

Bunlar defterden anlaşıldığı gibi, Hükûmet askeridirler. İç güvenliği sağlamak amacıyla kurulmuştur. O tarihteki gazetelere bakılırsa o olaylardan anlaşılır.

Gazetelerden alınmış olsa, olaylar hakkında da bir açıklama olurdu. Bu defter, gazeteleri kopya defteri midir?

O tarihteki gazetelerde yazılmış olan olayların sonucu olduğunu söyledim, yanlış anlaşılmasın.

Bu bölükleri teşkil eden 30'ar kişi eğer örgüte dahil olmayıp da Devlete ait askerî teşkilat olsaydı bunlar hakkında, “güvenilir” kelimesinin kullanılmasına yer yoktu, çünkü Devletin askeri hakkında “güvenilir, güvenilmez” kelimesi kullanılamaz. Bu ifade, örgüt ağzıdır. Arkadaşlar güvenilirler veya güvenilmezler, deniliyor.

Kesinlikle yanlıştır. Bu bölüklerin Devletin askeri olduğu o kadar açıktır ki. Ermenice olarak “asker bölüğü” yazılmıştır. Başka haberler sırasındadır. Örgütçe hiçbir şey olmadığı açıktır. Çünkü hiçbir yerde ve hiçbir zamanda böyle 30'ar kişilik bölük sözü kullanılmaz. Böyle bir şey de mümkün değil. Hükûmet askerine gelince: doğal olarak güvenilir veya güvenilmez asker olamaz fakat içerisindeki bir olaydan veya bir yanlış anlamadan dolayı Devlet bazı tedbirlere ihtiyaç duyar. Bazı yerlerin gözetim altına alınmasını uygun görür. Örneklerini her gün görüyoruz. Eğer yanlışlarsam bu çareler Yusuf İzzettin Efendi²⁰ hazretlerinin ölümünden sonra alınmıştır. Ermenice'de değil ki, güvenilir kişilerden

²⁰ 1857 yılında İstanbul'da doğdu. Sultan Abdülaziz'in oğludur. Babasının intihar ederek ölmesinin çok etkisinde kaldı. Kendisinin de intihar ederek öleceği düşüncesine kapılmıştı. 1 Şubat 1916'da Zincirlikuyu'daki köşkünün harem dairesinde ustura ile kol damarını keserek intihar etti. Sultan Mahmud türbesine gömüldü. Bunun üzerine velihtlık, Mehmed Vahidüddin'e geçti.

güvenilir olanlardan bölükler yazılmıştır. Bu da Hükûmet ve ordu işi olduğuna delildir.

Güvenilirlerden bölük, resmî söyleme yakışmadığı gibi Yusuf İzzettin Efendi'nin ölümü neden böyle bir kuruluşa sebep olabilsin?

Güvenilir sözünü defterde yazan yazmış. Resmî ifade değil. İkinci soruya gelince: Belki Hükûmet açısından bazı şüpheler veya düzensizlikler görülürse, bunlar için Hükûmetin gerekli tedbirleri alması gerekir.

Bak bakalım o defterdeki güvenilir kelimesini, sen mi yazmışsın?

Ben kopya ettiğime göre, benim yazımdır.

Yazdığın zaman bunun manasını anlamadın mı?

Manasını anladığım içindir ki bu açıklamaları yaptım.

Güvenilir kelimesinin manasını oturtamadın mı?

“Güvenilir” kelimesinin hem Türkçe’de hem Ermenice’de ancak bir anlamı vardır. Yani bu defterde yazılan olayın altı çizilmiştir. Haberden anlaşıldığına göre, Hükûmetin biraz daha güvenini kazanmış olan bölükler demektir.

1 Şubat 1915 tarihinde “Vagareş gelsin. Sahak gelmesin.” deniyor. Sahak niçin gelmiyor ve nerededir?

Sahak’ın gelmemesi için yazılmıştır. Nerede olduğunu bilmiyorum. Niçin yazıldığını da bilmiyorum. Çünkü o zamanki geçici yönetimce yazılmıştır.

Geçici yönetimde kimler var?

Önceden ifademde söylemiştim. Üç kişilik bir yönetimmiş.

28 Ocak 1915’te yazılı olan “Jamhar Cehenneme gidiyor. Şahısların tertibine oralardan başlayarak para gönderiniz.” cümlesini açıklayınız. Şahısların tertibi ne demektir?

Defterde yazıldığından şunu anlıyorum ki birisi başka bir yere gidecek olursa onun yerine başka birisini atamak gerekir. Şahısların tertibi bu demektir. Ermenicesi daha iyi anlaşılıyor. Cehennem yer ismidir. Neresi olduğunu bilmiyorum. Şahısların tertibine oradan başlamaları sözü de biraz önce söylediğim gibi buradaki yönetimce şahıslar değişikliği çizelgede gösterilmiştir. Bizim gibi biri var mı diğerinin yerine geçsin. Para ihtiyaçları varmış, para istemişler.

Kimin ihtiyacı varmış?

Mektubu yazanların. Zaten ayrıntısı da var. Açlıktan hastalıktan söz ediyor.

24 Ocak 1915 tarihiyle yazılı “Kavaran’dan beş çifti aldık. Ayrıca 20 lira – Jamhar’ın hareketi için en azından 30 lira göndermek – Yeni adresler – durum iyi – Ayaşlıların bir kısmı Hamidiye’dedir – Vahak, kasımın başlarında idam. Osmaniye’de Ermeni yoktur. Hamidiye Hapishanesinde on, on iki kişi katledilmiştir. Biz orada ve burada isyana teşebbüs taraftarıyız.” cümlesini açıklayınız?

Beş çift dediği pek açıktır. Yani bir günde aynı tarih ile iki mektup alınmış. 20 lira gönderilmiş, almışlar. Jamhar yola çıkacakmış, 30 lira istemişler, yeni adresler veriniz, demişler. Durumun iyi olduğunu ve Ayaşlılar dediği Ayaş’a sürgün olanların, yani bunların bir kısmının Hamidiye’de olduğunu yazıyorlar. Vahak isminde birinin Adana’da idam edildiğini, Osmaniye’deki Ermenilerin başka yerlere gönderilmiş olduğunu yazıyor. Bir yolcunun ifadesine göre Hamidiye Hapishanesinde on, on iki kişinin öldürüldüğünü yazıyor. Defterde yazıldığı şekilde isyan değil girişimdir ki Fransızca’da ki “ilerlemek” demektir.

“Biz orada ve burada teşebbüs yanlısıyız.” ne demektir?

Bunu açıklamak için başka bir mektup da okunmalıdır ki, onda göçmenlerin açlıktan ve hastalıktan kırıldıklarını yazıyor ve başvurmalarını teklif ediyor. Benim anladığım, hem orada hem burada bu durumun çaresi için yardım parası toplamaya teşebbüs etmek demektir. Bu yüzden defterde önceki çevirinin çok sayıda ve ağır çeviri yanlışlıklarından dolayı şikayetçiyim.

23 Ocak 1915 tarihinde “Elma hakkında devam için Rozan’a soru sorduk. Mümkün değildir.” diyor. Buradaki elma bomba demektir. Bu cümleyi açıkla?

Bu tercüme, zamanında da söyledim Rozan’a sorulan elma için değil yani Ensa (?) ki Rozan’ın tanıdığı ve belki de mektup aracısı olan bir Bulgar kızdır. Bununla mektup göndermek için sorulmuştur. Ermenice elma yoktur. Elmanın bomba olduğunu da sizden duyuyorum.

“Arşavir işi düzelterek. Ardavazat’ın meselesi.” Sen bu işi nasıl düzelterektin? Mesele neydi?

23 Ocakta yazılan bu iş, bir fakir çocuk için ayda 60 kuruş oda kirası verilmesidir. Çok iyi anlaşılıyor ki bu iştir. Arşavir’e önerilmiş o da yapmamış öylece kalmıştır. Ardavazat’ın meselesi dediği de yazılmıştır. Yani gidip teslim olmalı, yoksa kefil kendi yerine yakalanır. Bundan önce yazılmış olduğu gibi, bu Ardavazat hapisten beraat ederek çıkmış fakat sonra yine çağırılmış olduğu için teslim olmalı, diyor.

Ne yapmış da Ardavazat hapsedilmiş? Nerede hapsedilmiş?

Ne yapmış olduğunu bilmiyorum fakat burada yani İstanbul Divan-ı Harbinde hapsedilmiş olduğunu duydum. Tarihini iyi bilmiyorum. Benim tutuklanmamdan öncedir.

Ardavazat'ın başka ismi nedir?

Ardavazat ismi ile Barunak Hosebyan var. Ondan sonra o isim ile Samuel Tarpanyan'ın teklif edildiğini önceden söylemişim.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

----- ✍ -----

Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (Eylül 1916)

“Arşavir karar gereğince hareket etmek üzere tam yetkili silahlı bir heyetin kuruluşunu teklif ediyor.” Bunu açıkla?

Bunda yanlışlık var. Arşavir'in teklif ettiği yeni bir yönetim teşkil edilmesidir. Çünkü o tarihlerde yönetim olmadığından bir yeni deneyim yaşanmış. Nasıl olduğu defterde görülüyor. Bu tekliften sonra, başka şekilde yeni yönetim teşkil edilmiştir. “Silahlı” kelimesi yoktur Ermenicesi “mahakr” (?) olarak meşgul olmak yani işleri idare etmek için meşgul olacak bir yönetim. Ayrıca mantıken ve kanunen de mümkün değil ki dışarıdan bir kişinin teklifiyle tam yetkili bir yönetim teşkil edilsin. Kararda, bundan önce ve bu tarihe kadar olan doğrultuda harekete devam etmek demektir. Bunun içindir ki devamlı bir yönetim teşkili teklif edilmiş.

“Çarih, Armon, Haçik, Hrayer, proje, tertip ve düzenlemek.” Bunları açıkla?

Çarih, Armon, Haçik, Hrayer tarafından yeni yönetime üye olmak için teklif edilmişlerdir. Bunlardan kendi düşünceleri hakkında bir proje istenmiştir.

5 Ocak 1915 tarihinde “F.H ise cehennem, mezarlığa” ne demektir?

Bu Kavarar'dan yazılmış bir mektuptur. Yazıldığı gibi de anlaşılır yani F.H adındaki adam, “cehennem, mezarlık” denilen yere gidecek. Bu ismin bir yer ismi olarak onlar tarafından icat edilmiş olduğu açıktır.

“Size yardım etmek için Vagareş’i gönderelim kendisi Oseg’e (?), Hanık’a (?) gidiyor.” deniliyor. Demek ki Vagareş önceden buradaymış.

Bu yazılandan öyle anlamak çok yanlıştır. Bundan şu anlaşılır ki mektubu yazan orada Vagareş isminde birini buraya göndermeyi teklif ediyor. Önceden burada olup olmadığına dair hiçbir şey yoktur.

1 Mart 1916’da tekrar gelmiş, siz ona görevinizi bırakmışsınız. Buraları açıklayınız.

Vagareş’in tekrar gelmiş olduğuna dair hiçbir kelime yoktur. Benim görevimi ona bırakmış olduğum meselesini de dün açıkladım yani benim aracım olan adamla, bu defterde ailelere benim tarafımdan verilmiş paranın hesaplarını kendisine vermiştim. Benim özel bir görevim olmamıştır yalnız bir ara ortada sorumlu bir yönetim olmadığını duyunca merak etmiştim ve bu durum için bir çare düşünmek istemiştim.

25 Aralık 1915 tarihinde yazılı olan “bütçe için yeni şifre cetveli” ne demektir? Bunları açıkla.

O tarihte yazılmış olan mektuptan anlaşılır. Kendilerine bir bütçe tahsisini teklif etmişler. Yeni şifre cetveli gelince, 2 Şubat tarihinde öyle bir şifre cetveli yapılmış olduğu görülüyor. Haberleşme için Kavarar’dan teklif edilmiştir.

23 Kasım 1915’te 22, 25 Kasım tarihiyle Arşavir tarafından geçici yönetime sunulan meseleler denilerek, beş madde teklif edilir. (Madde madde defterden okuyarak) Bunlar hakkında açıklama yap?

Birinci madde: Ötede beride olan çocukların listesini yapmak içindir. Yani İstanbul’da bulunan ihtiyaç sahibi ve bizimle teması olan çocuklar demektir. Bu yeni yapılacak listeye göre, şubelerin yeniden teşkili. İkinci madde: Paraya ihtiyaç vardı. Bunun için bir çare düşünüldü. İhtiyaç sahibi çocuklara yardım edebilmek için sürgün olanların ailelerini Patrik veya Talat Bey’e göndererek Azadamard’ın 400 lirasının aileler için harcamak çaresi planlandı. Bu münasebetle fakir çocuk ve ailelerin yönetimden hemen çare beklememeleri kararlaştırıldı. Üçüncü madde: Göçmenlerin gönderildikleri yerlerden haber almak plan yapmak. Dördüncü madde: Ölmüş arkadaşlardan geri kalanları ve fotoğraflarını korumak. Beşinci madde: Var olan arkadaşların bulundukları yerleri ve durumlarını incelemek için soru.

Ayaş’takilerin emriyle burada verilen para toplamı ve bunu alanlar sayfasında, size de 40 lira verdikleri yazılıdır. Bunu da açıklayınız?

Evet, Ayaş’ta bulunanlara buradan para göndermiş olduğum defterde var. Daha önce söylediğim gibi hesaplar ve tertipler başkası tarafından yapılmış ve başka yazıyla yazılmış olduğundan fazla bir bilğim yok. Ben de 45 lira ödünç para aldım. İkinci defterin ikinci sayfasının başında yazılmıştır.

Bu paraları Ayaş'takilere nasıl gönderiyorlardı? Haberleşme nasıl yapılıyordu?

Paraların Ayaş'a Osmanlı postasıyla gönderilmiş olduğu defterde yazılıdır. Haberleşmeye gelince, ben ailelerin bazılarının mektuplarını görmüştüm. Bunların emniyet güçleri aracılığıyla ve Türkçe olarak postadan alınmış olduğunu biliyorum. Aynı şekilde aileler posta ile haberleşmişlerdir. Bu mektupları bulmak da zor değil zannederim, belki kopyaları Emniyet Genel Müdürlüğünde vardır.

9 Kasım 1915'te "Bazı arkadaşların memnun olmaması hakkında eski yönetim tarafından son defa olarak açıklama, Arşavir." deniliyor ve sizden söz ediliyor. Açıklayınız?

Evet, bazı arkadaşlar eski yönetimin teşkilinden memnun olmamış olduklarından, son defa olarak açıklama yapmak için Arşavir'e teklif edilmiş fakat kendisinin de bu konuda bilgisi olmadığından sorun öylece kalmıştır.

Yine bu tarihte "Hrayer K L. Ç P Haçik. Arşavir heyetin teşkili için görüşme" deniliyor. Bunu da açıkla?

Madde çok açık. Yeni bir yönetim oluşturmak için isimleri yazılmış kişiler konuşmuşlar. Madde madde yazılmıştır. KLÇP bunların kim olduklarını bilmiyorum. Önceden söylemiştim, yalnız Hrayer'i tanıyorum ki aracındı.

Bu tartışmaya sen de dahilsin?

Ne bu tartışmaya ne de gelen giden bir iki heyetin görüşmelerine ben katılmadım. Nedenini de bundan önce söyledim. Birincisi benim odadan dışarı çıkmam mümkün değildi. İkincisi kulak meselesinden ve hiçbir defa görüşmeye veya yönetime katılmayı kabul edemediğimden, ara sıra benim düşündüklerimi onlara söyledim.

28 Ekim 1915 ve 1 Kasım 1915 "yeni bir geçici yönetim, Falak, Hrayer, Haçik, Arşavir çekiliyor" deniliyor. Sen niçin çekiliyordun?

Bu iki tarihte yeni geçici yönetime katılmak için bana teklif geldi fakat ben söylediğim nedenlerden dolayı ve başka kişisel düşüncelerimden dolayı reddedip çekildim.

Bu defterde Ermeni gönüllülerinin Rus ordusunda emekli general ... yanında görevli olduklarından, Ermeniliğin bağımsızlığı hakkında içten ve dıştan, Rus ve İngiliz siyasi merkezlerinden işitilen olaylardan söz edilmektedir. İfadenizle, imzanızla, el yazınızla bu defterin içeriğine göre sizin de bu örgüte dahil olduğunuz ortaya çıkmaktadır. Osmanlı Devleti'ni parçalamak üzere isyan edip Rusya tarafına geçen kişilerle ve henüz burada bulunanları da bu şekilde harekete geçirmeye çalışan örgütün faal üyelerinden bulunduğunuz anlaşılıyor. Bu nedenle aleyhinize dava açılıyor. Ne diyeceksin?

Defterde yalnız Balkan habercisinden bazı bilgiler bulunuyor. İngiltere, Rusya veya başka bir devlet ile hiçbir temas olmamıştır. Yalnız Osmanlı topraklarında meydana gelen ve Ermeni halkının durumlarıyla ilgili tarafsız devletlere başvurulmuş olduğu görülüyor. Bu da defterde yazılıdır. Hükûmet tarafından, Patrik veya Osmanlı milletvekilleri tarafından olan başvuruların kabul edilmesi duaları kabul olunmadığından denize düşen yılanı sarılır gibi, halkın feryadını duyurmak girişimlerinden ibarettir. Ermeni istiklâli hakkında hiçbir kelime yoktur. Dışarıda ne olup olmadığını ben bilmiyorum. Defterin bir yıllık olayların kısaltılmış ve tarafsız bir tarihçesi olduğu çok açıktır. Tekrar ısrar ediyorum. Rusya tarafına geçen kişilerle veya isyan etmiş adamların hiçbirleriyle doğrudan doğruya ve isteyerek ilgim olmamış olduğu, buradan anlaşılıyor ki Balkan habercisi ile - dışarıda yalnız onunla – olan haberleşme yalnız birkaç ay devam etmiş ve buradan asıl halkın fakirliğine dair bilgiler verilmiştir. Onun verdiği birkaç haberin bizce hiçbir önemi yoktur. Mektuplarda da görülüyor. Çok kere kendisinden şikâyet olmuş sonunda Eylül'den bu ana kadar, yani benim tutuklanmama kadar temas kesilmiş ve ondan sonra da defterde yazılanların hepsi günlük haber şeklinde kalmıştır. Sözü edilen örgütün ancak halkın durumunu incelemek ve sürgün olanların ailelerine yardım etmek, birtakım başvurulara, halkın dertlerine çareler bulmak, çok şikâyet olduğu halde hiçbir gün zorluk veya uygunsuz durumlara fırsat vermemek amacıyla oluşturulduğu açıktır.

Bana gelince tekrar söylüyorum, bu şekilde olduğu halde benim aktif olarak hiçbir iştirakim olmamıştır. Yaptığım işleri de söyledim. Bu defterler benim değil. Defterlerin her bir sayfasındaki yazılar da benim değil. Evet, ben bu defterleri aynen kopya ettim. Bu şekilde açıklama yapmaya mecbur olmadığım halde, sizi aydınlatmak için bildiklerimi söyledim. Davaya gelince bunu da sizin vicdanınız ve büyük adaletinize bırakıyorum. Şunu da unutmayalım ki defter 12 Nisan 1915'ten başlar ve ondan önceki olaylar hakkında yalnız bazı bilgiler vardır.

İfadeni oku, doğruysa imzala.

Okudum, imzalayayım.

(İmza)

----- 80 ---- 82 -----

Dikran ile Sevariş'in yüzleştirilmeleridir. (13 Eylül 1916)

Dikran, Sevariş'i tanıyor musun?

Tanımıyorum.

Sevariş, sen Dikran'ı tanıyor musun?

Tanımıyorum.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım

Kâtip

(İmza)-(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

**Samuel Tarpanyan Efendi'nin tekrar alınan ifadesidir.
(13 Eylül 1916)**

Sen, Ardavazat adıyla, İstanbul'da teşkil edilen yönetime katılmışsın.

Hayır.

Sevariş Misakyan öyle söylüyor ne diyeceksin?

İftiradır.

Sevariş Misakyan'ın senin hakkında söylediği ifadeyi okudun, dinledin, ne diyeceksin?

Katiyen yalandır.

Sen askere yazıldın mı?

Fatih Asker Alma Şubesine kaydolmuştum. Fakat tutuklandım. 1896 doğumluyum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (13 Eylül 1916)

Sen yukarıda Barunak'ın Ardavazat adıyla, kendi yerine Samuel Tarpanyan'ı bırakmak istediğini söylemiştin. Samuel Tarpanyan, Taşnaksavaş mıdır?

Samuel Tarpanyan'ın Taşnaksavaş olup olmadığını bilmiyorum. Yalnız Barunak'ın bir kez onun hakkında konuştuğunu duydum. Kendisini ne tanımış ne de görmüşüm.

Eğer Samuel Tarpanyan Taşnaksavaş değilse Barunak'ın yerine Ardavazat adıyla nasıl geçecekti? Elbette örgüte mensuptu ki Barunak'ın yerine geçecekti ve kod adını alacaktı.

İşin bu yönünü bilmiyorum. Barunak'ın yalnız söz arasında böyle bir şey söylediği aklımda. Örgüt ve gizli isme gelince; defterlerde görünüyor ki, Taşnaksavaş olmak ya da olmamak şartı bulunmamıştır. Barunak niçin kendi ismini ona teklif etmişti, bilmiyorum. Ayrıca defterde pek açıkça görünüyor ki hiçbir zaman katılmamıştır.

Bu Taşnaksavaş mı, değil mi? Taşnaksavaş değilse nasıl kabul edilecekti?

Elbette böyle bir teklif olduğu zaman yetkili makamca karar verilecek ve tüzüğe göre bakılacaktı. Hâlbuki birinci yönetimin nasıl kurulduğundan bilgim olmadığından, bu meselenin de nasıl çözüleceğini bilmiyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Samuel Tarpanyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (13 Eylül 1916)

Sevariş Misakyan'a Barunak'ın tavsiye edildiği ve senin de Taşnaksavaş olduğun anlaşılıyor.

Onların ne konuştuklarını bilmiyorum. Ben Taşnaksavaş değilim.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Moses oğlu Samo'nun tekrar alınan ifadesidir. (13 Eylül 1916)

Sen askere gittin mi?

Süleymaniye Asker Alma Şubesine başvurdum. Cüzdan verdiler. Büyük fitik hastalığım vardı. Birinci muayeneyi oldum, ikincisine gideceğim zaman tutuklandım.

(Süleymaniye Asker Alma Şubesinin 1897 doğumlu 1002 numaralı cüzdanı görülmüştür.)

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Moses Mıgırdiçyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (13 Eylül 1916)

Sen askere gittin mi?

Dedeğaçlı ve Bulgar uyruklu olduğumdan, burada şubeye başvurmadım.

Pasaportun nerede?

Müdürlükte aldılar.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Ohannes Çukuryan'ın yeniden alınan ifadesidir. (13 Eylül 1916)

Sen askere gittin mi?

Belgem var.

[(Kılıç Ali Paşa Asker Alma Şubesinin cilt 102, sıra 6/4328 numaralı muayene edilerek askerliğini on ay süreyle ertelettiği 5 nci Tümen Fatih Asker Alma Kalemi Sağlık Kurulunun 28 Ekim 1915 tarih ve 1548 numaralı raporun içeriğinden anlaşılmıştır.) Şube Başkanı Feyzi oğlu Mehmet Vehbi, 1 nci Bölük Komutanı Rafet oğlu Yzb. Mehmet Şefik mühürleriyle mühürlenmiş, 28 Ekim 1915 tarihli belge görülmüştür.]

On ay izin verilmiş. Sonra neden başvurmadin?

Tutuklandım. Dolayısıyla başvuramadım.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Bedros oğlu Aşot'un yeniden alınan ifadesidir. (13 Eylül 1916)

Sen askere gittin mi?

Üsküdar Şubesinde tecil edilmişti. Nisan ayında süre bitti.

Süre bitince neden gitmedin?

Hastaydım, gidemedim. Sonra da korktum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

**Karabet Kendirciyan oğlu Kirkor'un tekrar alınan ifadesidir.
(13 Eylül 1916)**

Sen askere gittin mi?

Pangaltı Şubesinde hava değişimi aldım. Eylül'ün 23'ünde sürem bitiyor.
Belgem evdedir.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Kirkor oğlu İgnadyos'un tekrar alınan ifadesidir. (13 Eylül 1916)

Sen askere gittin mi?

Kılıç Ali Şubesine kayıtlıyım. Bedelli parası verdim. Belgemi Siyasi
Şubeden aldılar.

Dikran Vartanyan'ı tanır mısın?

Dikran Vartanyan'ı tanımıyorum. İranlı Dikran isminde birisini,
nişanlısının evinde gördüm. Beyoğlu'nda İcadiye Sokağı'nda dere
üstündeki bir evde oturuyor.

Buna Armon da diyorlar mı?

Bilmiyorum. Ben kendisini nişanlısının evinde bir defa gördüm. Beni
çağırmışlardı. Bulgar elçilik Birinci Kavası Nikolayedof Stemo
Vlademir'den çantayı alıp getirmemi söylediler. Matmazeller söylediği
zaman, Dikran oturmuş hiçbir şeye karışmıyordu. Sonra bana
"Matmazeller ağlıyorlar. Elinden gelirse bu işi yap." dedi. Ben Stemo'ya
gittim. Meyhaneye, oradan da Vlademir'e gittik, söyledik. Vlademir kime
götüreceğimi sordu. Çantayı Bulgar Elçiliğine götüreceksin. Matmazeller
gelip alacak, dedi.

Çanta kiminmiş?

Nikola Dimitriyef isminde birisinin.

Matmazellerin ismi nedir?

Matmazel Mari, Nikola Dimitriyef'in kız kardeşiym, diyordu. Dikran'ın
nişanlısının evinde gördüm. Nişanlısının adını Anjel olarak duydum.

Gördüğün Dikran, bu şimdi gösterdiğimiz adam mıdır?

Evet, bu adamdır.

Şimdilik ifadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Mihran İdareciyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (13 Eylül 1916)

Sen askere gittin mi?

Hapisten çıktığımda hastaydım. Teşvikiye Şubesine kaydoldum. Muayene için dilekçe vermiştim. Tutuklandım.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Matos Haçoyan oğlu Ohannes'in tekrar alınan ifadesidir. (13 Eylül 1916)

Sen askere gittin mi?

Cihangir Şubesine kayıtlıyım. 1869 doğumluyum. 20 gün kadar şubede postacılık yaptım. Sonra bıraktılar. Belgem var. Emniyette aldılar. Sonra beni çağırmadılar.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Sogomon'un tekrar alınan ifadesidir. (14 Eylül 1916)

Senin üzerinde çıkan nüfus kâğıdı, kimin adınaydı?

Simpat oğlu Mıgır adınaydı.

Mıgır bu nüfus kâğıdında kaç doğumludur?

Bilmiyorum.

Sen kaç yaşında olduğunu söyledin?

17 yaşında olduğumu söyledim.

Mıgır'ın bu nüfus kâğıdının 1900 doğumlu göstermesine ve senin de 17 yaşındayım demene göre, bu nüfus kâğıdı ile hüviyetini gizlediğin anlaşılıyor. Ne diyeceksin?

Hayır, ben bu nüfus kâğıdını kullanmıyordum.

Sen 1914 senesinde Beyoğlu Ermeni Muhtarlığından nüfus kâğıdını kaybettiğini söyleyerek aldın. Bu ilmühaber evrakının arasında mevcuttur. Bu ilmühabere göre; senin adı geçen tarihte yaşı 18 gözüküyor. Bu yıl 1916 olduğuna göre, senin yaşının 20 olması gerekiyor. Hâlbuki sen 17 yaşındayım, diyordun. Buradan hüviyetini gizlediğin anlaşılıyor mu?

Benim iki sene önce yaşı 17 idi.

Senin 22 Eylül 1909 senesinde Erzurum'dan İstanbul'a gelirken almış olduğun geçiş belgesi, evrakın arasında mevcut. Sana verilen geçiş belgesinde yaşının 15 olduğu görülmüştür, diye açıklama vardır. 1909 senesinde 15 yaşında olursan 1916 senesinde tam 22 yaşında olduğun anlaşılıyor, ne diyeceksin?

Ben yaşımlı bilmiyorum.

Şubeye kaydoldun mu?

Kaydolmadım.

İfadeni imzala.

İmza edeyim.

Parmak basarım. Kâtip

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Melkon'un tekrar alınan ifadesidir. (14 Eylül 1916)

Sen Kumkapı'da hangi kulübe devam ederdin?

Asperez Kulübüne devam ederdim.

Hangi zamanlarda devam ettin?

Seferberlikten bir sene öncesine kadar giderdim.

Bu kulübe kimler devam ederdi? Kimler konuşma yaptı?

Haçak, milletvekili seçiminde bir kez gelip konuşma yaptı.

Bu kulübe devam edenler Taşnaksavaşmış.

Hayır, Taşnaksavaşan değildir.

Hatta bu kulübün üyelerinin son seçimde Taşnaksavaşan ileri gelenleriyle birlikte oy vermişler.

Başka yerde konuşturulmuyordu. Onun için Kirkor Zehrab ve diğer Taşnaksavaşan reisleri yetkililerin izniyle bizim kulübe gelip konuştular.

Senin Taşnaksavaşan olduğunu Tarpanyan da söylüyor.

Ben Tarpanyan'ı tanımam.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Tarpanyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (14 Eylül 1916)

Sana Melkon'u gösteriyorum. Bu adamı tanıyor musun?

Ben kendisini şahsen tanımam, fakat Barunak bir gün bana Belvü gazinosunda, daha önce ifade ettiğim gibi, olağan konuşmalarımızın arasında önceleri dükkânında yemek yediğim Aşçı Melkon'u, Kumkapı'da yetkililer yakalayıp sürmüşler, diye bir söz geçti.

Barunak'ın bununla ilişkisi neydi?

Bilmiyorum.

Sen bu Melkon'un hangi örgüte mensup olduğunu biliyor musun?

Bilemiyorum.

Sen nerelisin?

Vanlıyım.

Nüfus belgesini burada mı aldın, Van'da mı aldın?

Askerî cüzdanımı burada, nüfus belgemi Van'da aldım.

Cüzdanın nerede?

Evde. Söyledim getirecekler.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Sevariş Misakyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (14 Eylül 1916)

Bu pasaport sizde mi bulundu? (Nikola adına yazılı)

Benim üzerimde bulunmadı. Vlademir pasaportu yaptırmış ve bana tembih etmişti. Komiser bize...

Bunu kimden aldınız?

Vlademir isminde bir Bulgar, benim adıma Bulgaristan'a gitmek için bu pasaportun işlemlerini yaptırıyordu.

Senin belgende 29 Ağustos 1914 tarihli bir açıklama parçasına göre sabit ve hafif hizmette istihdamın kabul görmüş. 29 Ağustos 1914 tarihinden bugüne gelinceye kadar niçin askere gitmedin?

Şimdiye kadar çağırmadılar.

İfadeni imzala.

İmza edeyim.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Aşot'un tekrar alınan ifadesidir. (14 Eylül 1916)

Sen Osmanlı uyruğundan mısın?

Evet.

Sen, evinde bulunan revolverin Onnik tarafından bırakıldığını söylemiştin. Bu Onnik kimdir?

Hukukçulardandı. Sonra yedek subay adayı oldu. Onnik Deveciyan. Evi Üsküdar'da Selamsız karakolundan Yenimahalle'ye gidilen yerdeki pansiyonda bulunuyordu. Halepli midir, nerelidir, kendisi nerededir bilmiyorum. Bana bu revolveri borcuna karşılık emanet bırakmıştı.

Sen, son kanun gereğince revolverinin bulunduğunu yetkilere müracaat edip yazdırarak bir belge aldın mı?

Hayır.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Karakin Kılıçyan'ın tekrar alınan ifadesidir. (14 Eylül 1916)

Senin nüfus belgen nerede?

Yanımda.

(1899 doğumlu olduğu görülmüştür.)

Senin evinde bulunan silahların Çolak Vartazyana ait olduğunu, daha önce "Bu silahlar benimdir." diye vermiş olduğun ifadenden vazgeçtiğini beyan etmiştin. Bu Vartazyan kimdir?

Eniştemin oğludur. Gedikpaşa Kilise Sokağı'nda benim oturduğum evde birlikte oturuyoruz.

Ne iş yapar?

İşsizdir.

Eniştenin adı nedir?

Kirkor.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Moses oğlu Samo'un tekrar alınan ifadesidir. (14 Eylül 1916)

Sende bir silah bulunmuş olduğunu daha önce söylemiştin.

Çolak Vartazyan'ın kız kardeşi Yagisabet'ten aldım.

Niçin aldın?

Silah olduğunu bilmiyordum. "Bu paket sende kalsın." diye bıraktı. "Gelip alacağım." dedi. O gün verdi, ertesi gün Çolak Vartazyan geldi, "Benim silahım sendedir. Ver." dedi. Ben de bir tanesini verdim. Diğerini de ertesi gün verecektim ki o gün beni yakaladılar.

Yagisabet bu silahları sana niçin teslim etti?

Ben, onu bilemem.

Yagisabet ile aynı evde mi oturuyorsun?

Ben Kocahan'da kâğıtçıyım. İki kardeş de Sümbüllü Han karşısında kitapçıdır. Kâğıt alırdım. Oradan tanırım.

Bunların evi nerededir?

Gedikpaşa'da Ermeni Kilisesi karşısındadır.

Sen de silah bulunduğunu kim haber vermiş?

Çolak, haber vermiş. Polis de bunu bana sordu. Ben de burada anlattığım gibi anlattım.

İfadeni imzala.

İmza edeyim.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Karabet oğlu Kirkor'un tekrar alınan ifadesidir. (14 Eylül 1916)

Sen nerelisin?

Vanlıyım.

İfadeni imzala.

İmza edeyim.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Pangaltı Dolapdere Caddesi Akarca karşısında 56 numaralı evde ikamet eden, İstanbullu, 23 yaşında, Zakar kızı Siranuş'un açıklama yapmak üzere alınan ifadesidir. (16 Eylül 1916)

Hangi okulda okudunuz?

Sör de Şarite Okulunda okudum; sonra Esayan Okulunda²¹ okudum. Esayan Okulunda tahsilimi tamamlamadan, dikiş için ayrıldım.

Sizi Emniyet Müdürlüğünde sorguladılar mı? Sevariş ile münasebetiniz nedir?

Emniyete bundan üç ay önce çağırdılar. "Sevariş neyindir? Arkadaşları kimlerdir?" diye sordular. "Sevariş, benim nişanlımdır. Arkadaşlarını tanımıyorum." dedim. Sevariş'e bir buçuk yıl önce Beyoğlu'nda sokakta

²¹ 1895 yılında Esayan ailesi tarafından Beyoğlu'nda yaptırılmıştır. Okul için gerekli eğitim araç gereçleri tamamlanıp 1895-1896 öğretim yılında karma olarak eğitim ve öğretime açılmıştır. Aynı semtte olan Naregyan İlkokulu öğrencileri de Esayan Okuluna taşınmıştır. Bir süre sonra "Kızların Tamamlayıcısı" ile tanımlanan bir üst kısım açılıp 1901 yılında Esayan Okulu ilk mezunlarını vermiştir. 1908 yılında maarif tüm okullara çalışma izni ve okulların derecelerini belirlerken Esayan Okulunun kızlar için olan yüksek kısmını "İdadi"ye denk kabul eder. 1918-1922 yılları arasında Esayan Okulunun bir kısmı yetimhane olarak kullanılır ancak 1922 yılının sonlarına doğru hükümetin isteğiyle okul eğitim ve öğretime ara vererek sadece yetimhane olarak hizmet vermiştir. 1 Ocak 1923'te tekrar okul binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1931-1932 yılında Esayan Okulu ilk lise mezunlarını vermiştir. Ancak 1935-1936 öğretim yılında bazı mali zorluklardan lise kısmı kapatılır. 1951-1952 yılında tekrar lise kısmının açılması için izin alınır. 1953-1954 yılında okulun bahçesinde, kiliseye bitişik olan okul binası onarılır ve ana okulu olarak hizmete girer. 1991-1992 öğretim yılında İngilizce öğretim yapan hazırlık sınıfı açılmıştır. 1998-1999 öğretim yılında itibaren okulun ilk ve ortaokul kısımları birleşerek ilköğretime dönüştürülmüştür. 2002-2003 Öğretim yılında ikinci yabancı dil olarak Almanca okutulması kararlaştırılmıştır. 2005-2006 öğretim yılında lise öğretiminin 4 yıla çıkarılmasından dolayı hazırlık sınıfı kapatılmıştır.

rastladım. Kendisine âşık oldum. Evime gider gelirdi. Evimde yatar kalkardı.

Babanız, anneniz var mı?

Babam yok, annem var.

Kaç senedir böyle konuşuyorsunuz?

Ben kendisini tanıyalı, iki yıl oldu.

Evinize kimler gelir giderdi? Evinizde kimler var?

Annem Aznif, Zarohi ve Beranoy adlarında iki kız kardeşim var. Kiracımız Haçık'ın oğlu asker Kirkor ve ailesi, çocukları da Takohi, Zabil, Kegam'dır. Bersona isminde bir kiracı da yeni geldi. Dostlarımız ve komşularımız gelir gider.

Nişan merasiminiz yapıldı mı? Kimler bulundu?

Büyük bir şey yapmadık. Kendi aramızda oldu. Karşımızdaki komşumuz Madam Varbar Yabikyan ile Araksi Yabikyan bulunmuşlardı.

Başka kimse bulunmadı mı?

Bulunmadı.

Nazek Keçeciyan'ı tanır mısın?

Tanırım. Nazek, benim dayımın oğlu Harutyun'un nişanlısıdır.

Harutyun nerededir?

Bilemiyorum. Bazıları dışarıya kaçmış, bazıları da sürgün diyorlarsa da gerçeğini bilmiyorum.

Siz Matmazel Nazek'e, Sevariş'in evrakı hakkında birtakım başvuruda bulundunuz mu?

Sevariş, Romanya'ya gidecekti, Cumartesi günü gitti. Pazar sabahı Mari geldi. "Sevariş yakalanmış. Evrak varmış." dedi, gitti. Ben de kâğıtlar "Bulgar'ın yanında mı, acaba?" dedim. Kendisini Bulgar götürmüştü. Nazek'e gittim, meseleyi anlattım. Nazek de dostu varmış, Fransız mı İngiliz mi bilmiyorum, "Onu gönderen, onlar." dedi. Bu evraklar, Sevariş'in kendisini suçlayacak mahiyetteymiş. Nazek'in dostuna birlikte gitmiştik.

Avrupa'ya gitmesinde aracı olan ve götüren, Vlademir ismindeki Bulgar'ı gidip aradı. Geri döndüğünde Vlademir'in üç günlüğüne İzmit'e gittiğini, bize söyledi. Sonra yine Vlademir'i bulmuş ve ondan bu evrakın vapurda veya yanında olduğuna dair belirsiz cevaplar almış olduğundan, adı geçen evrakın da ele geçirilmiş olduğuna karar verdik.

Bu evraklar neyin içindeymiş?

Vlademir'in yanındaymiş.

Mari kimdir?

Sevariş bizde oturduğu zaman gelip giden bir kızdı. Sinemköy'de otururdu. Evini, sokağını, numarasını bilmiyorum. Gidersem bulabilirim.

Sizin Sevariş'in evraklarını alabilmek üzere gittiğiniz adam İgnadyos değil midir?

Hayır.

Siz Dikran Vartanyan'ın evine giderek orada İgnadyos ile buluşmuşsunuz.

Hayır.

Bulgar'ın (Vlademir'in) evi nerededir?

Semare Oteli'nin karşısındadır.

Bulgar'ın evine eşya bırakmışsınız. Neydi?

Bulgar'ın evine Sevariş'in revolverini götürdüm.

Ne zaman götürdünüz?

Sevariş gitmeden, bir gün önce götürdüm.

Kime teslim ettiniz?

Vlademir'in karısı mı, kızı mı bilmiyorum, bir kadına teslim ettim.

Revolveri niçin oraya götürdünüz?

Sevariş revolverini beraber götürecekti. "Revolverimi götür, Vlademir'in evine bırak." dedi. Ben de götürdüm, oraya bıraktım.

Siz, Sevariş'in yanında zararlı evrak bulunduğuna nasıl karar verdiniz?

Ben Mari'den işittim. Mari nasıl anlamış bilmiyorum.

Anjel isminde birisini tanır mısın?

Tanımam.

Sevariş'in bir çantası varmış.

Ben sonradan işittim, emniyette de sordular. Ben görmedim.

Hâlbuki bu matmazel Nazek vasıtasıyla apartmanda Mari ile birlikte İgnadyos'u görmüşsün ve Pangaltı'da İcadiye Sokağı'nın en sonundaki bir eve gitmişsiniz. Orada uzun uzadıya konuşmuşsunuz.

Hayır.

İgnadyos'a Sevariş'in çantasından bahsetmiş ve çantanın içerisinde 45 lira para, elbise, fotoğraf da olduğunu söylemişsin. Bu çantanın ne olursa olsun kurtarılmasını rica etmişsiniz. Bu esnada evde İran uyruklu olduğunu söyleyen Dikran isminde birisi de varmış.

Hayır, bunlar yanlış.

İfadenizi imzalayınız.

İmza edeyim.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

**İgnadyos ile Matmazel Siranuş'un yüzleştirilmeleridir.
(16 Eylül 1916)**

İgnadyos, bu matmazel kimdir?

Siranuş'tur.

Siranuş, sen tanıdın mı?

Hayır, tanımıyorum.

İgnadyos, ifadeni okuduk. Böyle midir?

Evet böyledir.

Siranuş: Sen yüzüne karşı İgnadyos'un söylediği sözleri işittin. Dikran'ın evinde Mari ve Nazek ile buluşarak çantanın kurtarılması için ağlayarak yalvardığını, İgnadyos söylüyor. Ne diyeceksin?

Öyle bir şey olmadı.

İfadelerinizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

İgnadyos'un tekrar alınan ifadesidir. (16 Eylül 1916)

Dikran'ın ve nişanlısının evini tarif et.

İcadiye Sokağı'nın en alt başında sol koldaki evdir. Oradan aşağıya dereye iner. Bu eve nişanlımın evi demişti.

Matmazel Nazek ve Mari nerede oturuyor?

Matmazel Nazek, Feriköy Ermeni Okulunda oturuyor. Mari'nin evini bilmiyorum, Dikran'ın evinde gördüm.

Çantanın içerisinde zararlı evrak varmış, öyle değil mi?

Zararlı evrakı söylemediler. "Elbiseler ve 45 lira para var." dediler. Zararlı evrak için benden önce Vlademir'e iki kişi göndermişler. Kim olduğunu Vlademir biliyor.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Dikran'ın tekrar alınan ifadesidir. (16 Eylül 1916)

Sen nerede oturuyordun?

Önceden Pangaltı'da, Poyraz Sokağı'ndaydım. Sonra İcadiye Sokağı'nın alt tarafında 64 numaralı evde oturdum.

Bekâr mısın, evli misin?

Bekârım. Anjel isminde bir nişanlım var.

Anjel ile aynı evde mi oturuyorsun?

İcadiye'deki 64 numaralı evde Anjel oturuyor. 10 ay oldu, ben oradan çıkalı.

Sen Siranuş'u tanıyor musun?

Tanımiyorum.

Matmazel Nazek'i tanıyor musun?

Tanımiyorum.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Ali Galip Efendi'yle Dikran'ın yüzleştirilmeleridir. (16 Eylöl 1916)

Dikran, bu efendiyi tanıyor musun?

Tanımıyorum.

Ali Galip Efendi bu kimdir?

Vahanyan Bogos'tur. Arkadaşım Ethem ile iskele kâhyası Yahya Efendi de bunu tanirlar.

Ali Galip Efendi bu adamı nerede gördün?

Trabzon'dan kendisini tanırım. Bir kere de eski Harbiye Nazırı Nazım Paşa İstanbul'a çağırımıştı. Vapurda beraber geldik. Nazım Paşa'yı İstibdat Dönemi'nde Avrupa'ya kaçırttığından, aralarında oradan bir ilişki doğmuş.

İfadenizi imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Açıklama yapmak üzere çağırılan; Gedikpaşa'da Uzun Save'nin evinde ikamet eden Ohannes Kılıçyan'ın eşi, 23 yaşında, Divriğili, Vartazyan'ın kızı Yagisabet'in ifadesidir. (16 Eylöl 1916)

Baban hayatta mıdır?

Burada, hayattadır. Boştadır. Önce elbiseciydi. Sürgüne gitti, geldi. şimdi bir iş yapmıyor.

Ohannes Kılıçyan, nerede?

Sürgüne gitti. Önce Ayaş'taydı. Bir sene iki aydır, mektup alamıyorum.

Kocan ne zaman sürgüne gitti?

Bir buçuk sene oldu. Kendisi Çakmakçılar Yokuşu'nda kitapçıydı.

Sen, Moses'in oğlu Samo'ya bir paket içinde silah vermişsin.

Bilemiyorum.

Hatta bir müddet sonra Garbis, sana "Silahım nerede?" diye sormuş. Sen de "Samo'ya teslim ettim." demişsin.

Bir paket verdim ama ne olduğunu bilmiyorum.

Kardeşin, sana “Burada bir paket var. Samo’ya teslim et!” diye söylememiş miydi?

Hayır.

O halde paketi, niçin Samo’ya teslim ettin?

Hiç, verdim.

O halde paketin içerisinde ne olduğunu bildiğin anlaşılıyor. Samo’nun ifadesinin gerçeğe uygun olduğu anlaşılıyor. Ne diyeceksin?

... (sessizlik)

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Yagisabet ile Samo’nun yüzleştirilmeleridir. (16 Eylül 1916)

Samo bu kimdir?

Garbis Vartazyan’ın kardeşi Yagisabet’tir

Yagisabet, bunu tanıyor musun?

Evet, tanıyorum.

Samo’nun ifadesi okundu. Yagisabet bu sözlere karşı ne diyeceksin?

Ne diyeyim bilmem. Paketi aldı, gitti. Evet silah paketin içindeydi.

İfadenizi imzalayınız.

İmzalayayım.

Samo Musa

Kâtip

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Açıklama yapmak üzere çağrılan; Beyoğlu Sinemköy, Dericiler Sokağı, 64 numaralı evde ikamet eden, önceleri makinistlik yapan, şimdi sürgün olan Harutyun'un nişanlısı, İstanbullu, 24 yaşında, Serkis kızı Nazek'in ifadesidir. (17 Eylül 1916)

Annen ve baban hayatta mıdır?

Babam, Yenişehir'de terziydi. Geçen Ağustos'ta sürgün edildi. Nerede olduğunu bilmiyorum. Annemin ismi Vartohi'dir. Hayattadır, yanımdadır.

Harutyun'un evi nerede? Mesleği neydi?

Sinemköy'de bir evde ikamet ediyordu. Avakim Berberyan'dır. Avakim buradadır. Galata'da Pirevelçyu Fabrikasında makinistti. Birden bire geçen senenin Eylül'ünde kayboldu. Ne olduğunu bilmiyorum.

Sen, Harutyun ile ne zaman yakınlaşmaya başladın?

İki sene önce evimin önünden geçerd. Bu suretle yakınlaştık, nişanlandım.

Evinizde yatar, kalkar mıydı?

Bazen gelir, evde kalırdı.

Matmazel Mari'yi tanır mısın?

Tanırım, fakat bir münasebetim yok.

Mari nerede oturuyor?

Bizim mahallede, bizim sokakta oturuyor. Babası sütçüdür.

Bekâr mıdır, evli midir?

Bekâr.

Sen Siranuş ile birlikte, Sevariş'in bir çantası için bazılarına gidip ricada bulunmuşsun. Nasıl oldu?

Bir gün bana Siranuş gelmişti. Ağladı, zırladı. Sebebini sordum. "Nişanlım Sevariş yakalanmış. Çantası var. Kurtaralım." dedi. Nerede olduğunu sordum. "Sevariş'i kaçıracak adam, Papasköprüsü'nde çanta da kendisindedir." dedi. Önce kendisi o adama başvurmuşsa da bir şey yapamadığını söyledi. Ben bu adamı tanırım, dedim. Anlayalım, dinleyelim, yapabilecek bir şeyse yapalım, dedim. Papasköprüsü'nde, Corci isminde bir tanıdığım var, önce soralım dedim. Siranuş ile ikimiz Corci'ye gittik. Corci Bulgar'a gitti. Bulgar'ı evinde bulamamış. Corci'ye Bulgar'ın evinde yalan dolan cevaplar vermişler. Bunun üzerine bir sonuç alamadan döndük. Ben bir daha gitmedim.

Bu Corci hangi uyruktandır?

Ya Amerikan ya İngiliz. Papasköprüsü'nde oturur. Mahallesini, sokağını bilmiyorum, fakat oturduğu yeri biliyorum.

Siranuş, sana “Sevariş’in yanında zararlı evrak varmış.” diye bir şey söylemiş. Öyle mi?

Hayır. Galiba “tüccar kâğıtları var” diye bir şeyler söylemişti. “Defteri vardır.” dedi.

Bulgar’ın evi nerededir? Biliyor musun?

Bilmiyorum.

Anjel isminde birisini tanır mısın?

Hayır.

İgnadyos isminde birisini tanır mısın?

Hayır.

Nikola Timurof isminde birisini tanır mısın?

Hayır.

Muslukçu Artin’i tanır mısın?

Evet, nişanlımdır.

Harutyun kimdir?

Harutyun, Artin aynı şeydir.

Kooperatifin yanındaki meyhaneden birisini çağırıp görüştün mü?

Hayır.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

İgnadyos ile Nazek’in yüzleştirilmeleridir. (17 Eylül 1916)

İgnadyos, bu genç kimdir?

Nazek’tir.

Nazek, bu adam kimdir?

Bilmem, tanımıyorum.

İgnadyos, ifadeni okuyoruz Dinle, doğru mudur?

Evet, doğrudur. Hatta benden evvel Corci'yi ve Nikola Godof'u, Vlademir'e göndermiş olduğunu; gerek kendisi ve gerek Godof bana söylemişlerdi.

Nazek, dinledin. Ne diyeceksin?

Hayır, böyle bir şey konuşmadım.

Bulgaristan'a gidebilmek için adam buldunuz mu?

Evet, Bulgaristan'a gidecektim. Pavli isminde bir Bulgar götürecekti. Fakat kendisi gitti, beni götürmedi.

Hiç tanımadığın bir adam senin Bulgaristan'a gideceğini nasıl bilebilir? Böylece, anlaşılıyor ki İgnadyos'un ifadesi doğrudur. Ne diyeceksin?

Kim bilir! Bilir ya!

İgnadyos, Matmazel Nazek ile konuştuklarınızı neyle ispatlayabilirsin?

Apartman arkadaşım Bedros ile ispatlayabilirim.

İmzalayınız.

İmza edelim.

Kâtip

(İmza)-(imza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Açıklama yapmak üzere çağrılan; Pangaltı'da, İcadiye Caddesi'nde, 64 numaralı evde oturan; 20 yaşında, telefon şirketinde çalışan, Karlo kızı Matmazel Agil'in ifadesidir. (18 Eylül 1916)

Bogos Vartanyan'ı tanır mısın?

Evet, nişanlımdır.

Hangi uyruktandır?

Acem milletindendir.

Nerelidir?

İranlıdır.

Nerede doğmuştur?

Bilmiyorum.

Dikran Vartanyan'ı tanır mısın?

Tanıyorum, nişanlımdır. Yukarıda sorduğunuz Bogos'u Dikran zannettim. Bogos, Dikran'ın babasıdır.

Dikran Vartanyan ile ne zaman ve nerede buluşup, görüşürdünüz?

Dikran Vartanyan'ı iki buçuk senedir tanıyorum. Sokakta görüşürdük. Bir buçuk sene önce nişanlandık. Nişanlandıktan sonra çoğunlukla akşamları bizim eve gelirdi. Geçen yaza kadar haftada iki üç kez gelirdi. Sonraları hiç gelmemeğe başladı. Tahminen bir seneden beri bizim eve hiç gelmedi.

İgnadyos isminde birisini tanır mısın?

Hayır.

Bu isimde bir şahıs sizin eve geldi mi?

Hayır.

Mari'yi tanır mısın?

Hayır.

Harutyun'un nişanlısı Nazek'i tanır mısın?

Hayır.

Evinde kimlerle oturuyorsun?

Annem, büyükannem ve kız kardeşlerimle oturuyorum.

Bir gün Matmazel Mari, Nazek, Siranuş ve İgnadyos Andonyan sizin evde buluşmuşlar ve İgnadyos'tan bazı şeyler rica etmişler, doğru mu? Yalan söylersen hapse gireceksin.

Hayır bunları tanımıyorum. Bizim eve gelmediler.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

İgnadyos ile Matmazel Anjel'in yüzleştirilmeleridir.

İgnadyos, bu kadın kimdir?

Çok iyi tanımıyorum.

Anjel, sen bu adamı tanıyor musun?

Tanımıyorum.

İgnadyos sen, Anjel'in evinde Mari, Siranuş ve Nazek'le buluştuğunuzu söylemiştin. Şimdi neden tanımadığını söylüyorsun?

Bir gece siyah elbise giymiş olarak gördüm. Onun için tanıyamadım. Yanında beş altı yaşında bir kız çocuğu vardı.

Anjel, senin siyah elbisen var mı? Evinizde beş, altı, on yaşlarında çocuk var mıdır?

Siyah elbisem yoktur. Evimizde on yaşına kadar çocuk da yoktur.

İfadelerinizi imzalayınız.

İmza edelim.

Kâtip

(İmza)-(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Açıklama yapması için çağırılan; Gedikpaşa'da, Ali Paşa Yokuşu'nda, numarasız evde oturan; elbise ticaretiyle uğraşan, 19 yaşında, İstanbullu, Kirkor Vartazyan oğlu Garbis'in kaydedilen ifadesidir. (18 Eylül 1916)

Sen askerlik yaptın mı?

Yaptım. Şoför olmak için başvuru yaptım. İşlemleri takip ediyorum.

Belgen var mı?

Var. (Gösteriyor)

Senin Emniyet Müdürlüğünden almış olduğun bu belgede 3 Haziran'a kadarki işlemiş olduğun bazı suçlardan dolayı emniyette tutulduğun ve bu tarihten sonra serbest bırakıldığın anlaşıyor. Bu tarihten sonra herhangi bir asker alma şubesine giderek başvuru yaptın mı?

Hayır.

Sen Moses'in oğlu Samo'dan bir revolver aldın mı?

Evet.

Niçin aldın?

Evimizde Karakin Kılıçyan oturuyordu. Bu adam bir mavzer tipi tüfek ile bir de brovnik revolverini bir paket içerisinde kız kardeşime vermiş. Kız kardeşim de Samo'ya vermiş. Daha sonra Reşat Bey bu revolver konusunu duymuş. Bunları bulup getirmem için beni görevlendirdi. Ben de

Samo'dan tahminen revolverlerin bir tanesini ele geçirdim ve doğru polise götürüp teslim ettim. Diğerini de almadan Samo'yu tutukladılar.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.	Kâtip
Garbis Vartazyan	(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Garbis'nin tekrar kaydedilen ifadesidir. (18 Eylül 1916)

Kız kardeşin Yagisabet bu silahları Karakin Kılıçyan'dan aldığı hakkında burada bir açıklamada bulunmadı.

Ben burada değilken kardeşim, Karakin ile görüşmüş. Bu silahların "Benim aracılığım ile yetkililere teslim edildiği" hakkında bilgi edinerek Karakin'i haberdar etmiş. Böylelikle Samo'dan diğer silahın alınmasına da engel olmuştu. Bu sebepten dolayı, doğaldır ki o paket içindeki silahların kimden alınmış olduğunu söylememiştir.

İfadeni imzala.

İmzalayayım.	Kâtip
Garbis Vartazyan	(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Yagisabet'in tutuklu olarak soruşturmaya devam edilmesine ilişkin mütalâaları arz olunur. (18 Eylül 1916)

(İmza)

(Mühür)

Soruşturmalara ve özellikle Samo ile Yagisabet'in ifadeleri ve yüzleştirilmelerine göre tutuklanmalarının gerektiği mütalâa olunmuştur. (19 Eylül 1916)

(İmza)



(Mühür)

Adı geçenin, soruşturmaların sonradan beliren şekline göre şimdilik tutuklanmasına yer olmadığına oy birliğiyle karar verildi. 20 Eylül 1916

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Beşiktaş'ta, Ihlamurca'da, Trabzonlu, Deniz Yüzbaşlarından Ahmet Efendi'nin evinde oturan; Trabzonlu, 28 yaşında, mabeyn memuru Ethem Efendi ile Dikran'ın yüzleştirilmeleridir. (18 Eylül 1916)

Ethem Efendi, bu gösterdiğimiz adamı tanır mısın? Kimdir?

Tanırım. Kendisi Bogos'tur. Trabzon'da tüfek kaçakçılığı yapardı ve birlikte olduğu arkadaşları vardı.

Dikran, ne söyleyeceksin?

Ben ne söyleyeyim!

Dikran, sen Ethem Efendi'yi tanımıyor musun?

Tanımam.

Ethem Efendi, bunun arkadaşları kimlerdi?

Çemşid, Vanlı İstapan ve Repake (?) ve Ayori Lostromos (?) bir de Varşak'tı. Bunlar hep birlikte tüfek kaçakçılığı yaparlardı.

Dikran, senin Çemşid, İstapan ve Varşak isminde arkadaşın var mı?

Hayır yok. Şayet bu isimlerde arkadaşlarım varsa niçin o zaman beni yakalatmadılar.

İfadeni imzalayınız.

İmza edelim.

Kâtip

(İmza)-(Mühür)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Açıklama yapmak üzere çağrılan; Kumkapı İstasyon Caddesi 1 nolu evde oturan Karabet kızı Meryem'in ifadesidir. (20 Eylül 1916)

Sevariş'i nereden tanıyorsun? Söyleyeceklerin var mı?

Sevariş'i kütüphaneden tanıyorum. Ben, Bulgar Hastanesinde çalışıyordum. Sevariş adına Bulgaristan'dan bir mektup geldi. Sevariş benim adresimi vermiş olmalı. Sevariş'e mektubu verdim. Bulgaristan'a gidecekti. Sevariş, Siranuş'un evinde kalırdı. Sevariş'in Bulgaristan'a giderken yakalandığını, Dikran'ın evinde duydum.

Dikran Vartanyan'ın ne şekilde yakalandığını söyledi?

Sevariş evraklarıyla beraber yakalanmış, dedi.

Siranuş ve Nazek, Sevariş'in evraklarını kurtarmak için sana geldiler mi? Bir şey söylediler mi?

Hayır gelmediler ve bir şey söylemediler. Sevariş yakalandıktan sonra ben bunları görmedim.

Dikran seni Anjel'in evine davet etti mi?

Evet, davet etti.

Dikran ile Sevariş beraber mi çalışıyor?

Ben, Dikran'ı sonradan gördüm. Beni eve davet ettiğinde Sevariş'in yakalandığını söyledi.

Dikran, "Evrakları kurtardım." diye bir şey söyledi mi?

Söylemedi. Sevariş'e "Bulgaristan'a ben de giderim" demiş olduğumdan dolayı Dikran, Sevariş'le beraber çalıştığını düşündü.

Sen Siranuş ve İgnadyos'la bu evrakların kurtarılması için konuştun mu?

Dikran'ın evine gittiğim zaman, evde tanımadığım bir adam vardı. İgnadyos'a bir şey söylemedim. Siranuş benim ismimi vermiş olabilir. Siranuş ile beraber bulunmadım.

İgnadyos'un ifadesini okuyorum. Dinle. Böyle oldu mu?

"Ben, o eve yalnız gittim. Dikran oradaydı. Siranuş ve Nazek yoktu. Orada bulunan başka bir adam da İgnadyos muydu, başkası mıydı bilemiyorum."

İfadeni imzala.

İmza edeyim.

Kâtip

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Açıklama yapmak üzere çağrılan; Pangaltı 53 numaralı evde oturan, İstanbullu, 17 yaşında, Artin kızı Nektar Mercanof'un ifadesidir. (23 Eylül 1916)

Sen Susanna'nın nesi olursun?

Onu tanımam.

Senin kız kardeşin var mı?

Var. Adı Virgin'dir. Bulgaristan'da olan diğer kız kardeşimin adı Dirohi'dir.

Bulgaristan'da erkek kardeşin var mı?

Var. İsmi Kirkor'dur.

Sen Vlademir isminde bir Bulgarı tanır mısın?

Evet, tanırım.

Vlademir'le bir şeyler yaşamışsınız. Ne olduysa anlat.

Mari isminde bir kız, evimize gelerek "53 numaralı ev sizin mi?" diye sordu. Ben de "Evet." dedim. "Bulgaristan'dan bir Bulgar gelmiş. Sizinle görüşmek istiyor." dedi. "Buyursun." dedim. Geldi. "Bulgaristan'daki kardeşin çok iyidir. Dürbünü istiyor." dedi. Dürbünü Bulgar'a teslim ettik. Ben onunla iki defa görüştüm. Bir defa da Mari ile görüştüler.

Bulgarla birlikte bir eve gittiniz mi?

Evet, Poyraz Sokağı'nda, ikinci kapıdaki evi kastederek "Bulgar'a bahsedilen evi göster." dedi. Ben de götürdüm, oraya bıraktım.

İçeriye girdin mi?

Kapıdan bıraktım. İçeriye girmedim.

Bulgar o eve niçin gitmek istemiş?

Bilmiyorum.

O evi neden Mari göstermemiş de sizi aracı olarak kullanmıştı?

Bilmiyorum.

Sen Bulgar'ı, o evde Sevariş isminde birisine götürmüşsün.

Mari, bana "O eve teslim et." dedi. Ben de götürdüm teslim ettim. Orada beni bir kadın karşıladı. "Bu adam size gelecekmiş." dedim. Adamı içeri aldı. Ben geri döndüm.

Vlademir doğrudan doğruya seninle mi görüştü? Yoksa seni ona kız kardeşin mi tavsiye etti?

Kız kardeşim o gün yoktu.

Kız kardeşinin başka ismi yok mu?

Var. Virgin Haçeryan.



İfadeni imzala.

İmzalayayım.

(İmza)

Kâtip

(İmza)

-----  -----  -----

The testimony of Dimitro's son Nikola, living in Papasköprüsü¹, Bulgarian subject, claiming to be from Manastir. (April 8, 1916)

Your name and identity?

My name is Nikola and my father's is Dimitro. I am a Bulgarian Ottoman subject. I am from Monastir². I was in Istanbul when I was young. I attended St. Joseph School³. Then I worked with a locksmith. Later I worked as a clerk at a draper Tikov in Galata. I worked there until the declaration of the Bulgarian mobilization. They went to their hometowns, and I lived with all I had for a while. When I went to the passengers' lounge in Galata to go back to Bulgaria, the police caught me.

Are your parents alive? Are you married?

My father died 15 years ago at our hometown. My mother is alive. I have no other relatives.

Stop this nonsense. Now, tell us what your real name is. We know who you are. You are Sevaresh Misakian from the Daschnakzoutioun Organization. We even have your photograph. We know your history in full detail.

Yes, my name is Sevaresh Misakian; my father's is Alexander. I was born in Zimara⁴ village, Sivas. I am 28 years old. The reason for my using a Bulgarian name is to ease my escape. In reality, I am a Daschnaksaghan. In appearance, I am a member of the party. I have never been in action. People from the organization were questioned and they were being sent to other places. Consequently, I wanted to escape after hiding for a considerable amount of time. I used to live in Madam Mgrdichian's house on Dolapdere Street, Pangalti. I was engaged to her daughter Siranoush. I was excused from the military service for being deaf. I have the dismissal paper. I was a writer previously. I wrote in *Azadamard*; then I opened a bookstore in Mahmutpaşa.

Effendi! Your denial is useless. This book, showing the decisions of the Daschnakzoutioun Organization, since April 1915, was found on you, and is written with your very own handwriting. This book proves that you have been in the organization's executive board, were the

¹ Istanbul, Kurtuluş

² Macedonia, Bitola

³ French Catholic missionaries coming to the Ottoman lands towards the end of the 16th Century established religious foundations, and opened schools for the education of the foreigners and ethnics. The St. Joseph School is a school affiliated to French Clerics Association that was established in Reims, France, by St. Jean-Baptiste de la Salle in 1860. It is currently offering education in Izmir and Istanbul.

⁴ Erzincan, İliç, Altıntaş village

chargé d'affaires, and the accountant of the organization for a year. Tell the truth!

This book is not mine. Only the Ottoman discharge paper and the military document are mine. I do not know anything else.

How can you say so? A person who pretends to be more than one person will of course deny it. How can you deny to have written these notebooks? They are all written with your handwriting. You were going to take these out and use them for your organization and for your own benefit as an author, is not that right? Tell the truth.

Yes, that notebook is also mine. They are the summaries of the decisions taken by the organization following the detentions of April 1915, last year.

Who is Kisag whom you mentioned in your writing dated April 14, in the notebook?

This person is the former Erzurum delegate Vartkes Effendi. He was our chief.

Who are the "friends" that held talks with Kisag in the organization, which was established not to let the works unfinished?

The friends who went to the meeting were the ones who stayed here. Vartkes, Professor Hatchaturian, Agop Djelalian, and I, I mean Sevaresh, and others.

Who are the "others"? Are these the ones were appointed as the official board members: Rozan, Arshavere, and Ardvazet? What are their real names?

Rozan is Madam Zartarian who later left Istanbul. Ardvazet is known as Malhassian, I do not know Arshavere.

How come you do not know Arshavere! You gave the notebook – which you have just said, "It is mine." – to Vagaresh after having had signing it. Do you deny it now? What has Madam Zartarian got to do with the committee? She is a woman. Since, as the bearer of the signature talks about the people whose names are mentioned in the book after their detentions, Rozan should be someone else.

Yes, I am Arshavere. Rozan is a Russian subject Armenian named Kirkor Merdjanov. He left here in February with a Bulgarian passport. As for Ardvazet, he was a young Iran subject Armenian named Baronak Hosebian. He fled secretly in July. Samuel Tarpenian, Robert College graduate, replaced him and because he was detained accidentally in August, the position was empty. Madam Zartarian has not been in the committee.

Who are the members of the military committee that was to be formed in subordination to the executive committee?

Every organization has a military council or an armed force ever since the olden times. We also had one before the dismissals and detentions. Since the detentions have dispersed this, two people were recently assigned. They are, Haroutioun Biberian, a plumber, and Armon code-named Iran subject Dikran Vartanian. Haroutioun fled the country. He even took the organization's money with him. Armon is here. I think he is from Trabzon. Actually, nobody has the right to interfere the military committee's affairs except for those who are appointed. I do not know much about it.

What are the duties of the executive committee and the military council?

The executive committee was formed as a temporary committee. It was found not to let the works unfinished, and to take care of the political affairs. The military was found to act in defense in case of killings. But, in fact, we are not powerful enough to make defense.

Where were the meetings held?

The meetings were held in Madam Zakarian's house for a couple of times. Then, because the continuing detentions, and due to fear they were held here and there for a few minutes with the joining of two, or rarely three, friends.

How are the provinces organized? In general, where are the councils' and the branches' documents kept, and where the branches.

There are friends in the provinces. Nobody knows more than one person. The liaison officer from the headquarters gets in touch with them. The branches are in the districts of Üsküdar, Kumkapı, Gedikpaşa, Yenikapı, Beyoğlu, and Bakırköy. The branches do not have executive committees. An official runs the branch. Mgrdich Bardezian managed Üsküdar. He was an Austrian. He left a while ago. Nobody was able to fill his place. Because of the relocations and the detentions of the singles in the provinces since August, almost none of the friends were left anyway. There was nobody in Beyoğlu since it is the central headquarters. There was an Iranian in Kumkapı, whose I name do not remember. I think he was called Dikran. There are no documents at the branches. Notifications are made orally. Actually, the organization does not have detailed documents. The decrees were briefly summarized.

Where are the arms, bombs, and dynamites of the organization?

I do not have any information about the arms. Our regulations only allow two people from the military council to know about the person who has a

weapon. I assure you that there are no weapons to hide here. Even if there are arms here, they are the personal arms of one or two.

Explain the letters written to the Balkans, the information they contained about the incidents, and the applications made to the ambassadors here.

We informed the organization board in the Balkans about the detentions in Istanbul and asked for money. We told foreign ambassadors to protest the detentions.

What are the orders given to the branches in the provinces?

The fragility of the situation called for caution. The orders were things like: to avoid collecting donations, to expel the suspicious members.

Who did you send to the branches?

We sent Baronak Hosebian.

Tell us about the combined assembly.

The combined assembly consists of the temporary authorized council, the military council, and of the directors of the provinces. However, the meeting could not have been realized as it had been planned. The temporary authorized council administers the organization.

Who are the gang leaders that will act together when necessary?

There is no gang leader. There are groups that will act together when necessary. These are consisted of three or five people. Baronak got in touch with these people. There was not even a special meeting. The delegates sent there held meetings with them since they knew who and where they were; told them what they had to say and received information about our friends who were banished.

What was the subject of the meeting with Kisag?

This meeting took place in order to provide money for our banished friends; to take action in case of any attempt on the lives of any of these friends; and consequently to incite trouble in Istanbul. However, this proved to be only a vain speech.

Who were the members of the council that was going to publish a proclamation via Balkans? What do you mean by these threatening words, "If no guarantee is given to the Armenians [otherwise...]"?

We do not recognize the executive board abroad. It is not appropriate to our procedures to recognize the superior council abroad. As for the things to be done if no guarantee is given to the public: in the meeting, the phrase "It will have undesirable consequences!" was pronounced vehemently. I noted it. Although you could derive a meaning of threat from this phrase, it is nothing but a rumor.

You have lots of correspondences with Konya, which you refer to as “Kavaran.” It is said that you have friends like, Aram, Sehak and Jamhar there. Who are these people, tell us about them.

Do not ask for more information. This is all I know. My writing these notes do not mean I know everything.

Then, if you are only a member and the clerk at the committee, who is the president? As far as we know, there has to be a president. This council consists of five people. You were the first member.

I do not know much.



There are certain numbers pertaining to the material transferred to Konya, which you refer to as “Kavaran”, at the end of the second notebook; this proves that you have transported certain arms to the organization. By what means and how did you send these? How else can you explain this situation?

How can !! We did not send arms or anything alike. These are wrong evaluations.

Then please sign your testimony.

It is true, I confirm and sign it.

(Signed: Sevaresh Misakian)

-----  -----  -----

**The testimony of Ignatius Andonian, from Koçhisar⁵, Sivas.
(April 17-18, 1916)**

Your name and identity?

My name is Ignatius Andonian. I am 32 years old, and from Hafik. I am a carpenter. I worked as a doorkeeper Andoria covered shopping arcade. I am currently unemployed. My father's name is Kirkor. I am living in Mari's house with my mother, Manushak, on a street next to Tozkoparan Çeşme Street.

On the second Saturday of this month, about noon, why did you meet with Stemo, one of the kavasses⁶ at the Bulgarian Embassy, in Taksim?

⁵ Sivas, Hafik

⁶ Kavass: An armed constable, an armed servant or courier working at an embassy.

I met Stemo at a pub three or four weeks ago. We used to accompany each other at a pub when I had time at nights. A girl, whose name I do not know, came to me and said that she wanted me to do a favor for her because I knew the kavass. She told me that a Bulgarian had kidnapped someone she knew; however, that this person in fact surrendered the kidnapped over to the authorities; that the man she new had some important documents on him; that in order to save the documents she told me to get in touch with Sevarish through Stemo who was an influential person among the Bulgarians. Then to make some explanations, giving his card, she sent me to Dikran, whom I knew from the times I worked as a mail carrier at the *Azadamard* newspaper, who sometimes came to his fiancée's house in İcadiye. There they told me that this document was important, mercantile, and precious; and that they would give me 20 liras, if I could get hold of those documents. I accepted it. On the mentioned day, I came to Taksim and met Stemo. I found the Bulgarian and talked to him as well. He said he would bring the papers to me and left. His name was Vladimir. I waited until 11:00 o'clock. He was going to come back. Neither this girl nor Vladimir returned. This is all I know about it.

It is a decision taken at the council. It doubtlessly aims at an action after certain strengthening of the forces and preparation. Why are you always giving vague answers to the questions?

There is no absolute decision taken on this subject. I do insist on my previous statement.

Who is "Vishab" and what are his documents to be destroyed?

"Vishab" is a nickname given to the Daschnakzoutioun Organization Executive Board. The denotation of this word is "dragon." The officials had already seized most of the documents. There were not many important documents left. This subject was discussed. They brought remaining documents and destroyed them. The girl who brought these documents was the girl named Manishak from our organization. She was a student in Arnavutköy School for Girls⁷. Parsih Şehbaz must have given the documents to Manishak. Parsih Şehbaz had worked in the organization headquarters. Parsih was dislocated during the detentions that followed.

⁷ The American School for Girls was opened, with three students, in Gedikpaşa under the auspices of the American missionaries in October 1871. The school moved to Arnavutköy in 1914. There were eleven American schools remaining in Türkiye in 1931-1932 term. Arnavutköy American School for Girls, Gedikpaşa Coed School, and the Üsküdar American Girls' School were the ones in İstanbul. After the school's campus was handed over to the Boğaziçi University in 1971, the Robert College was united with the Arnavutköy American School for Girls and was named Private American Robert High School of İstanbul.

What is the aim of the daily intelligence?

We used to hear the internal news from here and there. We were sending our letters abroad with the passengers going abroad. We were keeping the notes we had in safe.

Which members of the committee were helping with your correspondences?

Merdjanov, he helped us through some Bulgarians.

The initial "T.S." what is it, or for whom does it stand for? What is "money correspondence"? What is the notarized statement asked for A guarantee from Geneva?

Vartkes's wife brought the money coming from Balkans to the address "T.S." and handed it over to her husband. He spent it for the organization's expenses. This couple knew the initials. In do not know. The guarantee is the guarantee to be given to the Armenians. We wrote this to our Geneva office.

You received so many letters about the situation and the incidents in the provinces. It is evident that some of these letters come directly to you, and some you received after the inspection of the patriarchate. What do you say?

I cannot say anything. They came from wherever they were sent from. There might be some coming from the patriarchate.

You later founded some organizations. In these organizations there are names like "Hrayer," "Hadjik," "Jamhar," and "Chukurian." Who are those people, and what are their real names?

I do not remember.

There are some decisions taken lately implying that your organization united with another organization. Are the organizations you united with Verakazmiyals or the Hntchagians?

We did not unite with any party.

Who are Hadjik, Hrach, D.Y.K, and M.G, who were in the last board; and Vagaresh who replaced you?

I cannot remember.

Do not deny it! These are not difficult to remember. For instance, Vagaresh is a person coming from Konya. We think he is Husrev Babaian.

I do not know anything about it. However, we do have a friend named Husrev. I do not know where he is now. Once some friends told me to quit and leave everything I was dealing with over to him.

Do not hide it. You do well know those who escaped, the ones who want to escape, and what is going on in here. You are a part of this system yourself. You have been talking indiscreetly and let it slip out. Since you know Dikran, you are one of his friends. It is said that you offered money to the Bulgarian for this.

I do not know the person who wants to escape. However, I heard that his name is Nikola Dimitriev, it is evident that this is a false name. I know it because the girl who asked this to me was an Armenian. This is all I know.

Who was this girl? Do you know her?

Her name is Siranoush. She lives in a house on Dolapdere Street. It is said that she is a friend of Sevaresh, but I do not know the reality.

I am reading your testimony please sign it.

It is true. I confirm and sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Stemo Mintcheff, kavass at the Bulgarian Embassy. (April 18, 1916)

Do you know a man named Ignatius? How did you get to know this man?

I used to know a doorkeeper from Sivas working at the Andoria Apartment. I know this man via Nikola Godov, a peddler in Galata. I sat with him at a pub for a couple of times. He came to me and said that Vladimir, a Bulgarian subject, attempted to help some Nikola Dimitriev escape with a Bulgarian passport, and that he denounced him to the authorities. He further said, that the person trying to escape was Sevaresh, and that he had important documents for which the Bulgarians would pay a gratuity of about 5 or 10 kurushes. So I talked to Vladimir. However, Vladimir told me that this man had escaped and that he did not have any documents. Then I understood that Ignatius knows Sevaresh. This Sevaresh is said to be a teacher. I reported the answer Vladimir gave me to Ignatius. I told all I know to the consul. This is all I know.

Sign your testimony.

It is all correct. I confirm and sign it.

(Signed: S. Mintcheff)

-----  -----  -----

The testimony of Samuel Tarpenian, living at Madam Eva Koeseian's house, number 88, on Çaylak Street, Beyoğlu. (April 22-23, 1916)

Your name and your identity?

I am Samuel, my father's name is Sehak, and my family name is Tarpenian. I am 20 years old, and am from Van. I am a Robert College Graduate, and am currently unemployed.

You were brought to the police station earlier because of the arms you had in your house, and then sent to the Office of the Provost Marshall. You are a member of an organization. It is once more understood that you are together with the Daschnaksaghans; following the detentions last year it is evident that you are a member of an organization. Tell us the details.

Sir, let me tell you all I know. Listen please. The last time I was troubled by a boy named Haroutioun. I was held responsible for the arms in the bag this boy left at my house. I left the Office of the Provost Marshall after long questionings. The real problem is my ignorance in the past.

In April 1915, when I was assisting the fiduciary in the school, Ohansov, a Russian subject and a student at the school, made me some offers. He wanted me to write two copies of the letters and diaries he gave me with a typewriter. He gave these in a closed envelope. The things in the envelopes were about the relocations, dislocations, and dismissals of the Armenians in the other cities. I copied these for half a lira for two pages, and gained money. Later, I was asked to make some analyses on the content of these diaries. They sent me letters. I wrote my comments on the events.

Ohansov – now banished to Ankara – introduced me to Kirkor Merdjanov, who was interested in athletics, at the Beyoğlu Belle Vue Night Club. Then this Kirkor introduced me to someone called Arshavere. I felt that these two people were organization members. I did not join the organization and took part in the meetings. They signed me up to the organization as a showpiece only towards July. They informed me. Arshavere was the one who took my comments on the events. I did not think these people were important. I was in fact thinking that people like Vartkes and Hatchaturian were behind all this. However, I never had the chance to meet them.

You were in the organization under the name Ardvazet. Although you were in touch with the police a few times after your detention and imprisonment you did not inform us properly then.

They had signed me up for the organization in July. I was sent to the provinces to contact the branches for a few times. However, before that the only thing I did was copying letters. I have never officially been a Daschnaksaghan or sworn in. The person who worked at the post before they appointed me was Baronak who had previously worked at Vapranosian's store, from Van, and later settled in Istanbul. This was my entire duty. They wrote to ask if I could help the friends who were hiding. I replied, "They are not going starve to death, are they?"

We never gathered and held a meeting. We occasionally met at the Belle Vue Night Club. As I have already said, another important person who conducted the affairs is Sevaresh Misakian, alias Arshavere. Now I see that the writings you show me from the notebook, matches with the writings in the letters I had received before. I also lost his confidence in me after my imprisonment. You need to know this. When I was appointed to the post to contact the branches I was only acting as an assistant. I do not know how many branches are there. I was talking and getting in touch with only one person from each branch. I used to take took account of the people who were banished.

Please give more details about the works you do.

The organization has some money. I think this money was in Haykaganbank. The money coming from the Balkans was not deposited in the bank but remained in Kirkor Merdjanov's hands. The money was at the Azadamard printing house and it had to be taken from there. Although Kirkor Merdjanov volunteered to take the money he changed his mind as the place was under protection. Daschnaksaghans must have an armed committee just like every other organization. Its main aim is to make an armed defense whenever needed. However, I do not know who has arms; but the belief was that the Armenians in Istanbul would never be the subjects of any attack. Because of this, it was never activated.

The things to be done were thought in all its dimensions if relocations were put to practice in Istanbul. The Balkans and Geneva asked for information on the issue. I had heard that they decided to leave Istanbul to decide on its own will, and that nobody in Istanbul ever intended for rebellion. At this point, I believe that the organization ought to be on the same wavelength with the authorities in a situation where only the officials were on the level of ruling the Armenians rather than the foreigners or Daschnakzoutioun. At the beginning, I knew that Vartkes, and Professor Hatchaturian were the ones who were in contact with the patriarchate. I do not know how many members are there in Istanbul. Above all, there was nobody dedicated to work even at the headquarters. Then steadily emerged some friends. Some girls used to collect information from the neighborhood and bring it to us. Those

friends always kept on asking, "What will happen?" They were told, "Do not attempt to do anything. Just observe the events."



Agop Djelalian was the chief of the Beyoğlu branch. This man was strictly against the executive board. This man quarreled with Sevaresh frequently. Djelalian did not want to recognize the headquarters. Sevaresh was very cautious. I never was able to learn where he was. The fall of Istanbul was discussed. The idea "If she falls, would the Christians be attacked?" was discussed. There cannot be an attack on the Christians anymore. The government is responsible for keeping the public order. The idea "If any assault happens, when the enemy comes here they will attack on the Muslims," was adopted. Everybody kept silent and calm.

Actually, the Patriarch informed people about the current situation and the incidents. When I was working with the branches, I used to know places like, Kumkapı, Yenikapı, Üsküdar, and Bakırköy. I do not know the nicknames of the branches like the ones you have mentioned: Mehak, Vart and Shoshan. You should ask these to whoever wrote it. I heard that there was somebody, Kirkor or Dikran, before me at the Kumkapı branch. During my time, one of my relatives, Mgrdich's son Samuel, was in Kumkapı and Yenikapı. Later, this boy ran away. There was also locksmith Hamazasb. This Hamazasb used to come to Taksim military drill field and meet me there. Djelalian rejected the council that was founded after the beginning of the banishments from Istanbul. He said, "You did not elect this council but appointed it". Baronak was of the same opinion with Djelalian. I used to hear about these quarrels earlier. There was a boy at the Bakırköy branch, Kegam. He was making and selling watches in Mahmutpaşa. I used to meet him in the goldsmiths' bazaar. There was also some Mgrdich Bardezian in Üsküdar. I know an old cook Melkon in Kumkapı. He must be in the army now.

Please sign your testimony for the time being.

It is all correct. I confirm and sign it.

(Signed: Samuel Tarpenian)

-----  -----  -----

The testimony of Madam Virgin Hatcherian, living at number 53, near Surp Agop Church. (April 24, 1916)

Your name and identity.

My name is Virgin and my father's name is Artin Merdjanov. My family name is Hatcherian. I was born in Edirne. I am 32 years old and a widower. My spouse Yakop Hatcherian died. I live together with my father, mother, and my brother Arshak.

Who was the person using the nickname Michael Abramov, detained in Ohannes Hatchoyan's house on the Macar Street?

The person called Mihail Abramov was my brother and his real name is Kirkor Merdjanov. He used this name because he was a Russian subject he was hiding.

Your brother is a Daschnaksaghan. You helped him and sheltered him.

My brother is Russian subject. I am an Ottoman subject because of my late spouse. I knew my brother was hiding. Were I to denounce him to the authorities I would be an unscrupulous person. This is my entire fault and my guilt. Then my brother left with a Bulgarian passport.



Do you know Sevaresh Misakian?

I do not know Sevaresh. A little while ago a Bulgarian came and brought me a letter from my brother living in Bulgaria. My brother was asking for his binoculars. I was going to send it with that Bulgarian. This Bulgarian was going to kidnap someone called Sevaresh, that is how I heard of him but I do not know him.

I am reading your testimony, please sign it.

It is correct, I confirm and sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Karabet Kendirdjian's son Kirkor from Van. (April 28, 1916)

Your name and identity?

I am Kirkor, my father's name is Karabet and my family name is Kendirdjian. I am from Van. I was born in 1871. I am running a

coffeehouse. I have been serving in the military for 13 months. Now I am on a sick leave for six months. I am living in my sister's daughter's spouse Kirkor's son Sehak's, from Iran, house on the Şahin Street.

You are a Daschnakzoutioun fedayeen and have worked as a doorkeeper at the Azadamard Printing house. Police knows you. You were not caught during the detentions because you were a soldier, right?

No, I am a poor man.

Who is your brother-in-law?

My brother-in-law is a poor man who sells clothes.

Who is the Bulgarian subject Mgrdich's son Moses who was detained in your house?

I saw him having had taken shelter in our house when I came back for sick leave, I do not know him.

Do you know the Iranian subject Balasan, coffeehouse owner?

Yes I do. He was a coffee dealer, and used to work at Azadamard.

What was your connection with Azadamard that made you see him there?

Well, sir. He works at the machine at Azadamard. I had a customer from my hometown, Van, Moses the thick mustache. I used to see him whenever I went there to have coffee with Balasan. That is how I got to know him.

Where is your sick leave document?

I lost it.

Your brother-in-law, Kirkor's son Sehak was also banished from here last year.

No sir. I left my brother-in-law here and went to complete my military service. I do not know about him.

I am reading your testimony. Sign it.

It is correct. I confirm and sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Hatchoian's son Ohannes, from Sivas, apprentice of a harness maker. (April 30, 1916)

Your name and identity.

My name is Ohannes and my father's is Matyos. Our family name is Hatchoian. I am 47 years old. I live with my father in law Mardiros Kevonyan at number 32 on Macar Street. I am working as a saddler at the Thomas brothers' shop, at number 151, in Beyoğlu.

Last time you knew the real identity of the person caught in your house, Michael Abrahamov, who is claimed to be Bulgarian. Why did not you tell the truth?

Sir, I have known this person for three years as Michael Abrahamov. He was a commission agent.

You still are lying. This man's name is Kirkor Merdjanov. This person has gained his Bulgarian passport less than a year ago. So, if you have known him for three years, you should definitely know his real identity. You are one of this Daschnaksaghan's accomplices. This man, Kirkor Merdjanov was caught in your house, as you two were drinking raki. When he was brought to the police station and asked for his identity he said he was Bulgarian. What do you say?

I have nothing to say sir. I know him as Bulgarian Michael Abramov.

According to our investigations, this person took shelter in your house at night. You have known him ever since he started living in Yeşilköy three years ago. There is no need for denial.

I do not know sir.

I am reading your testimony. Sign it.

It is correct. I confirm and sign it.

(Signed)

----- ✎ -----

The testimony of Mgrdich's son Moses, living in Eşref Street, Sinemköy⁸. (May 11, 1916)

Your name and identity?

I am Moses; my father's name is Mgrdich. I was born in Dedeğaç⁹. I am 40 years old and a Bulgarian. I used to sell lemons. I have been unemployed for the last three or four months. I have a mistress in Piremehmet Street, Mariam, from Bahçecik. I was living with her. I moved from there, and found another mistress. Her name is Nektar. I live in Sinemköy with her. I am not married.

You are not from Dedeğaç. You have an Anatolian accent. So if you are from Dedeğaç, tell us whom do you know there?

I do not know anybody there since I left there at an early age.

Your real name is not Moses. This passport is not yours either. In the residential permit it writes "wife and children." But you are single. What do you have to say? You sell lemons and eggs in front of Azadamard printing house and you are their fedayeen and bodyguard. You were hiding during the detentions. We learned where you were and caught you.

No, sir! You are mistaking. The persons written in my residential permit are not my wife but my mistress herself and her child.

I am reading your testimony, sign it.

It is true. I confirm and sign it.

(Signed)

----- ✎ -----

The testimony of Kirkor's son Sehak, living at number 6, on the Şahin Street, Sinemköy. (May 11, 1916)

Your name and identity?

My name is Sehak, my father's is Kirkor, and my family name is Mosessian. I was born in Salmas, Iran. I am 35 years old. I have been in Istanbul for three years. My wife is from Van.

⁸ Istanbul, Kurtuluş

⁹ Today, Greece, Alexandroupolis

How did you spend your time in Istanbul until now?

It will not be a mistake to say that I was usually idling around.


What were you doing at the Azadamard printing house? You were caught before and banished; but you escaped and came to Istanbul secretly. You were one of their fedayeens. It is clear that you all have decided to lie in the same manner.

I went to the Azadamard's executive office for a couple of months. I used to buy, sell, and distribute newspapers.

I am reading your testimony, sign it.

It is correct. I approve and sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Moses's son Samo, from Siirt, currently at the Kocahan, Yeşildirek. (May 11, 1916)

Your name and identity?

I am Samo and my father is Moses. I am 19, and from Siirt. I came to Istanbul three years ago. My father returned to our hometown. I collect and sell waste papers.

You are from the Gedikpaşa Daschnakzoutioun organization. It is said that you have arms. Tell us where they are.

Sir, I do not have any arms. I am a Syriac from Siirt. I do not know what being an Armenian is, and I do not have any arms.

We have heard that your friend Karakin Kilindjian gave you a large caliber Mauser gun holding a cartridge of ten, and a small gun. Tell us where these guns are, and surrender them.

I do not know anything sir.



Tell the truth. If you tell the truth, and if the guns are not yours just as you said, you will not be punished.

Sir, these guns are actually Karakin's; but were given to my care. Let me go, and bring them to you. I have them.

Sign your testimony.

I confirm and sign it.

(Signed: Moses's son Samo)

-----  -----  -----

**The testimony of Mgrdichian's son Moses, taken again.
(May 12, 1916)**

Who was the owner of the house on the Piremehmet Street, and how much did you use to pay for the rent?

I do not remember the owner's name. I used to stay in a room together with my mistress for three mecdiyes.

Would you recognize Madam Virgin if you see her?

I would.

I am reading your testimony, sign it.

It is correct. I confirm and sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Virgin Karajan, living at number 9, on Yeşil Street. (May 12, 1916)

Do you know this person, Moses, we are showing you?

I do not. This is the first time I see him. He does not know me either. Look, he does not say anything. I have never let this sort of lunatics into my house. This man is an ill bred and a liar.

Sign your testimony.

I approve and sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Mademoiselle Siranoush. (May 15, 1916)

Your name and identity please?

I am Siranoush, my family name is Mgrdichian, and my father's name is Zakar. I live at number 56, on the Dolapdere Street, Pangalti, together with my mother Azniv, elder sister Madam Zarouhi, and younger sister

Mademoiselle Paranohi. I am a tailor. My father passed away. I studied at the Esayan School for a while. I am 22 years old.

Do you know Sevaresh Misakian? How did you get to know him?

I met him on the street a little before the detentions, last year. I showed him care and affection. I took him to our house as a boarder. He has been in our house for year; he used to go out freely, but later could not.

Although Sevaresh is a fugitive, why did you hide him in your house? Who are his other friends?

What could I do sir? My love for him made me do this. I did not know he was a runaway at first. He was not a deserter. I do not know any of his friends. He used to go out occasionally, and did whatever he did.

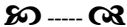
When Sevaresh was caught, you went to Dikran Vartanian's house to seize his documents. You met Ignatius and that Bulgarian there and talked to them.

No sir. I left Sevaresh's small gun and his belongings to the Bulgarian's house, since I love Sevaresh. I do not know anything else.

I am reading your testimony, please sign it.

I confirm and sign it.

(Signed: Siranoush Mgrdichian)

-----  -----

The testimony of Doctor Emirze Ketendjian, living in Boyacıköy¹⁰, Boğaziçi. (May 18, 1916)

Your name and identity?

I am Emirze, my father's name is Toros, and my family name is Ketendjian. I was born in Şanlıurfa. I am 32 years old. I attended the American School in Gaziantep. Also to Beirut American College. Then I came to Istanbul and attended the Medical School. I received my diploma in 1911. I was the municipality doctor in Harran district in Şanlıurfa. A year later, when I returned I married Deruyan Serkis's daughter in Boyacıköy. I was a private doctor in Balıkesir. Then I was assigned to Çanakkale Mobile Gendarme Battalion. I was caught and banished to Çankırı by the police last year, in April 1915.

¹⁰ Istanbul, Sarıyer

How did you come to Istanbul from Çankırı?

I was in Çankırı for five months. On July 22, (1915) I was set free to go to anywhere but Istanbul. I stayed in Çankırı for a month and then went to Kastamonu. I had my diploma brought from Istanbul and I started to work as a doctor. I stayed in Kayseri for four months. Upon an invitation telegraph message I received from the 5th Army Corps Command I went to Çankırı for duty. I put on military uniform and went to Çankırı. They assigned me to examine the English prisoners of war. Later, they transferred the prisoners of war to Pozantı, upon the orders of the Ministry of Defense. And naturally I went as far as to Ankara together with the prisoners of war. I became a doctor in Ankara Central Hospital. I came to Istanbul as the Ministry of Defense appointed me to the 2nd Army twenty days later. Here I learned that I was appointed to Eskişehir, so I went there. After working for two months in Eskişehir, I was assigned to Haydarpaşa Commission for the Dispatch of the Poor and the Wounded, on March 26 (1916). On April 3 (1916) I left Eskişehir, came to Istanbul, and started to work. When I was here, I went as far as to Pozantı with the poor people of Aleppo and Damascus, and came back.

Why were you sent to Çankırı?

I do not know why I was sent; furthermore, I am not a member of any party.

You are a Daschnaksaghan and this is why you were banished. You were a frequenter of the center in Hamalbaşı, Beyoğlu.

I am not a Daschnaksaghan. In fact, I used to go to the Daschnaksaghans' place. I used to go there to visit Roupen Zartarian, a good writer, whom I greatly respect, the editor of *Azadamard*; and Hayk Teryakian whose wife and my wife were close friends from school. I had no other aim.

You worked with Doctor Tchenikrian, Hayk Teryakian and with others for the party after you went to Çankırı. You should know about this. You also gathered lower ranking Daschnaksaghans around you..

No, I did not work for the party in Çankırı.

I am reading your testimony; sign your testimony if true.

I listened. It is all true. I confirm and sign it.

(Signed: Doctor Emirze Ketendjian)

----- ✎ -----

The testimony of Mademoiselle Nazig Kechedjian. (May 19, 1916)

Your name and identity please?

My name is Nazig, my father's is Serkis, and my family name is Ketchedjian. I am 24 years old. I am living at number 64 on Dericiler Street, in Sinemköy. I am a teacher at the Armenian school.

Mademoiselle please tell the truth. Do you know Mademoiselle Siranoush, and what is your relation to her?

Yes, I do. She is one of my relatives. My fiancé Haroutioun, who ran away earlier, is her relative.

Mademoiselle what do you know about this girl? This girl had come to you for Sevaresh's documents.

Yes, this girl loved Sevaresh. I do not know Sevaresh. After Sevaresh was detained, she came to me and asked me to be a mediator between her and the Bulgarian Vladimir, for she wanted to find the documents. I told Siranoush where the Bulgarian was, because I knew where he was.

You had a fiancé named Haroutioun Biberian right?

Yes, I had. He was Ovakim Biberian's son. He betrayed me. He ran away in August last year (1915); he did not even say farewell. I am a poor girl; I teach and gain money, and I take care of my family.

Sign your testimony please.

I confirm and sign it.

(Signed)

----- ✎ -----

The testimony of Mihran Idaredjian. (May 25, 1916)

Your name and identity please?

My name is Mihran, my father's is Avadis. Our family name is Idaredjian. I am 41 years old. Istanbul is my hometown. I am currently unemployed. I live with my single sister Virgin, at number 154 on Pangaltı Cedidiye Street. I used to work at Azadamard newspaper as an accountant and a manager until it was closed last year; I kept the accounts of subscribers.

I attended Galata Great Central School¹¹ in Istanbul. I could not find a job after the newspaper was closed down. I have been sick for the last 5-6 months, and could not go out anyway.

Do you have any brothers or sisters?

Yes, I do. His name was Hadjik Idaredjian. He was also detained during the detentions last year¹². He was a teacher.

We know you, your brother and even your sister were former Turushaks, "New Daschnaks." You were sentenced to death in events took place in the past. Now you are still in the organization and your code name is Hrayer. You have gotten sick and resigned from the organization recently.

I cannot accept this sir. I do not have any connection with anything now sir. In the past, the second bank incident, I was arrested and sentenced to death because I was a member of the organization. My sentence was changed to condemnation to the galleys. I was in prison for ten years. I was released after the declaration of the Constitutional Monarchy. I do not know if my brother has any connection to this. I was not even involved in the bank incident. I suffered from joining the organization at the time. I repeat that I have no connection whatsoever now.

It is known that you came to this office to act as a mediator for someone one and a half years ago. Then you talked about Vatkes and applied to us about the detention of Ardash Sirabian and of your former prison friend.

Yes, it is true. I did.


Even though you were supposed to perform your military service why did you keep on hiding?

Sir, I was sick and afraid of ending up the same like my brother. Moreover, I was previously convicted.

Please sign your testimony.

I confirm and sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

¹¹ The section offering primary school education of the Getronagan School was named "Galata Ermeni Mektebi Sagirler" [Galata Armenian Elementary School]; and the section offering high school education was named "Galata Ermeni Mektebi Merkezi Kebir" [Galata Armenian Central High School] at the end of the 19th Century.

¹² Detentions carried out on April 27.

The testimony of Bedros's son actor Ashod, living at number 2, on the Ekmekçibaşı Street, Selamsız, Üsküdar. (June 9-10, 1916)

Your name and identity?

My name is Ashod. My father's is Bedros, and my family name is Matatijan. I was born in Tehran. I am 35, and single. I attended primary school in Selamsız. Then I attended Berberian School¹³. Later I took interest in acting, and worked as Bedros Halladjian's clerk for about a year.

Which organization are you a member of?

I am not a member of any organization or a party but the Rafi Club in Üsküdar. I was member in the board last year.

In reality, the founders of the Rafi Club are Daschnakzoutiouns. You used to go to Daschnakzoutioun headquarters as well. We know this already. You have been hiding for a year and a half even though you had your military service to complete. What will you say about this, about the Mauser gun with a ten-piece cartridge, and about the great amount of cartridges found in your console, in your house?

Yes, I used to go to the Daschnakzoutioun Headquarters. However, I used to go there to print advertisements in the *Azadamard* newspaper since I am an actor. I bought the gun from Onnik Devedjian in Üsküdar for commercial purposes. Upon the breaking out of the war I could not sell it and kept it. Devedjian is completing his military service and I do not know where he is. I confess my guilt is big. I did not surrender the arms to the authorities.

A large amount of absorbent gauze, medicine to stop bleeding, and laudanum¹⁴ was found in your house. What are these? Are you a pharmacist or what? You must be a member of the Red Cross branch of the organization.

Sir, since I am an actor, the Daschnakzoutioun Yetovk Shahen stabbed me a couple of times during the play we were staging in Büyükdere last year. We could not find a doctor or a pharmacist. I have been keeping cotton and other first aid equipment ever since.



¹³ There were numerous schools that were not affiliated to the Patriarchate in Istanbul as well as in Anatolia earlier. They were grouped into two: Schools affiliated to the associations, and those affiliated to the churches. The Berberian School was affiliated to the church.

¹⁴ Opium. An addictive drug derived from the unripe seedpods of the opium poppy. Preparations of opium were formerly called "laudanum". Derivatives of laudanum include paregoric, morphine, and heroin.

Sign your testimony please.

I confirm and sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Karabet Tchukurian's son tailor Ohannes, living at the Sarrafoghlu Apartment in Tünelbaşı, Beyoğlu. (June 21, 1916)

Your name and identity please?

My name is Ohannes, my father's is Karabet. My family name is Choukourian. I was born in Gümüşhane. I am 36 years old and single. I am a tailor. I attended primary school in Gümüşhane and Trabzon. I went to Marseille 12 years ago, and worked as a tailor. Then I went to America and Canada. I came to Istanbul four years ago. One of my brothers is Dikran Choukourian. He is a poet. Last year (1916), in April he was banished on the charge of being a member of the organization.



You paid Samuel Tarpenian's bail, who was detained and sent to the Marshal Court once.

Sir it was not me who paid the bail. My partner Kigork Agha did. I did not stand against him but encouraged him because the boy whose bail he paid was our customer. Kigork Agha paid the bail.

Sign your testimony please.

Yes, sir.

(Signed: Ohannes Tchukurian)

-----  -----  -----

The testimony of Doctor Emirze Toros Ketendjian, taken again. (June 24, 1916)

It is said that you brought a letter to the Patriarchate from Bishop Naroian in Konya, when you were in Konya, sometime in February.

I have never seen the bishop, let alone know him. I did not bring such a letter to the Patriarchate. I did not stop in Konya anyway. However, on

April 23, I stopped at Konya station for three hours when I was going with the poor and the needy.

Apik Mubaayagjian had asked the Patriarchate to allocate you some money. Did you inform the Patriarchate?

I only heard Apik Mubaayagjian's name. I do not know him in person. He did not tell me such a thing either. In fact I do not go to the Patriarchate at all.

It is said that you met with Dikran Djemil and with Husrev Babayan, Ottoman Lecturer at the Bahçecik School, in Konya or somewhere else. What was this meeting about?

I do not know anything about this meeting; furthermore, I have never heard of these people.

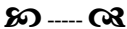
What did the letter, which you brought to the Patriarchate, say? Did this letter include the list pertaining the money, sent by the Patriarchate and distributed in Konya?

As I have said above, I did not bring any letter to anybody from anyone. I do not go to the Patriarchate at all. Again as I said above, I stayed only for three hours at the Konya station.

I am reading your testimony, please sign it.

It is correct. I affirm and sign it.

(Signed: Doctor Emirze Ketchajian)

-----  -----

The testimony of Karakin Kilindjian, who lives near the Armenian Church in Gedikpaşa. (June 24, 1916)

Your name and identity?

I am Karakin. My father's name is Avadis. My family name is Kilindjian. I am 17 years old, and living across the Armenian Church. I am originally from Divriği. We used to sell second hand clothes. I am unemployed now. My parents are alive. I am not married yet. I attended school in my hometown but not here.

Do you know anybody named Samo in Gedikpaşa? Does he have any of your belongings?

I used to sell paper in my uncle Ohannes Kilindjian's paper store in Çakmakçılar district. He bought papers a few times. This is how we met. He does not have any of my belongings or anything.

Your two guns are given to him to hide. What kind of a man is Samo? How and why were the guns entrusted to him?

I had a friend at the Rüştüpaşa Inn, in Mercan. His name was Karakin Sevgine. Those arms are mine. But Karakin was keeping them. He is a provincial person and single. Since he was going to be banished, I took the arms from Paçacı¹⁵ Vahram on the Çakmakçılar Hill, and brought them home. I was detained the same day. My uncle's wife Elizabeth took these arms away and hid them.

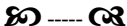
We know you are close friends with some Daschnaksaghans and hanging around with them. You bought these arms for that reason, did not you? Explain!

I bought these arms from Paçacı Vahram. I gave them to Karakin to transfer. Karakin gave me the arms just before he was banished. So I brought the guns home. This is how the events occurred. I never hang around with the Daschnaksaghans. However, I know the names of Karakin, Samuel Keyerir from Van, and Armenak at the Rüştüpaşa Inn. They are all sent away. Being Daschnaks, they are my friends. I never contacted others.

I am reading your testimony, please sign it.

It is correct. I confirm and sign it.

(Signed)

-----  -----

¹⁵ Owner of a small restaurant specializing in dishes made of trotters.

As the great treachery of the Armenians committed in April 1915 against the state and the government has become definite; some of the Armenian komitadjis detained in Istanbul, as they were found to be guilty of committing treason under the light of the investigations carried out, were banished. Moreover, it has been determined that the Daschnakzoutioun organization was immediately revived and assumed its former state by the people who remained here secretly in line with its most fundamental principles of organization. However, due to the lack of documents, to its rigid establishment, its rigid rules, and to its carefully chosen resolute members, no further information could have been learned about their ideas, how they functioned, or about what their current status was. Nevertheless, the remaining members who are being detained here and there are being sent to the inner regions.

Moreover, aside from the famous Vartkes, Professor Hatchaturian, and Kirkor Ypranossian, some of the single rural Armenians as well as numerous active organization members have been banished from Istanbul and its environs. Thus their possible attempts have been curbed in Istanbul; and Sevaresh Misakian who has been sought for a long time could not have been detained despite all the searches carried out. This situation continued in the same manner until February, and upon the conducting of some especially detailed investigations it was understood that Sevaresh had been in Istanbul and that he had been playing very important role where he was hiding. Although his whereabouts are being searched, it has been understood from a letter sent by Kirkor Merdjanov – his friend who fled to Bulgaria with a Bulgarian passport – via an intermediary that the mentioned person is in pursuit of means of fleeing Istanbul. Special measures were taken to seize the hiding fugitive wherever he is seen.

Sevaresh Misakian was caught on April 8, 1916 in accordance with the plan devised for his detention; the book of decisions – containing the decisions of eleven months – taken by the Liable Executive Committee that was established after the launching of the detentions last year in Istanbul was also seized on him. Considering the information in those documents, whose original forms and translations; and in analyzing of the two notebooks containing the decision it is understood that a transitional executive committee was established in Istanbul under the leadership of the former Erzurum MP Vartkes by Sevaresh Misakian, Kirkor Merdjanov – a Russian subject who fled the country with a Bulgarian passport earlier – and Barunak Hosebian, who fled the country with an Iranian passport at a time when the

Armenians were free to leave the country. Their first goal was to set up an armed committee, and to appoint Haroutioun Biberian, who fled the country together with the Bulgarians from Istanbul last year in August; and Dikran Vartanian, alias Ermon(?), who is still hiding in Istanbul, immediately to the chair of the committee mentioned.

At the same time, they tried to reorganize the branches in the rural areas and gave them some advise; to collect money for the organization and free the komitadjis that were banished; to destroy documents that could not have been seized by the authorities; to devise and present diplomatic notes and letters of protest against the Ottoman State's attitude towards the Armenians on behalf of the European states; apply to the German Government; conveying of the intelligence and study reports to be drawn about the Armenian movements in the Anatolian cities, on to the foreign states, for example to the Balkans, Switzerland, and to the United States; and attempted to threaten the State by encouraging and instigating the fedayeens, and to have them obey the orders by suppressing them. However, as it is understood from the contents of the note books that most of the fedayeens have been opposing their last attempts.

This notebook proves how the Armenian movements are steered by the treacherous hands after the Ottoman State's entering the war. It also embodies and reveals the information on how former Erzurum MP Karakin Pastirmadjian undertook the task of establishing a free Armenian State in Russia together with "Viken" and with his other friends; how he started an initiative at the Prime Ministry and at the ministry of Foreign Affairs; how the Edzmijazin Cathegikhos supported him; and how Bogos Nubar Pasha has taken part in this initiative. These two notebooks are two vitally important historical proofs in proving how the majority of the Armenians, not only the fedayeens, attempted to take part in the activities by falling into passion for national freedom and how they acted feverishly and fanatically after the declaration of war and betrayed the Ottoman State by committing treason beyond match.

The leaders of the organization not only seceded from taking initiative in the presence of the neutral states and in applying them unceasingly ever since last April; but they prepared a list for the assassination of the three prominent members of the cabinet but upon the fedayeens rejection of the attempt they could not succeed; moreover, it has been understood that that they also devised a list for the assassination of the eleven prominent administrators in various cities. It has also been understood clearly that they have been corresponding with the members of the Daschnakzoutioun organization who were banished to Ayaş; that they were well informed about the insurgence and revolution realized in Şebinkarahisar¹⁶; that they had

¹⁶ Numerous Armenian rebellions, other than Van rebellion, broke out in Anatolia. One of those rebellions broke out in Şebinkarahisar on June 5, 1915. An Armenian gang leader Murat of

formed a special organization to be put into action if Istanbul were to fall; that they have been receiving important amounts of money, to be given to the families of the organization leaders who were hiding, and used this money to their own benefit and helped the members of the organization hiding here and there. In an amazingly strange psychological attitude, those people who have been considering the intervention of the foreigners in the Ottoman State's internal affairs as an aid to their own goals for over a long time, kept on applying the foreign ambassadors, and those komitadjis even discussed on making the American President threaten the Ottoman State in their vilest decisions brazenly. They also named the branches in Beyoğlu, Gedikpaşa, Kumkapı, Yenikapı, Bakırköy, Yeşilköy, and Üsküdar as *vart* (rose), *mehak* (carnation), *shoshan* (lily), and *hasmik* (jasmine).

In order to gather the information on the detentions and banishments in the districts they employed women as messengers for themselves, and named the committee composed of women as “*Agravani* (lilac) Committee”. They transferred the information they gathered about the situation in Anatolia to Europe thoroughly, in an astonishing manner. The escaping of Mike's son Arakil, who attacked the police officers with his ten-piece cartridge Mauser gun in August, and who ran away from the hospital while he was under detention, takes place as the “Mehak Incident, September 9, 1915” in the notebook; it has also been understood from the writings that he was a member of the organization. Those unceasing denunciations and letters received from within at last affected the Istanbul headquarters in taking interest in Konya, where Armenians lived densely; by establishing a systematic correspondence they brought a couple of fugitives to Istanbul to amalgamate with their friends; they stopped their friends who were banished to distant regions and settled them in Konya by the helps of the friends and members of the Daschnakzoutioun as well as of the Armenians working at the railway construction; and even more they instigated the smuggling of weapons from Istanbul to Konya.

The contents of the notebook also reveal that they had sent seven notes – pertaining to situation in Anatolia – to the ambassadors of the foreign states on regular basis at the time when the Patriarchate was indulged in numerous

Sivas (Hamparsum Boyadjian) attacked Şebinkarahisar together with his 500 men. The region was extremely important as it was situated on the main supply lines of the Turkish army on the Eastern Front. If the Armenians were to get the control of the region the supply and maintenance lines of the army would have been hindered; and the Russian army's forward movement would have been eased. The gang members set the Muslim districts in Şebinkarahisar afire. They started killing the Turks they met in the streets by torturing and massacring. They attacked on the soldiers and the gendarmerie forces gathered in the town. Additional forces were brought to Şebinkarahisar, the insurgents were surrounded, and the insurgence was put to an end. [*Armenian Issue in the Documents*. Ankara: Turkish General Staff ATASE Directorate Publications, 1992. pp. 230-241.]

activities and when the organization was active; they also prevented Patriarch's resignation by influencing him heavily.

As it is understood from the agenda dated November 29; the Daschnakzoutioun organization is in pursuit of unification with the remnants of another organization, may it be Hntchagian or Verakazmial Hntchagians, for the reasons that are not known at the moment; however, as it is also understood from the agenda, the main reason for this seems to be the information received on the relocation of the people in Istanbul. Although there were some changes in the administration on various dates Sevaresh Misakian; Aram Kitapdjian, a fugitive who was banished to Anatolia, still hiding in Istanbul; Husrev Babaian, alias Vagaresh, one of the people banished from Bahçecik, who ran away from Konya and came back; he, whose real name is unknown, alias Charh; the detainee Hrayer, whose real name is found out to be Mihran Idaredjian; Falak, whose real name has not been determined yet; Pantuh, whose real name is Hadjik; Eberfon, whose real name is Dikran Vartanian; Doctor Emirze Toros Ketendjian who was not to return to Istanbul, but who was taken into military service when he was in Çankırı, and who travels back and fro among Pozantı, Konya, Ankara, Eskişehir, and Istanbul; Dikran who is referred to with the initials D.Y.K.; and the unknown person referred to with the initials M.G., have all taken part in the executive committee in turns. The latest executive committee established on March 4 (1916) was composed of Arshavere, Hrach, Aram, Dikran, and M.G.

As Arshavere was preparing to flee, he resigned and left his place to Vagaresh on March 12. It has been understood that Marzebet in Konya; Dikran Cemil, soap maker from Bahçecik; Gendarmerie Lieutenant Dikran, who was sent to the Martial Court when he was on duty at the Izmit Gendarmerie battalion, and banished to Afyonkarahisar as punishment, and who somehow fled and joined his friends in Konya were all their friends.

Consequently, as it has been understood from the summaries above, and from the testimonies of the people who were detained as suspects, and from the testimonies of the people who were questioned, it has been decided that the detainees Sevaresh Misakian, Mihran Idaredjian, Doctor Emirze Toros Ketendjian, Ashot Matatijan, Samuel Tarpenian, Karabet Kendirdjian from Van, Ohannes Hatchoian, Ignatius Andonian, Moses Mgrdichian, Kirkor's son Sehak, Moses's son Samo, Karakin Kilindjian, tailor Ohannes Chukurian, and Mike's son fugitive Arakil, as well as those whose real names are mentioned in those notebooks and in this report and those whose names could not have been deciphered shall be tried personally, and in their absence for the war crimes, treason, and murders they committed against the Ottoman State and their due sentences shall be determined. The investigations are still undergoing for those who could not have been determined yet, they shall also be sent to the Martial Court for due process upon their detentions. The people mentioned are hereby presented and transferred to the General Directorate together with the summaries of

investigation documents, their signed testimonies, and personal belongings to be forwarded to the Martial Court.

June 24, 1916
Director of the Department of Political Affairs
(Signed)

To: Office of Provost Marshall, June 24, 1916
Director of National Police Organization
(Signed)

Forwarded to the Office of Martial Court for the completion of the due legal procedures. June 26, 1916

On behalf of the Provost Martial (Deputy)
(Signed)

Received: June 26. 1916

To: Office of Attorney General

27/06/1916
(Sealed)

-----  -----  -----

The testimony of Karabet Kendirdjian's son suspect Kirkor, 44, tall, dark chestnut-color hair and eyebrows, hazel eyes, a little bended nose, swarthy skin. Living at number 61 on the Eşref Street, Sinemköy, Tatavla¹⁷, runs a coffee shop, born in Van. (June 26, 1916)

When did you come to Istanbul?

It has been about four or five years.

Where did you come from?

I came from my hometown.

What was your job there?

I used to run a coffee shop.



Why did they detain you?

I do not know why. I was in the army. I was at the Burgaz port, in Lapseki¹⁸, in charge of carriage horses and mules. I got sick and came back. Then they detained me. I do not know why they detained me. They asked me the same things you are asking. They did not say anything else. They sent me here.

Sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Kirkor Mossesov's son, suspect Sehak, 35, born in Merhem, Salmas, Iran, an Iranian subject, tall, black hair, wide browse, regular nose, thick mustache, long face and long chin, and swarthy skinned, living at number 61 on Eşref Street, Sinemköy, a peddler selling alcoholic beverages. (June 27, 1916)

Do you have a passport?

They took it at the Department of Political Affairs.

¹⁷ Istanbul, Kurtuluş

¹⁸ An administrative district in Çanakkale.

From where and when did you come to Istanbul?

I came from Iran two or three years ago.

Why did they detain you?

I do not know. They called me from the Department of Political Affairs and said, "You came back again although we had banished you from here." This is why they detained and brought me here.

When were you banished?

I was not banished.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Avadis Kilindjioghlu's son, suspect Karakin, born in 1899, mid-height black hair, brown eyebrows, thin mustached, a little bended nose, long face and dark skinned, used to live in restaurant owner Dikran's house on the Kilise Street, Gedikpaşa, deals with buying and selling old clothes, moved to Divriği, lives at number 170/2 on the Hordenek Street below the Armenian School. (June 27, 1916)

When did you come to Istanbul?

I have been here for eight years.

Which school did you go?

I did not go any school.



Why were you detained?

I do not know why. They detained and set me free about 25 days ago. They detained me once again and brought me here. They did not ask anything. They asked me the same arm issue they had ask when I was detained before. They caught someone from my house and put the blame on me. The gun is not mine. This Browning made gun belongs to Tcholak Vartazian. They also found a small Mauser. That also belongs to Tcholak Vartazian. We live in the same house. I took all the blame on me because he is my aunt's husband's child.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed: Mehmed)

-----  -----  -----

The testimony of Moses's son, suspect Samo, from Sorek Nasif District, Siirt, born in 1897, mid-height, curly hair, thin eyebrows, thin mustache, hazel eyes, sharp chin, sharp nose, and dark skinned, itinerant paper seller at number 13, at the Kocahan, Yeşildirek, Mahmutpaşa. (June 27, 1916)

When did you come to Istanbul?

It has been about three or four years.



Why are you detained?

They detained me on April 26. At the Department of Political Affairs they asked questions like, "Where are you from? Did you attend any school? When did you come?" They told me that I was given a gun. Garbis's sister Yahisa gave me two guns, one big, and one small. I told this. They detained me. I had given one of the guns back to Garbis. I gave the other to the Department of Political Affairs.

Sign your testimony.

Certainly .
(Signed: Moses's son Samo)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Mgrdich's son, suspect Moses Mgrdichian, born in Dedeagaç, 40, rather tall, black hair and eyebrows, concave chin, swarthy skin, long face, lives at number 61, on the Eşref Street, Senimköy, Beyoğlu, sells lemon and eggs. (June 27, 1916)

When did you come to Istanbul?

Two years and two months ago.

Why were you detained?

They took me from my house to the detention room. The address on my certificate was wrong. They took my documents. This is why they sent me here. They did not ask anything else.

From where did you come to Istanbul?

I was in Egypt. I came to Dedeağaç from Egypt and from there to Istanbul.



What were you doing in Egypt?

I was a sexton at the Benlisüren Armenian Church.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Toros Ketendjian's son, suspect Doctor Captain Emirze Effendi, black hair, black eyebrows, brown mustache, sharp nose, small chin, light skinned, lives at number 7, on the Fırın Street, Boyacıköy, a member of Haydarpasha Commission for Poor and Wounded. (June 27, 1916)

How old are you?

I am 32 years old.

Where are you from?

I was born in Urfa.

When did you come to Istanbul?

Seven years ago.

Where did you study medicine?

I studied at the Beirut American School. Then I received my diploma from the Faculty of Medicine.

When did you become a doctor?

In April 1911.

Where did work as a civilian doctor?

I worked as a doctor for a year at the Harran Municipality, Urfa, then I resigned and came to Istanbul. I married here. I worked in Istanbul Nuhkuyusu Hospital during the Balkan War.

Why did they detain you?

I do not know why, but last year they invited me to the Recruiting Office to which I am registered to, I mean the Selimiye Recruiting Office. The police headquarters banished me to Çankırı, at a time when I was ready to be sent to Edirne. I stayed there for five months because nothing was asked. I was forgiven after five months upon the orders of the Ministry of Interior issued on August 4, 1915, numbered 29, and set free. Then I went to Kastamonu. I worked as a doctor; I was called for the military service when I was there. I was assigned a doctor for the English prisoners of war in Çankırı. When they were sent to Pozantı, they first sent me to Ankara Hospital, and then to Eskişehir Hospital. Later, I was appointed to my position at the Haydarpasha Hospital. They detained me there. It has been about 20 days. I do not know why they detained me.

Did not they ask anything?

As I said above, they asked how I was called to the military, and which organization I was a member of. I am not a member of any organization. They did not ask anything else.



Please sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Doctor Emirze Kechedjian)

Clerk

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Karabet's son, suspect Ohannes Chukurian, 36, from Gümüşhane, tall, gray hair, black eyebrows, black mustache, long nose, white skinned, living at number 3, in Sarrafoğlu block, on the Tünel Street, Beyoğlu. (June 27, 1916)

When and from where did you come to Istanbul?

I have been to Montreal Canada, and Rochester in America. I went to London through Liverpool, and to Istanbul via Marseille four years ago.

What were you doing in America?

I was a tailor.

When did you go to America?

I went to Canada in 1907.

Did you go there from Istanbul?

I went from my hometown.



Why did they detain you?

My aunt's husband Kigork acted as a guarantor for somebody named Samuel. His family requested. People looked for Samuel after he came out. We did not have his address then. Samuel's fiancée and his relatives had come. I told them. Samuel went to the Department of Political Affairs and came back. Then they detained me as well. Eight days ago they asked, "Why did your aunt's husband become a guarantor?" "Did you know Samuel before?" I said, "I do not know him." This is why I was detained. I do not know the reason.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Bedros Murattian's son, suspect Ashod, born in 1881 from Tahrán, an Ottoman subject, tall, gray hair, black eyebrows and mustache, regular nose, long face and chin, dark skin, lives at number 2 on the Bekçibaşı Street, Selamsız, Üsküdar, former actor of the Manakian Troupe and the other theaters. (June 27, 1916)

How long have you been living in Istanbul?

I have been in Istanbul since I was seven.

Do you have any other job?

No.

Where did you go to school?

I quit Berberian School in my final year before completing my education.

Why did they detain you?



I was at home as there was not much to do because of the war, and I was sick. I had no mustache during the plays. The police were looking

for somebody else; the people showed them my house. They came to search. My friend Onnik, was trying to sell a firearm a year ago. He somehow got me involved. He bought and sold some. He left two revolvers. The police found them. This is why they detained me.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Sehak Tarpanian's son, suspect Samuel, from Van, born in 1896, mid-height, black hair, sparse eyebrows, thin mustache, long face, concave chin, dark-skinned, hazel eyes, tenant at number 88, Çaylak Street, Feridiye, Beyoğlu, translates geography and mathematics courses from English to Turkish. (June 27, 1916)

When did you come to Istanbul?

11 years ago.

Which school did you attend to?

I attended the Robert College in Bebek.

Have you been anywhere else?

No I have not.


Why were you detained?

They detained me upon a libeling that I had a connection with somebody. I understand that they detained because of somebody named Arshavere. I do not know what Arshavere does. I know him in person. But have never met him. He used to write articles in the newspapers, that is how I know him.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Kirkor Andonian's son, suspect Ignatius, 33, born in Koçhisar, Sivas, tall, black hair and eyebrows, small mustache, hazel eyes, long nose, long chin, dark- skinned, lives number 13 on the Ateş Ahmet Street, Tozkoparan, Beyoğlu, working in a cooperative, and also a doorkeeper at Anderia Arcade, Beyoğlu. (June 27, 1916)

When did you come to Istanbul?

Six years ago.

What was your occupation?

I was a carpenter.

Why did they detain you?

They caught me for I know the Bulgarian kavass. This kavass's suitcase remained in the hands of someone, when the other person went abroad. Some Mademoiselle Naziev sent me and said, "The kavass should get the suitcase." This is why I was detained.



Are you literate?

Yes. I have attended the village school for some time.

Sign your testimony.

Sure.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Alexian Misakian's son, suspect Sevaresh, claims to have born in Zımara Village, Sivas, registered from Üsküdar due to his arrival to Istanbul at a very early age, mid-height, black hair, black eyebrows, fair mustache, long face, round chin, dark skin, living in at the house without a door number, on the Çiftebakkal Street, İcadiye, Üsküdar, a bookseller at number 19/20, Marpuçcular Ubud Effendi Inn. (June 27, 1916)

Which school did you attend?

Even though I attended the Galata Armenian School first, and then the American School in Gedikpaşa, I do not have a diploma.

For how long have been selling books?

Since the Declaration of the Constitutional Monarchy.

What was your occupation before?

When I quit school, I wrote in Sürhantak¹⁹ newspaper.

Why were you detained?

I was going to Romania on July 8. A Bulgarian, Vladimir, gave me a fake passport; this is why they caught me.

Why were you going to Romania?

I know French and English. I was going for business.



Did not you apply for completing your military service?

I had a check up when the mobilization was declared. I got a report because I cannot hear. I was excused from the military service.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Avadis Idaredjian's son, suspect Mihran, 42, from Istanbul, short, gray hair, sharp chin, dark skin, lives in an old house, number 154, on the Cedidiye Street, Pangaltı, Beyoğlu, used to be a reporter at *Azadamard* newspaper, currently unemployed as the newspaper is closed. (June 27, 1916)

How long did you work at the newspaper?

I worked in the administrative board from the day it was founded until it was closed. It has been six years.

Why were you detained?

¹⁹ The section offering primary school education of the Getronagan School was named "Galata Ermeni Mektebi Sagirler" [Galata Armenian Elementary School]; and the section offering high school education was named "Galata Ermeni Mektebi Merkezi Kebir" [Galata Armenian Central High School] at the end of the 19th Century.

I do not know if they detained me because I worked in *Azadamard*. I really want to learn.

Did not they ask you anything?

They asked my identification. They asked, “Are you a member of the organization?” I am not a member of the organization. I was in prison earlier. I was imprisoned for 11 years for the bombing of the Ministry of Foreign Affairs. I was released after the Declaration of the Constitutional Monarchy. My death penalty was changed to an imprisonment in a fortress.²⁰

So you are from the organization.

No.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✂ ----- ✂ -----

**The testimony of suspect Sevaresh Misakian, taken again.
(July 3, 1916)**

Where were you born?

Zimmare Village, Sivas. I came to Istanbul when I was four.

Where did you live?

In Kumkapı, then in the house that had no door number on the İcadiye Street, Üsküdar.

Is your father alive?

Yes, he is. He is the accountant of merchant Kirkor Misirian in Topalian Inn. His name is Alexan.

After the age of four, which schools did you attend?

A year at Mervejeren School on the Patriarchate Street, two years at the Galata Armenian School, and two years at Gedikpaşa American School. I was 15 when I finished school. I worked as a translator at the

²⁰ Mihran İdaredjian had earlier testimony declared that – dated May 25, 1916 – he was detained and sentenced to death for being a member of the organization, and that he was imprisoned for 11 years, following the second bank incident.

Syrhantak Newspaper until the Declaration of the Constitutional Monarchy. The newspaper was closed then. Then, I worked as a bookseller in Ubud Effendi Inn in Marpuçcular, at offices numbered 19 and 20.

Were you alone?

Leon Garibian was my partner. We were together until recently.

Which organization are you a member of?

After the Constitutional Monarchy, I joined the Daschnakzoutiouns. I was in the organization until 1910.

Who signed you up?

I signed up myself. They were propagandizing the organization to everyone. They came to Üsküdar. And I signed up. I do not know who registered me.

How did you serve this organization and what did you do?

I have done nothing for the organization. I used to work *parta evri*(?).

What does “I worked parta evri” mean?

I wrote. I wrote articles at the *Azadamard* newspaper.

What did you write about in these articles?

I wrote about our schools, Armenian youth, Turkish and Armenian friendship.

You named yourself Nikola, why?

There was a Bulgarian named Vladimir. Six months ago I heard that he was helping the ones who wanted to escape to Europe. I heard that he would help anybody for 20 liras, and that he would prepare a passport as well; he asked me to send 20 liras and a photograph. So I did. The security forces caught me. Vladimir committed a fraud. Prepared an Ottoman passport as “Ottoman subject from Monastir.” He took 31 liras and all the money I had. Besides the 20 liras, he took extra 15 liras, 1 lira for the ferry, and two meciديات more on the way. I had only 5 liras left. The police in the passengers’ lounge took that money.

What did he write in the passport?

He wrote Nikola Dimitriev. He had not told me. In the passport, he wrote “Machinist, from Monastir.” We went to the hall. They caught there me saying, “You are not Nikola Dimitriev, but Sevaresh Misakian.” He was going to bring me a kalpak. The Bulgarian was gone. The Police Commissioner called me and said, showing my photograph, “You are not Nicola!” and detained me.

Why were you leaving?

I had been hiding in fiancée's family's, the Mgrdichians', house, number 56, across the Akarca on the Dolapdere Street in Pangaltı, Beyoğlu, for almost a year.

What is Mgrdichian's name?

They call her Madam Azniv Mgrdichian. She is a widow, with three daughters.

How long did you hide there?

I went in May last year, and was there until March this year.

When did you quit the Daschnakzoutioun organization?

I quit in 1910. I have never been in any of their activities.

Why were you running away with the help of this Bulgarian? Why did not you personally apply? Or were you a draft dodger?

I have not done my military service. I have a health report on my ears from the Haydarpaşa Hospital. I heard they were looking for me. I had fallen in love with a Greek girl. She said, "Let's get married!" in 1914. We were not getting along well with my father and he kicked me out. I hung around Beyoğlu for two months. Then I went to this house. They were looking for single Armenians. I was afraid. I heard that they were also looking for me. I was going to runaway to, I mean go to Romania, as I knew English and French, to look for a job there.

Since you left the organization in 1910, why were you scared?

Heard that they were looking for whoever had a connection with the *Azadamard*. They had looked for me as well. I was scared because of this.

Who told you, "They are looking for people who have a connection with the Daschnakzoutioun"?

I saw the detentions and walked around freely. I saw those who were detained. I understood that, they were detaining those who were in the organization first, and then those at the *Azadamard*, they were worried.

You say, "I wrote to the newspaper for the country"; and, "I became a member at the organization." Why are you scared of writing for the newspaper and being a member of the organization?

I was scared having seen them detaining without any investigation. Two people had already told this to me. However, I was still going around. Then, I realized that they were also detaining the ones who had connection before. So I was scared.

When they caught you in the hall, what did you have on you?

I had a coat, a kalpak, a pair of glasses, a comb, a handkerchief, 5 liras, and few Bulgarian banknotes. I had nothing else. As the Bulgarian said "They would recognize you there and detain you!" I gave my certificate, ID, pen, and the recipe for my ear.

Did not you have a suitcase, a box, or anything else when you were caught?

No.

Did not they found a paper or a notebook when they caught you?

No, I did not have anything.

Do you know Kirkor Merdjanov?

Yes. I do.

Where is this man now?

I do not know.

Where was he before and what was he dealing with?

He had a house across Surp Agop in Pangaltı. He was a gymnastics teacher. He was also a broker. I have not seen this man since September.

Is Kirkor Merdjanov Daschnaksaghan?

He is a Daschnaksaghan.

Do you know Baronak Hosebian?

Yes I do. He went to Bulgaria last summer.

Is he from the same organization?

Yes.

They took two notebooks that were on you when you were caught?

These notebooks were not found on me, but the writings are mine.

Are all these writings yours?

There are some others. Not all are mine. There are Baronak's, Kirkor Merdjanov's and my writings.

When did you write these in to the notebook?

They brought the drafts of these writings from time to time. I copied them and they took the drafts back.

Who brought you the drafts?

Merdjanov and Baronak used to bring them. I was free. We used to meet on the street, and they would give them to me. They did not come to me.

When did you start writing, and when did you stop?

They brought them to me at the end of April last year. I stopped writing at the end of February this year.

For whom and which organization, were you keeping these notebooks?

I wrote as a Daschnaksaghan. Ask about the members and I will inform in detail.

What do “Daschnakzoutioun” and “Daschnaksaghan” mean?

Daschnakzoutioun is a general name. So, Daschnakzoutioun is the name of the organization, and Daschnaksaghan is the name given to the members.

Considering this, with what status did you write these notebooks?

I was writing these as a Daschnaksaghan. This was not a Daschnakzoutioun business. It was a Daschnaksaghan issue since they themselves were Daschnaksaghans. The organization did not bestow them any authority.

What is Kirkor Merdjanov’s status as a Daschnaksaghan? Does he have a membership or anything?

Kirkor Merdjanov, Baronak Hosebian, and Mgrdich had met with others. The authorities were continuing detentions. They met in an attempt to take care of the families left behind. They were going to found an organization and take care of the families. The women and children were all left in a difficult situation, as there was nobody to take care of them. They even were not going to do anything against the government; this is how they came to me.

What did they tell you?

They said, “Join us. Let us take care of those families. So they will not have any problems.”

Then, what did you do?

I refused it. I said, “First, because they might catch me some day and everyone would recognize me since I am a Daschnaksaghan. Secondly, I do not have experience in forming an executive board, management,

and in administrative issues. Thirdly, there is no need for such a committee because things are done automatically. This is a storm and it will soon be over.” I told my ear problem as a fourth reason saying, “I would not be able to hear anything said in the meetings.”

Did they accept this?

They did not. We made a deal. They said, “We will handle the administrative issues. We will discuss the issues. Your writing is good. We will summarize the meetings and bring it to you to write them.”

You accepted this, did not you?

With that condition, I did. I used to copy the papers they brought me. Indeed, they could not even write their own ideas. Writing ten pages is one thing, summarizing is another.



What did you do with the drafts after copying them?

Kirkor used to take the notebook after I copied the writings. They did not leave it on me. I was not in the board. They used to read it and approve. Because I was already left outside the executive board, the notebook was not left with me, but on the board’s desk.

Sign your testimony for now.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**The testimony of suspect Sevaresh Misakian, taken again.
(July 4, 1916)**

Why are you called Sevaresh?

It is a name in Armenian.

Did they give you another name when you became a Daschnaksaghan?

Everything was clear. They were taking code names during the autocratic regime. They used to record the names as they were. I have no other name.

You are sometimes called Arshavere, is it true?

Yes, they gave me the name “Arshavere.” Let me tell you why. When they established the board, they came to me. I refused this, as I have told you yesterday. I expressed the reasons. However, after 4-5 months

I wondered, "Who are the members of the executive board?" I knew Baronak Hosebian and Kirkor Merdjanov much or less. I wanted to learn the others. I did not want to learn the names of the people on the military wing. I had nothing to do with them. However, I wanted to learn the others as they frequently came to me. I asked Kirkor Merdjanov, "Who are the other members?" He said, "We secretly named you Arshavere. This is your code name. We need to show the board pompous. We needed to have five members and because you were known more than us, we gave you the name Arshavere. We told the members your real name, and that you have joined us." Then I got angry. I told them that it was wrong to do this secretly, especially after my refusal of their proposal. I said, "I will definitely withdraw." He said, "We will think about it, do whatever we need to do and let you know." This was in September, last year. As I was waiting for an answer, I heard, to my amazement, that Baronak had left. I heard that they were going abroad with the persons whom I heard were from the military wing. I did not see Kirkor again. Afterwards, I heard that he was imprisoned about a passport issue. All of these are happening so fast, and I always end up alone.

Kirkor Merdjanov, Baronak Hosebian, and Arshavere, which in fact you, all make three members. Who are the other two since there needs to be five people set up a board?

The other two were from the military wing.

If those two are from the military wing, which side are the other three from?

The other three were from the political wing.

Above you said, "Two were from the military side, they had left." Did you learn their names?

I learned the name of one, Haroutioun. I learned this when they were talking about Haroutioun's leave.

What did they talk about Haroutioun's leaving?

Haroutioun had some calculations about his own duty. As they were talking I learned that he left without any notice.

I am showing you the notebooks, numbered 1 and 2, which were among the documents. What are their names? And find Haroutioun's calculations.

The notebook, numbered 1, is board's book of minutes; and number 2 is the continuation. Haroutioun's calculations are on page 24 in the notebook, number 2.

Do you know Samuel Tarpenian?

I actually do not know him. However, Baronak once told us, "If I ever leave, Samuel Tarpenian will replace me and take my code name." Two months after saying this, Baronak left. I got curious about his replacement, Samoil Tarpenian, and inquired about him. I realized that he was a young, inexperienced boy. But this boy could not replace Baronak, and could not handle the post. Because he was imprisoned. However, Kirkor Merdjanov and some others handled the post on his behalf, because they were still here.

What is Baronak's code name?

Ardavazat.

What is Kirkor Merdjanov's code name?

He had two; one was Rozan, I cannot remember the other.

What is Haroutioun's code name?

I do not know.

What did Haroutioun used to do?

I do not know.

There are some other detainees downstairs. Who are they?

Idaredjian, Samuel Tarpenian, Hatchoian, and Ignatius.

Which ones do you know?

I know all but Mehran Idaredjian.

Is Mehran Idaredjian Daschnaksaghan?

He was. He was imprisoned before the declaration of Constitutional Monarchy.



Tell us about him?

When I was at the *Azadamard* newspaper this boy used the deal with the subscriptions.

Sign your testimony, for now.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**The testimony of suspect Samuel Tarpenian, taken again.
(July 8, 1916)**

Where were you born?

In Barutçuoğlu District, Van.

How old were you when you came to Istanbul?

When I was about eleven or twelve.

Why and with whom did you come?

I came by myself for education. I came here to attend the Robert College, as my father was here.

Which year did you come here?

In 1906.

How long have you attended the Robert College?

I lived with my father for a year. Then I started the school and studied there for nine years.

What was your father's profession?

When he was here, he used to work as a commission agent at the Şerifpaşa Inn on Çakmakçılar Hill.

Where was his house?

He did not have a house and lived at the inn. My father was the preacher of Protestant Community in Van, and worked as a teacher at the school. Here, he was a commission agent.

Is he still alive?

He died three years ago.

Why did your father quit teaching and preaching in Van, and came here?

He did not like it because of the low salary. He liked trade. He found couple of partners and came here to deal with trade.

He could have lived on with the money he gained. Why did he leave? Could there be another reason?

No. He could not live on two and a half liras. This is why he left.

When did you graduate from Robert College?

I was graduated in 1914. I worked as an assistant cashier, and taught there.

Did you signed up for any party?

No, I am not a member of any party.

Let's repeat. What parties are there that you did not sign up for?

Hntchagian, Daschnaksaghan, and Veremia. I am not a member of any these parties.

Are there parties other than these?

I do not know. I know these because of the discussions in the newspapers.

There is a Daschnakzoutioun party, have you heard of it?

Daschnaksaghan and the Daschnakzoutioun are the same.

Why do Daschnaksaghan and Daschnakzoutioun have different names although they are the same?

Daschnaksaghan means "a member of Daschnakzoutioun Association" This is why they are the same.

Is Hntchagian the same?

Hntchagian is the general name given to the organization, and the members are called "Hntchagians."

It is known that for the last two-three years the Armenians have been propagandizing inside and outside the country, and for this they have established cells in Istanbul, Egypt and some other places; that these cells consist of Hntchagians and Daschnaksaghans and they are trying to direct the Armenian youth. Did anything like this happen to you?

No, it did not. I did not give them the chance to do so.

Would not you like to help to the nation, which you are a part of?

I would. After I finished school, I would like to go back and enlighten them for the welfare of my nation and my country.

Do you know Baronak Hosebian Effendi?

I have known him for the last six, or six and a half months.

Where and how did you meet him?

When I was at school, Monsieur Kirkor came to our school with two of his classes for the gymnastics show. I met him by this reason. I was in Beyoğlu from the tenth until the July 15 for a change of air for medical reasons. I met Monsieur Kirkor a few days later. He asked me to go to Belle Vue Gardens with him. There, we talked about the gymnastics show at the school. We did not talk about anything else. 8 or 10 days later (I cannot remember the date exactly) when we went to Belle Vue

Gardens again, I saw two other people sitting with Monsieur Kirkor. They invited me. These two men, whom I do not know, were introduced to me as Baronak and Kegam. We were classmates with Baronak at Van American School; I could not recognize him since I had not seen him for a long time. Here we talked about the daily events. Kegam did not say anything new about Bakırköy. Baronak talked about Üsküdar, Kumkapı, and told that cook Melkon, as far as I remember, was sent away. They talked about preferring girls in gathering information because the single Armenians could not act freely enough in Istanbul. We talked about these for half an hour and then left. We decided to meet with Kirkor the following Saturday. On Saturday we two met and talked. We met on Saturday and talked. He talked about the injustice and the pressure our nation was facing with.

What is Baronak's family name?

It is Hosebian.

What is Kegam's family name?

I do not know.

Where is this Kegam from?

He must be from Istanbul.

Did you learn Kegam's, who was introduced to you, occupation?

Yes I did. I used to meet him in the bazaar. He told me he sold watches. This meeting is also coincidental.

How many times have you met Baronak and Kegam? How long did these meetings continued?

I came across Kegam only once after our first meeting. I met Baronak a couple of times on the street around Beyoğlu. Baronak lives near Beyoğlu.

Your coming across with them, when did it come to an end? How long after you first met? For how long did not you see each other?

These meetings happened 20-25 days after our first meeting. I have not seen him since the beginning of last September.

Were not you curious about your friend being in Istanbul or not, and why you did not see each other?

I accepted him as a classmate, not as an old friend. I did not think of asking. I was dealing with my military service. I did not have time to ask.

What about the military service?

I was born in 1896 so I had to do my military service. I went to the chief of the Fatih Recruiting Office upon someone's recommendation. I took my ID. They said, "You may go, we will call you when necessary." They did not call me until the day I was detained.

Who is Melkon the cook?

I heard of him. I do not know who he is.

Where is he working at?

I do not know.

This man was sent. What do you know about him?

I do not know that either. However, they talked about him there.

Why did they talk about his sending away?

I do not know.

What is the reason of talking to you about a man whom you do not know? Were these people out of their minds?

No, they were not. They told this in order to inform me about the daily events.

You said, "He talked about Bakırköy." What does this mean?

Kegam used to live in Bakırköy. He said, "There is nothing special on our side, in Bakırköy."

This special incident, what could it be?

Nothing like fire or flood happened in Bakırköy.

Why would Kegam Effendi inform you about flood or fire? Is there anybody interested in these events among you?

He talked about it in general.

Did any of you talk about a flood or a fire incident where he lived?

No.

Then what is the reason of Kegam Effendi telling this?

He did not talk about these. But as far as I gathered, he meant there is nothing in Bakırköy.

If Kegam says, "There is nothing in Bakırköy"; after mentioning about the sending of Melkon the cook, what would this mean?

The sending of the Melkon the cook is an incident happened in Kumkapı. "There is nothing in Bakırköy," means, "There is nothing extraordinary in daily life."

Did Baronak and Kegam seem to change the subject of their conversation after you were introduced? Or did they keep on talking just like they had been? What did you understand?

I saw them. They called when they saw me. So I sat with them. I do not know what they were talking about earlier.

Above you said, "Monsieur Kirkor introduced me to them."

Kirkor was also with them. Only Kirkor knew me. Kirkor called and introduced me.

You are saying, "Since the single Armenians were sent away from Istanbul, they preferred the girls to gather the news." What does this mean?

After I sat with them, they talked about this and that. The subject came to the issue of sending single Armenians' away from Istanbul. Right then, Kegam and Baronak talked between them, "The singles should not come to Belvü. Let the girls come instead if necessary. Let the girls bring the news."

Baronak gave you an appointment for the following Saturday and met you alone. He offered you to cooperate in making the government trust the Armenians again, after the injustice the Armenians faced. It is said that you accepted it despite the little power you have. How were you going to cooperate?

This person was not Baronak; he was Kirkor. He did not tell me what to do, or how I could be of help in order to achieve this goal. Our meeting was short anyway.

What could this person, who proposed cooperation, do? You accepted cooperating with him even before understanding the reality behind it?

I accepted to cooperate. I accepted their conditions unconditionally. I was going to accept or turn down the offer depending on the offer they were going make in the future. However, I was ready to work for this aim.

What was the petition about that you wrote in French?

It was a general request that I did not know to whom it was addressed. They just asked me typewrite it. So I did.

In which language was it written?

In French.

Who brought it to you?

Kirkor brought it.

What did he say?

He said, "Typewrite this as it is!"

You say in "general language," is this "general" mean Armenian language?

Yes.

Was there a signature under the writing?

No.

How many did you write?

Just one.

Considering the things written there, did it address an individual or to the public?

Public was addressing to the public. It was not private.

Which nation do you think this public is?

I could not understand from the way it addressed.

Try to think carefully. Cannot you remember what was in it?

No sir.

Although you knew Monsieur Kirkor much or less, when he came asking you to write something on behalf of the public for the public, did not this raise any curiosity?

No. Petition is not something special. He wants to understand who he is and what he is responsible of.

Is Kirkor a member of parliament?

No. He was a physical education teacher.

Did he have any religious authority at the Patriarchate?

I do not know. He was not was not a cleric. However, I do not know if he has any connection with the patriarchate.

Then, did not his authority to have you write a petition for the people surprise you?

I do not know if this letter was written by him, or by a member of the parliament, or by the patriarchate, I did not ask.

How many lines did this petition have?

Approximately fifteen or twenty lines.

Can you write the contents of the petition, as much as you remember, in French or in Turkish?

As far as I can remember the contents of the petition were as follows: Help was asked to ease the trouble our nation encountered and to settle the disputes with the government. It was clear that the addressee was not in friendly terms with the Ottoman Government. In other words, the attempt to be performed before the Ottoman Government was more of a request rather than a negotiation.

Can it be concluded that this was going to be submitted to a foreign government?

It is possible that it was addressed to some people or to some party. However, there was a possibility of being addressed to a foreign government, since it was in French.

Where did you get this petition from Kirkor?

We met in the Taksim Gardens. He gave it to me there.

Where did you give it back to him?

Again in the Taksim Gardens.

As you said above that he was single. He may well be subjected to relocation. The girls will come and inform someone to stop his relocation. Whom the girls were going inform?

I do not know whom they were going to inform since I do not know how they function. They knew it.

Are you married?

I am wedded.

Who are you wedded to?

I am wedded to Soghnader Sahakian who lives at number 88 on the Çakal Street, Feridiye, Beyoğlu.

Did you have a wedding ceremony?

No sir. I actually am wedded yet. In fact, I am engaged.

In other words you are still single?

Yes, I can be considered semi-single.

You are from the provinces and single. Did not you, just like the others, pick up a girl who would bring you the news?

Receiving and conveying the news was not my duty. I was there by chance.

Do you know Sevaresh Misakian?

I know him as a novice man of letters. I read a few of his works. I do not know him in person.

Is he a member of any party?

I do not know.

Did not you think of it?

No, I did not.

Sevaresh Misakian wanted to meet you. He says what party are you a member of. What will you say?

It is a lie and libeling.

Why should he lie and libel you?

I do not know.

Why did they detain you at first and then let you go? Then detain you once again later?

I met a person named Haroutioun after my transfer from Beyoğlu. Around September 20, he asked me keep his black bag in my room for a few days. According to what he said, he was going to change his room. He was going to stay over at his friend for a few days as he could not rent a new room.

He asked me to keep his bag in my room for a few days since there was a chance for him to rent a room close to us. Two days later I was detained because I quarreled with a civilian police officer on the tram. They researched my room. They told me to pack everything and go the police station. Then I told my landlord, "This bag is not mine, if someone comes here and shows you the key please hand him the bag." I was not home when he brought the bag. He did not give it to the landlord. He said that there were some underwear and clothes in the bag. When he was caught he accepted that I was totally innocent in this matter. They released me upon this.

Sign your testimony, for now.

Yes, sir.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Samuel Tarpenian, taken again. (July 9, 1916)

How long have you known Haroutioun?

Since the beginning of September, last year.

What does he do? Where does he live?

I do not know. We have never been that close.

How did you meet Haroutioun?

One day, when I was going from Taksim towards Şişli he introduced himself. I do not know from where he knows me. He invited me to have beer in Bomonti. This is how I got to know him.

For how many months have you known him?

I met him last September. He left here 10 or 15 days later.

Where did he go?

He said he went to Bulgaria. He came to see me the morning he was leaving. He left the bag, which was on me, and took his parcel.

What happened to the bag?

They detained me because I quarreled with an official on the tram. They searched my room because of this and brought my belongings to the police station. I told the house owner that the bag was not mine and to give the bag to whoever should bring the keys. The bag was left with the housekeeper.

What is the house owner's name? Where is she from?

She is at number 7, on the Altunbakkal Street, Tarlabası. I do not remember her name. She was a Romaic. The political branch should now her name.

What happened to the bag?

Yes, they have taken the bag later. They brought it to the Tarlabası Police Station. I heard some banned arms were found in it.

Was not there anything else in it; such as paper, pen, or a book?

I do not know.

What kind of a bag was this?

It was as big as a suitcase; it was black but not very heavy. I have never looked in it. Haroutioun had given it to the house owner. So the lady left

it behind the door. I took the bag to the room when I came home that night.

When was Haroutioun going to take the bag back from you?

His term as a tenant was over. He left the bag for a few days. He was going to take it to his new room.

How was he going to rent a new room as he was going to Bulgaria?

He did not tell he was going until the day he was leaving.

Did not you want to give the bag back to him?

I wanted to but he said he was going to take it later. He also added that he was going to send someone with a key, and that we should give the bag to this person. I said, "fine."

Did not Haroutioun have anything else besides this bag?

He did not say whether he had any other belongings. I have never been to his house. In fact, I did not like him. He did not leave anything but this bag and a big parcel.

Why can you hide someone else's belongings if you do not like him?

There is nothing wrong in doing a small favor. He asked me to keep the bag for him, so I did.

Is Haroutioun a member of any party?

I do not know. I do not think he is. He was an ordinary man. He talked nonsense whenever we met.

What is Haroutioun's occupation?

I do not know.

What is his family name?



I do not know.

Who introduced him to you?

Himself. He said he had known me before. Saying we were from the same hometown and introduced himself.

Sign your testimony for now.

Certainly.	Clerk
(Signed)	(Signed)

-----  -----  -----

**The testimony of suspect Ignatius Andonian, taken again.
(July 9, 1916)**

Where are you from?

From Koçhisar District, Sivas.

How long have you been in Istanbul?

It has been six years now.

Were you always at your hometown until the last six years?

Yes.

What was your occupation back at your hometown?

First I was a shepherd, and a laborer. Then I dealt with carpentry.

Can you read?

A little.

Where did you go to school?

At the village school.

Do you know any other languages besides Armenian?

I can read Turkish a little, but not any other language.

Were there any party established in Koçhisar after the declaration of the Constitutional Monarchy?

No. Not in Koçhisar.

Did you learn the parties when you came to Istanbul?

I got busy with my work when I came to Istanbul. I have only heard of the parties.

Which parties have you heard of?

Troschak and Hntchagian.

There is also Daschnakzoutioun, have not you heard of it?

Troschak and Daschnak, they are the same.

What does Troschak and Daschnakzoutioun mean in Armenian?

I do not know because I am not educated well enough.

Have not you joined these parties?

No. I have not.

Tell us how and where did you come from the village, six years ago?

I directly came here from the village. I worked as carpenter at a cooperative in Galata for five years.

Where was your home?

Near the English School in Kaledibi. My father was a doorkeeper at the English School.

Is your father still alive?

My father's name is Kirkor. He is still alive, and unemployed.

What did you do afterwards?

I quit. And started to work as a doorkeeper at the Andoria Arcade.

Do you know Nikola Godov, draper, in Galata?

Yes.

How did you meet him?

He frequently came to pub next to the cooperative. I met him there. Nazek, a teacher at the Feriköy Armenian School²¹, introduced us. Mademoiselle Nazek came to the pub one day and asked Godov to come out. I also went out and asked what was happening. Godov said, "Mademoiselle wants to go to Bulgaria, she is an Armenian". It was two moths after the Bulgarian war. It has been approximately mean five months. When I asked who she was he said, "She is plumber Artin's fiancée from Perşembe Bazaar. I knew the plumber Artin. He owed me 100 kurushes. I did not give him my own money personally. It was Nishan Manokian's, my fellow townsman, money.

I gave the 100 kurushes Artin owed to Nishan Manokian since he was going to America. This is how Artin owed me this money. I told Nikola Godov, "Help the lady and send her to Bulgaria." He replied, "It is not possible now, they do not allow the Armenian girls go." Then we split. I have not seen him ever since.

I used to go to Bugika's pub on the Hezaran Street frequently. Nikola Godov was there together with the Bulgarian kavass, Stemo, all the time. When we were drinking and talking about life being expensive, he

²¹ Under the auspices of the Istanbul Armenian Patriarchate a school was decided to be established in the gardens of the Feriköy Church, on the lot donated by Xenop Effendi Merametchian. A wooden school was built upon the approval of Sultan Beyazid II, by its first founder Vahan Hüdaverdi. The school, a waqf of the Surp Vartanans Armenian Church, started giving primary school education as of December 3, 1912. The school was burned down as a result of a fire in the Republican Era. The school was reconstructed with the donations of Kevork-Sirvant Karamanukian, a flight was added and the number of classrooms were increased. The school started its education facilities as of November 4, 1952 as a secondary school following the approval of the Ministry of Education dated August 29, 1952. Upon the acceptance of eight years' primary education in Türkiye, the school adopting the new education reform of 1998-1999 continues to offer standard private education for the minority.

asked me, "I have about five *kıyyes*²² of coffee. Would you sell it for me?" and brought the coffee. I sold it. I sold it to a coffee store on the right side Kalyoncukulluğu Street. It was 50-60 kurushes. I took the money to him. This is how I got to know Stemo.

Next day I saw Nikola at the same pub. He said Mademoiselle Nazek came to him and told him that Nikola Dimitrov, one of our acquaintances, was detained on his way to Bulgaria; that he left his bag with Vladimir; and that he was asking him to go to the Bulgarian kavass to take his bag. I left the pub and went to my apartment. Mademoiselle invited me. I asked, "Where?" She said, "There are two Mademoiselles. You will talk to them." One of the Mademoiselles was Mari and the other was Siranoush. I heard these names from them. Mari was saying that she was Nikola Dimitrov's sister. Siranoush said, "I am his fiancée." We went to house at the end of the İcadiye Street in Pangaltı together. I talked with these girls there. These ladies told me that Dimitrov had forty-five liras, some clothes, and a photograph in his bag.

There was someone called Dikran, a small built person, in the same house. He was claiming that he was an Iranian subject. His fiancée was from the same school with these girls. Dikran also asked me to take this bag back. I left there and went to the pub. Nikola Godov and the Bulgarian kavass were there. I told them about the bag. They said they knew Vladimir and they would get the bag. Nikola and the kavass had already told about the bag to Vladimir separately. Vladimir told them, "A few people came to me about the bag. I do not know to whom should I give the bag. The real owner of the bag should send a message to me about whom I shall give bag."

Then, I went to see Mademoiselle Mari and Siranoush. I told them about the issue. They said, "Go find Vladimir and tell him that we followed him until the passengers' lounge. Vladimir met us coincidently and said, 'I have just sent your man, and soon I will send you two,' and patted us. Thus, Vladimir will remember us and know that we are the real owners of the bag. Tell him to give the bag to the Bulgarian kavass, and we will get it from him." I went to see Vladimir, together with the kavass, and told whatever the ladies had told me. Vladimir said, "I will bring the bag at eleven o'clock tomorrow and give it to kavass at the Bulgarian Embassy."

The other day at eleven o'clock, I sat a coffeehouse across the Bulgarian Embassy. Vladimir came. He did not have the bag. I first did not recognize him. But he did. He called me out. At that moment the kavass came. He said, "I will see to your issue at 11:00 o'clock tonight, and patted my back. Then, leaving them there I went home. The civilian

²² Kıyye: Okka, weight equivalent to 1283 grams.

police officers had been following me. They came to my house that night and detained me.

Sign your testimony for the time being.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✎ ----- ✎ -----

The testimony of suspect Kirkor Karabet Kendirdjian, taken again. (July 9, 1916)

Where are you from?

I am from Van.

Are you from the central town?

Yes. From the Solakoğlu District.

How long have you been in Istanbul?

For five years.

What were you doing in Van?

I had a coffeehouse.

Why did you come here?

To work.

Where were you working?

I ran a coffeehouse in the Kapalıçarşı. Then, in Kumkapı, and at the Matyo Inn, in Tarakçılar. I worked as a porter at Azadamard for a while, and later, I ran a coffeehouse in Yenikapı again. I was in Beyoğlu one day when they asked my documents. As I did not have my documents they sent me to do my military service. I fell sick at the army and came here. I went home after getting discharged from the hospital. A few days later they detained me at home.

Where were you doing your military service?

First, I was a laborer at the 2nd Labor Battalion in Çanakkale. Then they transferred me to the 3rd Compound Column in Karacabey. I got sick there and came here.

Have you ever signed up for any party?

No sir.

Which parties did not you sign up for?

I do not understand what a party is.

Did you see Sevaresh Misakian while you were working at the printing house?

No.

Who is your brother-in-law?

Sehak Kirkorian, an Iranian youngster.

What does he do?

He used to make and sell furniture. He also sold newspaper. He used to buy *Azadamard*, I saw him going there.

Who is Moses Mgrdich?

He is said to be someone my brother-in-law knows. He sells lemons. I saw him a couple of times when I was sick at home. My brother-in-law wants to make him his brother-in-law.

Do you know Haroutioun?

No.

Do you know Kirkor Merdjanov?

No.

What is Sehak's father's name?

It is Kirkor.

Do you know Baronak Hosebian from Van?

No.

Have not you ever seen him?

No. I have not.

Do you know Palasanian?

There was a coffeehouse owner with this name. He used to run a coffeehouse at the *Azadamard* Printing House. I know him. He was there when I went to do my military service. I do not know what happened to him now.

How long did Monsieur Mgrdich stay in your house?

I do not know. However, according to what he says, he has been living with my brother-in-law for eight or ten months. He was at home when I came here.

What did he deal with during this eight or ten months there?

He sold lemons and oranges.

Did he share the expenses at home?

It is natural for him to share the expenses since his fiancée is with him.

Who witnessed their engagement?

I do not know: I was only told that they were engaged.



What is the name of the girl he is going to marry?

Nektar.

Sign your testimony for now.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Hatchoian's son suspect Ohannes, taken again. (July 9, 1916)

Where are you from?

From Zara, Sivas. I came here when I was young.

Did you go to school?

No.

What is your job?

I was a harness maker. I worked in Saraçhane for 20 years. Following this I worked with Dumas brothers in Beyoğlu.

Did you join any party after the declaration of the Constitutional Monarchy?

No, I do not like signing up for the parties.

Why not?

I like doing my own business. My economical situation and occupation is not appropriate for joining such parties.

From where do you know Kirkor Merdjanov?

I do not know Kirkor Merdjanov.

Whom do you know?

I know Michael Abrahamov.

From where do you know him?

From the customs. I used to export goods. He also exported goods there. I saw him there a couple of times.

For how long have you known him?

I have known him for the last one-and-a-half or two years.

At the police headquarters you said, "I have known him for three years".

It did not say that; I said, "For the last one-and-a-half or two years."

Where is he now?

The political branch sent him to Bulgaria. Six months ago I was detained together with him. I was released 25 days later. Michael Abrahamov was under detention for about two months. He was sent to Bulgaria because he was a Bulgarian subject.

Which party is he a member of?

I do not know.

Did not he tell you?

No. I used to call him "Bulgarian."

Which language did you speak together? Did he know Armenian?

We spoke in Turkish. I do not know if he knows Armenian. I thought he was Bulgarian.

Why did you come to Istanbul?

To earn money.

What work did you plan to do?

Whatever I had the chance to do. First I sold socks and handkerchiefs. Then, lemons, oranges, and eggs.

How much did you make in cleaning the church?

I used to make three liras.

If you were earning so much why did you quit and came here?

I got tired of it.

Had the war started when you left Egypt?

No.

Had the war started when you came here?

It started three or four months later.

Are you married?

I am engaged. I am engaged to Kerdirian Kirkor's sister's daughter.

Sign your testimony.

Sure.

(Signed)

----- 80 ---- 82 -----

The testimony of cook Melkon, doing his military service, living with his family at number 99, Hisardibi, Kumkapı. (July 10, 1916)

Your name and identity!

My name is Malkon. My father's name is Agop. My family name is Agopian. I was born in Van. I came to Istanbul when I was nine. My father died in Van. My mother came to Istanbul fifteen years later. She died 10 years ago. I have been living in Istanbul for forty years. I worked as apprentice to cooks in houses. I have been working as a cook at the shop, number 28, for twenty-five years, on the corner next to Kumkapı Patriarchate. When mobilization was announced I joined the military and I was sent to Hadımköy. I am still there. My family is at number 99, Hisardibi, Kumkapı. I am 51 years old.

Which party are you a member of? In other words, are you a Daschnak or an Hntchaq? Please explain.

I am not a member of any party. Two years after the declaration of Constitutional Monarchy a club called Aspirez opened up in Kumkapı close to my house. I went to this club for 2 years. I was a member. Then having realized that my job was not appropriate for this membership, I quit. I repeat I am not a member of any party.

We know you are a Daschnak. Therefore tell the truth, do not hide it.

I repeat it again; I am not a member of any party. However, in the elections, I toured around Kumkapi with the members of the club in order to direct the votes. They think I am a Daschnak just because of this.

The club which you said that you attended, was it affiliated to the Daschnakzoutiouns?

Although it is not dependent to the Daschnakzoutioun, great many Daschnaks go there. Other times they address the members.

Whom do you know from the Daschnaks?

Someone named Hajak – a tall man, who frequently goes to the club and gives conferences – Vartkes Effendi and many others. However, I do not know their names.

Whom do you know with the name Samuel?

I do not know anybody named Samuel. I know an old man named Shaherikian, he used to give conferences at the club.

Who are the executive board members of the club you attend? What are their names?

At my time, the members of the executive board were; the Patriarch janitor Kirkor Suerian, Lawyer Bogos Tanilian, carpet dealer Agop, and the teacher Kigork Housrev.

How was this club managed? How many members were there?

The coffeehouse in the club was rented, and each member had to give one kurush per month. Those who wanted to learn playing an instrument had to give an extra fee for that. Sometimes there were plays performed for the club's benefit. There were about 60 members.

You said that you were doing your military service during the mobilization. When did you start doing your military service?

I started doing my military service in May 1915. I was born in 1871.

There are two clubs named Aperez in Kumkapi. Which one did you attend?

To the one in Hisardibi. The one opened first.

Sign your testimony for the time being.

It is correct. I shall sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

**The testimony of Kirkor's son suspect Sehak, taken again.
(July 12, 1916)**

Where are you from?

I am from the Merham Village near Salmas, Iran.

How long have you been in Istanbul?

Three years.

What was your job back at home?

I was a blacksmith.

Why did you come here?

To go to America. I was going to get money from America to spend on my trip to America. I was compelled to stay.

What is your relation with Kirkor Karabet Kendirdjian?

He is my brother-in-law.

Where is he from?

He is from Van.

Where did you get married?

In my hometown.

Was Kirkor Kendirdjian in Iran, when you married to his sister?

They came to Iran 18 years ago during the turmoil. I got married then.

Do you Moses Mgrdichian?

Yes.

How did you get know him?

At shopping. I have a sister in law. She was going to marry Moses. They got engaged.

Where is Moses from?

Bulgaria.

Does he speak Bulgarian?

I do not know.

Does he speak Armenian?

Yes.

What other languages does he speak?

I do not know.

What is your wives name?

Kalipseh .

What your sister in law's name?

Nektar.



Is your mother-in-law alive?

No.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**The testimony of suspect Doctor Emirze Ketendjian Effendi,
taken again. (July 12, 1916)**

Tell us about your background.

I was born in Urfa. I took my primary school education there until I was 14. In 1898 I went to Antep American School. I attended there for five years. Then I went Beirut American School. I attended that school for another five years. When I was a senior student at the Faculty of Medicine there, I quit school and came to Istanbul at the beginning of 1909. I studied at the Ottoman Darü'l-fünûn²³ Faculty of Medicine. I received my diploma on April 20, 1911. Two months later, I was appointed as a doctor to Harran Municipality, Urfa. I served there for a year. I came back to Istanbul in the beginning of 1912. I got married here. I lived in my family's house on the Fırın Street, Boyacıköy. During the Balkan War, I was appointed to Üsküdar Nuhkuyusu Cholera Hospital by the Istanbul Municipality. Then I went to Balıkesir to work as a practitioner. I was appointed to the Mobile Gendarme Battalion, found in Balıkesir, before the declaration of the mobilization, and went to Çanakkale together with the battalion. Two months later the battalion

²³ Higher education institution offering university degrees. It was renamed Istanbul University by a law issued on August 1, 1933.

was abrogated and I came back to Istanbul. Selimiye Party, of which I am a member, called me and I was prepared to go to Edirne. In the meanwhile, I was detained by the police in the beginning of last April and banished to Çankırı. I stayed there for five months. Then I was released in accordance with the order number 29, issued by the Ministry of Internal Affairs, on August 4, 1915. I went to Kastamonu. As I was serving as a doctor there, I was called to do my military service. From there, I was taken to Çankırı, Ankara, Eskişehir, and Istanbul. I was detained upon the orders of the Ministry of Defense, as I was in the Haydarpaşa Commission for the Poor and Wounded and brought to the Police Headquarters custodial prison.

Why were you banished?

I do not know why. One day they called me from home and sent me to Çankırı without any questioning at all. Then one day, they called me and released me, again without a question or a word.

Are you a member of any organization?

No, I am not.

Which parties are you not a member of?

I think there were the Hntchagian, Daschnakzoutioun, and the Constitutional Democrat that was established recently. I am not a member of any of these; moreover, I do not know if there are any other parties other than those.

Did you use to go to the Daschnaksaghan headquarters?

No.

Do you know people from the Azadamard printing house? If so, who are they?

Yes, there are. One of them is Hayk Teryakian and the other is Roupen Zartarian.

Do you know Sevaresh Misakian?

No.

Sign your testimony.

Certainly.

(Signed: Doctor Emirza Ketendjian)

Clerk

(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Moses's son Samo, taken again. (July 12, 1916)

How long have you been in Istanbul?

It has been four years.

What was your job back at home?

I was a stonemason.

What do you do here?

I used to sell Turkish newspapers that came out in the morning. Then I sold regular papers traveling around. I still do the same job.

A weapon was found on you, whose gun is it?

It is Garbis Vartazian's. His sister gave me something to keep in a package. I did not know what was in it. I kept it for two days. The third day, Garbis got back from where he was banished. They said, "We have papers to sell," and called me to their home. He bargained. I paid him a certain amount as deposit. As I was leaving the house, Garbis called at her sister and asked, "Where is my gun?" She said, "I gave it to Samuel." When I heard this I asked her, "The package you gave me had a gun?", she said, "Yes." Upon this, I told them I was afraid, and that I was going to hand the gun over to the authorities. They caught me before I surrendered the arm.

What were these arms?

A big one and a small one. Two guns. I do not know what make are they.

Why did not you surrender these guns to the authorities?

I did not have time. However, I surrendered one, the big one, after having caught.

Although you said to the police that these guns belonged to Karakin Kilindjian, here, you are saying that the guns belong to Garbis Vartazian. Is not that a contradiction?

No, they do not belong to Karakin Kilindjian.

How do you know Karakin Kilindjian?


He has a bookstore. I sell papers. Naturally I met him due to business.

Is Garbis married?

No, he just has a sister. He lives across the Armenian Church in Gedikpaşa. Her name is Yagisapet.

Sign your testimony.

Certainly.	Clerk.
(Signed: Samo Musa)	(Signed)

-----  -----  -----

**The testimony of suspect Mihran Idaredjian, taken again.
(July 13, 1916)**

Where are you from?

I am from Istanbul.

Which school did you attend?

The Armenian School in Galata. I have not started working yet. They detained me for being the “organizer” of the former Armenian actions. The second time, in the Babıâli incident²⁴, they detained me for “being a member of the organization.” However, I had just joined the organization. I did not do any thing. They detained me because I was a “Daschnaksaghan.” They took me from home. One of my friends, Ardashes, was a student in the School of Arts. They took both of us took to the police station. They took us to the Criminal Court. Sentenced us to death. The date the Ministry of Foreign Affairs bombed was March 1897²⁵. I was in prison for 11 years until the declaration of the Constitutional Monarchy. I used to live in Leylak Street, Beyoğlu,

²⁴ It was realized by the Hntchagians on September 18, 1895. The Armenians sent a note to the ambassadors of the six foreign states and said, “The Armenians will set up a silent demonstration for the implementation of the reformation decisions; and if the government sends troops, gendarmeries, or a police force to curb the demonstrations, it will be the only responsible body for the violent actions to occur.” On September 18, 1895, some 3.000-4.000 Armenians gathered around the Patriarchate Church in Kumkapı, and started to walk towards Babıali shouting, “Armenians want either death or freedom!” They started to shoot around as they were walking. When they reached Babıali their numbers reached to 5.000. Their attack on Babıali was curbed. Their attempts in provoking the Muslim community was not successful. Most of the Armenian demonstrators took refuge in the churches in Beyoğlu, Galata, Kumkapı, and were not letting the innocent people in those churches out. When the public order was secured they have all returned their homes freely. Esat URAS, *Tarihçe Ermeniler ve Ermeni Meselesi* [History of the Armenians and the Armenian Issue]. İstanbul: 1987, pp. 478-491.

²⁵

Taksim. I had to quit school then. I did not work anywhere else. Eight of us were condemned. Karabet Ardashis, Bogos Armanak, Serkis, and Mertad were also with us. Mertad died. There was also someone named Abraham. I was released after the declaration of the Constitutional Monarchy. I was sick and received treatment for about a year. Even though I wanted to work I could not. I worked as a clerk at *Azadamard*. I worked there until the day it was closed.

You told the police that you were caught for “The second bank incident.”

The “Babîâli” and “the bank incident” happened on the same day.

Who is your sibling?

They sent him to the provinces recently. He used to be a teacher in Kadıköy and Kumkapı. He was sick. He was not in the organization. One of his eyes was blind and the other had a blurred vision. I do not know why he was sent to the provinces.

Have not you worked with the organization after your release following the declaration of the Constitutional Monarchy?

I was sick. I wanted to receive treatment. I had enough by staying in prison for 11 years, so why should I get in such things again.

After the declaration of the Constitutional Monarchy the organization was functioning overtly. Why did not you work?

I have never worked.

Do you know Sevaresh Misakian?

He was a writer in *Azadamard* four or five years ago. That is how I know him.

Is he from the organization?

I do not know.

Do you know Kirkor Merdjanov?

I just know his name.

Sign your testimony.

Yes, sir.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of suspect Ashod, taken again. (July 13, 1916)

Where were you born?

I was born in Tahrán. I came to Istanbul when I was seven. I attended Berberian School in Üsküdar and quit in my last year. Then I studied at home by myself. I was at home for a year. Halladjian Bedros Effendi had just come from Europe. Even though I stayed with him for 11 months it was just to please my grandfather. I could not stand it. I had a tendency towards acting. I joined the Manukian Troupe. I had a skin disease. I suffered for five years. My grandfather was a wealthy man. He was taking care of us. Then I acted in Chayrast Effendi's Troupe. I had a skin disease. Then, when I was with Fehim Effendi, the Constitutional Monarchy was declared. I worked in an Armenian Troupe. We could not make it. I could not be here always because of my illness. I could not stay with them either; there were immorality.

Are you a member of any party?

No, I did not deal with anything else since I was interested in acting.



It is said that Daschnaksaghan Yetovk Şahin stabbed you in Büyükdere. Why?

I had to be stabbed in the play. His knife was fake. He did not mean it. It was an accident. It was very dangerous. I did not sue him because it was only an accident.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimonies of Karabet Tchukurian's son suspect Ohannes, taken again. (July 13, 1916)

Where were you born?

I was born in Gümüşhane. I went to Trabzon when I was 15 or 16. I attended school for 2-3 years there. I worked as a tailor for a few years there. I went to Marseille when I was 21 or 22. I stayed there for two or two-and-a-half years. I worked as a tailor. Then I went to Canada. I stayed in Canada for about two years. I got sick and stayed in

Dorchester, and Brooklyn cities in America for four-and-a-half or five years. Then I came to Istanbul via Liverpool – Paris – Marseille four years ago. Two months later I rented the house where I am living now. I have been a tailor since then.

Do you know Samuel Tarpenian?



Yes. His fiancée and her mother are friends with my maternal aunt. I visit my aunt occasionally. A few months ago Samuel was imprisoned. His fiancée asked my aunt to ask her husband to be the guarantor for Samuel. So he did. They came again looking for Samuel after he was released. They took my aunt's husband and went to look for Samuel. Samuel had changed his place without telling us. They gave a few days permission to my uncle. I got involved in Samuel business then; he could not have been found. His fiancée and mother-in-law came to us. We asked about him and they said he was sick. I still worked as hard as I can to find Samuel. I started to wonder, as Samuel did not show up. I was asking myself, "Does not he want to show up? Is my uncle going to be held responsible for this?"

One day, one of the political branch officers visited my uncle and said, "How come you bail this man? He is a foul person. Some banned arms were found on him!" This made my uncle worry. I started to pressurize Samuel's fiancée asking where he was. I sent my maternal aunt to Samuel's fiancée's house. She was going to force her and ask Samuel to come out. 5 or 6 days past. Samuel's fiancée brought his clothes to the store for ironing and said, "Prepare these for tomorrow. Samuel will wear these tomorrow and go to the Department of Political Affairs." Samuel did not come on that day. He sent another girl to pick his suits up. I do not know her name. Although I asked her where Samuel was, she did not say a word. So, I followed the girl to learn where Samuel was. I saw her entering a house on the Ziba Street. That night I told my aunt's husband. He informed the authorities but they could not find him there. He told the matter to the doorkeeper of our inn. I had asked him to help us. He even gave the same address on the Ziba Street to the authorities. The next day Samuel came to the store with his fiancée. I asked him what took him so long.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Karabet Tchukurian's testimony, taken again. (July 13, 1916)



Complete your testimony.

He said he was sick and went to the Department of Political Affairs together with my uncle. My uncle came back in no time. A few hours later Samuel came back. We asked what they wanted. Samuel said, "Reşat Bey called to ask if I had given money to anybody to get out of prison during my detention last week." As I had been kept away from my work for a while I told my household not to get in touch with them. Most of the Robert College students are my customers. I believe that Samuel came to my shop several times together with the Robert College students.

Sign your testimony for now.

Sure.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony Karakin Kilidjian, taken again. (July 13, 1916)

Where were you born?

I was born in Divriği. I came to Istanbul at the age of 8 or 9. I worked as a tailor.

Have not you ever attended school?

I attend a primary school in Divriği.

Do you know somebody named Samo in Gedikpaşa?

He lives at the Kocaman Inn. I know him. He comes to my paternal uncle's shop and buys paper and etc. This is how I know him.

You gave him two guns to hide?

These two guns belong to my maternal aunt's son, Garbis Vartazian, who lives in restaurant owner Dikran's house across the church in Gedikpaşa. He came to prison one night. He said he left the guns to Elizabeth Samo. When the guns were found Garbis was banished. As he came here secretly he asked me to say "Those guns are mine." I

could not say “no” because I liked him so much. I said, “These are mine.” In fact, they are not mine. This is all about it.

Which party are you a member of?

I am not a member of any party.

Which organization members do you know?

Karakin, Samuel from Van, Armanak at the Rüştü Paşa Inn. However, I do not know if they are members or not. They were banished. They are my friends. I know them personally. I do not know if they are from the organization.



It is said that you claimed they were Daschnaks.

No.

Sign your testimony.

Certainly.

(Signed)

-----  -----  -----

REPORT

Samuel Tarpenian, who is under detention at the Martial Court denounced that Agop's son Melkon – the cook, living at number 99 in Hisardibi, Kumkapı; working at the Hadımköy switchboard – is a member of the Daschnak organization, and that he was in contact with the temporary board that was established after the beginning of the detentions last year. In his testimony the mentioned person, who was invited to the Office of the Provost Martial, claimed that he frequently attended the Aspirez club that was established in Hisardibi, Kumkapı, and ran by the Daschnaksaghans; that the people thought he was a Daschnak as he had toured around with the authorities of the club; that in fact he was not a member of the organization. As this person indirectly admitted that he was a Daschnak and one of the authorities of the Aspirez club –run by the Daschnaksaghans and functioning as a branch of the organization – that he worked together with them at the elections; that, he was one of the members of the organization who abstained from giving his vote in accordance with the proportional representation along with the other authorities in the organization. It is hereby requested from the General Directorate of National Police Organization that the mentioned persona, whose testimony and summary are attached, be sent to the Office of the Provost Marshall for his due trial at the Martial Court along with Sevaresh Misakian and friends who were sent to the Martial Court upon the report number 257, dated June 24, 1916.

July 14/15, 1916

Department of Political Affairs

Director

(Signed)

To be submitted to the Office of Provost Marshall
July 14/15, 1916

General Director of National Police Organization
(Signed)

Approved
15/5/1916

The document shall be submitted to the Department of Judicial Courts immediately under protection by the Custodians Office.

15/5/1916

The mentioned person has been detained. Papers are hereby presented.
July 15, 1016.

Custodian
First Lieutenant
(Signed)

The document is hereby submitted to the Martial Court for necessary
procedures for the attachment to the above mentioned documents. July
15/16,1916.

Provost Marshall
Signed
Received
July 18, 1916

To the Office of Attorney General
18/5/1916
(Sealed)

Attorney General
639

-----  -----  -----

Testimony of the suspect Sevaresh Misakian, taken again. (July 15, 1916)

Tells us about the organization and the function of the organization.

They felt the need for establishing an association after the detentions. They acted on these premises:

First, to take care of the families of those who were banished. Second, not to give way to the undesirable consequences. Third, to take the 450 liras – belonging to the *Azadamard* newspaper executive board – that was seized when the administrative office was searched. By issuing regulations, to curb the eye-catching activities of our friends, who were not given any duties; and keep them from collecting money. In other words, by taking a stance under the new prevailing circumstances, to take bold action to attract the attention of the Government on one hand by the Members of the Parliament, and by the families of the banished on the other.

As for its second establishment: After the dissolving of the first administration, upon the recommendation of Kirkor, one of the members of the executive board, one of our friends Hrayer Kulian undertook the establishing of a new committee, this committee of three was referred to as the “Dialogue Committee”. The names of the members are Hrayer Kulian, Falak, and Hatchik. Arshavere resigned, I mean I resigned from the committee. All the attempts those were not appropriate to those I started with had to be rejected whatsoever. On the 20th of February they formed a third committee of five. They were: Hratch, Aram, Dik Mgr, and Arshavere, my successor was Vegaresh. The main aim of these last two committees was not to give way to any initiative.

Tells us about the people and their identities whom you mentioned.

I have already told you about the members of the first committee. Hrayer Kulian – of the second committee, 32 years old, middle height – who was recommended by the former committee had registered the names of the members and informed the authorities as he himself had established it. As I had withdrawn from the initiative, I did not ask about the members. I do not know. Hrayer Kulian lives in Tarlabası. He was working with a merchant previously. He is unemployed now. The names of the members of the third committee were established upon his recommendations and the names were registered into the book. I do not know their family names. Hrayer knows them.

Is Hrayer still living there?

I have been under detention for three-months- and-a-half. He must be in Istanbul.

Sign your testimony.

Yes, sir.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- 80 ----- 83 -----

**Testimony of the suspect Sevaresh Misakian, taken again.
(July 16, 1916)**

Who is Kesak?

He is Vartkes.

Was this name "Kesak" given to him because he was a Daschnaksaghan, or by the committee?

I do not know. But, he is known as Kesak for a long time.

On the first page dated April 14, 1916, of the notebook numbered one, it says, "In the presence of Kesak, it has been decided that a responsible committee shall be established. Members: Rozan, Arshavere, Ardavazat." Please make explanations on this paragraph.

Rozan = Kirkor Merdjanov, Arshavere = Sevaresh Misakian, I mean me. Ardavazart is Baronak Hosebian. As far as I heard, it was Mgrdich who started the talks for the establishment of the committee. He is a broker. He came from Üsküdar. I do not know the others but I heard of him from Kirkor Merdjanov. The mediator between the committee and me was Kirkor.

And, below that it says, "Reorganization of the local branches and establishment of a military council responsible to the committee." What is this military council?

Among the members of the military council I only know of Haroutioun. I heard that he is one of the members. While the first committee was indulged in political issues, the second committee, although it is referred to as the military council, they are not army soldiers; they are men who are acquainted with guns, and having enough knowledge of the organization's activities. Local branches are the branches that were established in the districts and are affiliated to the Daschnaksaghan Central Headquarters. As those braches were dissolved due to detentions, it means they are to be reorganized.

It says, "The incidents have been reported t the Daschnakzoutioun organization in the Balkans, and financial aid is requested." Where in the Balkans is this organization?

In Sofia.

How did you correspond with it?

Kirkor Merdjanov knows how the letters were sent.

Do they refer to Kirkor Merdjanov as Michael Abrahamov?

I do not know. I know them as Rozan and Kirkor Merdjanov.

It says, "April 15, the revitalization of the relations with the local branches." Were not there such relations before?

As everything started anew the relations were being established all over again.

It says, "A joint assembly has been established by the coming of the Responsible Committee, Military Council, and the delegates from the branches." What is this?

A member of the political committee and a member of the military council get together and hold talks. They call this a joint assembly. This joint assembly convenes and holds discussions. It seems that they decided to warn the branches and the individuals not to act alone.

What was the aim in establishing this military council?

This military council was newly established, it did not exist earlier. Should there be any killing of the Armenians, they were to lead and conduct the people who would launch a defensive action.



"A notarized statement shall be sent to the neutral ambassadors demanding guarantee for the Armenians, and if those who were banished are not allowed to return..." What does this paragraph say?

This is not the full translation. I will answer later.

Sign your testimony for the time being.

Yes, sir.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**Testimony of the suspect Sevaresh Misakian, taken again.
(July 18, 1916)**

Translate our previous question.

“A declaration is sent to the Ottoman Government, as well as to the neutral ambassadors by the authorized committee established outside the borders of the Ottoman State via the Balkans branch. This declaration foresees the guaranteeing the life of the nation and especially of those who are banished, or else...”

Explain the authorized committee.

I do not have any knowledge about it.

Are not you a Daschnaksaghan?

Yes.

Is not the committee that decided for applying to the committee in the Balkans Daschnaksaghan?

Yes.

Then, is not the committee that the committee here would apply in the Balkans also a Daschnaksaghan?

It can be any other committee. It does not have to be a Daschnaksaghan.

In the previous session you said that there was a Daschnak committee in Sofia, and that Kirkor Merdjanov used to communicate with them. Can that committee be this committee?

Might be. But I do not know if it is.

Do you know any members of the organization in Sofia?

I do not know.

Why do not you?

In such organizations, the names of the members are not used. But a general name as such and such central committee is used.

Is the Daschnakzoutioun organization one of the secret organizations that you do not know the members of?

I do not know. Because the members of those committees are elected secretly.

Does this organization function legally or illegally?

Daschnakzoutioun is legal both in Istanbul and in Sofia.

Then, should not it be overt?

The elections are held secretly. A Daschnaksaghan cannot know the names of the members of the committee there.

The elections are held secretly, but he cannot know the elected is that so?

Even if they are known, they are in another country. It is natural that those who are here do not know.

The Istanbul committee, who is it composed of?

When you are saying “the committee in Istanbul,” are you asking about the present committee?

Tell us the names of the members of the committee of the Daschnakzoutioun organization that is composed of the Daschnaksaghan.

The one I know, I mean the committee that I know as being a member of, people outside do not know. I have told you their names couple of times earlier.

Where does the Istanbul committee affiliated to?

It is independent.

Where are the Daschnakzoutioun branches outside the borders of the Ottoman State?

In Sofia, in Northern America, there is an Armenian-German organization in Germany but they are not Daschnakzoutioun. They were established just before the war, the newspapers wrote about it.

Is there any in France?

I do not know. There is no committee.

In England?

No.

In Russia?

There was once. They were dissolved after an investigation. It was functioning secretly in Russia; they dissolved upon the beginning of investigations.

In Switzerland?

Yes, there is.

This committee, which is referred to as the Swiss bureau in the notebook, where is it located in Switzerland?

In Geneva.

Where are they in the Ottoman State?

In all the cities. Before the war they were in all of the major cities of the Ottoman State. Trabzon, Erzurum, Istanbul, Sivas, Van, Diyarbakır, Muş, Merzifon, and in Harput. There are others in other places. If I were to summarize, after the reformations, as they assumed legality lots of branches affiliated to the Istanbul Headquarters were opened everywhere.

The branches you have mentioned abroad, were they affiliated to Istanbul?

No. They are two different entities.

Since the branches in the Ottoman State were affiliated to Istanbul; where were the foreign branches affiliated?

To Geneva. Daschnakzoutioun organization is not centralist. They are all independent, but they are affiliated to a general headquarters.

Since Istanbul is the general headquarters of all the branches in the Ottoman State, how are the board elections held?

There is an internal charter for the election of the board. It is carried out in accordance to that. I do not know anything else.

Who elects?

The delegates sent from the branch committees elect it.

Who elects the board members of the Geneva that is the general headquarters of the branches abroad?

The delegates appointed by the branches abroad elect it.

Does not a delegation visit the delegates that are chosen to the central board in Geneva?

No, they do not. Because it is independent. As the Daschnakzoutioun in Turkiye is a legal entity since the declaration of the Constitutional Monarchy they do not send any delegates and interfere in the elections.

Are the committees in Geneva and elsewhere abroad legal?

Now, all the branches abroad are legal as well. The Daschnakzoutioun organization was illegal during the autocratic regime, and were all affiliated to Geneva. Following the Ottoman reformation²⁶ the Daschnakzoutioun organization became a legal entity, and there was no need to hide abroad any longer.

²⁶ Second Constitutional Monarchy

Is the organization functioning legally?

Since the government did not annul the approval, it had granted it should naturally be legal. And as it became legal, it should not be affiliated to Geneva.

Then, you did inform the government authorities when the last committee composed of Kirkor Merdjanov, Baronak Hosebian, and you, did not you?

No.

You said the government did not annul its decision about the freedom of the organizations. Thus, in contrary, although you were supposed to inform the government authorities you did not. Does that mean you refused to abide by the law you mentioned or did the organization hid itself?

As this committee was established after beginning of detentions, and as the attitude of the government could not have been determined it was not found appropriate to inform the authorities.

Since they could not determine how the government would act they did not inform the authorities, and thus the board hid itself knowingly or unknowingly. Thus, it can be concluded that they had to correspond with the Switzerland bureau and the correspondences were to be made under its control is not that so?

No. This board here was established by itself. Especially under the prevailing circumstances after the beginning of detentions, its aim was to act in the manner I stated earlier therefore there was no need to be affiliated to Geneva.

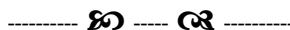
However, in most of the pages of this notebook, it is mentioned that “various information gathered from the various cities of the Ottoman State were transferred to the Swiss bureau; that money was requested from the Swiss bureau; that all the warnings of the Swiss bureau were read; that there is great benefit for the Swiss bureau in applying to the embassies,” do not these articles embodying such statements denote this?

I will answer it later.

Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed)



The testimony of Sevaresh Misakian, taken again. (July 19, 1916)

It is evident that the board is affiliated to the Switzerland office. What do you say?

This board is established independently. It is not affiliated to anywhere.

Why is there so much correspondence with the Switzerland office? If it is not affiliated what is this board then?

There is a mistake. All the correspondences have been through the Balkans.

In that case, since you have been corresponding with the Balkans it means you are affiliated to the Balkans.

The Balkans office and the office here are independent. They are not affiliated to each other.

What will you say to the note, "The Switzerland office was immediately informed about the death of Zohrab Effendi"?

If you only have read the book cover to cover, this is totally wrong.

In relation to the meeting held on May 27, 1915 it is written that Switzerland office was informed immediately upon the hearing of Zohrab Effendi's detention and his transfer to Konya. In the same session it is written, "As it has been declared by the Switzerland office, the Entente governments notified the Ottoman government that they shall hold the Council of Ministers responsible for the Armenian events. Thus, the same paragraph was rewritten in the successive sessions continuously. What will you say?

This is wrong. Nothing was written to Geneva. But to the Balkans. It definitely has nothing to do with Switzerland.

In the session dated May 30 it says, "Eventually we have received it. We received a letter from P.G. It declares that the board in charge is authorized to act as it wishes on the financial issues."

I could not find it.

Sign your testimony.

Certainly.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Agop's son suspect Melkon, claims to be 51, from Esyarge village, Van; middle height, gray hair, black eyebrows, gray mustache, long and sharp nose, hazel eyes; living at number 99 in Hisardibi, Kumkapı; serving in the military, 2nd Workers Battalion, 4th Company, 2nd Platoon in Domuzdere, Sarıyer. (July 20, 1916)

What were you doing previously?

I was a cook in Kumkapı.

When did you come to Istanbul?

I have been living in Istanbul for forty years.

Which schools did you attend?

I have never attended a school.

Have you ever joined any organization here?

The Aspirez Club was opened in Hisardibi, Kumkapı. I used to pay 40 paras monthly. I joined the military after the declaration of mobilization.

Did you have any duties at the club?

No.

Which party does this club affiliated to?

When the votes were collected, the Daschnaksaghans used to collect it.

Who was the president of this club?

The Patriarchate janitor, Kirkor Surian, Bogos Tanilian, Kigork Mesrop, and the carpet dealer Agop. They had duties in the club. I do not know which of these was the president.

How many club members were there?

Kirkor used to speak of some 45 people.

Why did they detain you?

I do not know why they detained me. They brought me here from the battalion. I do not know why they brought me here for either.

Sign your testimony for the time being.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

Considerations are hereby submitted for the arresting of Melkon. July 20, 1916.

(Sealed)

(Signed)

Returned with the considerations of his arrest.

July 20, 1916

(Signed)

It has unanimously been decided that the suspect Melkon shall be subjected to due trial in accordance within the context of his offense,

July 20, 1916


(Signed)

The decision for his arrest is hereby approved.

July 20, 1916

(Sealed)

(Signed)

-----  -----  -----

Sevaresh Misakian's testimony recorded again. (August 7, 1916)

In your notebook, on page dated May 20, it says, "A room is rented for Bozanet." Who is Bozanet?

There is no such thing in the notebooks.

[It should be compared to the translation.]

On the section dated May 24, there are names like: Zartarian, Berdjohi, Hadjak, Serope Noradonikian, Shehbaz, night-watchman Karabet, Madam Sophie. They were allocated salaries. Who are they?

Zartarian here refers to Madam Zartarian. She went to Europe last year in June. Her husband Monsieur Zartarian was detained. I do not know where he was sent. Madam Berdjohi is the wife of one of those who were banished. I do not know who her husband is. I do not know where she lives. As for Hadjak, he is one of the banished. I do not know where Madam Hadjak, who was allocated a salary, is. Serope Noradonikian is among the banished. His wife Madam Serope Noradonikian might be here, but I do not know where she lives. Monsieur Shehbaz is banished. Madam Shehbaz is here. I do not know her house. I do not know who night-watchman Karabet is. My notebook does not contain the name Sophie. There is Madam Minassian. Monsieur Minassian is one of those banished at the beginning of the detentions. His wife should be here, I do not know where she lives.

On the following pages it says a letter was received from Hayk Teryakian. Who is this Hayk Teryakian?

There is no such thing in my notebook.

Who is Monsieur Pashaian?

He is Doctor Pashaian. I do not know his house. He is one of the first banished.

Who is Shaherikian?

He is a lawyer. I do not know where he is.

The paragraphs dated 25 mentions about Madam Zem, Mademoiselle Sonia, and Madam Sophie. Who are they?

There are no such things in my notebook.

Within the same series it says, "It will be given to TKY." Who is TKY?

I do not know. There is no such thing in my notebook any way.

Within the same series it says, "Azadamard's 550 liras will be given to B.H. when he comes, or to someone else."

Yes, there is such a note in the notebook. But I do not know what it is either.

In the paragraph following it there is Arshavere. Who is he?

It is me.

Who is Hratch?

I do not know.

Who is Viramian?

He is an MP from Van. He went to Van. I do not know where he is.

Who is Akroti?

He is one of those who were first banished following the beginning of the detentions. He is one of the writers of Azadamard.

Who are DagHAVarian and Dzjihan Gülian?

Doctor DagHAVarian is the former advisor of the municipality. He was also banished during the detentions.

What is “mahak”? What is “varat”?

They must be the names of groups. I do not know what they really are.

Who is Soren?

I do not know. It is not in my notebook.

Who is Hodjasar?

I do not know. It is not in my notebook.

Who are Vahak and Polak?

There are no such things in my notebook.

Who are Madam Ohannessian and Madam Jacop Mardikian?

I do not know.

Who is Doctor Lepsius?

I do not know.

What are the meanings of “M” and “B,” and what is 3,3 liras?

I do not know who “M” and “B” are.

Who is Zehrab’s son?

There is “Z”’s son in my notebook. I naturally do not know who he is.

What is Vishab?

It is a name given to Istanbul administration.

Who is Gussian?

He is a young Iranian subject. He used to live in Haydarpaşa. I do not know where he is now.

Who is Shoshanik?

I do not know.

Who is Asamol or Armol?

There is no such a name in my notebook.

Who is Tomlu?

I do not know.

Cannot he be Professor Hatchaturian?

I do not know.

Who is Madam Kesak?

She is Vartkes' spouse. She went to Europe.

Who is Cemil?

I have never met him. I do not know him.

On the pages dated July 3, there are names like: Vart, Mahak, Shoshan, Shahokram, Hasmik. What are those?

Each of them is a group: Vart = Rose, Mahak = Carnation, Shoshan = Lily, Shahokram = Gillyflower, Hasmik = Jasmine.

Who are "H.B," "H," and "S" who visited them

I do not know.

What is "An Mozok"?

It is also a group. Its dictionary meaning is forget-me-not.

Who is "M" who visited him?

I do not know.

What is Yaghrevani?

It is also a name of a group. It means Lilac.

Who is Rosanne? Who is Aram?

Rosanne is Kirkor Merdjanov. He was here until September last year. I do not know where he has gone afterwards. I do not know Aram.

Who is Vahab?

I do not know.

Who is Vahak?

I do not know who he is.

Who is Avroni?

I do not know.

Who is Pitt?

There is no such thing in my notebook.

Let us move on to July 11. Who is “Mihr”?

I do not know.

Who is Mgr?

I do not know.

Who is Seramos?

There is no such thing in my notebook. There is Xevanet. I do not know this man either.

Who is A.M.H?

I do not know.

Let us move on to July 13. Who is Doctor Lepsius?

There is no such thing in my notebook. However, he is a German scientist. He once came here. He went back to Germany.

Look at August 2. Who is Asadorian?

There is no such thing in my notebook.

Look at August 15. Who are “A.M.” “M.S.” and “P.F.”?

I do not know.

Look at August. Who is Halas?

It is not Halas, but Halar. It means “mad” in Armenian. I do not know to whom it refers.

Let us look at September 7. Who are Hrant, Vartabet Hossebian?

I do not know.

Who is Naroyan Mesrop?

He was the Konya Patriarchate. I do not know where he is now.

Who are Aghia, Aram, Karabet, and Leon?

I do not know.

Who is Ahb Vahon?

I do not know.

Who is Nerses Zackharian?

I do not know.

Let us look at September 14. Who is this Hatchatur here?

There is no such thing. There is only the word “cross.” I do not know what it means either.

Let us look at September 16. Who is Tashdjian?

I do not know.

Who is Patriarch Smbat?

He is the Armenian Partriarch in Erzurum. I do not know where he is.

Who are Dedeian, Koyunian, Mushegian, Tughladjian, and Patriarch Kinke?

Patriarch Kinke is the Armenian Patriarch in Sivas. I do not know where he is. I do not know the others.

Who is Doctor Dot?

He happens to be an American doctor in Konya.

Coming to September 19. Who is Pariarch Karabet?

There is no such thing in my notebook.

Who is Paragam?

Paragam is not a name. It is an adjective. I do not know what it means.

Who is Hatcho?

I do not know.

Who are Priest Nerses and Karabet Miharian?

I do not know.

Who are Doctor Ashdjian and Hratchian?

I do not know.

Let us look at September 22. In the middle it says, “We are waiting a letter about ‘H’”. Who is “H”?

I do not know.

What or who is “N.Y.”?

There is no such thing in the notebook. I do not know.

Let us look at September 30. Who or what is “A.M.”?

I do not know.

(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Sevariş Misakian's testimony taken again. (August 14, 1916)

On October 13, Halak is mentioned. Who is it?

As far as I know he is someone called Passionflower, but I do not know him.

Who is Madam Sophie that is mentioned on October 13?

I named it "Madam Sophie." Because the Balkans Committee is in Sofia.

Who is Rosanne mentioned on October 24?

He is Krkor Merdjanov.

Who is Dumlu, mentioned on October 27?

I do not know.

What is S.M.S.A.?

Names. They are banished, but I do not know them.

What is B.G.G.?

An address in the Balkans.

What is Akadje?

It is pronounced "akaje," I do not know.

On November 2, "Kegam Derkarabetian" is written.

No there is not. K.K.B. is a name written in short. I do not know what it is.

What is KLCB Hatdjik Arshavere, written on November 9?

Arshevere is me. I do not know the others.

Again in the same page. What is S. Aram KLCB Harmony?

I do not know any of them.

What are Sansor, Noren, Anzot?

I do not know.

Finally it says "Vart NS" what is it?

"Vart" as I said before is the name of a group. There are no others.

At the end of [the page dated] November 15... "Temporary delegation friend ML Aram..."

I do not know.

In the beginning of the second notebook it says, "The branches that sent money." There are some letters. What are they?

Kirkor must have written them, they are not my writings.

There is Arsharoni on November 18, who is he?

It is Bishop Arsharoni. The former patriarch, he is here.

On November 19, it says, "Hrayer will go to Minergin." What is it?

I do not know. It is a place name.

On November 20, who is Hayk Kibridjian?

I do not know.

Kirkor's son Hanuk(?)'s son Gazar(?)...

If their names must have been written to send money, I do not know.

What is "Cross" written on November 22?

I do not know.

Who is Hratch's sister that is mentioned on November 23?

I do not know Hrtach, so how am I supposed to know his sister.

Who is K. Hratch?

I do not know.

It says, "Apply to Oknuk(?) and Darunes's help." What is it?

"Oknuk" means "important". "Darunes" means "from Darun." Darun is the Çapakçur region, Hizan, in the Eastern Anatolia.

Who is Zavenian?

He is Zaven Effendi, the Patriarch.

Who or what is "C," written on November 28?

I do not know.

What is "Varoyak" written on December 1?

He is an Armenian poet. He was banished. It says that he is in Ankara.

What is "Virgon" mentioned on December 6?

It means a group.



What is S.H.G.?

There is no such thing.

Sign your testimony.

Yes sir.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Testimony of Samo's son Sogomon, claims to be 17 – middle height, thin black hair, hazel eyes, mustache, swarthy – from Muş, porter at Gomik and Yorgi's furniture shop, at number 7, on the Suterazesı Street, Beyoğlu. (August 14, 1916)

Where is your identity booklet?

In my hometown.

When did you come to Istanbul?

A year after the declaration of the Constitutional Monarchy.

What were you doing previously?

I was working at the Hadji Veli's coffeehouse in my hometown.

Did not you ever attend a school?

No, I did not. I attended the village school for two months.

Why did you come to Istanbul?

To work.

Why did they detain you?

They said, "An officer came over, and asked for you." As I was getting ready to leave the officer came back. Took me to Galatasaray. They found a gun and a knife on me. Upon this they detained me. The officer was asking for me to send me away.

Why were you carrying the gun and the knife on you?

A soldier entrusted them to my friend Misak in my presence. They banished Misak. He came to me with the gendarmeries and entrusted the weapons to me. When they had told me that an officer was looking for me I took the money and the weapons from the chest to go to Galatasaray. I was going to throw the gun somewhere out there. He was taking to my maternal uncle's wife Maryam. When he took me, I could not get rid of the weapons. They remained on me.

Whom do you know in Istanbul?

There are some tradesmen.

When did they send your friend Misak away?

It has been some six months.

Which organization are you from?

I am not from any organization.

How many liras were found on you?

Five liras and three quarters. Three banknote mecdiyes, three five-kurush banknotes, and some 25 kurushes. There were twelve English liras, 48 mecdiyes, 65 quarters of mecdiyes, twelve half a mecdiye, and some 100 kurush change.

An identification booklet was found on you. Whose is it?

We buy goods from auction. That identification booklet was among the papers in a drawer.

Why were you carrying the identification booklet that was not yours?

It remained among the papers.

Are you married?

I am single.

Who do have back in your village?

My mother Eskohi and my father Samson. He chose Islam later. His took the name Muhsin.

How many kurushes do you make a month here?

I have 240 kurushes salary. I have additional income from portorage.

According to this document it is evident that you sent considerable amount of money. To whom did you sent money?

To my father.

From where did you take the money?

I worked. I earned.

At the police station, you said, "I am carrying the guns to commit suicide whenever I fell into trouble."

No. He said, "Why are you carrying the gun?" I said the same thins I have just said here. He said, "Was your aim in carrying it to shoot someone?" I said, "I can only shoot myself at the most."

Sign your testimony.

I shall fingerprint.
(Signed)

Clerk
(Signed)

It is hereby requested that Sogomon should be arrested for the continuation of the investigation. August 14, 1916

(Signed)

(Signed)

It is hereby unanimously decided that the suspect Sogomon be further questioned under arrest until the completion as the offense he is charged with is understood to be infringing the internal and external security. August 15, 1916.

(Signed)


(Signed)

(Signed)

(Signed)

The decision for his arrest is hereby approved. August 15, 1916.



(Sealed) (Signed)

-----  -----  -----

To: General Directorate of National Police Organization

Following the completion of the investigations it has been understood that Doctor Hüsrev Effendi – working at the Haydarpasa Commission for the Poor and the Wounded – is a friend of Doctor Emirze Toros Ketendjian, a member of the Daschnakzoutioun organization; that by making use of his authority he acted as a mediator between the members of the Daschnakzoutioun organization; that he has been acting in line with the principles of the organization; and that he by establishing contact with the Patriarchate for a couple of times gave some letters. An official communiqué has been rewritten for the sending of the officers who have been following him together with the documents to the Department of Investigations in order to have their further information on the issue, in accordance with your notification dated July 1, 1916, and numbered 280. August 14, 1916.

(Signed) (Sealed)

-----  -----  -----

To: Department of Political Affairs

August 20, 1916

Harun Effendi and Ömer Effendi who have information on the issue shall be sent to the Department of Investigations. However, the Department requests their immediate return in order to be able to continue gathering secret information and under the consideration that the real source of information will not be revealed thoroughly. Therefore, the situation ought to be kept secret, and they shall not be subject to defense, trial, or to confrontation at the Martial Court. August 22, 1916.



Department of Political Affairs
Director
(Signed)

-----  -----  -----

To: Chair of Department of Investigations at the Martial Court

The officers are sent. However, the document dossier has not been sent as stated by the Department of Political Affairs in order to prevent the ceasing and stopping of the future duties. I am of the conviction that the results can be obtained by the testimonies of the officers. August 23, 1916.

General Director
(Signed)

-----  -----  -----

Martial Court
292

To: General Directorate of National Police Organization

The official statement for the transfer of Doctor Hüsrev Effendi – working at the Haydarpaşa Commission for the Poor and the Wounded, claimed to be a member of the Daschnakzoutioun organization – is hereby submitted to the Department of Investigations for his due trial at the Martial Court.



August 31, 1916
(Sealed)
(Signed)

-----  -----  -----

Istanbul
3229

As the above-mentioned person is still serving in the army, it is hereby kindly requested from the Department of Investigations at the Martial Court that he be called in via the Office of Provost Marshall. August 31, 1916

General Director of National Police Organization
(Signed)

-----  -----  -----

Testimony of Doctor Karabet's son Captain Hüsrev Effendi, 46, a reserve officer, from Bahçecik, doctor at the Haydarpaşa Dispatch Commission for the Poor and the Wounded, living on the third floor of Madam Gulya Apartment on the Haydarpaşa Mandıra Street. (August 31, 1916)

Do you know Doctor Emirze Ketendjian, who happens to be a friend of yours?

Yes. I do.

Do you meet him?

He was appointed as a member to our commission in March 1916. He is also a reserve officer, a captain. Thus, we developed a kind of closeness. He was detained five months ago. They took him to the Police Headquarters. I do not know what happened afterwards.

Please summarize the contents of the letters you left to the Patriarchate.

No. I have never given any letters to the Patriarchate.

Which organization are you a member of?

I am not a member of any organization.

Do you have any relatives in Konya?

My maternal aunt is there. Her son Onnik, and some other relatives.

Do you correspond with each other?

No. But I once corresponded with my spouse's paternal uncle. And once with the pharmacist Stephen Effendi, he is from Bilecik.

Which organization are your wife's paternal uncle and the pharmacist Stephan Effendi members of?

They are not members of any organization either.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

Considerations on accusation and arresting of Hüsrev Effendi are hereby submitted.

August 31, 1916

As no proof pertaining the charges laid against Hüsrev Bey were obtained it is hereby concluded that his accusation and arrest is not necessary.

August 31, 1916
(Sealed) (Signed)

-----  -----  -----

Testimony of Bogos Vartanian's son Dikran, 31, from Tabriz, invited in to make some explanations; living on the Poyraz Street, Pangaltı, janitor at the Romanian Consulate. (September 7, 1916)

Do you have a passport?

I had a passport proving that I was an Iranian subject; they took it at the police headquarters. I am under arrest because of a theft. I have an official document proving that I am under arrest.

[The permanent official decree issued by the Istanbul Court of Interrogation, numbered 1327/173, and dated August 24, 1916; kept in the office of Judge of Interrogation Behçet Bey, is seen.]

How long have you been in Istanbul?

I came to Istanbul six months prior to the beginning of the First World War.

From where did you come to Istanbul?

I came from Baku.

Who do you know in Istanbul?

I was with the Tepebaşı Theatre Company. I know the players.

Do you know Ashot?

I do.

Do you know Sevaresh Misakian?

I do not.

Which troupe were you playing with?

I was acting in Zarifian's theatre.

Do you know Tarpenian?

I do not.

Which organization are you a member of?

I am not a member of any organization.

It is claimed that you are one of the leaders of the Daschnakzoutioun organization and known as Armon. What do you say?

No.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

Considerations on accusation and arresting of Bogos's son Dikran in accordance with the documents received from the Directorate of National Police Organization are hereby submitted. September 7, 1916

(Sealed)
(Signed)

It has been concluded that as the above-mentioned Bogos's son Dikran shall be subjected to further questioning under arrest, as he had already been arrested by the court for another offense, due to the importance of the issue and due to his close connection with the organization. That all the documents found at the court shall be joined together. September 7, 1916

(Sealed)
(Signed)

It has been unanimously decided that all the documents pertaining to Bogos's son Dikran, who is under arrest on the charge of theft, shall be joined together for further questioning and completion of the case due to his connection with the organization and due to the importance of the issue. September 7, 1916

(Signed)
Approved
September 7, 1916
Martial Court
(Signed)

167

-----  -----  -----

Sevaresh Misakian's testimony taken again. (September 10, 1916)

Does the Daschnakzoutioun Party hold a congress?

I do not know.

Have not you ever heard of it?

I have not.

In the notebook political and military committees are being mentioned of. Is not it right that they convened somewhere and voted?

I do not have detailed information on the establishment of these two committees. As I said before the first committee told me to join under certain conditions.

On the page dated April 28, 1915, it says, "The major intention of the Armenians living in Turkiye and in the Caucasus is the have an autonomy within the boundaries of the Ottoman State." Explain it.

As this news was written upon information obtained from the Balkan correspondent I do not have enough knowledge about it.

The decisions in this notebook denote that an organization under the name of Daschnakzoutioun Party was established in order to convey the information obtained from the Ottoman State, including Istanbul, abroad. Is not that so?

Yes, some information is sent abroad. But, I repeat again, I only know a couple of the activities the administration has done. I did not write this notebook myself. I copied it.

How much salary did they give you for copying?

I did not need any money. I said it earlier. I had money. As I had quit trade they gave me some 30 or 40 liras as a loan. And recorded it as a monthly salary in the book to keep themselves away from responsibility.

Was this organization informing the other branches in the country on the information received from abroad via the Balkans?

I do not know that much. As far as I know it used to convey them to the members in the board. Only the board members knew it.

Although Van and its environs were under the Russian occupation how and by what means did they receive information?

All the information gathered abroad were all sent by the Balkan informer. There have been no other contacts except him. The rest is evident in the book.

Who is Armon?

I do not know Armon. But I had heard about somebody alias Armonian who came from abroad.

When and from where did he come?

I do not know.

What did he do? What is his profession?

I have no knowledge about it.

What is the meaning of “Young Soldiers”? Explain.

“Juvenile soldiers” means those who are acquainted with guns much or less.

What is the meaning of, “Young soldiers should be persuaded for the last time; if none of them undertake any responsibility, no responsibility shall be borne for them”? What do you make of these lines?

As the young soldiers are affiliated to the political administration, if they ever indulge in any irresponsible behavior no responsibility shall be borne for them. Here, it is evident that under no circumstances they have the right to act alone. Should they not abide they are held responsible.

Then, are not those young soldiers responsible for anything else other than the orders they take? In other words, do the young soldiers only carry out orders given by the political committee? Do not have any other duties? Do not they act by themselves?

Yes.

Then, as the young soldiers are the people who play with guns, they do not by themselves, and since they act on the orders they receive, they are the fedayeens of the organization.

You are mistaking. I have told you what young soldiers are. They are not different from others. As for the weapons issue, it might have been written so probably they declared what they were taught through the years.

If they are not different from the other members, why should they be called “Young Soldiers”? Why would they write, “They should be persuaded for the last time”?



As it is understood from the notebook they are a group of people. They assumed the role of a soldier by themselves. As they rather had irresponsible behavior, some attempts were made to deceive them.

Otherwise, some people might have experience difficulty just because of them.

Sign your testimony for the time being.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Sevares Misakian's testimony taken again. (September 12, 1916)

"I am resigning as of March 1, 1916, and leaving all the accounts and the my duty chargé d'affaires over to Vagaresh. Signed: Arshavere." This statement is your own handwriting and your nickname is not it?

As I said before I learned only four or five months later that the name Arshavere was given to me, and it remained that way.

Is not this writing and signature yours?

Yes, they are mine.

Then, would it be wrong to think that you had worked with them until the date mentioned?

This signature is only for one or two lines. I have already told you the level of my relation to the issue. These two lines denote that I had given the money I had to Hayer to transfer it to where it belonged. I cannot deny them. I did a couple of things. First of those was to help the families of the banished in my spare time. And, on the other hand, to tell them whatever I thought whenever they asked for my opinion.

What is the duty of "chargé d'affaires" you left to Vagaresh?

After the dissolving of the first administration board I once heard that there were nobody left. As I did not know anybody reliable, I told Hayer, who was recommended to me, for the forming of a new administration. It is written in the book. It was established, and without my consent they appointed me as a member to get things settled. This is what "chargé d'affaires" is. Refusing the duty I recommended them to appoint someone else. Thus, it was offered to Vagaresh.

Who is Vagaresh? What is his real name?

I do not know Vagaresh. I handed it over to Hayer.

Had not you seen Vagaresh then?

No.

It says, “Vagareh came on February 26, 1915.” Where did he come from?

I do not know.

How long has Vagareh been a Daschnaksaghan? Tell us about his identity please.

I cannot tell you about the identity of a man whom I do not know. He is not the man I recommended. As the others recommended him I could not care less. Because, in terms of responsibility I had a mediator.

What is “Kavaran”?

It can be understood from the book. “Kavaran” is a name given to the environs of Konya.

What kind of a name is it?

It is a group name.

What group’s name is it?

For the groups, I said it before. When two or three people get together they form a group, it is a French term.

Are your members groups?

It must be.

It is understood that you were the accountant and the chargé d’affaires. Explain your duties?

For the accounts, I made some payments on the list I was given. I continued to help the families. I wanted the formation of an administration to take care of the things as if no changes were made, and to curb the irresponsible actions.

On February 20, 1915, it says, “an appropriate and a new committee.” What does it mean?

As it can be observed from the book, new attempts were made in order to form a new administration; and consequently a new administration parallel to the previous administration was established.

1. Arshavere, 2. Marah, 3. Aram, 4. Difer, 5. Mgr. Arshavere at the beginning is you. Tell us about the formation of this committee.

This committee was established in my absence and without my knowledge. They told me later. When I heard that I was in the committee I refused it. I called them for a meeting and told them “Find someone else!” I do not know what they do or who they are. It is evident in the book anyway. It was established on February 20, and Vagareh took the post on February 24.

Please tell us the real names of the people code-named Marah – Aram – Difer – Mgr?

I neither know them nor their names.

What is the reason behind the formation of this new committee?

I have just said. To curb the irresponsible actions, to help the families in need, and to work for setting up moderate relations between the public and the government.

Are “Vagarshak” and “Vagaresk” the same names?

No they are different names.

Do you know Vagarshak?

I do not know.

How was this committee elected?

It is written that it was formed on reciprocal basis. I do not have further information.

The meaning of “reciprocal basis” means it is formed in accordance with the wills of the both sides. Who are those two sides, that they willed so?

By themselves, those four people deceived each other by “reciprocal basis” and formed it. I do not know who recommended them.

Who are the “reliable people” that is mentioned in the phrase “Companies of 30 have been formed by the reliable people,” written on page dated February 12, 1915? What is the meaning of “formation of companies”?

As it can be understood from the content of the book, they are government soldiers. They were established in order to maintain the internal security. If you would look at the newspapers of the day it will be understood.

If they were taken from the newspapers of the day there should have been some explanations on the events. Is this notebook a copybook for the newspapers?

Do not misunderstand; I said they are the consequences of the events published in the newspapers of the day.

If those 30 people forming the companies were not the members of the organization, but military organizations of the State, there would be no need for the use of the word “reliable;” because the terms “reliable and unreliable” cannot be used for the military powers of the State. This statement is evidently uttered by the organization. It says, “Friends are either reliable or unreliable.”

It is definitely wrong. It is so evident that those companies are State soldiers, it written “companies of soldiers” in Armenian. It takes place among the other pieces of news. It is clear that they are not of the organization. Because, nowhere else, and in no other place the term companies of 30 is used. Besides such a thing is not possible. As for the government soldiers; it is natural that there cannot be a reliable or unreliable soldier, but the State might take some measures upon an internal affair or upon a misunderstanding. It might demand and approve taking of certain areas under supervision. We see ample examples of it everyday. If I am not mistaking these measures were taken after the death of His Highness Yusuf İzzettin Effendi²⁷. It is not even in Armenian, it is written “of the reliable people, of the reliable.” This is enough proof for its being an action of the government and military.

As “companies formed by the reliable” is not appropriate for an official jargon; on the other hand, how would Yusuf İzzettin Effendi’s death cause the formation of such a unit?

Whoever wrote the word “reliable” wrote it. It is not an official statement. As for the second question; if there are some suspicious events from the point of view of the government or there are some improper events the government ought to take some measures.

Look at it; is the word “reliable” in the notebook your handwriting?

Since I had copied it, it is my handwriting.

Did not you understand its meaning when writing it?

As I did not understand its meaning, I felt the necessity of making those explanations.

Could not you conceive the meaning of the word “reliable”?

The word “reliable” has only one meaning in Turkish and in Armenian. In other words, the event in this notebook is underlined. As it is understood from the news, it means the companies that won the government’s confidence more.

On February 1, 1915 it says, “Let Vagareh come. Do not let Sehak come.” Why is not Sehak coming, and where he is?

It is written to stop Sehak from coming. I do not know where he is. I do not even know why is it written. Because it is written during the term of the temporary administration.

²⁷ Sultan Abdülaziz’s son, born in Istanbul, 1857. He was extremely overwhelmed by his father’s committing suicide. He was obsessed with the idea that he was also going to die by committing suicide. He committed suicide by cutting his wrists with a straight razor in his harem at the Zincirlikuyu pavilion on February 1, 1916. He was buried to Sultan Mahmut’s Shrine. Heir apparent Mehmed Vahidüttin succeeded him.

Who are the members of the temporary administration?

I mentioned it in my previous testimony. It was an administration of three.

Explain the phrase “Jamhar is going to ‘Cehennem’ [hell]. Sent money to people’s dispositions starting from there,” which is written on page dated January 28, 1915. What is the meaning of “people’s dispositions”?

What I understand from the lines written in the book is that if someone leaves to go somewhere else someone will be appointed as his successor. This is what is meant by “people’s disposition.” The text in Armenian is understood better. “Cehennem” is name of a place. I do not know where it is. The meaning of the phrase “people’s dispositions starting from there,” as I have just said, is the replacing of the people by the administration here, and they are shown in the table. Is there anybody, like us, to succeed? They needed money, and asked for money.

Who needed it?

Those who wrote the letter. The detail is there already. It talks about hunger and diseases.

Explain the sentence “We took five couples from Karavan. And 20 liras – at least 30 liras be sent for Jamhar’s leave – new addresses – situation is good – some of the people from Ayaş are in Hamidiye – Vahak execution in the beginning of November. There are no Armenians in Osmaniye. Ten, twelve people are killed in the Hamidiye Prison. We are of the opinion that we should attempt rebellion here and there”; written on page dated January 24, 1915.

“Five couples” is evident. In other words, they received two letters with the same date on the same day. Twenty liras is sent, and they received it. Jamhar is going somewhere, asked for 30 liras and new addresses. They say the situation is good. The people from Ayaş are those who were banished to Ayaş, and some of them are said to be in Hamidiye. It says Vahak was hanged in Adana. The Armenians in Osmaniye are sent elsewhere. It says, according to a passenger ten or twelve people were killed in the Hamidiye Prison. It is not “rebellion” as written in the book but “initiative,” in French it means “mobilité.”

What is the meaning of “We are of the opinion that we should take initiatives here and there”?

In order to explain this, another letter should be read as well; in that letter, it says the people subjected to relocations are suffering from hunger and diseases, and recommends them to apply. As far as I gather it is urging people to help them for the betterment of the situation. Here,

I have to make a complaint against the numerous fatal mistranslations of the writings in the notebook.

On January 23, 1915, it says, “We asked Rosanne about continuation of the apple. It is impossible.” Apple here denotes a bomb. Explain this sentence.

This is translation. I said it before, the question asked Rosanne was not about apple, but for Ensa (?), it might even be Bulgarian courier girl carrying letters. It is asked to send letters through her. There is no word for “apple” in Armenian. This is the first time I hear of an apple as a bomb.

“Arshavere will settle the issue.” Ardavazat’s case, how were you going to settle the issue? What was the issue about?

The issue mentioned here, written on January 23, is the paying of 60 kurushes monthly for a room rented for a poor boy. It is evident that it is this. It had been proposed to Arshavere, but he did not do it. The phrase “Ardavazat’s case” is also written wrongly. In other words, he should go and surrender; otherwise his guarantor will be detained on his behalf. As it was written earlier, Ardavazat was acquitted and released from the prison, but he was called back again, that is why he is saying he should surrender.

What did Ardavazat do to be imprisoned? Where was he imprisoned?

I do not know what he did, but I heard that he was imprisoned at the Martial Court, here in Istanbul. I do not know the date for sure. It was before my detention.

Does he have another name?

There is Baronak Hosebian with the name Ardavazat. As I said before the name was later proposed for Samuel Tarpenian.

Sign your testimony for the time being.

Of course.

(Signed)

-----  -----  -----

Sevaresh Misakian's testimony taken again. (September 1916)

Arshavere is proposing the formation of a fully authorized armed committee with in accordance with a decision taken. Explain it.

There is a mistake. Arshavere is proposing the formation of a new administration. As there was no administration then new changes were experienced. It can be seen in the notebook easily. After this proposal, a new administration was formed. There is no word as "Armed." In Armenian it is "mahakr"(?) means, "to deal with"; in other words, an administration to manage the issues. Moreover, it is logically and legally impossible for someone from outside to propose the formation of a fully authorized administration. The decision taken claims that everything will continue as they have always been. This is why a continuous way of administration was proposed.

"Tchareh, Armon, Hatchik, Hrayer, and project planning and arrangement." Explain these.

Tchareh, Armon, Hatchik, and Hrayer were recommended for the membership of the new administration. They were asked to submit projects on their own ideas.

On January 5, 1916, it says, "and, F.H. to Cehennem, cemetery." What does it mean?

It is a letter written from Karavan. It is understood as it is; in other words someone called F.H. will go to the place called "Cehennem, cemetery." It is clear that they invented it as a place name.

It says, "We will send you Vagaresh to help you; he is going to Oseg(?), and Hanik(?)." That means Vagaresh was previously here.

It will be a mistake to interpret the writings thus. It can be said that the writer of the letter is proposing to send here someone named Vagaresh. There is no evidence as to whether he was here earlier or not.

He came back on March 1, 1916, and you handed your post over to him. Explain it please.

There is not even a single word on Vagaresh's coming here again. I have explained my leaving of my duty to him yesterday; I mean through my mediator. I gave the accounts showing the money I had given to the families listed in the book. I have never had a special assignment; but I once wondered about finding a solution when there was not a responsible administration.

What is the meaning of "New code table for the budget," written on page dated December 25, 1915? Explain.

It can be understood from the letter written on that date. They proposed an allocated budget. As for the "new code table," it can be seen that a table is made on February 2. It is proposed from Karavan for communication.

On November 23, 1915, it says, "Five issues Arshavere presented to the temporary administration on November 22-25 [sic]." [Each article is read.] Explain these.

First article: pertains to the making the list of the children living here and there. In other words, the poor children who contacted us. The reformation of the branches in accordance with the newly drawn list. Second article: there was a need for money. A remedy was thought. It was planned that in order to be able to help the children in need and the families of the banished be sent to the Patriarch or to Talât Bey to take *Azadamard's* 400 liras. Thus, it was decided that the poor children and the families should not expect speedy recovery in this issue. Third article: to sort out ways to receive news from those who were banished. Fourth article: to keep the belongings and the photographs of the deceased friends. Fifth article: to find the places and investigate the current situation of the friends living.

On the page where it talks about the collecting of money upon the orders of those who are in Ayaş and those who received it; it says you were given 40 liras. Explain it as well.

Yes, it written in the book that I sent money to those who were in Ayaş from here. As I said before some other people made the calculations and the organization. As they are written in different handwriting I do not have enough information about it. I took 45 liras as a loan. It is written on top of the second page of the second notebook.

How were they sending the money to those in Ayaş? How did they correspond?

It is said in the book that the money was sent to Ayaş through the Ottoman Post. As for the correspondences, I saw some of the letters of the families. I know that the letters written in Turkish were taken from the post office and delivered by the security forces. The families corresponded in the same manner, through the post office. I think it would not be hard to find these letters; their copies might be available at the General Directorate of National Police Organization.

On November 9, 1915, it says, "Former administration's last explanation for the non-satisfied friends, Arshavere." And your name is mentioned. Explain.

Yes, as some friends were not satisfied with the formation of the former administration it was asked from Arshavere to make a final explanation; but as he had no relation with the issue the problem remained as it was.

Again on the same date, it is said, “Hrayer, K, L, C, P, Hatchik. Arshavere meeting for the formation of the delegation.” Explain this as well.

The article is clear. The people whose names are mentioned convened for the formation of a new administration. It is written one by one. K,L,C,P I do not know who they are. I said it before, I only know Hrayer, who was my mediator.

You were also in this discussion?

I have never attended to this discussion or to the meetings of the delegations. I have told you the reasons earlier. First it was impossible for me to leave the room. Secondly, as I had an ear disease, and as I had never accepted participating in any of the meetings or joining in the administration, I used to tell them my opinions occasionally.

“A temporary administration October 28, 1915, and November 1, 1915, Falak Hrayer, Hatchik – Arshavere withdraw.” Why were you withdrawing?

On those two dates they invited me to take part in the temporary administration. But due to the reasons I have stated, and due to my own personal ideas I refused and withdrew.

It is understood from this notebook that the Armenian volunteers are at the service of a retired Russian General The book contains internal and external information on the freedom of Armenia, and information received from the Russian and English political headquarters. And according to the contents of book it is understood that you are also a member of this organization with your own words, signature, and writing. Moreover, it is understood that you are one of the active members of the organization trying to incite the people who joined the Russians and those remained here for the collapsing of the Ottoman State. These are the charges directed against you. What will you say?

The book contains only the information received from the Balkan correspondent. There have been no contacts with England or Russia, let alone with any other country. But it is evident that they applied to some of the neutral states about the events and situation of the Armenian people living on the Ottoman soil. This is also stated in the book. This is nothing but voicing of peoples' requests. It is expecting help from the devil as all the applications and the pleas turned down by the government, by the Patriarch, and by the members of Ottoman Parliament. There are no words on the Armenian freedom. I do not know what happens abroad. It is evident that the book contains a neutral and chronological summary of the events of a year. I insist over again. I have no intentional connection with the people who joined the Russians or with those who rebelled whatsoever. This reveals that there

was only a few months' contact with the Balkan correspondent abroad, to whom only the poor situation of the people here was conveyed. A couple of information we received from him had no importance for us. This is also evident in the letters. There were lots of complaints about him; and the contact was broken since September, I mean until the time I was detained. Later, the rest of the writings in the book remained as daily news. It is clear that the mentioned organization was established only to investigate the situation of the people, to help the families of the banished, to find solutions to the peoples' problems with certain applications, and to curb the mounting of the difficulties and inappropriate behaviors although there were plenty of complaints.

As for me, I repeat again, although the things happened thus I had never took an active part in any of them. I talked about the things I had done. These notebooks are not mine. The writings on the pages of the notebooks are not mine. Yes, I did copy all these notebooks as they were. Although I was not compelled to make such explanations, I did, just to help you out. And as for the trial, I am leaving it to your conscience and to your eminent justice. Let us not forget that the notebook starts on April 12, 1915; there are only brief information about the events that took place before that date.

Read your testimony, sign it if true.

I read it. I shall sign it.

(Signed)

-----  -----  -----

Confrontation of Dikran and Sevaresh. (September 13, 1916)

Dikran, do you know Sevaresh?

I do not.

Sevaresh, do you know Dikran?

I do not.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**Samuel Tarpenian Effendi's testimony, taken again.
(September 13, 1916)**

It is said that you joined the board established in Istanbul under the name of Ardavazat.

No.

Sevareh Misakian says so. What will you say?

It is libeling.

You have just read Sevareh Misakian's testimony about you, and heard him. What will you say?

It is utterly a lie.



Did you enroll the army?

I was registered to Fatih Recruitment Office. But I was detained. I was born in 1896.

Sign your testimony.

Yes, sir.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Sevareh Misakian's testimony taken again. (September 13, 1916)

Above you said Baronak wanted to leave his office to Samuel Tarpenian under the name of Ardavazat. IS Samuel Tarpenian a Daschnaksaghan?

I do not know whether he is Daschnaksaghan. However, I heard Baronak talking about him. I have never met or saw him.

If Samuel Tarpenian was not a Daschnaksaghan how was he going to succeed Baronak under the name of Ardavazat? Of course, he was a member of the organization, he was going to succeed Baronak and take his code-name.

I do not know that part. But I remember Baronak saying such a thing as a passing remark. As for the organization and code-names: it is clear in the notebooks that there were no conditions suggesting being a Daschnaksaghan. I do not know why Baronak proposed his name to

him. Moreover, it is evident in the notebooks that he had never taken part.

Is he a Daschnaksaghan or not? How was he going to accept it if he were not a Daschnaksaghan?

Of course, in such a case the authorized committee was to decide in accordance with the regulations governing the organization. However, as I do not have enough knowledge on the establishment of the first board, I do not have any idea how this issue would be settled.

Sign your testimony.

Yes, sir.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Samuel Tarpenian's testimony, taken again. (September 13, 1916)

It is understood that Baronak was recommended to Sevaresh Misakian, and that you are a Daschnaksaghan.

I do not know what they talked about. I am not a Daschnaksaghan

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**Testimony of Moses's son Samo, taken again.
(September 13, 1916)**

Did you complete your military service?

I applied to the Süleymaniye Recruitment Office. They gave me a document. I was suffering from heavy hernia. I went through the first medical examination. I was detained as I was going for the second.

[The document, numbered 1002, issued by the Süleymaniye Recruitment Office prepared for the person born in 1897 is seen.]

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✎ ----- ✍ -----

Testimony of Moses Mgrdichian, taken again. (September 13, 1916)

Did you enroll the army?

I did not apply. I am a Bulgarian subject from Dedeagaç.

Where is your passport?

They took it at the police headquarters.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✎ ----- ✍ -----

**The testimony of Ohannes Tchukurian, taken again.
(September 13, 1916)**

Did you enroll the army?

I have my document.

[It is understood from the content of the report issued by Kılıç Ali Pasha Recruitment Office – Vol: 102, registered 6/4328 – that he deferred his military service for ten months after being examined medically. Approved by the report – dated October 28, 1915, and numbered 1548 – issued by the 5th Division Fatih Recruitment Office Health Department is seen. The document – dated October 28, 1915 – sealed, and signed by the Chief of Department Feyzi's son Mehmet Vehbi, and the commander of the 1st Company Rafet's son Captain Mehmet Şefik is seen.]

You were given ten months' leave. Why did not you apply later?

I was detained. Therefore, I did not apply.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**The testimony of Bedros' son Ashot, taken again.
(September 13, 1916)**

Did you enroll the army?

It was deferred by the Üsködar Office. The period finished in April.

Why did not you go when the period finished.

I was sick, I could not go. Later I was scared.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**The testimony of Karabet Kendirciyan's son Kirkor, taken again.
(September 13, 1916)**

Did you enroll the army?

I was sent for a change of air for medical reasons by the Pangaltı Office.
The period ends on September 23. My document is at home.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**Testimony of Kirkor's son Ignatius, taken again.
(September 13, 1916)**

Did you enroll the army?

I am registered to Kılıç Ali Office. I paid a sum for exemption from the military service. They took my document at the Department of Political Affairs.

Do you know Dikran Vartanian?

I do not know Dikran Vartanian. I saw an Iranian subject called Dikran at his fiancée's house. She is living in a house above the creek in the İcadiye Street, Beyoğlu.

Do they also call him Armon?

I do not know. I saw him at his fiancée's house only once. They had called for me. They wanted me to take a suitcase from the first kavass of the Bulgarian Embassy, Nikolaidov Stemo Vladimir. When the Mademoiselles were talking to me, Dikran was sitting quietly. Then he said, "Mademoiselles are crying. If you can do it, do it." I went to see Stemo. We first went to a pub, and then we went to see Vladimir and told him about it. Vladimir asked to whom was I going to give the suitcase. He said, "You will take the suitcase to the Bulgarian Embassy, and the Mademoiselles will come and take it."

Whose suitcase was it?

Someone called Nikola Dimitriev.

Who were the Mademoiselles?

Mademoiselle Mary was saying, "I am Nikola Dimitriev's sister." I saw her at Dikran's fiancée's home. I heard that her fiancée's name was Angel.

Is Dikran, whom you saw, this man?

Yes, that is him.

Sign your testimony for the time being.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**The testimony of Mihran Idaredjian, taken again.
(September 13, 1916)**



Did you enroll the army?

I was sick when I was released from the prison. I registered to Teşvikiye Office. I had given a written petition for medical examination. I was detained.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**Testimony of Matyos Hatchoian's son Ohannes, taken again.
(September 13, 1916)**

Did you enroll the army?

I am registered to Cihangir Recruitment Office. I was born in 1869. I served as a messenger at the office for some 20 days. Then they released me. I have my documents. They took it at the police headquarters. They did not call me again. .

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Sogomon's testimony taken again. (September 14, 1916)

Whose identification paper was found on you?

It belonged to Smbat's son Mgr.

When was Mgr born according to this paper?

I do not know.

How old were you, you said?

I said I was seventeen.

As Mgr's identification papers reveal that the was born in 1900; and your saying that you were seventeen is enough proof for your hiding your identity with this paper. What will you say?

No. I was not using this identification paper.

In 1914 you took a new identification paper from the Beyoğlu Armenian Mukhtar's Office saying that you had lost it. This application is among your documents here. According to this application your age seems to be eighteen. And, since the year we are in is 1916 you must be at the age of twenty. However, you were claiming to be at the age of seventeen. Is not this an enough proof for your hiding your identity?

I was seventeen two years ago.

Your travel papers, which you had taken while coming to Istanbul from Erzurum on October 22, 1909, is among your documents here. In the travel papers there is an explanation saying, "It has been approved that he is fifteen." If you were fifteen in 1909, then it means you are exactly 22 by the year 1916. What will you say?

I do not know how old I am.

Did you register the Recruitment Office?



No I did not.

Sign your testimony.

Yes, sir.

I shall finger print it.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Melkon's testimony taken again. (September 14, 1916)

Which club were you a frequenter of in Kumkapı?

I used to go to Aspirez Club.

When did you go there?

I quit going there a year before the declaration of mobilization.

Who were the other people who attended the club? Who were the speakers?

Hatchak came once, during the elections of the members of parliament to make a speech.

It is claimed that the frequenters of this club were Daschnaksaghans?

No. They are not Daschnaksaghans.

Moreover, it said that the members of this club voted the same together with the prominent Daschnaksaghans.

They were not allowed to speak anywhere else. Thus, Kirkor Zohrab, and other Daschnaksaghan leaders came to our club upon the approval of the authorities and made their speeches.



Tarpenian says you are a Daschnaksaghan.

I do not know Tarpenian.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Tarpenian's testimony taken again. (September 14, 1916)

I am showing you Melkon. Do you know him?

I do not know him personally; but Baronak once said – in one of our meetings, which I had told you about earlier – “Authorities detained and banished Mekon, the cook at the Belle Vue Restaurant where I used to eat.”

What was Baronak's relation with him?

I do not know.

Do you know which organization is this Melkon a member of?

I do not know.

Where are you from?

I am from Van.

Where did you receive your identification papers here or in Van?

I took my military service documents here, and my identification papers back in Van.



Where are your papers?

At home. I told them. They will bring them.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Sevaresh Misakian's testimony taken again. (September 14, 1916)

Was this passport found on you? [Issued fro Nikola]

No it was not found on me. Vladimir had the passport prepared and warned me. The police commissioner...

From whom did you take it?

A Bulgarian subject named Vladimir. I was going to go to Bulgaria, he was undertaking the paper work and having it prepared on my behalf.



According to a piece of explanation – dated August 29, 1914 – written on your documents it is claimed that you were to serve a permanent small-scale service. Why did not you go to fulfill your military service since August 29, 1914?

They did not call me until now.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Ashot's testimony taken again. (September 14, 1916)

Are you an Ottoman subject?

Yes.

It is reported that you claimed the revolvers found in your house were left by Onnik. Who is this Onnik?

He was one of the lawyers. Then he became a candidate reserve officer. Onnik Devedjian. He was living in Üsküdar. At a boardinghouse on the way to Yenimahalle from the Selamsız Police Station. I do not know whether he is from Aleppo or from somewhere else. He had entrusted these revolvers to me for the money he owed me.

Did you inform the authorities about the revolvers, in accordance with the law issued recently, and took a document?

No.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✎ ----- ✎ -----

Testimony of Karakin Kilindjian, Taken again. (September 14, 1916)

Where is your identification document?

Here, it is with me.

[It has been observed that he was born in 1899]

It has been reported that you are claiming the guns found in your home belong to Tcholak Vartazian, and that you withdrew your testimony where you said, "They are mine." Who is this Vartazian?

He is my brother-in-law's son. We live in the same house on the Gedikpaşa Church Street.

What does he do?

He is unemployed.

What is your brother-in-law's name?

Kirkor.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✎ ----- ✎ -----

**Testimony of Moses's son Samo, taken again.
(September 14, 1916)**

You earlier declared that a weapon was found on you.

I took it from Tcholak Vartazian's sister Yagisebat.

Why did you take it?

I did not know it was a gun. She left it to me saying, "Keep this package. I will come back and take it." She gave it to me that day, the next day Tcholak Vartazian came. He said, "You have my gun. Give it to me." And gave one of them. I was going to give the other the next day but I was detained.

Why did Yagisebat entrusted these guns to you?

I do not know.

Are you living with Yagisebat in the same house?

I am dealing with paper trade at the Koca Inn. Both brothers are bookseller across the Sünbüllü Inn. I used to buy paper from them. That is how I know them.

Where is their house?

In Gedikpaşa, across the Armenian Church.

Who denounced that you had a gun?

Tcholak did. Police same the same question. I told them the same things I have just said here.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✂ ----- ✂ -----

**Testimony of Karabet's son Kirkor, taken again.
(September 14, 1916)**



Where are you from?

I am from Van.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Explanatory testimony of Zakar's daughter Syranoush, 23, from Istanbul, living at number 56 on the Pangaltı Dolapdere Street, across the Akarca. (September 16, 1916)

Which school did you attend?

I attended the Sir de Charity School. Then I attended the Eseyan School²⁸. I left the Eseyan School before completing my education; I took up tailoring.

Were you questioned at the Police Directorate? What is your relation with Sevaresh?

The called me to the directorate three months ago from now. They asked, "Who it is your relation with Sevaresh? Who are his friends?" I said, "Sevaresh is my fiancé. I do not know his friends." I met Sevaresh one-and-a-half years ago in a street in Beyoğlu. I fell in love with him. He used to come over to my house. HE used to stay in my house.

Do you have parents?

I do not have a father; I have a mother.

²⁸ The school was established in Beyoğlu by the Esayan family in 1895. The school started education in 1895-1896 term as a coed school following the completion of the education materials. The students of the Naregian School, in the same region moved to the Esayan School. Soon a department under the name of "Complementary School for Girls" was opened on the upper flights of the school. The first graduates of the Esayan School were the class of 1901. When the Ministry of Education granted right of education for all the schools and determining the degrees of schools the "Complementary School for Girls" was accepted as an "Idadi" [Academy]. A part of the Esayan School served as an orphanage during 1918-1922; upon the government's request the school quit its educational facilities and started serving only as an orphanage towards the end of 1922. The school took up education as of January 1, 1923. The Esayan School gave its first lycée (high school) degrees in the 1931-1932 term. The lycée section was closed down in the 1935-1936 term due to the financial crisis the school faced. The school received permission for the reopening of the lycée section. The school building, adjacent to the church, was repaired and started giving kindergarten education. A preparatory language school was introduced to the school that was giving education in English. The primary and the secondary schools of the Esayan School was united in line with the law issued by the government in 1998-1999 term. The school started offering German as a secondary language as of 2002-2003 term. The preparatory class was closed down as of 2005-2006 term as the high school education was increased to four years in Türkiye.

How long have been talking to him?

It has been two years since I knew him.

Who were your visitors? Who lives in your house?

My mother Aznif, and my sisters Zarohi and Beranoy. Our tenant Hatchik's son Kirkor, a soldier, and his family, their children's names are Takohi, Zabil, and Kegam. And a new tenant named Bersona. Our friends and neighbors visit us.

Did you hold an engagement ceremony? Who were there?

We did not do anything much. Only we were there. Our neighbor, living across, Madam Varbar Yabikyan, and Araksi Yabikyan were also there.

Were not there anybody else?

No. There were not.

Do you know Nazek Ketchedjian?

I do. Nazek is my maternal uncle's son Haroutioun's fiancée.

Where is Haroutioun?

I do not know. Although some say he ran abroad, and some say he is banished, I do not know the truth.

Did you ever apply to Mademoiselle Nazek about Sevaresh's documents?

Sevaresh was going to Romania. He went on a Saturday. The Sunday morning Mary came. She left having said, "Sevaresh was detained. There are documents." Then, I wondered, "Might the Bulgarian have those documents?" The Bulgarians had taken him away. I went to see Nazek and told her all about it. Nazek had a friend; I do not know French or English. She said, "They are the ones who sent him." Those documents happened to be documents accusing Sevaresh. We went to see Nazek's friend together.

Nazek's friend visited the Bulgarian subject Vladimir who helped him going to Europe. When he came back he told us that Vladimir left for Izmit for three days. Later, he found Vladimir, and as he received trivial answers from him on whether the documents were on board or on him; then we decided that the documents mentioned were also seized.

Where were those documents?

On Vladimir.

Who is Mary?

She was a girl who used to come to us when Sevaresh was living with us. She lived in Sinemköy. I do not know her house, street, or number. I can find it if I go there.

Was not the man whom you visited to take Sevaresh's documents Ignatius?

No.

It is said that you went over to Dikran Vartanian's house to meet Ignatius.

No.

Where is the Bulgarian's (Vladimir's) house?

Across the Semare Hotel.

You left something at the Bulgarian's house. What was it?

I took Sevaresh's revolver to the Bulgarian's house.

When did you take it there?

A day before Sevaresh left.

To whom did you give it?

I gave it to a lady. I do not know whether she was Vladimir's wife or sister.

Why did you take the revolver there?

Sevaresh was going to take his revolver with him. He said, "Take my revolver to Vladimir's house." And I took it over, and left it there.

How did you decide that Sevaresh had a malicious document on him?

I heard it from Mary. I do not know how Mary understood it.

Do you know anybody called Angel?

I do not.

Sevaresh had a suitcase.

I heard about it later, they asked me at the Police Directorate. I have not seen it.

However, you met this Ignatius via this Mademoiselle Nazek at home with Mary. Then you went into a house at the end of the Icadiye Street, Pangaltı. And had a very long conversation there.

No.


It is claimed that you told Ignatius about Sevaresh's suitcase, and told him that there were 45 liras, clothes, and a photograph. And asked him to save this suitcase no matter what it cost. There was also an Iranian subject named Dikran at home.

No these are wrong.

Please sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

**The confrontation of Ignatius and Mademoiselle Syranoush.
(September 16, 1916)**

Ignatius, Who is this Mademoiselle?

She is Syranoush.

Syranoush, do you know him?

No I do not.

Ignatius we have just read your testimony. Is it as it is?

Yes, it is as it is.

Syranoush, you have just heard the words Ignatius told you. Ignatius is claiming that you begged him to save the suitcase together with Mary and Nazek at Dikran's house crying. What will you say?

No such thing happened.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Ignatius's testimony taken again. (September 16, 1916)

Define where Dikran's and his fiancée live.

It is the house located on the left at the lower end of the İcadiye Street. A brook runs down. He said it was his fiancée's house.

Where do Mademoiselles Nazek and Mary live?

Mademoiselle Nazek lives at the Feriköy Armenian School. I do not know Mary's house. I saw her at Dikran's house.

There were some harmful documents in the suitcase, were not there?

They did not say anything about the harmful documents. They said, "There are some clothes, and 45 liras in it". They said they sent two other people to Vladimir for the harmful documents. Vladimir knows who they are.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✎ ----- ✎ -----

Dikan's testimony taken again. (September 16, 1916)

Where were you living?

Previously in Pangaltı, on the Poyraz Street. Then I moved to a house at the lower end of the İcadiye Street, at number 64.

Are you single or married?

I am single. My fiancée's name is Angel.

Are living in the same house with Angel?

Angel lives at number 64, in İcadiye. It has been ten months since I moved out.

Do you know Syranoush?

I do not.

Do you know Mademoiselle Nazek?

I do not.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✎ -----

Confrontation of Ali Galip Effendi and Dikran. (September 16, 1916)

Dikran, do you know this gentleman?

I do not.

Ali Galip Effendi, who is this gentleman?

He is Vahanian Bogos. My friend Ethem and Yahya Effendi, the steward at the port, both know him.

Ali Galip Effendi, where did you see him?

I know him from Trabzon. Nazım Pasha, the Defense Minister, had once called him to Istanbul. We came on board the same ship. A close relation developed between him and Nazım Pasha as he helped Pasha run away to Europe during the aristocratic regime.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✎ -----

Testimony of Vartazian's daughter Yagisabet, 23, called in to make some explanations, Ohannes Kilindjian's spouse – living at Long Savée's house in Gedikpaşa. (September 16, 1916)

Is your father alive?

He lives here. He is unemployed. He used to deal with ready-made clothing. He was banished, and came back. He is not doing anything now.

Where is Ohannes Kilindjian?

He was banished. He was in Ayaş before. I have not been receiving any letters from him for two years and two months now.

When was your husband banished?

It has been a year and a half. He was a bookseller on the Çakmakçılar Hill.

It is claimed that you had given a gun, in a box, to Moses's son Samo.

I do not remember.

What is more, it is said that a little later Garbis asked you, "Where is my gun?" And you said, "I gave it to Samo."

I gave him a package, but I do not know what it is.

Had not your sibling told you, "There is a package here, give it to Samo"?

No.

Then, why did you give the package to Samo?

For no reason. I just gave it to him.

Then, it is obvious that you know what was in it. It is understood that Samo's testimony reflects the truth. What will you say?

..... [Silence]

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

----- ✎ ----- ✎ -----

Confrontation of Samo and Yagisabet. (September 16, 1916)

Samo, who is she?

She is Garbis Vartanian's sister Yagisabet.

Yagisabet, do you know him?

Yes, I do.

Samo's testimony has just been read. What will you say to these words Yagisabet?



I do not know what to say. He took the package and left. Yes, the gun was in the package.

Please sign your testimony.

Yes, sir.
(Signed)

Samo Moses
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Testimony of Serkes's daughter Nazek, , called in to make some explanations, 24, from Istanbul, the fiancée of the banished technician Haroutioun, living at number 64, on the Dericiler Street, Sinemköy, Beyoğlu. (September 17, 1916)

Are your parents alive?

My father was a tailor in Yenışehir. He was banished last August. I do not know where he is. My mother's name is Vartohi. She is alive, and lives with me.

Where is Haroutioun's house? What was his profession?

He used to live in a house in Sinemköy. He is Avakim Berberian. Avakim is here. He was a technician at the brouwerij(?) [brewery] Factory in Galata. He got lost all of a sudden in September last year. I do not know what happened to him.

When did you get to know Haroutioun?

He used to pass by my house two years ago. This is how we met. We gat engaged.

Did he use to stay in your house?

He used to come from time to time and stay over.

Do you know Mademoiselle Mary?

I do, but I have no relation with her.

Where was Mary living?

In our district, in our street. Her father is a milkman.

Is she a spinster or married?

A spinster.

It is claimed that you asked some people for Sevaresh's suitcase together with Syranoush. How did it happen?

Syranoush came to my visit. She cried and wept. I asked her what the reason was. She said, "My fiancée Sevaresh got caught. He has a suitcase. We have to save it!" I asked where the briefcase was. "The man who is going to help Sevaresh run away has it. He is in Papasköprüsü." She said although she applied to this man before, she could not do anything. I said, "I know this man. Let us go and see him, listen to him, and if it is something plausible we will deal with it." I said, "I know someone called Georgie in Papasköprüsü, let us ask him first." We, Syranoush and I, went to see Georgie. Georgie went to see the Bulgarian. He said, he could find the Bulgarian at home. They gave false answers and lied to Georgie at the Bulgarian's house. We returned without getting at anything. I did not go there again.

What nationality is this Georgie?

He is either American or English. He lives in Papasköprüsü. I do not know his district or street, but I know where he lives.

It is claimed that Syranoush told you "Sevaresh has some harmful documents. Is that so?"

No. But she said something like, "There are some business papers." She said, "His book is there."

Where is this Bulgarian's house? Do you know?

I do not know.

Do you know anybody called Angel?

No.

Do you know anybody called Ignatius?

No.

Do you know anybody called Nikola Timurnov?

No.

Do you know the plumber Artin?

Yes, he is my fiancé.

Who is Haroutioun?

Haroutioun, Artin are the same.



Did you call anybody from the pub next to the company and talked to him?

No.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The confrontation of Ignatius and Nazek. (September 17, 1916)

Ignatius who is this young woman?

Nazek.

Nazek, who is this man?

I do not know.

Ignatius, we are now reading your testimony. Listen to it. Is it right?

Yes, it is right. What is more, she, herself, and Godov told me that she sent Georgie and Nikola Godov to Vladimir before me.

Nazek, you have heard him. What will you say?

No. I have never said such a thing.

Did you find anybody to go to Bulgaria?

Yes, I was going to go to Bulgaria. Someone named Pauli was going to take me there. But, he left alone. He did not take me.

How can a man, whom you are not acquainted with, know that you were going to Bulgaria? Thus, it becomes evident that Ignatius's testimony is right. What will you say?

Who knows! He knows!

Ignatius, how can you prove the things you talked with Nazek?

I can prove it with my roommate Bedros.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The testimony of Carlo's daughter Mademoiselle Agil, called in to make some explanations, 20, working at the telephone company, and living at number 64, Icadiye Street, Pangalti. (September 18, 1916)

Do you know Bogos Vartanian?

Yes, he is my fiancé.

What nationality is he?

He is an Persian.

Where is he from?

From Iran.

Where was he born?

I do not know.

Do you know Dikran Vartanian?

I do, he is my fiancé. I thought Bogos you have asked above was Dikran. Bogos is Dikran's father.

When and where did you use to meet and talk with Dikran Vartanian?

I know him for the last two-and-a-half years. We used to meet in the street. He used to come to our house frequently in the evenings after out engagement. He used to come twice or three times a week until the last summer. Later he did not come at all. I believe he did not come to our house for almost a year.

Do you know anybody called Ignatius?

No.

Did anyone with this name come to your house?

No.

Do you know Mary?

No.

Do you know Haroutioun's fiancée Nazek?

No.

Whom do you live with?

My mother, grandmother, and with my sisters.



It is claimed that Mademoiselle Mary, Nazek, Syranoush, and Ignatius Andonian met at your house, and asked a favor from Ignatius, is it right? You will be imprisoned if you lie!

No. I do not know them. They did not come to our house.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

The confrontation of Ignatius and Mademoiselle Angel.

Ignatius, who is this woman?

I do not know her well.

Angel, do you know this man?

I do not.

Ignatius, who earlier said that you had met Mary, Syranoush, and Nazek at Angel's house. Why are you saying that you do not know her now?

I saw her one night in black dress, there was a five or six years old female child with her.



Angel, do you have a black dress? Are there children at the age of five, six, or ten in your house?

I do not have a black dress. There are no children under 10 years of age in our house.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Testimony of Kirkor Vartazian’s son Garbis, 19, called in to make some explanations, living at an unnumbered house on the Ali Pasha Hill, Gedikpaşa, deals with readymade clothing. (September 18, 1916)

Did you enroll the army?

I did. I applied to be a driver. I am following the procedures.

Do you have a document?

Yes. [He is showing his document.]

This document, which you took from the Directorate of National Police, says that you were detained at the directorate for a couple of offenses you had committed until June 3, then you were released. Did you apply to any recruitment office after this date?

No.

Did you take a revolver from Moses’s son Samo?

Yes.

Why did you take it?

A man named Karakin Kilindjian was living in our house. This man gave a Mauser rifle and a revolver, a Browning, to my sister in a package. My sister gave it to Samo. Later, Reşat Bey learned about this revolver issue. He told me to find those and bring them to him. I believe I seized one of the revolvers Samo had, and took it directly to the police. They detained Samo before finding the other one.



Sign your testimony.

Yes, sir.

(Signed: Garbis Vartazian)

Clerk

(Signed)

-----  -----  -----

Garbis’s testimony taken again. (September 18, 1916)



Your sister Yagisabet did not declare anything about her taking these weapons from Karakin Kilindjian.

My sister had talked to Karakin, when I was not here. She informed Karakin having acquired information about my surrendering the

weapons to the authorities. Thus, she impeded taking of the other weapons from Samo. For this reason, it is natural that she did not say anything about the person from whom the weapons, in that package, were taken.

Sign your testimony.

Of course.	Clerk
(Signed: Garbis Vartazian)	(Signed)

-----  -----  -----

It is hereby requested that Yagisabet's questioning should be continued under detention. For your further considerations. (September 18, 1916)

(Signed)

(Sealed)

Under the light of the testimonies given especially by Samo and Yagisabet; and under the light of their confrontations; it is hereby requested that they should be taken under arrest. (September 19, 1916)

(Signed)



(Sealed)

Under the light of the consequences of the questionings, it has been hereby concluded that there is no necessity in arresting of the above mentioned person. (September 20, 1916)

(Signed)

(Signed)

(Signed)

-----  -----  -----

The confrontation of Ethem Effendi – 28, from Trabzon, an officer at the palace quarters, living at Navy Lieutenant Ahmed Effendi's house in Ihlamurca, Beşiktaş – and Dikran. (September 18, 1916)

Ethem Effendi, do you know this man we are showing you? Who is he?

I do. He is Bogos. He used to smuggle rifles in Trabzon, he had other friends.

Dikran, what do you say?

What can I say!

Dikran, do not you know Ethem Effendi?

I do not.

Ethem Effendi, who were his friends?

Tchemshid, Stephen from Van, Repake(?), Ayori Lostromos(?), and Varshak. They used to smuggle rifles together.



Dikran, do you have friends whose names are Tchemshid, Stephen, and Varshak?

No. I do not. If I had those friends, why did not they arrest me then?

Please sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Testimony of Karabet's daughter Mariam, called in to make some explanations, living at number 1, on the Istasyon Street, Kumkapı. (September 20, 1916)

Where do you know Sevaresh from? Do you have anything else to say?

I know Sevaresh from the library. I was working at the Bulgarian Hospital. There was a letter from Bulgaria for Sevaresh. Sevaresh must have given my address. I gave the letter to Sevaresh. He was going to go to Bulgaria. Sevaresh used to stay at Syranoush's house. I heard about Sevaresh's detention on his way to Bulgaria, when I was in Dikran's house.

What did Dikran say about Vartanian's detention?

He said Sevaresh was detained together with his documents.

Did Syranoush and Nazek come to you for saving Sevaresh's documents? Did they tell you anything?

No. They did not come; and did not say anything. I did not see them after Sevaresh's detention.

Did Dikran invited you to Angel's house?

Yes, he did.

Do Dikran and Sevaresh work together?

I saw Dikran later. He told me that Sevaresh was detained when he invited me to his house.

Did Dikran say anything like "I saved the documents"?

No. He did not. Dikran thought I was working with Sevaresh as I had said "I might go to Bulgaria as well."

Did you talk to Syranoush and Ignatius for saving the documents?

There was a man, whom I do not know, when I went to Dikran's house. I did not tell anything to Ignatius. Syranoush might have given my name. I never came together with Syranoush.



I am now reading Ignatius's testimony. Listen to it. Is it how it happened?

I went alone to that house. Dikran was there. Syranoush and NAzek were not there. I do not know whether the man there was Ignatius or someone else.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

Testimony of Artin's daughter Nektar Merdjanov, 17, from Istanbul, called in to make some explanations, living at number 53, Pangalti. (September 23, 1916)

What is your relation to Susannah?

I do not know her.

Do you have a sister?

Yes. Her name is Virgin. My other sister's name is Dirohi, she lives in Bulgaria.

Do you have a brother in Bulgaria?

Yes. His name is Kirkor.

Do you know Vladimir, a Bulgarian subject?

Yes, I do.

It is claimed that you shared an experience with Vladimir. Tell us what happened.

A girl named Mary came to our house and asked, "Is the house numbered 53 yours?" I said, "Yes." She said, "A Bulgarian came from Bulgaria. He wants to talk to you." I said, "He is mostly welcome." He came. He said, "Your brother in Bulgaria is very well. He wants the binoculars." We gave the binoculars to the Bulgarian. I talked to him twice. Mary met him once.

Did you go to a house together with the Bulgarian?

He said, "Take me to the house, the Bulgarian was told about." He meant to say the second house on the Poyraz Street. I took him there and left.

Did you go inside?

I left him at the door. I did not enter.

Why did the Bulgarian want to go that house?

I do not know.

Why did not Mary show the house, but made used of you as a middleman?

I do not know.

It is claimed that you took the Bulgarian to somebody named Sevaresh in that house.

Mary told me "Take him to that house." I took him there. A woman met me there. I said, "This man wants to visit you. She took the man in. I left.

Did Vladimir talk to you directly? Or did your sister recommended you to him?

My sister was not there that day.

Does not your sister have another name?

She has. Virgin Hatcherian.

Sign your testimony.

Of course.
(Signed)

Clerk
(Signed)

-----  -----  -----

İKİNCİ BÖLÜM

PART TWO

دارد و باید سینه نشسته و دستها را در دو بغل خود گرفته و دستهای ایستاده بپوشد و باید که
کمرش را صاف نگاه دارد و پاها را در دو بغل خود گرفته و دستهای ایستاده بپوشد و باید که
پهلوها را صاف نگاه دارد و پاها را در دو بغل خود گرفته و دستهای ایستاده بپوشد و باید که
پهلوها را صاف نگاه دارد و پاها را در دو بغل خود گرفته و دستهای ایستاده بپوشد و باید که

پهلوها را صاف نگاه دارد و پاها را در دو بغل خود گرفته و دستهای ایستاده بپوشد و باید که
پهلوها را صاف نگاه دارد و پاها را در دو بغل خود گرفته و دستهای ایستاده بپوشد و باید که
پهلوها را صاف نگاه دارد و پاها را در دو بغل خود گرفته و دستهای ایستاده بپوشد و باید که
پهلوها را صاف نگاه دارد و پاها را در دو بغل خود گرفته و دستهای ایستاده بپوشد و باید که

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

درام ایلی

2.

1-134
1088
2-53

[illegible]

۱. حاله کفایت ماکه و اعضا دقنا بیره دیکر کیم نیم یکز کوه
بر شنه ادکس کوه هوه کفایت بیه کویه عباته بر اعضا
ادکس دوه سه بر کوه ۲

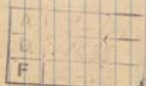
آنچه در این نوشته «فان انا» = خودم به نقل و اندامم بجام
 معقول و بلاغی که اینجاست قلم بر رطابم سطر نقاشی این یکدست
 از بهر دلسطایم و بهر سو که بگردم و بگردم و بگردم
 ایو بهر سید؟
 شاعر به سیاق
 طوفان و امثال و غیره ایو بهر سید
 شاعر به سیاق

شواله اوله اؤرنه ارمه ایلر
طوغوزده ارمه ایلر ایلر
شواله سی قایم

جواب تو عیسیٰ علیہ السلام اندر آیا ہے اندر سے اس کے

۱۸۱۸
۱۸۱۹
۱۸۲۰
۱۸۲۱
۱۸۲۲
۱۸۲۳
۱۸۲۴
۱۸۲۵
۱۸۲۶
۱۸۲۷
۱۸۲۸
۱۸۲۹
۱۸۳۰
۱۸۳۱
۱۸۳۲
۱۸۳۳
۱۸۳۴
۱۸۳۵
۱۸۳۶
۱۸۳۷
۱۸۳۸
۱۸۳۹
۱۸۴۰
۱۸۴۱
۱۸۴۲
۱۸۴۳
۱۸۴۴
۱۸۴۵
۱۸۴۶
۱۸۴۷
۱۸۴۸
۱۸۴۹
۱۸۵۰
۱۸۵۱
۱۸۵۲
۱۸۵۳
۱۸۵۴
۱۸۵۵
۱۸۵۶
۱۸۵۷
۱۸۵۸
۱۸۵۹
۱۸۶۰
۱۸۶۱
۱۸۶۲
۱۸۶۳
۱۸۶۴
۱۸۶۵
۱۸۶۶
۱۸۶۷
۱۸۶۸
۱۸۶۹
۱۸۷۰
۱۸۷۱
۱۸۷۲
۱۸۷۳
۱۸۷۴
۱۸۷۵
۱۸۷۶
۱۸۷۷
۱۸۷۸
۱۸۷۹
۱۸۸۰
۱۸۸۱
۱۸۸۲
۱۸۸۳
۱۸۸۴
۱۸۸۵
۱۸۸۶
۱۸۸۷
۱۸۸۸
۱۸۸۹
۱۸۹۰
۱۸۹۱
۱۸۹۲
۱۸۹۳
۱۸۹۴
۱۸۹۵
۱۸۹۶
۱۸۹۷
۱۸۹۸
۱۸۹۹
۱۹۰۰
۱۹۰۱
۱۹۰۲
۱۹۰۳
۱۹۰۴
۱۹۰۵
۱۹۰۶
۱۹۰۷
۱۹۰۸
۱۹۰۹
۱۹۱۰
۱۹۱۱
۱۹۱۲
۱۹۱۳
۱۹۱۴
۱۹۱۵
۱۹۱۶
۱۹۱۷
۱۹۱۸
۱۹۱۹
۱۹۲۰
۱۹۲۱
۱۹۲۲
۱۹۲۳
۱۹۲۴
۱۹۲۵
۱۹۲۶
۱۹۲۷
۱۹۲۸
۱۹۲۹
۱۹۳۰
۱۹۳۱
۱۹۳۲
۱۹۳۳
۱۹۳۴
۱۹۳۵
۱۹۳۶
۱۹۳۷
۱۹۳۸
۱۹۳۹
۱۹۴۰
۱۹۴۱
۱۹۴۲
۱۹۴۳
۱۹۴۴
۱۹۴۵
۱۹۴۶
۱۹۴۷
۱۹۴۸
۱۹۴۹
۱۹۵۰
۱۹۵۱
۱۹۵۲
۱۹۵۳
۱۹۵۴
۱۹۵۵
۱۹۵۶
۱۹۵۷
۱۹۵۸
۱۹۵۹
۱۹۶۰
۱۹۶۱
۱۹۶۲
۱۹۶۳
۱۹۶۴
۱۹۶۵
۱۹۶۶
۱۹۶۷
۱۹۶۸
۱۹۶۹
۱۹۷۰
۱۹۷۱
۱۹۷۲
۱۹۷۳
۱۹۷۴
۱۹۷۵
۱۹۷۶
۱۹۷۷
۱۹۷۸
۱۹۷۹
۱۹۸۰
۱۹۸۱
۱۹۸۲
۱۹۸۳
۱۹۸۴
۱۹۸۵
۱۹۸۶
۱۹۸۷
۱۹۸۸
۱۹۸۹
۱۹۹۰
۱۹۹۱
۱۹۹۲
۱۹۹۳
۱۹۹۴
۱۹۹۵
۱۹۹۶
۱۹۹۷
۱۹۹۸
۱۹۹۹
۲۰۰۰
۲۰۰۱
۲۰۰۲
۲۰۰۳
۲۰۰۴
۲۰۰۵
۲۰۰۶
۲۰۰۷
۲۰۰۸
۲۰۰۹
۲۰۱۰
۲۰۱۱
۲۰۱۲
۲۰۱۳
۲۰۱۴
۲۰۱۵
۲۰۱۶
۲۰۱۷
۲۰۱۸
۲۰۱۹
۲۰۲۰
۲۰۲۱
۲۰۲۲
۲۰۲۳
۲۰۲۴
۲۰۲۵
۲۰۲۶
۲۰۲۷
۲۰۲۸
۲۰۲۹
۲۰۳۰
۲۰۳۱
۲۰۳۲
۲۰۳۳
۲۰۳۴
۲۰۳۵
۲۰۳۶
۲۰۳۷
۲۰۳۸
۲۰۳۹
۲۰۴۰
۲۰۴۱
۲۰۴۲
۲۰۴۳
۲۰۴۴
۲۰۴۵
۲۰۴۶
۲۰۴۷
۲۰۴۸
۲۰۴۹
۲۰۵۰
۲۰۵۱
۲۰۵۲
۲۰۵۳
۲۰۵۴
۲۰۵۵
۲۰۵۶
۲۰۵۷
۲۰۵۸
۲۰۵۹
۲۰۶۰
۲۰۶۱
۲۰۶۲
۲۰۶۳
۲۰۶۴
۲۰۶۵
۲۰۶۶
۲۰۶۷
۲۰۶۸
۲۰۶۹
۲۰۷۰
۲۰۷۱
۲۰۷۲
۲۰۷۳
۲۰۷۴
۲۰۷۵
۲۰۷۶
۲۰۷۷
۲۰۷۸
۲۰۷۹
۲۰۸۰
۲۰۸۱
۲۰۸۲
۲۰۸۳
۲۰۸۴
۲۰۸۵
۲۰۸۶
۲۰۸۷
۲۰۸۸
۲۰۸۹
۲۰۹۰
۲۰۹۱
۲۰۹۲
۲۰۹۳
۲۰۹۴
۲۰۹۵
۲۰۹۶
۲۰۹۷
۲۰۹۸
۲۰۹۹
۲۱۰۰
۲۱۰۱
۲۱۰۲
۲۱۰۳
۲۱۰۴
۲۱۰۵
۲۱۰۶
۲۱۰۷
۲۱۰۸
۲۱۰۹
۲۱۱۰
۲۱۱۱
۲۱۱۲
۲۱۱۳
۲۱۱۴
۲۱۱۵
۲۱۱۶
۲۱۱۷
۲۱۱۸
۲۱۱۹
۲۱۲۰
۲۱۲۱
۲۱۲۲
۲۱۲۳
۲۱۲۴
۲۱۲۵
۲۱۲۶
۲۱۲۷
۲۱۲۸
۲۱۲۹
۲۱۳۰
۲۱۳۱
۲۱۳۲
۲۱۳۳
۲۱۳۴
۲۱۳۵
۲۱۳۶
۲۱۳۷
۲۱۳۸
۲۱۳۹
۲۱۴۰
۲۱۴۱
۲۱۴۲
۲۱۴۳
۲۱۴۴
۲۱۴۵
۲۱۴۶
۲۱۴۷
۲۱۴۸
۲۱۴۹
۲۱۵۰
۲۱۵۱
۲۱۵۲
۲۱۵۳
۲۱۵۴
۲۱۵۵
۲۱۵۶
۲۱۵۷
۲۱۵۸
۲۱۵۹
۲۱۶۰
۲۱۶۱
۲۱۶۲
۲۱۶۳
۲۱۶۴
۲۱۶۵
۲۱۶۶
۲۱۶۷
۲۱۶۸
۲۱۶۹
۲۱۷۰
۲۱۷۱
۲۱۷۲
۲۱۷۳
۲۱۷۴
۲۱۷۵
۲۱۷۶
۲۱۷۷
۲۱۷۸
۲۱۷۹
۲۱۸۰
۲۱۸۱
۲۱۸۲
۲۱۸۳
۲۱۸۴
۲۱۸۵
۲۱۸۶
۲۱۸۷
۲۱۸۸
۲۱۸۹
۲۱۹۰
۲۱۹۱
۲۱۹۲
۲۱۹۳
۲۱۹۴
۲۱۹۵
۲۱۹۶
۲۱۹۷
۲۱۹۸
۲۱۹۹
۲۲۰۰
۲۲۰۱
۲۲۰۲
۲۲۰۳
۲۲۰۴
۲۲۰۵
۲۲۰۶
۲۲۰۷
۲۲۰۸
۲۲۰۹
۲۲۱۰
۲۲۱۱
۲۲۱۲
۲۲۱۳
۲۲۱۴
۲۲۱۵
۲۲۱۶
۲۲۱۷
۲۲۱۸
۲۲۱۹
۲۲۲۰
۲۲۲۱
۲۲۲۲
۲۲۲۳
۲۲۲۴
۲۲۲۵
۲۲۲۶
۲۲

[illegible]

[illegible][illegible][illegible]

عجله نامه ده تنه بر هفتاد و شصت که فراموش کرده و فرستاده
هفتاد و شصت ساله و با شصت و هفتاد و شصت

سوره فتح و اعراف و حجه و عراج و رعد و صافات
م. ی. و سوره زکات و انفاسه که در آن

از اینک که بهر حال بر عهد منید و کس - شد و نماند
 فتح و شکست بر تنه - خوش بود با و بد شد بر تنه
 اعدای - حال و دیگران ؟
 بهایه بر تنه - بایک خوشی است و بر تنه وادار
 سزایه وادار - این بر عهد و نماند بر عهد وادار
 نکالند و نماند -

134-5
1038
F 2-56

طرح و در مقام دفتر است

انوار که از چشم و صفای است

✓

خواهد سراج چراغی افشان در خاچو مایه انار است

همه دلگونی سوز ؟
ایم از خانه بیرون آمدیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم

نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم

حال ما را دیدم و دیدم و دیدم و دیدم و دیدم و دیدم
چون ایامی در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
ما را دیدم و دیدم و دیدم و دیدم و دیدم و دیدم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم

نیم خفته نه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
نه کیم و نه خانه که در خانه ماندیم و در خانه ماندیم

افتم و دیدم

طرح و در مقام دفتر است

Λ

همه دلگونی سوز ؟

ایم از خانه بیرون آمدیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم
و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم و در خانه ماندیم

صفت

به دو طایفه که با نفع از طایفه
مادامه در غایت و اوزار و کدیر از دست
سوی ؟

به دو طایفه که به جهت جستم از راهی که به دست

به دو طایفه که به جهت جستم از راهی که به دست
دکتر - اقامت نگه داشتند و در راهی که به دست
حاکم به دست نگه داشتند و در راهی که به دست
طیبه به دست نگه داشتند و در راهی که به دست
و در راهی که به دست نگه داشتند و در راهی که به دست
اختیار به دست نگه داشتند و در راهی که به دست

فرانسه با طایفه که اقامت نگه داشتند و در راهی که به دست
چون جستم -

انار که او به دست نگه داشتند ؟

طیبه به دست نگه داشتند ؟

طیبه به دست نگه داشتند ؟

به دو طایفه که به جهت جستم از راهی که به دست

هم که به دست نگه داشتند ؟
انار که او به دست نگه داشتند ؟

به دو طایفه که به جهت جستم از راهی که به دست

به دو طایفه که به جهت جستم از راهی که به دست
طیبه به دست نگه داشتند ؟

به دو طایفه که به جهت جستم از راهی که به دست
به دو طایفه که به جهت جستم از راهی که به دست

انار که او به دست نگه داشتند ؟

به دو طایفه که به جهت جستم از راهی که به دست

طیبه به دست نگه داشتند ؟

طیبه به دست نگه داشتند ؟

به دو طایفه که به جهت جستم از راهی که به دست

هم که به دست نگه داشتند ؟
انار که او به دست نگه داشتند ؟

1-134
D 1038
F 2-57

م
۱۰

سکریات و طاعتات و غیره در این کتاب مذکور است

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

عبارت از این کتاب است که در این کتاب مذکور است

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

سبب وفات نویسنده است

طرحی است که در این کتاب مذکور است

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب

این کتاب

طرحی است که در این کتاب مذکور است

سبب وفات نویسنده است

این کتاب

۱۱

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب

این کتاب

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب

این کتاب

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

این کتاب به سبب وفات نویسنده در دسترس نیست و در دسترس نیست

سید و قلم با قافله در آن هر که میسر شود تا زمانه
از دور عزت و جلال کفایت دهد ؟

اقتضای کفایت و کمال او تا آنکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

ان در هر دو شیوه

امضا ایچ

ادعای خود را

و قلم و این دو شیوه کمال کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

نمیباشد ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

نمیباشد ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

آید ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

آید ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

نمیباشد ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

نمیباشد ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

نمیباشد ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

نمیباشد ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

ان در هر دو شیوه

امضا ایچ

دو قلم و این دو شیوه

نمیباشد ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

نمیباشد ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

نمیباشد ملاحظه نموده بود که نموده شد و هر دو شیوه رسم خط کمال
اینست چنانکه کفایت او در هر دو شیوه رسم خط کمال

A 1341
D 1038
F 1038

جید

تغییر جهت سفید نه اولوب قرمز نه فرار و عموماً بیست و هفت (معمولاً) نام دیگر (خند و بابا یار) ، اسم حقیقیه المکتوبیه (هیاغ) ،
اسم حقیقیه (مردانه اداره هیانه) اولوبن رنگه یونانیه (خیزر) ، اسم حقیقیه المکتوبیه (نالاغ) ، اسم حقیقیه (هاجیه)
اولونه (یا نطوفت) ، اسم حقیقیه (دیلانه وارطانیان) اولون (ایزور) ، اشتراک محاکمات اولونه کتبی و شفاهی ایکه خدمت عسکریه و خدمت
مکلفه یونانیه ، قرمز ، انچه ، اکشید ، مانندی آره نه آهسته آهسته و قیوم (ایزور طرد و کتبی) ، و . ی . ه . حرفه کوکترجه
(دیلانه) ، ی . غ . حرفه کوکترجه قیوم یوزل آره نه لکته اولان اخصاف دورانه ایره کمتد که . به سبط تاجنده ان حون قشیک
اییم لکته آرتادیر ، خراج ، آسام ، دفرانه ط . ی . ی . ده عیانت اولوب به سبطه آرتادیر فرایونیه دلالند
باشدیر چنه چتر ایشید چکیده رت ییزه و غایت و راجتد . قرمز و ارض اولاندورده (مارت) ، صابونی یوزل چکله (ایزور یوزل) ،
ایزوریه تانارد طایر نه خدمت ایکه دوران حرب سوره اییمجه باور و یوزل اییزوریه آیمورده حله یوزل و وارادیر که یوزل ده که
اولاندورده اتحادیه تانارد محترم تاش (دیلانه) و یوزل طایر طایر ایملشی اولاندورده یوزل . ایست و یوزل بالورده که خطوط طایر
دوبله و رنگه عیازوریه دروست و آجوب قیامه اتحادیه انا یوزل المکتوبیه اولونه اوله یوزل ده (تورده میا نیام) ، (مردانه
اوله هیانه) ، (دوقور اییزوریه طرد و کتبی) ، (آسوط مطالیایک) ، (سوی نای نیام) ، (واند تروت کتر هیانه) ، (اولاندورده طایر
ایضا و یوزل آرتادیر) ، (یوسه مفر و نیام) ، (ساده و کیر) ، (آچاق و لدر و سوره) ، (قرمز کتبی نیام) ، (آرتاده اولاندورده چو کوکتر یار)
وزار (ایمل و لکته) نام اتحادیه یوزل و یوزل که مذهب حقه اسماء حقیقیه المکتوبیه و المکتوبیه و دیگر که حال حرب و حکومت
تغاییر قاضی خیانت حرب و خیانت عظام حقه و طایر و طایر ایمل که اولونه حقه نه یوزل و کتبی ایمل که اولونه و کتبی
اییزوریه حقه ایمل حقیقیات ایمل که اولوب در دستدره اولاندورده طایر و یوزل حرب طریقه ایمل که ایمل که ایمل که ایمل که
یوزل که اولونه حقیقیات ایمل که اولوب در دستدره اولاندورده طایر و یوزل حرب طریقه ایمل که ایمل که ایمل که ایمل که
در نقدیم نه اولاندورده

قسم بیای دیک
مکتوب

مورخ حقه نه انچه جاسه اولاندورده
لیکله در عیازه
مکتوب

مکتوبه فایزیه اولاندورده و یوزل حرب طریقه ایمل که ایمل که ایمل که ایمل که
در دستدره اولاندورده طایر و یوزل حرب طریقه ایمل که ایمل که ایمل که ایمل که

30
719



مکتوبه فایزیه اولاندورده و یوزل حرب طریقه ایمل که ایمل که ایمل که ایمل که
در دستدره اولاندورده طایر و یوزل حرب طریقه ایمل که ایمل که ایمل که ایمل که

مظفر علی: اوزدہ بویہ سنانہ صاحبہ صاحبہ وقتاً و بیقی الاکونہ از اکبری بردنی اسونکرا : ۵۵ ولدہ بویہ کوئیم
دستور مدسک سوانک ۶۱ نقدولو خانہ دہ کمرہ فیم جلیہ ایدہ و انت اعیہ تولد ایدہ خرمہ درنا پختہ
کرتور ولد خرمہ بت کدر جلیانک اخذ اولادہ افادہ سید - اصرار علیہ

A	1-131
D	1040
F	1-17

سیدہ وقتہ اسنانہ صاحبہ
نہ رہہ کدک
مملکتہ نہ ایسہ بیا دکن
سی نیچوہ طوتید
وزت سیدہ نہ اولدہ کدک
مملکتہ نہ کدک
فیم جلیہ ایدہ دم
نیچوہ طوتید نہ بیچوہ دم حکمرانہ ایدم یو بیکی دہ برغاسی کدک نہ
ایدم مکارہ فونکدہ ایدم فتم اولدیم کدک نہ طوتید نیچوہ دیتہ
ایدم بیکی جلیچوہ دم سزک حور و فیکر کی بدیم سید حور دیر بقیہ پرشی
سویہ مدیدر بیستہ ایدیم بورایہ کوندر دیر
افادہ کی افادہ ایدم
افادہ ایدم

مظفر علی

مظفر علی

مظفر علی: اوزدہ بویہ سیاه صاحبہ واکہ جلیانہ خانہ عادتاً بردنی یو بیقی اوزدہ یوننا و اوزدہ کدک اسونکرا
بیم کوئیم اشرف سوانک ۶۱ نقدولو خانہ دہ کمرہ : کتف و کتار فونکلیچوہ ایدہ ابرانک مسک
مرهم کوئیم مقولہ ادتوز سید با شخه ابرامہ نچر نہ سقاجہ ولد کرتور موسس سوانک اخذ اولادہ افادہ سید
اصرار علیہ

سیا پور کدک داری
استان سیدہ نہ وقتہ و نہ دیکدک
سی نیچوہ طوتید
سی نہ وقتہ نفی ایدیم
افادہ کی افادہ ایدم
فیم سیاه ایدیم
ایرانہ نه اکبر اوچر نہ اول استان سیدہ کدک
بیچوہ دم سی نیچوہ جلیہ ایدیم سی فتم ایدیم جلیہ نه کدک
دیر دیر بوندہ جودی فتم ایدیم بورایہ کوندر دیر
بہر فتم اولدیم
افادہ ایدم

۵۵۲۰۳

مظفر علی

مظفر علی

مظفر علی

مظفر علی: اوزونج بوی سیاه حاج دناک قمرالجی سیدی سوری بدنه او خانه حکم / بیاضی کمر: بویا کوینه خردی کوینه
 ۷ بند روخانه ده بیکه: حیدر: یاشا ضعیفا مجرد حیدر قوی پیونده اعضا ده دوقو - بوزباش امیر / افضا دل طور
 کتبی یافت اخوانه افاده سید - اصرار شد

A	1-134
D	1040
F	1-16

نایب پادشاه سید
 نره سید
 اسنا بولنه وقت کلدیک
 دوقو - لغه کلدیک نه ده
 نه وقت دوقو - اولدیک
 سول دوقو - اولدیک نه ده
 اتحاد ام اولدیک
 اوزونج حیدر قفاس بدیه ضابطه سید
 کلدیم بوزار تاحلایتم بیلقام حیدر سید زامنه سیدامان هر فقه اسکندر
 خود قیوس ضه خانه سید اتحاد اولدم

نجوه طوخیه
 نجوه - حوت ندرین بیلیجور / خدیج کیم نه عانه بولنه بیغ سید نه بیغ سید افند
 سید نه دعوت اولدم اوزونج کوه رید حکم افاده حکم ایله بولیم سید نه
 کفریه نف اولدم کجی پیش صورت بیکه سید ای اداره فکیم سید کیم
 دافیه زفته جلیله سید ۷۷ مورثه تاریخی در ۷۹ حکم نوزد لوزام
 اید عفو ایله ان سربقا قلدیم اوزونج سید فطوخیه کیم ضابطه بولدم
 اداره حکم ایله کفریه بولنه انکار اسانه طبیع تمیه اولدم اسیر بخت
 کوه رید بی ده انقده ضه خانه سید اداره اسکندر ضه خانه کوه رید
 اید ده حکم حیدر یاشا ده که مضمین تمیه اولدم بوزار افضا دلجیم افند
 در دسته ایندی کیم کوه رید اولدی نجوه حوت ندرین ده بیلمیور
 بوزار هر صده ایندی کیم نفی حکم اولدینی وقایع - منسوب اولوب اولدینی
 حیدر بوزار برفوتیه - منسوب دکلیم - بقیم پیش صورت سید
 امضا ایله یم دوقو - امینه کتبی

امضا ایله یم دوقو - امینه کتبی

مظفر علی: از دوزخ بوی خیر صدام و قره خاسه و سیاه بقی از دوزخ بر دهن بیاض کزلا: این از غنچه تو بن جاده شده
صادق دخی ایا تمنا نه به نفع و به عقی من کور ایا تمنا نه تر ز بدن اید که کوشخانه او تو این پشته قره بته ادنی
از فانی کچو کور بانی اخذ اولنا به افاده سید - [چهارم] [چهارم]

سه استخوانی و دقت و نفع ده کف
امریقا ملک قفا داده موت و آل سهر نه صکن امریقان رو چست سهر نه بولش
دیور نیل طریقیه لونه ری و مار سیل طریقیه در سعادته در سعادته اول کلام

A	
D	
F	

امریقا ده نه اسیه بلار د
امریقا نه دقت کینه اید
استخوانی کینه
سی نخیه حله تیر

نیز به بیار د
۱۹۰۷ ده قنار اید کیم
مکتبه نه کیدم
صا موئل اسنه بر آدم نیزه من خویش کیمور ده بوکا کفیل اولسه اید . عانه
سی رجا اید . حقیقه نه اید حقه صا موئل اید . اودنه اید
دیر به صا اید . صا موئل ات نفی دساره کلمه اید . کدیر به سولیم
صا موئل خس باج کیدم کلام . بلاض بنده حله تیر . مکتبه نه نیزه
قره سی نه به کفیل اولدین صود دیر . سه صا موئل اولدین صا موئل اید
پنه ده نیم دیم بوندنه حله تیر و قضا دیم سینه بیلیوم

مکتبه نه کیدم

افضا ایدیم

افاده کی افضا اید

مظفر علی: از دوزخ بوی خیر صادم خزه قائم و خیر بقی ادره جودنم از دوزخ بول و دیکل اکر کزلا: اسکندر کزلا
کچو باشی سوا غنچه به نفع و دوزخ نه کچه اوی ساقیا به خیر اید سده و دیگر خیار و کرده اکتور اید طرانی
طفا به بی تولد تبعی تمنا نه استود دلد بد دسی عا د بانی اخذ اولنا به افاده سید - [چهارم] [چهارم]

نایم سدر استخوانی
دقت صفت وارص
نزه ده اوزون
سی نخیه حله تیر

پدی با سده بری استخوانی
پوقه
بر باد مکتبه صول حفظه اکل تحسین اید ده حقیقه
به صا به دندی اید از اولدین اید حقه ایدیم . او به زمانه سیدم مکتبه
اید . صا به ده سید بری ارا بنو سه بی خانه من کدیر شد خرابه کدیر . اوزون
تا دهم بر اید اید بوندنه حله تیر صا به ده دی بی نقشه اید اید
آیدی صا به اید و دلدو . بر اید اید بوندنه حله تیر بوندنه حله تیر

افضا ایدیم

افاده کزله افضا اید

۱
مطهره علی: اوته بوی گشته باده صاف و سیرک فاسد زینبلی از دوزخ بوزل میخورم که بیدار بودم از کونای بد
اوخته زینبلی در عیالده سوخته ۸۸ دوزخ خانه ده سفید کجده از بیدار سوخته عیالده
صاف دسده انچه که در ترکیب زینبلی در ده مصلحت ایله وانی از بیدار ده این تولدی سوخته افه و لیکن
تا رسد افه اولده افاده سده (۱) صرافه ۱۶

استغفره نه وقت کد
هائی عتبہ تحسین
بقہ کنہ کی
بودہ در بنہ افعم کد
بکدہ ک ریر فوثر ده تحسین
فد افعم

ان رہ کی اوضا ہے
اوضا ہے م

[illegible][illegible]

فادرہ کی اوضا ایدہ | اوضا ایدہ ۵۵

توضیح داده نقیض و غیره ۱۰/۱۲/۱۳۱۰

A	1-131
D	1040
F	1-19



خطور علی شورشه صبا قیانت نکر انباء افاده سبب امرای علی

سوا سه زیاده قریب سه تولد اینم درت یافته اسنا بولکدم
موقوفه صکک استداره اجماع سوفاغه بدیند خانه افاده اینم
عیانده در طوالباف خانه تجار مهربان یافته مناسب جیره اسمی عکسانه
بر سه قریب در بطریق خانه سوفاغه مرده سه مکتبه ایی سه عظم
از سه صبا سه کی مکتبه صکک کیکاشاده امر قیام مکتبه ایی سه او قودم
صیقده صکک او سه سه یافته اینم سو هکانه غنچه سه م جمل
ایتم صریقه در بدینم صریقه غنچه قیانتی صکک مایو جید در سه
افه خانه ۱۹ و نه نه و اوله کرده کتابخانه اینم

سه نه ده تولد اینک
نه ده او سه دره
با بان عیانده
درت یافته صکک هکانه مکتبه
او قودم

نکوه خدیویه اینم سه کا آجیده سه سه دره برابر این
طاشنا خضار سه قریب سه صریقه صکک کورم بدینم خطور بوزاده
سه سه دره قریب سه دره
کفم باز لدم هکس عیون پرویا خانه اولو که کتبیور لایک استداره
در هکس در نه باز لدم باز لدم کیم ایی بدینم

یکصد صبا دره
هکانه قریب سه دره
سه کیم باز دی

بوضع بر رض سه سه ایی نه بایک
بایه کوری حاییه سه نه دره
بدینم دره نه باز لایک

سه کدینه خطور اسنی در سه سه دره
اوله دره ولاد میرا سه سه بر بقاء و ایی آتی ای اول کاشیه ایی بایک
در و بایک کونه ایی دیم ایی سه اینم بدینم لایک در سه بایک
بایک دیم بدینم لایک در سه ایی کونه دیم ایی سه کونه درم
ضابطه در سه خطور بدینم ولاد میرا سه سه کار لایک بایک سه دره غیر سه سه

خطور علی شورشه

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

سودهای کلیم گز برای

سودهای کلیم گز برای

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

بودند که تا بحد بزرگ

مجلسه سوخته جوت سیدی ایته به حکم دیه

اونده فیه ایتمه برآمده بر اعتراف ایتمه . بویه ایتمه برآمده
ایتمه خدایان ایتمه خدایان ایتمه . خدایان ایتمه خدایان ایتمه
ایتمه ایتمه ایتمه

سه باره دیده
در طرفه قبله اندم
مکتوب اولیایه کز دگرهای کاغذی به نه خیه
در طرفه اولیایه کز دگرهای کاغذی به نه خیه

A	1-131
D	1040
F	1-21

الذي هو من بقاء صلواته يا من بقاءه

سره موده کړنځیو په فواید کې
صده زیاتېدونکې

فویہ اینکہ صدہ کفرہ دختی آلیہ کو نور ایدہ . بنہ برافشار
ایدہ . بہ کجہ دہدہم اوز او قویہ بقہم Ac لکیر . بہ ذرا
لہارم . اقصیہ کلمہ اوز بو ذرا بقہم . اقصیہ کلمہ
ایضاً ایدہ .

unconfronted

اعمال.

سید احمد علی شاہ

مجلسه علمیه شریعتیه بمقام آستان قدس
تقدیر نامه افاده سید احمد علی

کتابخانه شریعت و جلاله
ایف بی اس

طاشنا قصفا اوله نغیر نه طاش نه بقه
اسم و برده بدی

نہضہ اسمی ہوتی۔

شماره دوم و چوبه کرمه بقیه بیدیه

۵
اود ویر شد و سخی سویدیم . هفتین شکیل اینه قمری ز ماه لیل کیک دبا
صافه اینه دیر بنده وده سویدیم یکم وده . داخم اساجن ده نازده ایتیم
فقط وقت کیک کیده اود وده دیر به ای کیک کیده چاک صافه اینه
عجا شو هفتین شکیل اینه کیکد . عجا بار ونا و اسباب و کرفتو . عجا بونی
بلیو دم و دیر کرفتو اکر کند اینیم . هفتی عده کوسنک دلالت اینه کیک
اسد دی اکر کند اینه دم بکا نفعه ایت اید . عجا رانا بون دبا کیده
کیک قمری اجموده اکیده شقی سن اکر کند اینیم . صومع کرفتو . عجا نون
صومع سوزنه بقا اعضا کیده . دیر صومع . سنه کیک ایتاد بوسی

unverfälscht

سخت بچونه قوی نه اوسند نام ستاگره . چونکه حقیق بران شدیم
 کوثر من لازم و بهر کسی لایق اولمده اقصا ایده چکنده و سنده بزنده یاره
 طایفه اوله یغنه کما بواتا دیر کیمس نام ستا . اولمده قوی نه و
 داخل اولمده ده اسم حقیق سولمک بزه داخل اولدین سولمک
 دیدی اولمده به حدکم چونکه برنجی دفعه بقا نقیض اید قوی نه
 بهر دایم کیم حمله مؤخرأ کزلی اولمده بولمک باجمک برنجی ای طایفه
 سولمک و قطعاً یکله کیم دیدیم . بزنده سوزن اجمان بافان کما قناعت
 دیر برنجی دی . بویکینه اولمده اولم . کونه کونه جوابی بیکرک
 برده ایتدیم بار و ناهه کینه . صدک نه حکمت حکم ده اولد قناعت
 اولدینیم برنجی کشتی اید دیر جیفدی اولمده دیار اجنه بیکرک برنجی
 برده کز قوی کد مدم . صدک بریا بوز ط سنده محبوس اولدین
 ایتدیم . بوندک صبحه برده اولم . به اولمده ده قلیوم

A	
D	
E	

کرفه مرجهانف ک بار دانه
 اوسپانه ، ایشا ویرک سنده
 اولمده اوج اعضان محمدین
 سبه اولمده کوره دیکر ایلک دانی
 کدر صه
 برانکی دانی حکمت حکم ده ایه
 اوج دانه سهاکی حکمت نه

سبه بوقایده ویرک که ایلک دانی
 حکمت حکم ده ایه بوندک
 دمیسه ایلک بوندک اسحق دانی

بوندک بوندک ایه کینه کینه صدک اولمده اسمی هایتونه ایه بوندک
 کینه کینه صدک قوشلین صر کرده اولمده

بو کینه بوندک برده قی کندی و طیفه دانه صبری دایمده همی کیم
 سولمک بران برانجه کینه اولدین قوشلین صر کرده اولمده

بود قلدیده بوندک دانی بویکینه خط دققی ایلک بوندک دانی
 بود قلدیده بوندک دانی بویکینه خط دققی ایلک بوندک دانی

اولمده بوندک دانی بویکینه خط دققی ایلک بوندک دانی
 بود قلدیده بوندک دانی بویکینه خط دققی ایلک بوندک دانی

بوندک دانی بویکینه خط دققی ایلک بوندک دانی

A	
B	
C	

نظرونه علی : صامونتا

تولدک نه سید

استانوله قاج باشنه کلد

نه مناسله دیگه کلد

کاشکی نه بورام کلد

روبر فولاده قاج نه اولوره

اوله نامه یه رک نه ابیه ییادی

اوله نامه ایگ

صباحه میله حال

دانه ک داعظین و معملکی بید

بجوریک اید و بکلمه ایگ

مردنه بو معاند کچمه بیدریجی

نزل ایگ بقیه بر سینه اولوره

روبر فولاده نه زمانه صیفیک

بر فدی انساب اید کیزمه

نکرا ایدلم کاشی خردلر اکر اگا

سه نسوب اولماشله

بوندر خاضعه خردلر واره

برده طاشنا خودیونه خردس دایره

بجوریمیه

بود طاشنا خودیونه اید طاشنا

ایکس بر اولدین حاله نه رده بقیه

بقیه احمد واره

عجاتده بوییم میله

دین

اوله نامه ایگ باشنده کلد

بده کز بیدر کچمه ایچومه کلد

فولاده اولتومه ایچومه بورام کلد

بیک طغوز یوزانی نه سنده کلد

برسه بورام کلد کلد کلد کلد کلد

مکده اولتومه

یهرم بورام بولور که عیال حیدر یغینه

اولی یوقده خانه اوطور ییادی

ایگ دملکده معلم ایگ

بورام حقیقینی ایگ

اولی س اول دفاتر ایگ

معامله دوده اولد یغینه سومبور دی

بولدی عیال کلد

مردنه بو معاند کچمه بیدریجی

نزل ایگ بقیه بر سینه اولوره

روبر فولاده نه زمانه صیفیک

بر فدی انساب اید کیزمه

نکرا ایدلم کاشی خردلر اکر اگا

سه نسوب اولماشله

بوندر خاضعه خردلر واره

برده طاشنا خودیونه خردس دایره

بجوریمیه

بود طاشنا خودیونه اید طاشنا

ایکس بر اولدین حاله نه رده بقیه

بقیه احمد واره

عجاتده بوییم میله

دین

Handwritten signature

بائے نامی نصاب آدرسیہ در

لکھنؤ جیاند

A	1-131
D	1040
F	1-24

کفاح فاضل آوری نہ دے۔

پایہ نمبر ۲

مَوْلَانَا نَزِيلُ

استاذ اولاد

نزدہ تقدیم اہل بیت علیہم السلام
وہیبتی اور نہ بختی

دوت او گنه. کونیه های سوره کورسورم. اعقاب اربعه با سوره

بجای رفاه و کمال مدعا ندید
فایده دفعه اوله و رفاه ما در اتم اند

بنده را نیز بدو خانه میگردانند بر او نه مهره نه قصاص و نه فدا نمایند . بار و نای
بر ده ای که رفته قصصی خواهد شد بول او مستند که در دم . بار و نای قصصی خواهد شد
فانتهای

بقصا و فلورید اعلیٰ صمدانند
مفید زعامه همواره اولیٰ دند
ست که در دست نیک

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل القرآن الكريم
سراجاً مضيئاً يهدي به الله
الذين يشاء من عباده إلى صراط
مستقيم.

چون دستک است از جمله اولی
و در این باره که در دستک است
نمی بیند

فرضی باشد دست به بالا بر خفا ابرو کمرید ایستد : برادر است
چو عکس آتشید منور ایستد : صورتش خرم بود ایستد

عبدالله بن محمد بن عبد الله

تاریخ ۱۳۰۶ قمری
 در روز یکشنبه ۱۳۰۶ قمری
 در روز یکشنبه ۱۳۰۶ قمری
 در روز یکشنبه ۱۳۰۶ قمری

اسکی مرقومہ کہہ۔

سنة الف سنة كيم اوله ربع مائة و م

زودہ اسجہ اسہ

بایه یو ۲۰

U. S. Department of the Interior

A	1-131
D	1040
F	1-224

موسسه اولی به یوزده خفتی
نه -

از ده به یوزم . لکنه ادراده کپانته دی .

نصا سینه یوزده خفتی
کپانته دی .

بیم یوزم .

خفتی بیم یوزده خفتی
بیم یوزده خفتی . یوزده
سوزده خفتی .

خفتی بیم یوزده خفتی .
کپانته دی .

موزده خفتی سوزده خفتی
بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .
کپانته بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .

موزده خفتی بیم یوزده خفتی .

بیم یوزده خفتی
کپانته بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .
کپانته بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .
کپانته بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .
کپانته بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .
کپانته بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .
کپانته بیم یوزده خفتی .

کپانته بیم یوزده خفتی .

بسم الله الرحمن الرحيم در این روز هفتاد و سه سال است که من در این شهر

A	1-131
D	1040
F	1-25

با و صافه کفای سزک کفایت
تقدیم او سزک و صافه کفایت
اسیر که در سزک و صافه کفایت
صافه کفایت و صافه کفایت
و صافه کفایت

بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)
بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)
بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)
بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)
بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)
بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)

بسم الله الرحمن الرحيم . او در روز بیست و یکم ماه خرداد . با این کفایت (او طردم)

یازدهم و از هر استغاثه ای که خطب ایراد کنی بگویم چنانچه ایستاد باشد نوکری که در آن روز باشد
چنانچه باشد به ده یازدهم

A	۱-۱۳۱
D	۱۰۴۹
F	۱-۲۵

نزد جازنه نامه ایستاد
خزانچه ایستاد

کیمی سوره یازدهم و از هر کس که
گرفتد بگویم

نه دهم
نوکری عقیقی یا نسی که سوره یازدهم و نسی

عموم و از هر کس که عموم این
ساخته من در کند
او است

افته ارضا دارا ایستاد
نوکری ایستاد

سایه و از هر کس که
بر دانه

نزد جازنه کوره بر ششصد خطب
ایستاد و در هر عموم خطب ایستاد
نزد جازنه از هر عموم خطب ایستاد و در هر عموم خطب ایستاد

بر عموم خطب ایستاد و از هر کس که
افتمانی و از هر کس که
نزد خطب کوره بر شش اکلایه صد

اسم و در هر کس که
لاست و در هر کس که
در ایستاد

در هر کس که در هر کس که
در هر کس که در هر کس که
در هر کس که در هر کس که
در هر کس که در هر کس که

در هر کس که در هر کس که
در هر کس که در هر کس که
در هر کس که در هر کس که
در هر کس که در هر کس که

A	۱-۱۳۰
D	۱۵۴۰
F	۱-۲۶

کیرتور مبعوعه

خبر کند در ادامه مکتب ای

در این کتاب در خطی روحانی و جسمانی
فراوان است

میکویم - کتاب روحانی و کبریا - خط و خطی از برای این کتاب
نیز که بواسطه آنکه در این کتاب بر مکتب طرفین بود و خطی که در این کتاب
میکویم - در این کتاب همه مدح

مکتوبی که در این کتاب است
صورتی که در این کتاب است

در این کتاب در این کتاب
خطی که در این کتاب است

مکتوبی که در این کتاب است

در این کتاب در این کتاب
خطی که در این کتاب است

باز در این کتاب در این کتاب
خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است

خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است

خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است

خطی که در این کتاب است

خطی که در این کتاب است

خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است

خطی که در این کتاب است

خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است

خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است
خطی که در این کتاب است

خطی که در این کتاب است

A	1-131
D	1040
F	1-26

سید الوصی

نکاح

زوجه نکاح

میراده . به این جهت فرستاده شد که در آنجا بماند و در آنجا بماند .

و در آنجا بماند

خبر اقم . هنوز نکاح نکرده و در آنجا بماند .

سوره بداعتی

ادب و اینها را در آنجا بماند .

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

سوره بداعتی

A	1-131
D	1040
F	1-27

یونان سینه او طمس کرده اندید . کند استامی مرکز کردید
خی از نه شعله ایده حکایت . او صاحب تر قادیان طارط
بطاعت اوله قیمن و انافضایه کبر کبریه او کانی ایست
سویح . طارط او صاحب سینه فاکدی .

او صاحب سینه ایست
وادر زور -

نایلا با سنده التورید لیکال جویای $\sqrt{}$ برزده در خارط
اسمن طارط مرده رکدر . بر روح قادیان ایکی . قسح سایی
طبه ایست سیم اسمن معلومدر .

نه حردن طارط

اوت طارط با لافه الکر . نایلا با سینه مرکز کردید
ایستده بعضی آسلیه نمود طارط ایست

لجج بر طارط فاکدی
صیفی

سید یو -

یونان صاحب ایست

یونان بر سولک عارنا بر یاردول خدر بر سایی . سید ایست
آخیر رکدر . دانایه با سینه سیم . طارط کون او صاحب سینه
ایست . قادیان ره ضیولایه سینه فاکدی . افق کدی سینه الکر
او طام کدی روح .

طارط کون بر طارط نه نایله
سینه کبر الکر

ایست او طارط دعه کدی سیم . یونان بر طارط آییور . با کدی
طارط سینه بر طارط . یونان او طارط سینه او ایست کونره هجک

طارط سینه کدی کدی
طور صفی

سینه کونره لاکدی کدی سولایه سینه . ایست کدی کدی صبا سینه

سینه بر طارط سینه ارکا اعاد
ایست ایست کدی

اعاده ایست سیم . کدی او الکر صیفی سولایه . و سید انافضایه
کونره هجک سولایه . و انافضایه کدی نه طارط با سینه ایست

سولایه . نه ده الکر سیم . سید ایست

او اوده نه اسیه بایارک
 اولار بیکر لک و مو یانلما سیه دیم با لوفه و اوقون لک اینه
 اوقونده سایلر سیر
 بر آ - سیرم
 زده اوقونک
 توبه مکنتیه
 ایشیه ده بقیه سیرم
 بر آ - سیرم اوقونده سیرم . بقیه سیرم
 وینا اعلیه کونده صوره
 قورق صوره ده قورق کون
 کونده
 اسانلور کونده قورق
 او کونک
 نه قورق کونده ایشیه
 برده طاسا قورق و برده
 ایشیه
 ایشیه وینا سیرم
 طاسا قورق وینا
 نه -
 اوقونده صوره اوقونک سیرم کونده سیرم
 سیرم بوقورق کونک
 خیر کونک
 ایشیه کونک کونک
 نه ایشیه کونک
 اولر زده ایشیه
 کونک کونک کونک کونک . بر آ - قورق ایشیه کونک
 ایشیه کونک
 کونک کونک کونک کونک . سیرم ایشیه کونک کونک
 کونک کونک کونک کونک

A	1-131
D	1040
1	1-28

A	1-131
D	1040
F	1-30

[illegible]

حکیم علیہ افراد کے امضائے

Wilmington
Messingburg

Leaving

وانس

والله اعلم

ایکندہ . صلاوة او غلبہ محمد بن عبد

هـ ر م ل ه ب ا ت ن و ل ك س

سب سے زیادہ

اندر تاسم با ایدرک

22-6-61

بسم الله الرحمن الرحيم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رده پانزدهم

نینا قیلایلا سوره موهبته انیم - بالاز و قوم خیره و الخیله
 مایو خاتنه برده ده آاد آاد ده کوفه صیگ انیم - او ده صوکه
 با تاج آری ده کی خوره فیه صیگ انیم - بگو به او خله جیفه
 ریش و سار اید - اوله قیج به صیگ عده صوه انیم - عده
 قسه لایب بویا کدم - هفت خاتنه ده صیگ اده کدم - ریاض
 ده صوکه به او ده طایب نوتیف انیم -
 نه اده فیه انیم عمل طایر ده عمل ایم - صوکه او خلی فیه ده کله

سید محمد علی شاہ

2777
 2778

دریدار . او - ارده خسته لایف بویام کلمه -

A	1-131
D	1040
F	1-30

خیر اقم

خیر بر فرقه کبریک

ضمانت فرقه لره کیرمه

فرقه نه در اکلام لوس

مطهره و بیدند نه

خیر

انتهای کبیر

احاطه کیر قوریا نه . ابرانی بر وجه

نه اسیه یا -

قور قوریا نه . صوره غنه صانیه . آن ادا و دغا بردی .
اورا به کله بکن کورم .

موسسه مغز کیر

بیا آدم انتهای طایفه ای . لیسو صانیه . غنه اوری
کله کیر اوره برای دفع کورم . آنته تم کتبی با جانانه
البتسه .

تار و نیز طایفه

خیر

کیر قور مرصوف طایفه

خیر

احاطه با باغ آدر نه

کیر قور -

واندی بار و نه ادسیان

طایفه

خیر

صیغ کوریک

خیر کوریک

Handwritten signature

بالاصحابه بنوع

A	1-131
D	1040
F	1-31

بواسطه برتو و صبر و امانت . آيا امداد و تعليم و رفاه و ...
 اندر رسد . امداد و ... بهر كس كه بخواهد ...
 باقى بماند . ستم و ...

توسى من و كسى كه من را ...
 خارج كند و ...

بهم بگويم . كه كسى امداد را ...
 بآيد و ...

كس امدادى امداد و ...
 نه البته كه ...

بگويم . بگويم . تفاهات ...

و معرفت ايد و ...

ناتجيب اوده اولين بگويم معرفت كسى ...

كه باخته تا ...

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

نكات ...

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

ايد

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

ف

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

بگويم . بگويم . بگويم . بگويم .

A	۱-۱۳۱
D	۱۰۴۰
F	۱-۳۱

عربی اعمدینه سرکه هجی
بر وزن کرکک

خبر دانا فرزند لره کرکک سوم

نویسه سوزی

به کنه استبداد میسریم . وقت حال صفتی اید فرزند لره کرکک

کرکک مرغانوز زرد طایفه

کرکک مرغانوز طایفه

کسی طایفه

میل ایاها سوز ۴ نیم

نه در ۴ نیم

کرکک ۴ نیم . به مال صفا میگوئیم . اوده اوده مال
صفا میزد . اوده مال بیا یک دفعه که دم

قاج نه در ۴ نیم

بر کجای نه اولنده بر ۵ نیم

ضالعه به بود اولک شتر
طایفه دیش

هیدل دیم . بر کجای نه در ۵ نیم

سکه بوارم زده

بوز قصبه سینه سفا یا که نه در مالک . الزان مقدم
بوز که بنو صفای نه در . به یک کجای که نه صو که قصبه به سیم
مروم ای که ان قد صبه قلب سفا . سیم سفا بوز سفا یا
سفا ایلدی

بو آرم که فرزند لره اید

بیا که بوز

اد سوزی

سوزی نه در اولک سفا . دیم قونوسور

زده نه قونوسور و یک
مروم ای که بوز سفا

ترکیم قونوسور در . ای که بوز بیا که بوز
به اوز سفا طه ای بوز

کریه حصار دل دقت دقت نظر ابرار ابرار

حاشیه خورده کلاه خاویز

قلوب کبریا دقت نظر ابرار ابرار ابرار
نافته کلاه و دقت نظر ابرار ابرار
اسلامی بیستم

سویل نانه خاویز کلاه دود

سویل نانه خاویز کلاه دود
اختر کلاه خاویز کلاه دود
ای دی

مدام بوی خاویز کلاه دود
در کلاه دود

هم زمانه خاویز کلاه دود
سویل نانه خاویز کلاه دود
علم کلاه خاویز کلاه دود

بوی خاویز کلاه دود
کلاه دود

بوی خاویز کلاه دود
کلاه دود
کلاه دود

سویل نانه خاویز کلاه دود
کلاه دود

کلاه دود

سویل نانه خاویز کلاه دود
کلاه دود

کلاه دود

سویل نانه خاویز کلاه دود
کلاه دود

سویل نانه خاویز کلاه دود
کلاه دود

A	1-131
D	1040
F	1-32

و قورقه نه کدره جان ستر
نه قورقه نه کدره جان ستر

اونده لیدر ؟

سندره ره افلدر ؟

و قورقه نه کدره جان ستر
سندره ره افلدر ؟

موسسه سندرجه جان ستر ؟

نه جان ستر ؟

موسسه نه لیدر ؟

افلدر جه سندرجه ؟

افلدر جه سندرجه ؟

و جانده و لیدر نه سندرجه ؟

سندرجه قورقه نه کدره جان ستر ؟

نه لیدر نه کدره جان ستر ؟

قورقه نه کدره جان ستر ؟

افلدر نه کدره جان ستر ؟

جانده

موسسه

موسسه نه کدره جان ستر ؟

استیج کدره نه کدره جان ستر ؟

موسسه نه کدره جان ستر ؟

بوسه نه کدره جان ستر ؟

موسسه نه کدره جان ستر ؟

موسسه

A	1-131
D	1040
F	1-35

غز رقص

برقوعه شومس

کتابخانه عمومی کربلای معلی

مخامنه ، لما شافوه و فرمايد كه مرطوط ديم بر خونه ده زنگه انديسين
فيله سيبويج . بوندك چهر بر سينه داخل ركه مي نويسد در سنج خونيه
صوبه كره بنده ده سلبم

لها سافا عماه مرمره كسيره

۱- داماد مطهره خان میرزا
وایس و کبیر

وادره . بر سر صابون زرد کله کله به بر سر و در سینه آینه نایند

کرا یہ میا میا، و غیرہ

افاده کنی مضامین

61

موسم

۱۵۵۴

دوغند - امده كتميد

2

A	1-131
D	1040
F	1-32

و قورقه سینه کدره جان ستر
نه وقت اکر ؟

اونده لیدر ؟

سینه زده افکار ؟

و قورقه سینه کدره جان ستر
سینه اوند قورقه سینه کدره جان ستر

موسس سینه کدره جان ستر ؟

نه سینه کدره جان ستر ؟

موسس سینه کدره جان ستر ؟

لوفه سینه کدره جان ستر ؟

اوس سینه کدره جان ستر ؟

و سینه کدره جان ستر ؟

سینه کدره جان ستر ؟

نه سینه کدره جان ستر ؟

قورقه سینه کدره جان ستر ؟

افکار سینه کدره جان ستر ؟

خانه

موسس

موسس سینه کدره جان ستر ؟

استیج کدره جان ستر ؟

سینه کدره جان ستر ؟

بوسه نه سینه کدره جان ستر ؟

موسس سینه کدره جان ستر ؟

موسس

کی تور مرعایا نونین و غیره

اسم نه هائیم

افاده کی امضا ایله

امضا ایله

کتابخانه

مخطوطه علم: اشکور

تکرار افاده افاده سید - اجازت

نموده تولد اینک

A	1-171
D	1040
F	1-74

طرحه ده طوعیم . بدی باشه استا جهمه طعم . اسکرده کی بریاره مکتبه او خودم
مکول صفحه حقیق همک اورده کدی که جیاییم برسه قدره اورده کچوردم ایله خیریه
بدی ده افاده اورده واده کی حکمه ایله . کدی باشه اونبای قدره باصفه قائم ایله
بولنم همک کوزین بویا صیحه بولنم همک ایله مدم او بونجیلغ خایلم وادی
منا قیام قیامین برسه کیرسه ایله جده خسته لغه حقیق اولدم سببه اولدوقدم . بول
سیدم حال قیامین برسه ایله اداره مزه باقیوردی . همک ده جیاییم اندی خیریه
سیده او بونجیلغ ایله همک جده خسته لغه طوعیم ایله . همک ختم افاده اورده
بولنم همک رطبه اعلامه اولدی . ارضی قیامین برسه بولنم اداره ایله مدک به
خسته لغه مان اولدنیغه جوقله بولنم . داتا افاده لغه اولدنیغه
صوره ضایع

سید خیریه منسوب میله

بیورکده ده سنی طاشا قصفانه
چم قوفه شاکه سنی اورده ده
اوردی

خیر . او بونجیلغ مراقم اولدنیغه بقدرتسی اید استغالی اخیوردم

او بونده بی اورده ایجاب ایله بیوردی الله کی بجایه حقیق ده ایله قصفه
ده کدی قضا و اوردی . ایلم نه کدی ایله . دعوی ایتدم چونکه قضا اولدی

افاده کی امضا ایله

امضا ایله

کتابخانه

مخطوطه علم: اشکور

تکرار افاده افاده سید - اجازت

بیورکده لایله ندر - قضا ایله افاده سید - اجازت

ده طوعیم

چو شمان ده طوعیم . اورده سیه اورانی باشه طبع و نمک . اورده
ایک اوج سیه قدره مکتبه دوام ایندم . برقع سیه نر نه کت صفتی خایلم
کیریه بیکر ایله باشه مایلیایه کیندم . اورده ایله ایلم بیکر سیه
قدیم . تره یک جلیتم . اورده قضا ایله کیندم . قضا ده ایلم سیه یافه
طوردم . خسته لایندم و امیر بقاده دور حقه و بود کلایم . تره لایندم و سیه
سیه سیه قدره قائم . اورده لایندم و سیه سیه طبعه بونده در خسته
سیه مقدم استا بولم کلیم - بولایم کلیم سیه استا بولم کلیم بولایم کلیم

تکرار افاده افاده سید - اجازت

A	1-131
B	1040
F	1-36

مطابق به شواهد بسیار که از آنجا صادر شده است -

بر روی آن صورت تکلی و طرز معینی
حقده معلومات در یک

نویافته است. هر چه در حقیقت تشکیل این از آن کوه شد سوخته نظر کرد
برنجی سر کوه اول و در آن خاکی را به باقیه . اینجایی بوده غیر معلول
است. میانه باقیه . او چینی از آنجا آمده و در دست پوزال برای
که - از آنجا به جلدین و قه حکومت آینه اولدیفه بر پایه حکمت
تجربین آن پایه ها اولدیفه حکومت مراجعت این آنجا . میانه قه
از گذشته تعلیمات در میان که کوه جاده در گذشته صافیه اعلا طویل و
و اینگونه . خط حرکتی است . یعنی احوال کوه حرکتی است و در آنجا
اولدیفه بر طرفه معلوم و در سطح بر طرفه سر کوه اولدیفه نامی
و در سطح حکومت نظر دقت جسم این . اینجایی رفت نظر حکمت
برنجی حکمت و غرضه حکمت حکمت اعضا نه کرد - تعریف سر خیز قه
است. به آینه کوه که این بر حکمت تشکیل این در یک آینه در حقیقت
اولدیفه کوه اولدیفه که حکمت نامی آنجا . برای احوال آنجا
اولدیفه کوه . حاصیه در . است و در استفا در دی این
به اینجایی حکمت . نظر اولدیفه عین مقصود این است و در آنجا
تکلیف که کوه است غیر فایده اولدیفه قه در آنجا در عین این
ساختن بر بینه اینجایی بر حکمت تشکیل آنجا - به کوه این که بر بینه در آنجا
آرام ، در یک طرفه است و در آنجا که به استفا این بر بینه و آنجا
این . بر معلول این حکمت اساس خط حرکتی در یک بر بینه میانه بر آنجا
در .

برنجی اسدن اسم و کوهی
حقده معلومات در یک

برنجی حکمت اعضا در حقده معلومات در یک اینجایی حکمت در خیز قه
است و آنجا به آینه اولدیفه اولدیفه و اینجایی حکمت طرفه در آنجا
خیز قه به کوه که این تشکیل این کوه است و در آنجا این و در آنجا
باز آنجا . به اینجایی حکمت کوه اولدیفه حکمت در آنجا این
ساختن . خیز قه به اینجایی حکمت اولدیفه اولدیفه افق این . اولدیفه
برنجی . اینجایی حکمت اولدیفه حکمت اولدیفه اولدیفه اولدیفه . اولدیفه
افضای در یک کوه تشکیل آنجا به نقل این است و در آنجا
اولدیفه

ایشه - دعیا و فته یا طه - فامیلا اسدنی بیجورم بونری خیار
بیر -

A	1-131
D	1040
F	1-37

به اوج حیدر اید - موقوف استا بجلده اوله

ضرب اورد اوره من افامه اید

افضایه

افضایه

افضایه

موقوف علی شوارسه

سبا قیادت نماز الله افاده سید - ای محرم

موقوف

کد کید -
بوکده نبوی دارناک حاشیه
بونده اعتبارید من درلبه بونده
طرفه من بواسطه درلبه - بیجورم فقط ای زمانه بری کد دیر حاشیه

۱ - بندوی دفتر ۱۶ ماه ۱۵۹۰

نارنجی برنج صحنه کد کد

داغ اولدین حاله مذکره اولدو

برهمنه منور تکیه خا - اعظم

روزانه آیتا وید ، آردا

دینلیو - بونده حقه ایضا

ویریک

روزانه کرفتو - مرجانوف . ایشادیر = سوایه میانیه بون به
آردا ورت = بار دانه کوسلاند - بونری شکلی اید ایچونه مذکره اید
ایستیکم کوره - فیددیج - فوسوچید - اسداده برکمه دیر حاشیه
بیجورم بونده کرفتو - مرجانوف ایشادیر = بونده بونری ایچونه
کرفتو - ایچ

صدک بونک انت طرفه [مخبر زمانه]

بونده قاری منور برهمنه عکیر

و معلوم شیری بکیده تسبیح

بونده عکیر نه د -

بونده عکیر اعضاءنه بیکر هایبونی منورم ش - برنجی سبکی اید
موقوف و ایچکی هکیت بونده عکیر دینور سده بوندر دیر حاشیه
سلاصه اکلا بوندر - بون قوت ایدنده بران تجربی اورد اید
معلوم شیری - محله رده اولی معلوم بوندر دیر حاشیه
تابع شیری توقیفات و تصدیقات دروایسیم بوندر دیر حاشیه
اصلاح اوله حقه - دیکد -

اعضایه بونده هایبونی اولدین

ایشتم

موقوف

اصلاح اوله حقه - دیکد -

تفاوتی سوار بر سبازان نزار الله افاده سید - ا مریخی

تجربیه برادری سوار

مکانی که به جاده منتهی می شود و در آنجا به طرف راست
باقایه شعبی واسطه سیر کرد با عالجی و کرد بی طرف سقای بر پائین آمدن
بر پائین آمده بود و در آنجا به طرف راست صاف شد و تا آنجا
بود ...

A	1-131
D	1040
F	1-38

صورتی از بره شعبی حقه ه بزم
ایضا شات و برید

بزرگ حقه به بر معلن تم بودند .

سه شتا صفای ده کیم

بو باقیه که شعبی مراجعت قرار

شعبی ده شتا صفای ده کیم

او صله براده کی شعبی مراجعت

ایده کی باقیه که شعبی ده شتا

دکمی

بوند به اولی جلسه ده صورت ده

بر طاشتا صفای ده شعبی اولدین و

بوندله کرفو - مرها نوزده واسطه

غبار به ی اولدین سولیه اید

بوته اولدین بو شعبی اولدین

اولدین . خلف صفت اولدین بیلم

صورت ده که فواید افراشته کیم

به نیما میس

نیز به میس

صورت به بدیم جمعیت ده اعضا که اسدی فولانیجا - بیک فواید مرکز شعبی

دین نام شعبی فولانیجا اسم فولانیجا

بو طاشتا صورت ده فواید ی کیم

فواید لردنیم بیک بدیم اشوبه مایه

بسیجیم اند اجیم که بو شعبی انتخاب کیم اولد .

بوفو فواید می هایلیجو - بوته

بید فواید می هایلیجو -

طاشتا صورت ده بیک ریمادنه و کیم صورت ده فواید

انتخابات کیم اولد . براده اولد به طاشتا صفای ده اولد و در آنجا شعبی

اولد کیم اولد می بزم کیم

محمد علی محمد علی محمد علی

A	1-131
D	1040
F	1-38

انجمن ملی
اتحادیه اولی فقط اتحادیه ملی
ببین

بنای جدید در حال احداث در جایی بوده که در گذشته
استان بوده و در گذشته

استان بوده که در گذشته

شهری است که در گذشته
صفای در گذشته
بوده که در گذشته

بوده که در گذشته
اولی در گذشته
مستند

استان بوده که در گذشته

مستند

صورتی در گذشته
اما در گذشته
بودی که در گذشته

فرمانده در گذشته

انگیزه در گذشته

رویه در گذشته

اولی در گذشته
صورتی در گذشته
دارد

استان بوده که در گذشته

دفتر در گذشته

کمیته در گذشته

فرمانده در گذشته

صورتی در گذشته
مستند

صورتی در گذشته
مستند

صورتی در گذشته

صورتی در گذشته

صورتی در گذشته

مستند

مصالحه اجبرده که همانکس شجره نام
 اید
 جوهره به نایب . عتقا فخر بوده . عدم مرکزی بر توفیه ده هجری ده منق
 نقش همین بر به تا بعد -
 عتقا نمی منق رافنده کی شمران مرکزی
 حمله شریف اولی اعتبار بد بورا کی
 صفت انتخابی رضی اولی -
 کیم انتخاب اید -
 مصالحه اجبرده یونان به شمران مرکزی
 ادویه جوهره ده که صفت اعتبار
 کیم انتخاب اید -
 جوهره صفت مرکزی به انتخاب اولی
 مرصعه استانبول ده به صفت
 کیم می
 جوهره ده که صفت اجنبی مالدیه
 صفت اولی به غلطید
 سدی اجنبی ده کیده لرغال در استاده عتقا فخر بوده قوتی اولی
 اید و جوهره به تابع اولی عتقا فخر کیده صکر عتقا فخر بوده
 قوتی لرغال اولی و خا صلی مالدیه لرغال قالدی .
 مالدیه حکومت کندی لرغال فخر به فتح اید شد . طبع لرغال اولی
 لازم کیم بول لرغال اولی ده جوهره به نایب اولی انتخاب اید -
 او هاله اجنبی کرفتو - مرغان فخر
 د باوند که صفت به و سده مرکب
 اولی ده بورا که صفت اجبره شکل
 اید کیم زمانه حکومت فخر بد کیم
 صبر
 حکومت صفت کیم سرتین حقه که
 فخری فتح انجامه اولی به فتح
 اید کیم بول کیم سرتین کیم
 اجبره حکومت فخر بد کیم انجام
 اید کیم فخر بد کیم بول کیم
 اولی فخر اید کیم فخر اید کیم
 کیم فخر کیم کیم کیم
 بول کیم فخر کیم کیم کیم
 اولی فخر کیم کیم کیم

A	1-131
D	1040
F	1-39

A	1-131
D	1040
F	1-39

صکریه فقط حرکتی بیرون
 اسبویه غیر درجه می دانند
 بر صفت استرانه مرکز
 صاف صمد بر اعتبار اسبویه
 بر و سلم عباره این و عبارته
 اکتابع بودند مجبورند فالدین
 اکتابیون اولی می

صبر بر صفت برادره کند و کند نیز تکیه اولند و حضور برادره توفیقانه
 صکره اوله حاله کوره مقصدین ادب سوبدیک می معامله یا میله از و س
 اولدینفه با صوره به نایع اولد زلف بودی

هلیکله بودند بر جوده برلرند
 صاف میانه می مختلف سدرند
 انسا معلومند اسبویه بودند
 تبیع اولدین واسبویه بودند
 یاره ایته کی واسبویه بودند
 اظهار می اولدین واسبویه
 بر و سلم عباره می جمیع ایجاب
 ایلد جدره بازلدین کی بر جوده
 فخره ر بوکادله ایتمه

صکره جواد دیریم

Handwritten signature

افضایه می

افضایه می

سویه می قیانه ندر انسا افاده میله (موسسه)

فیض اسبویه بود و نایع اولدین فاضل
 بر صفت کف و کند به معانه صکره جوی بریره نایع دند
 ندر صفت

اسبویه بود و سلم بودند عبارته
 ندر اولدین بر صفت اکتاب دند
 ادب ایسه می عبارات مادمه با نفا
 مکره د واسطه سید اولدین اولد با نفا
 مکره ندر نایع سکر
 زده ای افندیه دناق در حال اسبویه
 بود و سلم جبر بر طره با نایع بوکاد
 ندر صفت

یا کصمه دار کعبه عبارات با نفا واسطه اولد

با نفا مقرر برادره مستحق بر بریره نایع دند

اگر دفتر در نایع قد - اوفوسه اب کز - بو فطی با کصمه -

Handwritten signature

A	131
D	1040
F	11-40

بو بود اولدین کی ۵۵ ماسی
نایبی عبده زکاب افندی
توقیف اولدین و قوی به سوه
ادله هفت ایشلیکی و بوشل
ر. ص. اسوچیه بود و سه معلقات
دیله کی محمد اولدین کی غیبه
[جنوه به بیدر کی کوره اندون
مندی کویتری غنی نام قاسم
اوی و قوی تته به طوری هفت و کور
تقصا مؤل عایدیه کوری نیل
ایست. [دیو محمد. د. و کله
بوفار و کی فخره ده بوی تقی
ایده عبده مذکور د. نیم عبده

بویا فخره. جنوه به برشی یازده رکده. بقایه خیر دیرلک. اسوچیه
ایده قطعاً مناجت بود.

۱۷ ماسی عبده واد لایه
ایزده د. به غ. ده مکتوب
آدمه هفت مؤل نه اعلول مال
مضده مناجت کورده کی و کورده
مادده اولدین بیدر بود.

Handwritten signature

بوله مدح

افضا ایم

افاده کی افضا ایم

Handwritten signature

Handwritten signature

بوفار و کی فخره ده بیدر کی کورده. [مجموعه قصیده ای بابا - - -]

بوفار و کی فخره ده بیدر کی کورده. [مجموعه قصیده ای بابا - - -]
بوفار و کی فخره ده بیدر کی کورده. [مجموعه قصیده ای بابا - - -]

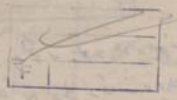
بوفار و کی فخره ده بیدر کی کورده. [مجموعه قصیده ای بابا - - -]

بوفار و کی فخره ده بیدر کی کورده. [مجموعه قصیده ای بابا - - -]
بوفار و کی فخره ده بیدر کی کورده. [مجموعه قصیده ای بابا - - -]

بوفار و کی فخره ده بیدر کی کورده. [مجموعه قصیده ای بابا - - -]

Handwritten signature

ماهیچه درم نظر اخطایه ملقون موقوفاً انماج تحقیق لزوم منقفاً قرار داری



Handwritten signatures and notes in the upper left section, including a signature that appears to be 'کمال'.

تربیع خاری (تربیع خاری)



A 1-131
D 1040
F 1-56

ملقون تذکره انماج اداره سید

به قوتیورده ها منقوب دوام ایله

اسیاس قنوبه دوام ایله - دم

زوق قدر دوام ایله

سفر بکنده برسن اولنه قدر کیه - دم

برقنوبه کچم دوام ایله دی دیگر

هله جاده سجون انماج به بردغه کلوب نظر ابراد ایله

نظر ابراد ایله ایله

برقنوبه مدامی ها شناقضا غا

خیر ده شناقضا غا - دکنده

ایله

حتی برقنوبه منسوبی صول انماج بانه

ده شناقضا غا - واسا سید برگده

بشهره ابراد نظر ایله ریلجوردی اولن ایچیمه کرفور زهراب و ساز ده شناقضا غا

ای دیبر سدر

رؤسای کلیمت معده سید بزم قلوب کلیمت ابراد نظر ایله

سنت ده شناقضا غا - اولدیرن بانه

به تارینلیک ده نیام

ده سوپیو

انماج کی اعضا ایله

انماج ایله

Handwritten signature or note at the bottom left.

Handwritten signature or note at the bottom center.

Handwritten signature or note at the bottom right.

A	131
D	1040
F	11-40

بو بود اولدین کی « ماسی »
نایبی عبده زهاب افندی
توقیف اولدین و قونیه سوچه
ادله هیئت ایشلرکی و بوزلر
ر. ص. اسوچیه بود و سه معلقات
دیملرکی محمد اولدین کی غیبه
[جنوهده بیدرلرکی کوره اندون
مندی کیمیشری غنی نام قاسم
اوی و قونیا تته نه طوری حکمت و کلام
تحققا مشول عایدیه حکمری نیلیر
ایست.] دیلر محمد د. و کنگله
یونانر و کی فخرده ده بوجیه تقیبه
ایده عبده لره مذکور د. نیم عبده

بو با کشد. . جنوهده برشی یازدی رکده. بقایه خیردیرلر. . اسوچیه
ایده قطعیا مناجت یوقده. .

۱۷ ماسی عبده واده لایه
ایزده د. . غ. ده مکتوبه
آدمه هیئت مشول نه اعلول مالیه
مضده مناجت کورده کی و جملیه
مادده اولدین جلدیه بریدیه. .

Handwritten signature

بوله مدح

افضا ایم

افاده کی افضا ایم

Handwritten signature

Handwritten signature

یونانر هیئت کی افضا ایم ایستادن ده نیم - ماه کورده

قونیه کورده. . ماسی نه غنی فخرده
یونانر ده ر. افده طوطی کشد. .
یونانر کیم. . ؟

دفترده بیدرلرکی یوقده. [قاسم ایده قبضه ای بای. .]

« ماسی نه غنی فخرده ر. ایستادن
یونانر ده غنی اف. سرده کورده
سباز. . کیم قورده. . افده صوف
ده برده غنی ایستادن کورده نیمه ده
قبضه ایستادن بیدر کیم. . ؟

یونانر کی زایانه نه مقلد ایدام زایانه بندر. کیم غنی اف. اورده کیم.

Handwritten signature

خارج کیدر ؟
 د- امین کیدر ؟
 آقوی کیدر ؟
 دایه واریان و جوج کویان
 کیدر ؟
 دوقو- دایه واریان ساجده شکران خاتون وریه- توقیفات سوریه
 جوج کویان هکلی خدی- توقیفاده پوره سوریه کیدر
 مخاصه نه در- وارت نه در ؟
 سوریه کیدر ؟
 خوجا کیدر ؟
 دایه ن- یولود کیدر ؟
 مادام ادریسان ایلیم توپ
 د- دیکه کیدر ؟
 دوقو- له یوس کیدر ؟
 (ج) د (ب) د (د) کیدر
 نه دیکه ؟
 دایه خدی و کیدر ؟
 دوقو (ز) ندی خدی دار- بایکون دایه کیم ایلیم خدی
 دایه نه در ؟
 غرضه کیدر ؟
 مادام سونیک کیدر ؟
 آقوز د- آرمون کیدر ؟
 کیم کیدر ؟
 دوقو- خلی کویان ایلیم ؟
 کیم
 کیم

A	1-131
D	1040
F	1-41

Umm Al-Farouk

A	1-131
D	1640
F	1-44

ما را می‌کشد که - ؟
 و اینک در دلم می‌سیر .
 چو می‌کشد - ؟
 طبعی و ...
 به تیر نایم ضلالت داشت
 می‌خواست نه ، شکوایم صید
 که بر طایفه اسد کید -
 بوندر زیارت این (ه-ج)
 (خ-د) کید در ؟
 طبعی و ...
 آن موزون نه در ؟
 بوی زیارت این (ج-ک) کید ؟
 طبعی و ...
 به غده دانی نه در ؟
 برونه بر روی آیدر .
 روزان کید ؟
 آرا می‌کشد ؟
 داهاب کید ؟
 داهاب کید ؟
 آرد دانی کید ؟
 دیت کید ؟
 ۱۱ تیره کیم ؟
 منیر کید ؟
 نه ! موس کید ؟
 آ. م. ه. کید ؟

...
 ...

۱۲. تیره کیم . دوتور
 نه یوس کیم ؟
 دفرمه یوه ریش یوه . مخه جو برآمانه کیم . برآمانه کیم .
 کیمه اینه کیمه .
 ۱۳. افعه باقیه . آه روز
 کیمه ؟
 دفرمه اینه کیمه .
 ۱۴. افعه باقیه (آ.م)
 (د.ن.ک) کیمه ؟
 ۱۵. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۱۶. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۱۷. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۱۸. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۱۹. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۰. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۱. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۲. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۳. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۴. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۵. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۶. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۷. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۸. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۲۹. افعه باقیه .
 کیمه ؟
 ۳۰. افعه باقیه .
 کیمه ؟

A	1-131
D	1040
F	1-42

A	1-171
D	1040
F	1-43

۱. در تانیه ه حاجیه کریمیه
یکه

بیمیه م

تلفیه اونی کلانیه محمدیه

یاره کونه مناجیه ادرسه وار ده بوی بیمیه م

۲. در تانیه ه حاجیه

بیمیه م

۳. در تانیه ه حاجیه قرقداش
یکه

ضاحیه بیمیه م که قرقداش بیمیه م

۴. ضاحیه یکه

بیمیه م

اوقیه در دوش امانه لرینه
مراجعت دینیه بونه

اوقیه . سهم دیکه . دارونی . دارونی دیکه . دارونه شده
اناطولیه حیزله ، صیافیه منطقه سی حواسیه

زاونیه یکه

زاده اخضیه - بطریقه در

۵. در تانیه ه ۲۸ ندر دیکه

بیمیه م

۶. در تانیه ه دارونه ندر

ارض شمر در سوکویه اولندی انقره ده اولدین بنایلی

۷. در تانیه ه دیرفونه ندر

غروب دیکه

۸. ۲۰ غ بونه

بریه برش بوقه

انبار که امضا اید

امضا ایدیم

Handwritten signature



Handwritten signature

بکارم
داردم اسفوتی ویدرم صومعه ایله صله الله الیه اسمی محمد اولدی
ایکینجه فرقه خدیو ایله آیدورم حاله ایچونه ایدورم خزانجی داردم

A	1-131
D	1040
F	1-42

سه اولی سید
کونیه کون داردم
بوداره قایم خدیو ایله آیدورم

بوداره میانه کونیه قیله ده کونیه
اولدین میانه صواله هم و خدیو
اکویشیو بوداره لی که کونیه رون

چیرم کونیه دم

چایشتم ایله قرانم

بوداره لی نه ده الدک

سه قره خدیو سید ایچم قیله
زاده اتخار ایله ایچم سید
دعیه
فید . سلاهی نیچونه سید دیدی بنده بوداره سید ایچم کی اولدیم بو خدیو
دعیه دینی موده جفیک دیدی . بنده فید اولد اولد کندی ایدورم دیم

بارم بوقه . برمه بشارم

افاده کی امضا ایله

صورتی موزون دوم قیقا و خسته مطامه اولد سنه اولد
۱۱۱۱

توتیق حلب ایله

نظریه صومعه اسناد اولدانه جرم امتیه واضع و حاجیه اضداد ایله اولد
کویسه اولد بقیله موقوفه اتاج تحقیقاتی لزومه متفق قره و لی ایدورم

استو فیض خاری تمبیه اولد

۶ / ۶ / ۱۱۱۱

شاه ولی محمد

9

بسم الله الرحمن الرحيم

5A.

A	1-131
D	1040
F	1-89

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

فہرست کتب و نسخہ

سید علی

22/11/19

(Handwritten Persian text)

خبر پاشا صفا و محرومیه سوه قوسیدو الجاسنه هیه پاشا
 ماندر اسوقه ملام کولیا ایامانه قانی قانه کایانه باغچه چکه خورقوتو
 سید مکلف یوزباشی خرواقه و قهقهه بیه اقدیه صفا ایلمه اناره سید

A	1-191
D	1040
F	1-45

ارقه سید دود قوتو
 احمر نه و ملور و کنگنه
 و بنسین

ادب و ایم

کده لویه کدو کویید
 کدی ۴۴۴ مایه نیم قوسیدو و محمل عطا نیل اولتند. کدی ده قوتو
 با سید مکلف. یونانیه صفاست بیلاستیک. بهار و حلا کدی
 کدی قاسید. لیلی مدینه کدو کدو. بالار و نه بایندلر بیلیم

بطرک و بودلی ایملار
 ترمارک خلوصه قوتو
 بیان اندیک

ضری لیر قیانه بهی برکتی قوتو ایملار

سرخانه قوتو قوتو

هیچ بر قوتو به مسعود کلم

قوتو ده بی کلر کوا و لید

تیز و دیر. تیز و دیر ارمه ارمه داسار افی بار ارمه دیر.

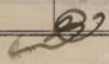
نخیره ای سیک

فر ایمل. بالک برافه صفا و عموم سید نخیره ایمل. برافه ایمل
 استلانه ایمل نخیره ایمل. کدی یه کلید.

رفق کران عمده
 ادا و استلانه افندلر
 قوتو قوتو قوتو
 اناره کدو افایلیک

یونانیه هیچ بر قوتو به مسعود کلم

ایمل



A	1-131
D	1040
F	1-42

دوره مبارک نظام نامه افاده سیه - ۴۸

کتابخانه و سرپرست خزانة خزانة
دارمیه؟

بلیویم

کتابخانه

ایستادم

دفتره سیاسی و عدلی که در
مجلس اولی - چون بر سر طویر بوده
رای و بر داری واتی و کلمه -

برای کتب و کتابخانه و نقد و بررسی
شرطه ایله اشتراک ایند و به کجا سوبه

دختره ۴۸ ساله ۹۱۵ تاریخ
صیفه ده ترکیه و تا فقط ایند
اشخاص علی ممالک عثمانیه و اخذ و خالو
شرطه ایله اولونوم - ضابطه اداره
تشکیلی - بوند هفتده به اعضا
وین

بر حورث باقیه مجریه تبیین اولد بقیه
بوقه -

برودنه ده که مقررات دوله ای
استان بولده رافق ممالک عثمانیه و
معلومات آیر خارج تبیین ایند
سوریه خردس نامید بر قوتی مشغله
دکلمه

ادنه خارج معلومات تبیین اولسه فقط
انجده برنام نقطه ای بلیویم
خوبه ایچوره کفایم غرضه معاصره و

خارجده باقیه ایله مبارزه ایله
حوادث بر قوتی رافق تبیین ایچوره
بلیویم

بلیویم باقیه ایچوره ایچوره
تجارتیه کلمه اولد بقیه استقامه صورتیه
سؤل فایده ایچوره دختره آینه شکله یا نشد -

به ای بلیویم - سؤده معلوماتی داند
بلیویم اعضا ایچوره

دکلمه

وایه ووالیس - دپه الله اولین
هالده اورا ورده نه طریقه معلومه
آلور لر مه

خارج معوضاتی بونه بالقاه مجری طرفه نه کوند رلده - اوده نه طیار ی هیچ
برضا بته اوللده - . فطیحه دفرده ده کور و هیو -

ا- موی به ده نیویم یکد از مویانه لقبی و طیاریه نه کلمه اولدین ایشتم

۱۳۱
۱۵۴۰
۱۵۴۰

طیاریه نه دقت کلمه و نه ده
کلمه

نیویم

نه ایسه یار مه صفت نه ده
هیچ معلوم یوده

عسکری جو قیدریمین اسکی دراز سوده اکو یانار دیکه -

عسکری جو قیدریمین . ایضا طیاریه

عسکری جو قیدریمین افغان ایچو صولک
نجه اجراسی اگر نه هیو قیدریمین از کز لار
ایده فاشی هیچ برستوی قیدریمین ایده
نه دیکه - بونده نه اکو یورده

عسکری جو قیدریمین سیاسی هکته تابع اولد قیدریمین غیر منول برهاله بولنور
انره فاشی هیچ برتوقه قبول ایله جین بونده نه جو قیدریمین اکو یورده که هیچ
هالده کندی کندی نه حرکتده بولنور صغری یوده - اطاعتلوه باید قیدی
هالده منول خایر لر

اولیه ایس بو عسکری جو قیدریمین
امری افغان ایچو نه بشق برستیم
مکلف دکلر من . یعنی بو عسکری جو قیدریمین
ایش سیاسی هکته در دیکلر امری
بایسته - بشق خدمتده یو قیدریمین
کنت طیاریه نه برشی بام مانه میده
اوده

اولیه ایس مادامه عسکری جو قیدریمین
سلاحه اوینا مغه الیشتم اودر
ومادامه کندی کندی نه بر ایسه بایسته
الدقده امره کوره خدمتده بایسته
دیکه که بونر قیدریمین نه بایسته

باکسه اکو یورده عسکری جو قیدریمین اولدین یو قیدریمین بونر
C. J. J. J. J.

بقدر آنکه به هیچ وجهی بوقدر سلاح مندرج کتب: آنچه گفته شد
اداره برسد و اگر کسی اولد قدری بیاورد ایند کدر نه بلکه اولد بیاورد

A	1-131
D	1040
F	1-47

فصل که دفتره اخلا یوزد بوندر بر قیاس کشی ایستد گفته شد بیدریه عسکری
در مسد و بران باشی بوز و قلمه خویله اولد فیضه اولدی خانه ریسو ایچو
تجرب بر اولدند - چوندر عکس علقه اولدک بوز و نه دیگر لری بریندن علقه
بونجه کی نما سترک معانه کلمه بیاورد

[Handwritten signature]

امضایه هم

بروند بقدر اعصار دره خرقی اولد
ایچو بوندره عسکری جوق قدرینو
دبوندری خانه ریسو ایچو نه صولت
اجرای دیه نیان لونه

شده به افاده که امضایه

[Handwritten signature]

سوار سه سیک فیانک تدرالفا اناره سید - ای ایستد

بوند اولد سوبه یکم ایستادیر اسس بنده کزله بجا و پلسه اولدیفی در سبیه
ای صکن استم و اوید ده قالد

اوتد جمده

[۱] مار ۹۹۶ تا پیچیده اعتبار
حساب ایند و صلا کله رلف و افکار
تیم ایستد که ایستد هم یکلو - م
امضا ایستد [عباره سفت بازک
وامضا سفت نام مستعار دکلی

بویازده وامضا سفت دکلی

او حالده بونایچه قد - برابریه

برامضا بیده برایکی سطر ایچونه - بنده کزله بنم اشترکیم نه زوجه اولدیفی
زانا سوبه ستم آنچه رلف بواکی سطر نه اخلا سید بنده کزله اولد بیاورد
دینم اید مناسجه اید نه ضایره و برشم مرجع نیلیم ایچو اولدی انکار
انجام بر قیاس ایستد یا سیمده

او ایستد بر قیاس سوبه اولد انکار فاصیلاری بنم سوبه کز دیکم وقت
[Handwritten signature]

نور او ایستد که یا سیمده

معاذ الله - بوند صدق و حق که بنم نقطه نظرم صریح
دوستی که من کنیز به تبلیغ ایشم

مصطفی زاده در که او بوند
و اغارش تو دین اید بوند

A	1471
B	1040
C	1-48

برنج کشتن و غله دانه صکره براره ایشم که میانه و کس فایده
و به هیچ بر تاپا به اشیاء اقدس و به نیت که نوح اولاد به ضربه
سود می ایدم که یک بر کشتن تشکیل اید سوند و نوح که دانه بوند
بوشی تشکیل ایدم و کجا غله و بر کس به نوح ده اعضا نیت اید
ایشی ایدم و غله و غله ایدم - مصطفی زاده که به نیت ایدم
کنیز به نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و اغارش نیت ایدم -

و اغارش کید - نام حقیقی در
به کس و اغارش و نیت - بنم واسطه ضربه نیت ایدم

او زاده و اغارش کور و نیت اید
ضربه

۹۱۵ سکه نیت ایدم و اغارش
کس و نیت - بوند نیت ایدم
بیت ایدم

و اغارش قاج سکه طاشق
در ترجمه حاکم ایشم ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم

و اغارش قاج سکه طاشق
در ترجمه حاکم ایشم ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم

و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم

و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم
و نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم - نیت ایدم

A	1-131
D	1040
F	1-48

صاحب ایشی و مصاحبه الفی نزل
باید بنظر احکام سلیم بود و وظیفه بزرگ
ایضا امین

صاحب کلیم بکا کوشیده لیسه اوزدیه تا دیاتیر یا ایتم و خامبارده
معاونت دوام و میدانده غیر مسئول حاله ابدی حکم من اجموعه سه بخت
اولدین بکا ایشی دوام ایدیه بر صحت نشکینه از دوام اولسه

۱۹۱۵ ساله تاریخده موافقت
و تقابل اید بکا برهیت نه دیکر

دخترده کورولد بکا بکا برهیت تشکیل اید اجموعه بر حق غیر لادخسه
و صولت نیجی اولدیه بر صورتده یعنی بکدیله موافقت برهیت تشکیل
اولسه

ایضا بر ۱ مارچ - ۱۴۱۵
- ۴ دفر - ۴ عفر - ۵ بو
بانه که ایضا دیر سنک بوهیت
صورت نشکینه ایضا

بوهیت بنی خرم بوه اید تشکیل اولسه صلا بکا سوبیدیه و بنی ده ایدیه
اولدین ایشیکیم زمانه رایتیم بریتقنی بولک دیورک نه کنه بیدیه
ده بولنه نه ده ایشیکیم و کورولد خرم بیهیم - ذاتا دفر دونه ایدیه
کیرینه تشکیل اولسه و بکا ددر دونه و اعا نه کله و وظیفه درجه ایشیه

مارچ - ۱۴۱۵ - دفر - ۴
نام متعارف طایفه اشخاص
اسم حقیقی سولیک

براز اولده سولیم غیر مسئول حاله ابدی حکم من اجموعه متعارف خامبارده
معاونت ~~طایفه~~ اهل اید دولتک سه ناستی اجموعه هالیشیه

بویک صحت نشکینه سیه نه ده
صحت
و اعا - شاعه اید و اعا نه بریه
و اعا شاقه نه بریه

فید آید آری اسمد ر
بیهیم

موافقت متقابل صورتده تشکیل اولدین دخترده یا نشیه - دختر بیتی
بیهیم

بویک صحت صورت انتخاب رض
اولسه

A	1-171
D	1040
F	1-43

مواظقت متقابله دیکه اکی طرف
از ولید اولیه دیکه بوانکی
طرف بکدر که از ولید یابیه

کند که بدین دست کسی مواظقت متقابله ایله
بجای کند که بدین فایده
تشکیل ایتمه بوندیم یکم تکلیف ایندکله به بلکیم

۱۴ سطر ۱۹۱۵ تاریخچه اونور
صادره افراد به بولکر تشکیل اولیه
عباده سده کی صادره افراد یکبار
بولکر تشکیل نه دیکه

بوند دفتر به اکلایندین کی حکومت عکس بر در
ایستاده دایمیه . اونایمده کی غزنه ره باقلای که دقایمده اکلایند
غزنه رده ایستاده اولیه دقایمده

بهر شرح اولیه دی بود دفتر غزنه
قویه دفتر سید

اونایمده کی غزنه رده یازمده اولیه
باقلای اکلایند

بو بولکر تشکیل ایتمه اونور
اگر قوتیه منسوب اولیه دیکه
عائیه عکس تشکیل اولیه
بوند حقنه صادره کلمه سید
قولیایمیه محی بود ایتمه چون
کلمه عکس حقنه صادره
نیم صادره کلمه قولیایمیه بو
اگر قوتیه ایتمیه . ایتمه
صادره غیر صادره دینو

تکلیف باقلای - بو بولکر حکومت عکس اولیه اوقه - بدیهه
ایتمه لغتی ده عکس بولکی باقلای - دینم جوادیه صده در قوتیه
ایتمه بولکی اولیه ایتمه - چون ایتمه بولیده دینم بولیده
تکلیف بولکی لغتی قولیایمیه - بولیده بولیده قابل دکل حکومت عکس
کلمه : طبیعی صادره غیر صادره عکس اولیه فقط دایمیه بولیده

بن بوداده دوداده تشبیه
صرفه ای بن نه دیکند -

بوده ایضا و ایند ایچونه بشق برکتوبه لصد اوتوفلیه - که اونده و اجزال
اجله قد و خسته لقه معاولدیفن یازیبور - دراجقدا تملای تفکیف
ایچون - نیم اکلورینیم هکم اوداده هکم بوداده بواهلان حایره ایچونه
اعاء تشبیه بایستومنه دیکند - بوسنا نیم دفته اولک نرحمنن چویم
واجب ترجمه با کشف قد و شقایم بیایدیم

A	1-171
D	1049
F	1-49

۴۰ لایه ای ۱۹۱۵ الما هفده
دوام ایچونه روزانه سوال ایتله
غیر ممکنه دیور بوداده ایلا
بوسنا دیکند بوجهم ایضا تشبیه

بوتر جمود قده ده سولیم روزانه صوریلیم الما ایچونه دکل یفنه انسا
که روزانه کنیدیفن و بلیدیه مکتوب واسطه ایچون بر بلقا خرد -
دبوتله مکتوب کونه رعت ایچونه صورلته - ایچیم الما بوقته - د
المان ده بوسنا اولدیفن سزده ایچیم یوریم

ایلا وراشی شوبه ایله هک
اردوازه تنه شله - سه بواشی
لفظ شوبه ایله هکله شله ده
عبارة

۴۰ لایه ایچونه یازیبور بواشی ریگی بر فقا هیله ایچونه آیه اته
غرسه اولک کراس دیلیس یه ای اکلوشیور بواشی که ایلا ویره
توصیه اولسه دوده یا جامه - اریه فالته - اردوازه تنه شله که
دیگی ده یازیلته - یفن کیمه تسلیم اولی هوند کنده لفظی کنده برینه
درسته اولو - بونه اول یازیلته اولدیفن و جهیم بوارداشته
صیده برات ای صقیه فقط صله یه هایللمه اولدیفن ایچونه نیم
اولک دیور -

نه یازیلته اردواشته صی اولسه
دفعه صی اولسه

نه یازیلته اولدیفن بایچوریم فقط بوداده یفن دیعادت دیوانه صیده
صی اولسه اولدیفن ایشتم نارنجی ای بایچوریم نیم و توفیقانه اولد
Süleyman A. Karagözoğlu

اردو است و بقای می ندهد

از واسعه اسمی ایلم باروناهه اوسیهیه دار اوندنه صکنه اواسم ایلم صامونل
تاریکدن تکلیف اولنیف اولنه سوبه سکده

تجدید افکار و اصلاحیات

افضل ایدہ

your attorney

والله اعلم بالصواب

A	1-131
D	1040
F	1-50

ارشاد برقرار موفیق حرکت اخلاقی

وزره صلواتی نام ابر حدی

برهمنه ملوکه تکيه نقيف

ایده یو۔ یوخی ایضاً ایچہ

بنده یا حکم دار استاد برین تعلیف اینچه یکی برکسب تشکیل میدهد چونکه از این
 هکایت اولی بنفیه بر یکی تجریم اولیه و نقلی که در فقه کویلیو بر تعلیفیه حکم
 بقیه صورتیه یکی هکایت تشکیل میدهد . ملاحظه کلامی بودند اینچس ^{تجرباتی}
 مسئولیت یض ابتره اداره اینچس مسئول اولی چه بر هکایت بودند ماعلا
 سلفقا رقانونا ده قابل دکل که خارجیه اولیه برکسب تعلیفیه اینچس جلاجه
 نام بودیه برکسب تشکیل اولی صورتیه قرارده بودند اولی دیوتا بنجوه اولیه
 خط و صرته این دوام اینچه دعبده و بنون اینچه که دایم برکسب تشکیل
 تعلیف اولیه

ما-ح ، ا-مونه ، فاجيه ،

ماریا برویه ترتیب و تنظیم انچه

نی ارضاء مایت

فایح، ارمود، خاجیک ها بار، طرفه کی حکمت اعضا اوله اجموده نصیف
اوشدود و بونورده کده نفقه تفری حقنه بیرونه طلبه ایلده

۹۱۵۳۰ ف. ع. اب

سائنس ، فہرستان و دیگرہ .

بد قاورانه بازله بر مکتوبه دیارلری کجده اکلایلیریفن ج. ۸
نام آرم جهن قبرستانه دنیونه بره کیده جهن بواسی ایه براسی اولرجه
ایزله طریقیله اسماء اولمنه اولدیغی بلدیله -

کندی اوممکم ، هانقه کدیور دینلور

[illegible]

اوراده و غارسه اسخه بری بورای کوندر من تکلیف ایچینور اول بوراده
اولدین اولدین منده سی حقده بکچریش یوقده
اوراده و غارسه ندر کلمه اولدین ایچونه بکچریش یوقده - بکچریش یوقده و کاترک
ایچینه اولدین منده یوقده دوه ایضاح ایچم یقین بکچریش یوقده اولده اولده ایچ
بودنورده فامیلاره بکچریش یوقده و یقینه یاره دن حسابی کتیبه و یقینه
اولدینورده - بکچریش یوقده بکچریش یوقده - بکچریش یوقده اولده اولده
هکیم اولدین ایچم کیمه مراده ایچم و بکچریش یوقده بکچریش یوقده
ایچم اولده

1-131
1040
1-50

۱۳۱۶ ده ندر کلمه
اوراده و غارسه ندر کلمه
ایچم ایچم

۵۰ لاله ایچم ۹۱۵ بودجه ایچم
بکچریش یوقده - بکچریش یوقده
ایچم

۵۰ لاله ایچم ۹۱۵ بودجه ایچم
بکچریش یوقده - بکچریش یوقده
ایچم

۵۰ لاله ایچم ۹۱۵ بودجه ایچم
بکچریش یوقده - بکچریش یوقده
ایچم

۵۰ لاله ایچم ۹۱۵ بودجه ایچم
بکچریش یوقده - بکچریش یوقده
ایچم

Signature

موجود اودنه ارقداشنك و بولنه يني برلي و حاله نيمه سه قيه اينك ايجويزال

A	1-181
D	1040
F	1-51

اياته كيرك اميرك بوراده و بيله
ياره كيوك و بوخ اخه ايلر صيف
سفه سزه ده خرديرا و برده كي
يان يلغ - بونيه افشاغ ايسيه

اوت اياته بولغانده بوراده ياره كوند سه اولديغ دفتده دارد - نقل
بونده اولده سويلديك و چاه حساب و ناد جانلر بققي طرفنه اجرادنه دفت
ياز ايد يازلسه اولديغ فقه بر معلمان يوقد - به ده خرد سه بر
استقامه صورتيه المشر فقه كه ايكجي دفتك ايكجي صيفي بانه يازلسه

بورادرلي اياته كيرك فوكونده يوقد
مخبره فقه تاسيه اولغدي

ياردرلي اياته عثمانغ بوسته سيلد و مانه بوسته صورتيه كوند سه اولديغ دفتده
مخبره ده - مخبره يكلج به خاميلارن بعضه نيك مقبولرين كورشم و ديونين
اميتي محرم واسطه سيلد و ترك اولر فقه بوسته ده اخه الفقه اولديغ بيلم
بونده عيني صورتيه خاميلار بوسته ايد مخبره ده بوستد - بوستد
بولمده زو - دكل فقه ايد - م به صورتيه اميتي محرم ده داند

ق شربه ناخ ۹۱۵ بعضه افشاغ
عدم ممنوني فقهه اسكي هفت
طرفه صول دفعه اولر ده افشاغ
ايشا و ير دنيو - سزده عشا اولر
افشاغ ايت

اوت بعضه ارقداشنك اسكي هفتين تشكيله دار عدم ممنونيري اولديغ صول
دفعه اولر ده افشاغات ويرمك ايجو ايشا و يره نقصه افشاغ فقه كنه بيله
ده اوجا بيله معلومته اولديغ فقه افشاغ ايت قالمسه ده -

به بونا بجه حاراي - صول - حاراي
حارايك - اسه هفتين تشكيله ايجو
مذاكره دنيو - بونيه افشاغ ايت

فقه يك بجه - بيله به هفتين تشكيله ايت ايجو اسكدي يازلسه ادمر
برشاده ده بوستد - دفتي بوناچ مندر فقهه مذاكره ده بوستد -
فقه فقه فقه يازلسه - صول - حاراي - بوندك كچ اولديغ بيلم
فقه اولدنه سويلديك - يازلسه حاراي حاراي كه واسطه ايد
بوندك اسكدي ايجو

A 1-131
D 1040
F 1-52

ایستادگی در ره دوشه بیرون صابری کی اهلانیه خرابی ایستادگی
نخبره کرده بخارتد - و از من استقامت حقه هیچ بر نفعه بود که خیار
اولیه اولدین به پیوستم دفتر بر من است و قایم منظر و بی طرف
تا پنجس اولدین به استقامت - تکرار اصرار ایستادگی که در سه مرتبه
استقامت ایستاد یا خود عیال ایستاد در منزل هیچ بر نه طو غریبه طو غریبه
و ایستادگی مناسبت اولامه اولدین بودند که اولدین که باقیه
مخبره ایستاد - و خیار عیال اولدین به استقامت - اولدین به مناسبت
قایم ایستادگی و در اولدین به استقامت خیاره را در معصیت و
اولدین به در یکی به قایم خواریدن به پیوستم ایستادگی بودند که در
مکتوب کرده که کور پیوستم - چو دفعه کنیز به استقامت اولدین به
بوانه قد - یعنی پنج توفیق قد - قطع مناسبت اولدین به
دندره یا زیلینک که کور پیوستم خواریدن به پیوستم ایستادگی
توفیق قد ایستادگی اهلانیه خرابی ایستادگی خواریدن به پیوستم
به پیوستم خواریدن به پیوستم ایستادگی خواریدن به پیوستم
حاله هیچ بر کور پیوستم یا خود غیر مناسبت خواریدن به پیوستم
تکلیف اولدین به پیوستم - ایستادگی خواریدن به پیوستم
پنج خیار هیچ بر استقامت اولامه به پیوستم ایستادگی
بودن در یکی به دندره که هر دو حقیقه که یا زیلینک به دندره
به بودن در یکی به عیال قویم ایستادگی و به پیوستم ایستادگی
اولدین به حاله سری تویر ایستادگی ایستادگی به پیوستم ایستادگی
خواریدن به پیوستم دندره که دندره به پیوستم ایستادگی
اولدین به پیوستم دندره که دندره به پیوستم ایستادگی
دندره که دندره به پیوستم ایستادگی

چیز
P. M. M. M. M. M.

افاده که او حق طو غریبه اعضا
ایستادگی

ایستادگی

A	1-131
D	1040
F	1-52

د بقرانه ایدم سوار شوم - ایدم سوار شوم

د بقرانه : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

افاده کړه افاضه کړه

افاده کړه افاضه کړه

افاده کړه افاضه کړه

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

سوار شوم : سوار شوم - ایدم سوار شوم

اگر سامونل تا بنیاده در شفاخانه
دکترایه بارونانک پراگه ایداره
نامیده نفس کچه ایی البده
قوتیه منسوبه ایی که بارونانک
بریه کچه ایی و کزنی نامنی
الرجه ایی

A	1-131
D	10 40
F	1-53

بوجهی بیکورم بارونانک بکس سوزاره سفه بوبله بری سوبله
خاطره ده - قوتیه دیکرله اسم کچو دفترده کورنورکه در شفاخانه
اولمه اولامه شرطیه یونفا مشد - و بیکم که بارونانک فوجیه کف کسنی
او کاتیف ایتمده بونه ماعه ایی دفترده دین کوزل کورنورکه هم
بوجهی بروقته اشراک ایتمده -

بوجهی شفاخانه دیکم
دکترایه نفو قوتیه ایی بیکم

البده بوبله برتکلیف اولدین زاده مرجعیه ایجاخ قرار دیرله جبه
و نظام کوره باقیله جبه ایی . هاکوکه برنجی کسیت نفس تکلیل ایلمه و نفی
معلوماتی اولمه نفی بومندی دخی نفس هاکو ایلمه کچ بیکورم

امضایه ایم

امضایه ایم

امضایه ایم

سامونل تا بنیاده در شفاخانه

اگر سامونل تا بنیاده در شفاخانه
دکترایه نفو قوتیه ایی بیکم

اوندره قوتیه بیکورم به شفاخانه دیکم

امضایه ایم

امضایه ایم

امضایه ایم

<p>کر قورده و در کورده چنانچه تدارک الله افاده سید - ۱۱</p> <p>تبدیل هوا الدم ابو له اذنه فقام بولور . و یقیم او عده در - باقی</p> <p>بعد سنده آله سید ایم</p> <p>افضایه ایم</p> <p>۱۸۱-۱ ۱۵۴۰ ۱-۶۴</p>	<p>سعدیه کیه کم</p> <p>افاده کی افضایه</p> <p>خانه</p>
<p>اغدا دیوس و در کورده تدارک الله افاده کی افاده سید - ۱۱</p> <p>قینج علی شون فقیم بدل نقد ویرم . و یقیم قس سیدیه الیر</p> <p>دیفرا و دیفرا نیای من نیای ایران دیفرا اسحه برینش نیای اوبه</p> <p>کودم . اوی به اذنه ایجاریه سقاغه دره اوسده بر فاده سکه</p> <p>بلیویم . به کدینش نیای اوبه بر دهم کوردم . منی جا فرماید</p> <p>بفلا . نیقولایه دوف ناسده و بفلا برینش غایت قواص اسانوده . بفلا</p> <p>ولاد میرده چنانچه ی آلیا حکیمه سویدیلر . ماد موزلر سویدیلر دقت</p> <p>دیفرا او عورده ایم حکیم برینش قاسمیو دره حکم یک ماد موزلر</p> <p>اغدا دیوس الله علیه برایش نیایه دیر . به اسانویه کیم نیایه</p> <p>کینک او وارده ولاد میره کینک سویدیلر ولاد میرده کیم کونوره حکیم</p> <p>دیر صورده . چنانچه بفلا - سقاغمان کونوره حکیم ماد موزلر</p> <p>کله اویجه دیر</p>	<p>سعدیه کیه کم</p> <p>دیفرا و دیفرا نیای من نیایه</p> <p>بوکا ارمونه دیورای</p>
<p>نیقولایه دیریه فاسحه بر سنده در</p> <p>ماد موزلر ماری . نیقولایه دیریه فاسخه فخر دایم دیور ایم . دیفرا</p> <p>نیای نیایه کوردم نیای نیایه اوی انزله اولورده ایشتم</p> <p>اوت برآده</p> <p>افضایه ایم</p>	<p>چنانچه کیه ایجه</p> <p>ماد موزلر اسحه در</p> <p>کورده دیفرا و دیفرا نیایه</p> <p>ایده کیم اویجه</p> <p>شده افاده کی افضایه</p> <p>خانه</p>

۱۰۱۳۱
۱۰۴۴۰
۱۰۵۵۳

برقطعه عمی و ضرب اوراقین اردنه
موجوده - برعمی و ضرب فادیه تله
سند تاریخ مذکور ده سند اوله
کوزلیکچو - بوسه نك اوچو و انور
سسی اولدیفه کوره سند باشه
بکلی اولی بوزم کلیو - هاکو کیم
اوه یهک یا شندیم دیووردن بوند
کیم هوسیه ایله کیم اهل اسکیمور

بمختصه کیم بکیم ایله اول سند اوه یهک ایله

سه ۹ اعلی ۵۴۵ سند
اردنه و ده دیواره کیم کیم
اولدیفه مرد - تذکره ای اوراق
ایله موجوده - بوه و دینه کیم
مندر جاننده سند تذکره کیم
با فیه رده سند اوه یهک اولدیفه
کوره ولت - دیه و حیات داره
اوچو کیم بکیم سند اوه یهک
یا شندیم اولورسن اوچو و انور
ایله سند سند باشه تمام کیم
ایله سند اولدیفه اهل اسکیمور

به باشی بکیمورم نه دیه کیم

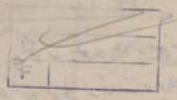
قب اولدم شیم قب اولدی

افضا ایله یهک بکیمورم افاده کیم افضا ایله

کیم
کیم

۳
کیم

ماهیچه درم نظر اخطایه ملقون موقوتاً انما بحقیقائی لزوم منقلاً قرار داری



Handwritten signatures and notes in the upper left section, including a signature that appears to be 'کمال' and some illegible text.



A 1-131
D 1040
F 1-56

ملقون تذکره انما به اداره سید

به قوتیورده ها منقول دوام آید

اسیاس قوتیورده دوام آید - دم

زود قدر دوام آید

سفر بکنده به برین اوله قدر کیه - دم

بر قوتیورده کچم دوام آید دی دیگر

هله جاده سجون امتحان به بردن قوتیورده ابراد آید

نظمه ایراد آید ایری

بر قوتیورده مدد من ها شتاقضا غانه

خیر ده شتاقضا غانه دکنده

ایم

حتی بر قوتیورده منسوبی صول امتحان به

ده شتاقضا غانه واسا سید برگرد

ای دیبر سدر

بشهره ابراد نظمه اینه ریلجوردی اودن ایچیمه کرفور زهراب دساز ده شتاقضا غانه
رؤسای کلیمت معده سید بزم قلیوب کلیمت ابراد نظمه آید

سنت ده شتاقضا غانه اولدیرنایم

به تارینلیک ده نیام

ده سوپیور

انگاره کی اعضا آید

انضایه می

مدیر کل

Handwritten signature at the bottom left of the page.

Handwritten signature at the bottom right of the page.

A	131
D	1040
F	1-56

تاریخ یافتند از انظار افاده سید - ۱۳۴۴

کام مقفول کوشش میورم برآدمی
و نیو سید

بدان سنی شخصه تمام فقط بار و ناله بر کوه بود و غار بنو سید او بک
ذکر این یک وجهه که طاعت معتاد میانه به او بک دکانه و یک سیم است
مقفول و مقفول شده علامت در دست این سید نفس انجمن و یک بر کوه کوهی

بار و ناله بر کوه میانه سید

میورم . خط

سه بر مقفول که میورم میورم

بیم میورم

اولین میورم

دانی میورم

سید میورم

عسکری جز دانی براده آلام . نفس نکره می دانه آدم
آورده . سید میورم کوه

نفس نکره می براده میورم
دانه میورم
جز دانی نکره
افاده که افاده میورم

افاده میورم

[Signature]

[Signature]

تواریخ سید یافتند از انظار افاده سید - ۱۳۴۴

بر سید بر ط سزده میورم
(نقش و ناله میورم)

تواریخ سید یافتند از انظار افاده سید - ۱۳۴۴
اولین سید بر سید بر سید بر سید بر سید بر سید بر سید بر سید
اولین سید بر سید بر سید بر سید بر سید بر سید بر سید بر سید

بوی کوه میورم

باید میورم دی

سید و سید که ۱۶ سید
تا سید بر سید سید سید
و سید سید سید سید
اولین سید ۱۶ سید
بر کوه میورم سید سید

سید میورم قد میورم

[Signature]

افاده میورم

افاده میورم

[Signature]

[Signature]

[Signature]

۱ شود نذر انعام افاده سید - [مهر]

۱-۱۳۱

۱۵۴۵

۱-۵۷

سه نفی نیت سید

اول

سه اوینده بولنامه - دولور
اولین طرفه به برافندین سولور
براونین کید -
هقوق و اولورنه اید - حکم اعتبار ضابطه نری اولی - اونین دوه جیانر
خانه ای اسکندره سولورن قرق غولنه کی محمدیه کیده جیانرده یا نسپنده بولور
ایدی حلیبی سید - نره لید - بیلی و کله سی سحر نروده - بیلی بجا بولور
بورق مفا بر امانت برافند اید

سه قانونه افند مویشی نروده
برور دولور بولندین جیمه باطرح
بازرجه بر ویشی الدکی

افضایه می

افاده کی اعضا

خانه

[مهر]

فره کیده قلمچیان نذر انعام افاده سید - [مهر]

سند نفی نیت نروده
باینده - [۱۵۷ تولدی اولدین کولتک]

سند اوینده بولنامه سولور
سولور واراننا خانه بولندین
اولی بولور سولور سید در
اولدین افاده کیده رجوع اید
بیا به ایشک بوداننا بیا کید -

انیت من اولغیه - کدلیا شاره حب سوغانده بنی اولور دین خانه
برلکه اولور برز

بیشه -

بیشه

قریقده -

نیت نیت اولور -

افضایه می

افاده کی اعضا

خانه

[مهر]

[مهر]

[مهر]

[مهر]

A	1-131
D	1040
F	1-57

صا معی و در معرکه نوا افاضه افاده سیه | (توضیح)

نخه بر سر و بدنه ادره بنی ادره

صدا و آواز یانک تر فردا می یغیا به به آلام

سویہ منہ

نجمہ آملہ

سوم اولدیفین بیلمیوه دم ۱۰ بر بآئنه - بوسنه فالسوه دیه بر آدی کلوا

الا جفم ريد او كوه دبردي ابرسي كوني چولوه دارتا بابه قديري بنم

سند ۵۰ - ویریدیهی بنده برداشته شد و در دم و کپسیتی ده ابرسی کوغادیه حکم

ایچنس کوئی بھی جوتہ پیر

بفصاحتہ بوللا صدق کائنات اجماعہ

بہ اولیٰ علیہم

تیسرا حصہ

به قوم خانه ها خدایم ای خدای خانه های خسته و گریخته

بعضی استم بر آورده می او و دیوید

فما غلب البرد من اذنه ففاز

پونزل او یخ دود -

لیکنا شروع کرنے کا وقت ہے۔

ملاحظه خبر و پرسه که پوشیده بقا صورت یافته برادره اصله بنم کی اصله

مخدوم سلامت بولند یقیناً یکم خبر دیر رسد

هو فوق

مضامین

افادہ کی مضامین

قائد ملی شاعر

مجلسه ۱۴۴۰

انہی میں

پیر

خداوند

ان دو کی وضاحت یہ

عبدالله

کوتورده واورویای کیم واسم ادورده ولادیراسنه که بفرای کیده بادی
دعوتنه در فرقه اوج کوه مدته ایزنه کیده بیه بزه سیدی باوچه بی ولادیر
بوچه در فرقه اسبواوراق وایورده دیابانه اولدیفه واریم جواد
الحه اولدیفه اوارده مذکوره نمده در دست ایسم اولدیفه حکم ایدک
ولادیرک یانه ایسم

بولادیرنه فک ایچیده ایسم

شوریه بزه اولدورده زمانه کیم کیم ده خذره سیم کونیه اولدورده ایدک
سوقانی نفرین سیم کیم بولیم

عاری کیم

A	1-131
D	1040
F	1-59

سزک شوریه اولدورده اولدورده
اورده کیم کیم ادم افنا دوس
دکیم

سز رقیقه وایانایک خانسه کیم
ارده افنا دوس ادم بوشک

دیارک (ولادیرک) اولدورده

بفرایک ایدک اسب برفقه کیم

نه دقه کوتورده کیم

کیم نسیم ایدک

نجیه وولورده اولدورده کوتورده کیم

سز شوریه یانه اوارده فقه بولیم

نه صونه حکم ایدک

انزله اسنده کیم ده بیه

شوریه بر جانم وایسم

حاکم سز عار موایل نازک واسم سیم

ایمانه عاری ایدک افنا دوس

کوشک وایانایک ایدک بوشک

ان نایک کیم خانم بوشک اولدورده

اورده مذکوره ایدک

Handwritten signature or stamp at the bottom left.

A	1-131
D	1040
	1-59

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت
ایشان در جانم سید جانم سید
بازرگان و غیره اولیای سید
در جانم سید جانم سید
بازرگان و غیره اولیای سید
در جانم سید جانم سید

فهرست بزرگ

افضایه

افضایه

افضایه

افضایه

افضایه

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت

اعضای هیئت مشاوران جانم سید رعیت

افضایه

افضایه

افضایه

افضایه

افضایه

افضایه

A	1-131
D	1040
F	1-59

۱۰۴

۱۰۵

۱۰۶

۱۰۷

۱۰۸

۱۰۹

۱۱۰

۱۱۱

۱۱۲

۱۱۳

۱۱۴

۱۱۵

۱۱۶

۱۱۷

۱۱۸

۱۱۹

۱۲۰

۱۲۱

۱۲۲

۱۲۳

۱۲۴

۱۲۵

۱۲۶

۱۲۷

۱۲۸

۱۲۹

۱۳۰

۱۳۱

۱۳۲

۱۳۳

۱۳۴

۱۳۵

۱۳۶

۱۳۷

۱۳۸

۱۳۹

۱۴۰

۱۴۱

۱۴۲

۱۴۳

۱۴۴

۱۴۵

۱۴۶

۱۴۷

۱۴۸

۱۴۹

۱۵۰

۱۵۱

۱۵۲

۱۵۳

۱۵۴

۱۵۵

۱۵۶

۱۵۷

۱۵۸

۱۵۹

۱۶۰

۱۶۱

۱۶۲

۱۶۳

۱۶۴

۱۶۵

۱۶۶

۱۶۷

۱۶۸

۱۶۹

۱۷۰

۱۷۱

۱۷۲

۱۷۳

۱۷۴

۱۷۵

۱۷۶

۱۷۷

۱۷۸

۱۷۹

۱۸۰

۱۸۱

۱۸۲

۱۸۳

۱۸۴

۱۸۵

۱۸۶

۱۸۷

۱۸۸

۱۸۹

۱۹۰

۱۹۱

۱۹۲

۱۹۳

۱۹۴

۱۹۵

۱۹۶

۱۹۷

۱۹۸

۱۹۹

۲۰۰

۲۰۱

۲۰۲

۲۰۳

۲۰۴

۲۰۵

۲۰۶

۲۰۷

۲۰۸

۲۰۹

۲۱۰

۲۱۱

۲۱۲

۲۱۳

۲۱۴

۲۱۵

۲۱۶

۲۱۷

۲۱۸

۲۱۹

۲۲۰

۲۲۱

۲۲۲

۲۲۳

۲۲۴

۲۲۵

۲۲۶

۲۲۷

۲۲۸

۲۲۹

۲۳۰

۲۳۱

۲۳۲

۲۳۳

۲۳۴

۲۳۵

۲۳۶

۲۳۷

۲۳۸

۲۳۹

۲۴۰

۲۴۱

۲۴۲

۲۴۳

۲۴۴

۲۴۵

۲۴۶

۲۴۷

۲۴۸

۲۴۹

۲۵۰

۲۵۱

۲۵۲

۲۵۳

۲۵۴

۲۵۵

۲۵۶

۲۵۷

۲۵۸

۲۵۹

۲۶۰

۲۶۱

۲۶۲

۲۶۳

۲۶۴

۲۶۵

۲۶۶

۲۶۷

۲۶۸

۲۶۹

۲۷۰

۲۷۱

۲۷۲

۲۷۳

۲۷۴

۲۷۵

۲۷۶

۲۷۷

۲۷۸

۲۷۹

۲۸۰

۲۸۱

۲۸۲

۲۸۳

۲۸۴

۲۸۵

۲۸۶

۲۸۷

۲۸۸

۲۸۹

۲۹۰

۲۹۱

۲۹۲

۲۹۳

۲۹۴

۲۹۵

۲۹۶

۲۹۷

۲۹۸

۲۹۹

۳۰۰

۳۰۱

۳۰۲

۳۰۳

۳۰۴

۳۰۵

۳۰۶

۳۰۷

۳۰۸

۳۰۹

۳۱۰

۳۱۱

۳۱۲

۳۱۳

۳۱۴

۳۱۵

۳۱۶

۳۱۷

۳۱۸

۳۱۹

۳۲۰

۳۲۱

۳۲۲

۳۲۳

۳۲۴

۳۲۵

۳۲۶

۳۲۷

۳۲۸

۳۲۹

۳۳۰

۳۳۱

۳۳۲

۳۳۳

۳۳۴

۳۳۵

۳۳۶

۳۳۷

۳۳۸

۳۳۹

۳۴۰

۳۴۱

۳۴۲

۳۴۳

۳۴۴

۳۴۵

۳۴۶

۳۴۷

۳۴۸

۳۴۹

۳۵۰

۳۵۱

۳۵۲

۳۵۳

۳۵۴

۳۵۵

۳۵۶

۳۵۷

۳۵۸

۳۵۹

۳۶۰

۳۶۱

۳۶۲

۳۶۳

۳۶۴

۳۶۵

۳۶۶

۳۶۷

۳۶۸

۳۶۹

۳۷۰

۳۷۱

۳۷۲

۳۷۳

۳۷۴

۳۷۵

۳۷۶

۳۷۷

۳۷۸

۳۷۹

۳۸۰

۳۸۱

۳۸۲

۳۸۳

۳۸۴

۳۸۵

۳۸۶

۳۸۷

۳۸۸

۳۸۹

۳۹۰

۳۹۱

۳۹۲

۳۹۳

۳۹۴

۳۹۵

۳۹۶

۳۹۷

۳۹۸

۳۹۹

۴۰۰

۴۰۱

۴۰۲

۴۰۳

۴۰۴

۴۰۵

۴۰۶

۴۰۷

۴۰۸

۴۰۹

۴۱۰

۴۱۱

۴۱۲

۴۱۳

۴۱۴

۴۱۵

۴۱۶

۴۱۷

۴۱۸

۴۱۹

۴۲۰

۴۲۱

۴۲۲

۴۲۳

۴۲۴

۴۲۵

۴۲۶

۴۲۷

۴۲۸

۴۲۹

۴۳۰

۴۳۱

۴۳۲

۴۳۳

۴۳۴

۴۳۵

۴۳۶

۴۳۷

۴۳۸

۴۳۹

۴۴۰

۴۴۱

۴۴۲

۴۴۳

۴۴۴

۴۴۵

۴۴۶

۴۴۷

۴۴۸

۴۴۹

۴۵۰

۴۵۱

۴۵۲

۴۵۳

۴۵۴

۴۵۵

۴۵۶

۴۵۷

۴۵۸

۴۵۹

۴۶۰

۴۶۱

۴۶۲

۴۶۳

۴۶۴

۴۶۵

۴۶۶

۴۶۷

۴۶۸

۴۶۹

۴۷۰

۴۷۱

۴۷۲

۴۷۳

۴۷۴

۴۷۵

۴

و بقایای او را و تانیمین او را بنویسید

ایجاد می شود غرض از آنست که اصول فقه در این
 ای دی رتبه های علمی مدایر دیده

ما دموازل نازك نوره و حای نوره
او هو بیجی

عزیزان! نازک خری کو از زمین مکتبہ ادھور۔ مارینا ادینی بیجویم دینا دینا د
کوروم

جانم نہ ایچہ رخہ ارادہ عفوہ دارمہ
ارہہ رکھی

اول ولاد میره اچیش قوناقه مشر کیم ایسه ولاد میر بیجور
اوراق مضه سوبه میر ابرل و فرقه بهر براماره ولاد میر اوراق مضه احمده به

Wendell Phillips

افزوده کی رضایه
فایه
محمد خورشید

در بفرانگه نند - انشاء افاده - ۷۷۴

سوره او فو۔ ایله

اوله باغ تپه بویارستان غده ایم . صد ایادی و غاسه است غزنه
 اصف دریا نهد و خانه او کوردم

بجاء سے ادنیٰ سے

بقایم از اول اسفند به ششم دارد.

انچه كه ايجاد کرده مرا بخورید

ارده آید. بقیم . ایجا به دیک امتیه دینه قیملر حازه ارده او قور. بقیم
ارده بقیم

سہ ہجرتی و ہجرتی

۵۵ بیجا م

مارمولک نازکی ده بر صبی

صفہ پنجم

افزاره کی مضامین
۶۰
محمد علی

امضایہ ہے

affine functions

Chap

A	1-18'
D	10 40
F	1-60

محمد علی افشاری و یقیناً مواجهه ریه - [المومنین]

ریفرام : بواسطہ ذیل

داعیان به بغضه . اشد اسم ادهم ابه اشد لکای بجی ادهم بوی بیبر

عمی غائبه افقہ ہوا می بخورم کہ درون
طبریز و نہ کند یخ طایریم بر کردہ قدیم با ندر سابقہ ناظم با شا و سعادتہ خانم
اجہ و او بردہ برابر کھدن ناظم با شا یہ عرض کردہ سابقہ اور دایہ قاضی
قدیم نمونہ اورادہ مناسبہ تولد انیس

افغانستان کی اصلاحی راہ

اضافہ

offshore Longwood.

برای استخراج صبه ای که: کد کشاده از روی صاوه نیک خانه شده که او خانی علیکیند - درج
کند و ایضا به جهت وارتا باند اخذ اولنه اولنه افاده سیه - (درج)

نورده چنانچه در . نوشته در . ادب البه جابیه سوکون لیکه صدی سده

براسه طوتو -

سورگورہ کتب خانہ اولیٰ اچانہ ایہ برہنہ ایہ مکتوب الہ بنم بوقدہ

فرمان وقت سوز کو لکھتے ہیں۔ پہلے سے اولیٰ اور کچھ سے ہوا تھا فقیر بیٹھ کر کتابچہ لکھتا ہے

در روزی که سلاطین و پادشاهان
به حرم و له و لیس برآیدند

بسم جو م

صفت بر صفت صفت غا بیج کا سر
خود دیکھو صفت صفت صفت صفت

سیراظم دیشم

فردا سینه ها بوداده بپاشند و آب بکشند

نیم ایند و بی سرب و شایه

اصول و بافتی نور و ایجاد و به

صاحب: قسیم ایڈن

ہم و ہر دم

246. - 1/10 25, 26, 27

۱-۱۳/۱
۱۰۴۵
۱-۶۵

اوهامه با سکت اچیر و سده نه اولدین
بیله لیکن اهل سکتیو و صا موند
افاده سی موافق حقیقه اولدین
اهلا سکتیو نه دیم جکله

.... [نوت]

دستورالعمل

افاده کی افاده اید

افاده اید

بنیایه اید صا موند کواجه لایه - اید

صا موند - غایبه وایزایان فرادیه - بنیایه -

بنیایه : بوند و نوبه

اوت و نوبه

صا موند : افاده سوا و نوبه

بنیایه بوسون قاری نه دیم جکله

نه دیم بیلم یاکسی آرد کیده . اوت سراج لفظ اولد

افاده کرد افاده اید

افاده اید

دستورالعمل

موقوف

برای استماع حیدر ایلمه : این اوهامه سنج کونیده و سنج سونافده افاده دت نورو حانه رفته اولدیم
رشد و نفعه یونان نشانی استاذ کیل دت یاشده نازک بنه سرکز اید اولده افاده سید - اید
اندک ویدرک حیدر میده -

اسی وار توهیه - حیدر ده یاشده بی

ده یونان اید نوره وضع نه اید

سنج کونیده برخازده کله اید . اوکم جوبریانده . اوکم بوراده ده . غلطه
یوه وه یچیه خابری سنده مانده اید . برنبره کجه نه اید بولنده برده به غار

اولد نه اولد یچیه بیچیه

سده کتیه اید نه ناسیانه باشدون
ایک نه اولد خازده اکنه کچر اید بوسون نه ناسیانه بولنده ناسیانه

اوکله ده یاز خازده اید

بعضه کچر اید اوده فایردی

دستورالعمل

حازیم فقط ناسیانه یوه

A	1-131
D	1040
F	1-61

انفقا دیوس : ایما نازک و موافقه ایما

انفقا دیوس : پود موافقه ایما

نازک در

نازک : پود ایما

ایما : پود ایما

انفقا دیوس : ایما دیو ایما

ایما : پود ایما

نازک : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

ایما : پود ایما

برای استحضار علیه ایلیه با تقابل سیده ایوب چهار سده عده گذر از خانه و مقبره ج. با سده تقویر
قدما سیده سیده مع آغی نیت قار لری صلی علیه اماره سیده ۱۰ (برای)

A	1-131
B	1040
C	1-62

نقوش و کتیبه های تاریخی

اوت. سال

لغات نیم و سده

عجم نیم سده

زده

اربعه

زده طوخته

بیله

و قیاسه و ایلیه و نیریل

نقوش. قلمه. موزایده صدر نقوش و قیاسه طوخته. سده

نقوش

و قیاسه و ایلیه و نیریل

و سده و نیریل و نیریل

و قیاسه و ایلیه و نیریل. سفا صه کور سوارک
بریکه س اولت س نیریل. او نه س صوره اگر س ان س نیریل و س کورک
لغته س ایلیه و نیریل. کیه یازده صه کور کیه. صوره
هیچ کج کورک با سده. تحت پیر س نیریل سیم اوره هیچ کج کورک

ایلیه و نیریل و نیریل

ض

براسه و نیریل و نیریل

ض

و نیریل و نیریل

ض

و نیریل و نیریل

ض

و نیریل و نیریل

اشع کورک انیم و قیاسه و نیریل و نیریل

A	۱-۱۳۱
D	۱۰۴۰
F	۱-۶۲

برگوه ما ویرا که ماری تارک و
سرافوسه افشا ویرا اندوینا و
ایک سزک اوده دیو ستر
و افشا ویرا ستر بعضی ستر ستر
انجیر طغیانه ستر واکرم
سودر که ستر ستر

خبر بوندی خانیا یوم . نیماره کدوریا .

افشاده افشا است
کانه
کمشکله

ایده

Handwritten signature

افشا ویرا ستر افشاده لاک اتره لاک ستر

افشا ویرا ستر ستر ستر

ایده خانیا یوم

اترده ستر دیار و ستر

خانیا یوم

افشا ویرا ستر اتره لاک اتره
ماری ویرا ستر و ستر کدوریا
سودر ستر ستر ستر

برگوه ستر ایده ستر ستر کدوریا . او کدوریا خانیا یوم
ستر ستر ستر ستر ستر

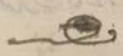
اترده لاک ستر ستر
ماری او کدوریا ستر اتره لاک
ستر ستر ستر

ستر ستر ستر ستر ستر ستر ستر ستر

افشاده لاک ستر افشا است

ایده

Handwritten signature



Handwritten signature

و ا ر ر . مؤخر اوله ایوه استغاثیم . سلامه نقیه ایبریم .

عبدالله بن داود

وَمِنْكُمْ وَارِثٌ

وایر (الکلیپس)

A	1-131
D	1040
F	1-63

في يد السيد ميرزا محمد حسين
 السمرقندي في شهر ربيع الثاني سنة
 ١٢٠٤ هـ في مدينة مشهد
 و قد اورد في كتابه في تاريخ
 و جغرافيا في ذكره و هو
 من كتب النسخ و هو
 من كتب النسخ و هو
 من كتب النسخ و هو

وہ ہوا مولہ مولہ ہوا
وہ مولہ مولہ ہوا

اوت

مَعُونَةُ الْمَلِكِ

[illegible]

— the 20, 61

16

البرق

یہ افادہ ہے۔
۱۰۰

قد قرأ في باب استنباط
وجه كنهه فليجانبه النطق فائر
لو اده يرتكوا بايانه وبقوله تعالى

قرآن مجید کے نام سے شروع کرتا ہوں اور اللہ سے دعا کرتا ہوں کہ یہ کتاب آپ کو فائدہ پہنچے اور آپ کو اللہ کی رضا سے آگاہ کرے۔ آمین

سلاطین و حکام و اعیان و اشراف و ارباب و اهل
 المیزان و کسب و کار و اعیان و اشراف و ارباب و اهل
 المیزان و کسب و کار و اعیان و اشراف و ارباب و اهل
 سلاطین و حکام و اعیان و اشراف و ارباب و اهل

A	1-131
D	1040
F	1-63

افراد که رضا است
 خانه
 کوشه

ایرج

فی بیرون و احوال

نیسانت روزگار در این عینا، صفت، طالع و استقامت
 ۱۰۰ عدد



مرکز تحقیقات و عمل و صفت و مهارت و اید و تجربه
 نظریات و تحقیقات و عمل و صفت و مهارت و اید و تجربه



مربوط به ، تحقیقات و اید و تجربه و مهارت و اید و تجربه
 متفقاً قرار و اید و تجربه

Handwritten signatures and marks at the bottom of the page.

بشکایت شده اخذ مو جاده طرب و نه مجرم یوز بکیرنده احدافنه بنه خانه سده کجه طرب و نه
بر می بایسته مایه مگوی ادهم افه ایله دبقراق مواجه لیه - **الهی**
ادهم افه: بولانه ایله یکر ادهم افه
دیکه - بقیه - ماییم . کدین طرب و نه نصف فوطه ایچیلین یار دی ماییم وارایله
وارایله
به نه دیم
دبقراقه: نه دیم کجه
دبقراقه سه ادهم افه ماییم
ادهم افه: بوند ارقدا سده لایله
میشید . دانی استیاده دیکه رابردی لیسته مای وارشاده وارایله . بوند
لهیم برکنده نصف قیاجیلین یار دی
هیر . بنجوه او وقتنه یی حوتیه مدیر
افه ایله ایله
افه ایله ایله
ای استیاده جید ایله بسم کجه قوقصوده استیاده جاده سده بفراده کجه ماییم بوند قوقصوده
افه ایله ایله
شوارش زده دیکه بکجه ارقدا سده
دارسه سوبه
به شوارش بقانه ده ماییم به بفراده خانه سده ماییم بوند . شوارش نامر بفراده
به ماییم کجه . شوارش ماییم دیرسه اولی . شوارش ماییم دیرسه . بفراده
کجه ماییم . شوارش ماییم اینه یار خاقایله . کجه که شوارش دیرسه
ارنه دبقراقه اینه ماییم
دبقراقه وارایله نه صورت حوتیه
سوبه
بفراده نازل شوارش ارقدا سده
ایچیه کجه ماییم دیرسه سوبه ماییم . شوارش حوتیه دیرسه ماییم به اینه بوند کجه
دبقراقه شوارش اینه دیکه ایله
دبقراقه دیکه ایله

1-191
1040
1-64



Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

به دفتر خان صفا در کردم . بنیاده دهنده اینکلی وقت سوار شد در دستمالی
سویلی

سویله مدی. د پناه نیم شواشه غبار په بڼه کې دم د سیمې او د پناه د شواشه بڼه

A	1-121
---	-------

ما یسوی - ظہرانہ

A	1-131
D	1040
F	1-64

به دقت از او نیز یاد بگیرم و نقد بر آدم و ایدیه فقط یک ایام بگیرم . و انچه را
به برتری خودم . اوله میر که برانچه هم نامی در سر او بود . به برانچه ای
برابر او نمودم .

به اراده بکنیم دنیا را اراده ایست برانده نازک بودی اراده بشمار آورده
و دنیا را به اغراضی بشمار من بدیده

مضایدهم

Wm. J. F. Fure

~~Conf~~

١٠٠ - ١٠٠

یکم به پیش بفرستاده ایم صوفیه بر خیزد و زود بهیچ انچه و از
 رفتن دوسانند قرائت این خط به مدیغ بروید این بها استخوانه بولان
 داری استده بر خیزد و به جز سوسانای بود و از اندک برآمدی بود
 و از استخوانه خارجیه همه اولوسن که قدالی برادر و دیگر دانه
 مغوی ایچیه تجیه در بر به مغوی آمدیم عاری مغوی کردیم ابده کنی
 به ششم ایچیه صحرای کردیم عاری بودیم اولنگه برابر باغ نالیده اری
 ایچیه فارسیه الی دیر نوزده خانه ده که سوسان ده خانه سه کیل که
 نوشته که صحرای سوسان بها برادر حقیت برآمدی ایچیه سوسان
 نوی بیایسک باجه استخوانه خارجیه و به ده دهانه شده ایم سوسان
 بر خیزد به خانه کوزه هکی سوبدی بر کوزه نذر قرائت این بها نالیده چانیم
 Bratunsky

Врагъ

414

Papasköprüsü'nde ikametini ve Bulgar tebaasından olduğunu ve Manastırlı bulunduğunu iddiâ eden Nikola veled Dimitrof'un ahz olunan ifâdesidir / 26 Mart 332

İsm ve hüviyyetini söyle

İsmim Nikola pederimin ismi Dimitro'dur. Henüz Osmanlı tâbiyyetinde Bulgarım Manastırlıyım küçük iken babamla İstanbul'da idim Sen Jozef mektebinde okudum ba'de çilingir yanında çalışdım ba'de Galata'da Tikof nâmında bir manifaturacının yanında yazıcılık etdim Bulgar seferberliğine kadar orada idim. Ba'de bunlar memlekete gitdiler bende yedimdeki para ile birâz geçindikden sonra Bulgaristan'a gitmek üzre Galata Salonuna gitdim polisler beni tutdular.

Peder ve vâlden var mıdır ve müteehhil misin?

Pederim on beş sene akdem sılada iken memleketde vefât etmiştir vâlidem memleketde sağdır başka akrabâm yoktur.

Şu boş sözleri bırak asl isminin ne olduğunu söyle biz senin kim olduğunu tanıırık sen Taşnaksütyun komitesi a'zâsından Şevareş Misakyan'sın biz de resmin dahi mevcûddur. Ve senin terceme-i hâlini mufasssala biliyoruz

Evet fi-l-hakika asl ismim Şevareş Misakyan'dır babamın ismi Aleksan'dır Sivas'ın Zımara karyesinde tevellüd etdim yirmi sekiz yaşındayım Bulgar ismini takınmaklığım firârımı teshîl için idi ben fi-l-hakika Taşnaksâğanım fakat nazariyyât i'tibârıyla bu fırkaya mensûbum fi'lî işe girmiş bir adam değilim komiteciler ta'kibâta uğramış sürülüyordu ben de bunun üzerine bir hayli saklandıktan sonra kaçmak istedim. Şimdiye kadar Pangaltı'da Dolabdere Caddesi'nde Madam Mıgırdiçyan'ın hânesinde oturuyordum. Kızı Siranuş'a dahi nişanlı idim. Kulağım sağır olduğu için askerlikden afv edildim yedimde vesîka vardır kendim evvelâ muharrir idim Azadamard'da yazı yazdım sonraları Mahmudpaşa'da kitâbcı dükkânı açdım kitâbcılık etdim.

Efendi boş yere inkâr etme sen tutuldun senin ile berâber Taşnaksütyun komitesinin geçen sene Nîsânından beri olan mukarrerâtını nâtık şu defter ki [senin yazın ile yazılmışdır] o da berâber tutuldu bunun içerisinde senin bir seneden beri komite hey'et-i mes'ûlesinin a'zâsı ve maslahat-güzârı ve hesâb me'mûru olduğun anlaşılıyor doğrusunu söyle

Bu defter benim değildir yalnız ismime olan Osmânî nüfûs tezkeresi ile askerî vesîkası benimdir başkasından ma'lûmâtım yoktur.

Nasıl yok böyle iki üç şahsiyyetde görünmeğe karâr veren adam elbetde önceleri inkâra sapa bu defterlerin yazısını nasıl inkâr edersin

senin hatt-ı destindir. Bu yazıları buradan savuşub memâlik-i ecnebiyyede gerek komiten için ve gerek muharrir(?) olan şahsın için güzel ser-mâye ittihaz edecek idin doğruca söyle

Evet bu defter de benimdir komitenin geçen sene Nîsânda vuku' bulan tevkifâtıdan sonraki mukarrerâtın hulâsalarıdır

Defterde 14 Nîsân târihli yevmiyyede bahs etdiğiniz Kisak(?) kimdir

Bu Erzurum meb'ûs-ı sâbıkı Varteks Efendi'dir ki başımızda bulunuyordu.

İşleri yüzüstü bırakmamak için şu defterde teşkil edildiği bahs edilen hey'etde Kisak ile müzâkere eden arkadaşlar kimlerdir

Müzâkereye giren arkadaşlar burada kalan kimselerdir. Varteks, Profesör Haçaturyan, Agob Colalyan, ben = Şavareş ve sâiredir.

Sâire dediğin kimlerdir bunlar hey'et-i mes'ûle a'zâsı olarak ta'yîn olunan Rozan(?), Arşavir, Ardvazet midir ve bunların asl isimleri nedir

Rozan bil'âhire İstanbul'dan azîmet eden Madam Zartaryan'dır Ardvazet Malhasyan isminde birisidir. Arşavir'i bilmiyorum.

Arşavir'i nasıl bilmiyorsun birâz evvel (benim) dedin ve bu defterin sonunda imzâ' edib işi Vagareş nâmındaki arkadaşta teslim etmişsin şimdi inkâr mı ediyorsun Madam Zartaryan'ın hey'etde ne işi vardır. Bu bir kadındır. Rozan denilen kimse defterdeki izâhâtıdan ve merkumun âtiyen tevkîf edilmiş olmasından bahs kılındığına göre başka bir şahısdır

Evet Arşavir benim Rozan dahi Kirkor Mercanof isminde Rus tebaasından bir Ermeni idi Bulgar pasaportu ile buradan Şubat'da gitmiştir Ardvazet'e gelince bu dahi Baronak Hosebyan isminde İran tebaasından bir genç idi Temmuz'da savuşdu yerine Samuel Tarpeniyan isminde Robert Kolej me'zûnlarından bir çocuk ikame edildi bu da kazârâ Ağustos'da tevkîf olunduğundan o yer boş kaldı Madam Zartaryan ise hey'ete girmemiştir.

Hey'et-i mes'ûleye karşı mes'ûl olmak üzere teşkil kılınacağından bahs edilen hey'et-i askeriyye kimlerden ibâretdir

Eskiden beri her komitenin hey'et-i askeriyye ve-yâhûd müsellâhası vardır tevkifât ve teb'îdâtıdan evvel bizim de mevcûd idi tevkifât bunu dağıttığı için yeniden iki kişi ta'yîn edildi bunlar da Harutyun Biberyan isminde bir muslukcu ve Armon nâm-ı müsteârını taşıyan İran tebaasından Dikran Vartanyan'dır. Harutyun buradan savuşub gitmiştir hattâ komitenin parasını da götürmüştür. Armon ise buradadır sanırım kendisi Trabzonlu imiş esâsen hey'et-i askeriyye işine me'mûr olanlardan başkası karışamaz bu bâbda fazla ma'lûmâtım yoktur.

Hey'et-i mes'ûle ve askeriyyenin vazâifi nedir

Hey'et-i mes'ûle muvakkat bir hey'et hâlinde teşekkül etdi maksad işleri yüzüstü bırakmamak, görülecek siyâsî işleri idâre etmektir hey'et-i

askeriyyenin vazîfesi bir kîtâl vuku' bulursa müdâfaa etmektir fakat bizde esâsen müdâfaa edecek hâl bile kalmamıştır.

İctimâ' nerede vâki' oluyordu

İctimâ' bir iki def'a Madam Zartaryan'ın evinde olmuş ise de bil'âhire tevkifât devâm ettiğiinden havf sebebiyle şurada burada bir nihâyet iki arkadaş [üç ender] birkaç dakika biraraya gelmekden ibâret idi.

Mahallât şu'beleri teşkilâtı nasıldır ale-l-umûm hey'etin ve şu'belerin evrâkı nerede bulunur şu'beler nerelerdedir

Mahallâtda arkadaşlar bulunur kimse bir kişiden fazla adam tanımaz merkezden temâs me'mûru onlarla temâs eder şu'beler Üsküdar, Kumkapı, Gedikpaşa ve Yenikapı ve Beyoğlu ve Makriköy semtlerindedir şu'belerde hey'et yoktur birer mes'ûl şahs tarafından idâre edilir. Üsküdar Edirneli Miğirdiç

Devâm ediniz

Bardezian isminde bir şahs tarafından idâre olunuyordu kendisi Avusturyalı idi bu şahs bil'âhire gitmiştir yerini de kimse tutamadı. Zâten bil'âhire Ağustos'dan şimdiye kadar taşralı bekârların tevkif ve sevkî hemân arkadaş bırakmadı Beyoğlu'nda zâten merkez mevcûd olduğu için kimse yok idi. Kumkapı'da ismini hâtırlamadığım İranlı bir şahs var idi galibâ Dikran tesmiye olunuyordu şu'belerde evrâk yoktur teblîgât şifâhen vâki' oluyor. Asl komitenin de uzun boylu evrâkı yoktur mukarrerât pek hulâsa sûretiyle yazılıyor.

Bu teşkilâtın silâhı bombası dinamiti nerededir

Silâhdan benim ma'lûmâtım olamaz hey'et-i müsellâhadan değilim eğer silâh mevcûd ise bunu hey'et-i müsellâhadan iki kişinin bilmesi nizâmımız iktizâsındandır ve ben sizi te'min ediyorum ki burada müddahar silâh yoktur eğer silâh mevcûd ise şunun bunun şahsî tabancalarından ibâretidir.

Balkan'a yazılan mektûb ve vakayi' hakkında verilen ma'lûmât ve burada süferâye vuku' bulan mürâcaat hakkında îzâhât verin

Balkan'daki komite hey'etimize İstanbul'daki tevkifâtdan haber verdik para talep etdik ve süferâ nezdinde tevkifâtdan dolayı protesto yapmalarını bildirdik.

Mahallât şu'belerine verilen ta'lîmât nedir

Ahvâlî nezâketi ihtirâz-kâr davranmağı îcâb ediyordu derc-i îânenen çekinmek içimizde icrâ-yı amel eden ve ahvâlinden şübhe edilen kimseleri teşkilâtın harîminden uzaklaştırmak gibi şeyler idi.

Şu'belere kimleri gönderdiniz

Baronak Hosebyan'ı gönderdik.

Meclis-i muhtelit hakkında izâhât veriniz

Meclis-i muhtelit hey'et-i muvakkate-i mes'ûle ve hey'et-i müsellaha ve mahallât şu'besi müdîrlerinin bir araya toplanmasından ibârettir fakat lâıyıklı bir ictimâ' akd edilememiştir işi kısaca idâre eden hey'et-i muvakkate-i mes'ûleden ibârettir.

Hin-i hâcetde tevhîd-i harekât edecek çete reîsleri kimdir?

Çete reîsi yokdur hîn-i hâcetde tevhîd-i mesâî edecek gruplar vardır bunlar üçer beşer kişiden ibârettir ve bunlarla Baronak temâs etmiş idi mahsûs bir mahâll-i ictimâ' dahi yok idi gönderilen a'zâ bunların yerini bildiği için bunlara mülâkî olur ve söyleyeceği şeyi söyler ve sürgün giden arkadaşlar hakkında ma'lûmât alırdı.

Kisak'la cereyân eden müzâkere ne üzerine idi

Bu müzâkere sürgün giden arkadaşlara para tedârik etmek ve bir de sürgün giden arkadaşlara bir sû-i kasd olursa İstanbul'da bir gürültü çıkarmağa teşebbüs. Fakat bu da ma'nâsız bir sözden ibâret kalmıştır.

Balkan vâsıtasıyla beyân-nâme neşr edecek olan hâricdeki hey'et-i mes'ûle kimlerdir. Ermeni milletine te'mînât verilmezse [aksi takdirde ...] gibi tehdîd-kârâne sözden maksadınız ne idi

Hâricdeki hey'et-i mes'ûleyi tanımayız komitede mâ-fevkdeki hey'eti tanımak âdet değildir. Millete te'mînât verilmezse yapılacak şeye gelince meclisimizde harâretle [fenâ olur] sözü geçdi ben de bunu zabt etdim bundan fi-l-hakika bir ihtilâl ve gürültü çıkarmak gibi bir tehdîd ma'nâsı çıkarsa da blöfden başka bir şey değildir.

Son zamanlarda "Kavaran" ıtlak ettiğiniz Konya ile birçok muhâberâtınız var orada Aram, Sehak, Jamhar gibi arkadaşlarınız varmış onlar kimlerdir haklarında ma'lûmât veriniz

Benden fazla ma'lûmât istemeyiniz. Bildiğim budur ben bu defterleri yazmakla kâffe-i umûra vâkıf değilim.

O hâlde hey'etde yalnız bir a'zâ ve kâtib isen reîs kimdir bizim bildiğimize göre bir reîs olmasa gerek son hey'et beş kişiden ibârettir birinci a'zâ olarak da sen bulunuyordun

Fazla ma'lûmâtım yokdur

İkinci defterin sonunda "Kavaran" = Konya'ya nakl olunanlar diye birtakım numrolar yazılıdır ki bundan Konya'ya birtakım silâhlar nakl ettiğiniz anlaşılıyor bunları ne vâsita ile ve ne sûretle gönderdiniz bunu başka dürlü îzâh edebilir misiniz

Nasıl îzâh edeyim biz silâh falan göndermedik bunlar ba'zı hesâblardır.

Şu hâlde ifâdenizi imzâ' ediniz

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim.

Şevareş Misakyan (İmza)

----- ۞ -----

Sivas Koçhisarlı İgnadyos Andonyan'ın ifâdesidir / 4-5 Nîsân 332

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim İgnadyos Andonyan'dır 32 yaşındayım Koçhisarlıyım san'atım marangozluktur Pasaj Anderya'da kapıcılık da etdim şimdi boşdayım pederim Kirkor vâlidem Manuşak ile Tozkoparan'da Çeşme Sokağı'nın yanındaki sokakda Mari kadının hânesinde oturuyorum.

Mâh-ı hâlin ikinci Cumartesi günü öğle üstü Taksim'de Bulgar Sefâret-hânesi kavvâslarından İstemo ile ne maksadla birleştiniz ve görüşdünüz

Ben İstemo'yu üç dört hafta evvel bir mey-hânede tanımış idim ve ba'zı akşamlar mey-hâne arkadaşlığı ediyorduk ismini bilmediğim bir kız bana gelib kavvâsı tanıdığım cihetle benden bir hizmet beklediğini söyledi ve bana tanıdıklarından birisini kaçıran bir Bulgar'ın bu adamı kaçırmayıb hükûmete tutdurduğunu ve binâen-aleyh kaçırılmak istenilen şahsın birtakım kıymetli evrâkını da nezdinde bulundurduğu cihetle onları kurtarmak için Bulgarlar nezdinde nüfûzlu olan İstemo vâsıtasıyla çalışıp Şevariş'i görmemi söyledi îzâhât vermek için beni alıp vaktiyle Azadamard matbaasında postacı iken tanıdığım Dikran isminde İcâdiye'de nişânlısının evine ara sıra gelir bir şahsın yanına götürdü ve orada bana bu evrâkın mühimm ve ticârî ve kıymetli olduğunu ve alabilirsem yirmi lira vereceklerini söylediler. Ben de bu işi der-uhde etdim yevm-i mezkûrda Taksim'e geldim İstemo ile görüşdüm o Bulgar'ı da buldum konuştuk kâğadları bana teslîm edeceğini söyledi ve Bulgar gitdi bu Bulgar'ın ismi Vilademir'dir sâat onbire kadar bekledim tekrâr gelecek idi ne bu kız ve ne de Vilademir geldi işte bu mes'ele hakkındaki bildiğim budur

Bu meclisde verilmiş bir karârdır bu karâr elbetde bir kuvve-i te'yîdiyyeye ve bir hazırlık vuku'undan sonra fi'len bir hareket tasmîmine istinâd ettiği şübhesizdir siz suâllere hep böyle muzlim cevâblar veriyorsunuz

Bu bâbda hiçbir karâr-ı kat'î yoktur evvelki sözümde ısrâr ediyorum.

“Vişab” kimdir ve bunun imhâ’ olunacak evrâkı nedir

Vişab Taşnaksütyûn komitesinin hey’et-i idâresine verilen bir lakabdır kelimenin ma’nâ-yı aslîsi ejder demektir evrâkın bir çoğunu zâten hükûmet zabt etmişti elde ehemmiyetli bir evrâk yokdu bu müzâkere edildi elde kalan ba’zı şeyleri toplayıp getirdiler imhâ’ edildi bunların getiren bizim kız teşkilâtta Manişak ismindeki kız idi Arnavudköy Kız Koleji’nde talebe idi bu evrâkı merkumeye Parsih Şehbaz vermiştir Parsih Şehbaz merkez bürosunda akdemce bulunmuşdu. Bil’âhire tevkifâtta Parsih sürülmüşdür.

İstihbârât-ı yevmiyyeden maksad nedir

Dâhildeki ahvâl ve vukuâtı şuradan buradan öğrenirdik hârice giden yolcularla yazıp hârice gönderiyorduk biz de not saklıyorduk.

Hey’et a’zâsından kimlerin delâletiyle muhâbere ediyordunuz

Mercanof bize ba’zı Bulgarlar vâsıtasıyla bu husûsda yardım etmiştir.

T.S harfleriyle yazdığınız nedir ve kimdir para muhâberesi nedir Cenevre’den te’mînât husûsundaki ihtâr-nâme nedir

Varteks’in karısı Balkan’dan gelen parayı T.S adresine getirterek zevcine teslîm etmiş o da komite masrafı için ortaya koymuşdu bu harfler bu karı kocaca ma’lûm idi ben bilmiyorum. Te’mînât Ermeni milletine verilecek te’mînâtdır keyfiyeti Cenevre büromuza yazmış idik

Taşra ahvâl ve vukuâtına dâir birçok mektûblar almışsınız bu mektûbların ba’zısı doğrudan doğruya size gelebilir ba’zısının da Patrik-hâne mahâfilinden geçerek size geldiği anlaşılıyor buna ne diyeceksiniz

Bir şey diyemem mektûblar nereden geliyorsa geliyor idi belki Patrik-hânenen gelen de vardır.

Bil’âhire birkaç hey’et teşkil etmişsiniz bunların içerisinde “Hrayer”, “Haçık”, “Jamhar” gibi (Çöküryan) gibi isimler vardır bunların asl isimleri nedir ve kimlerdir

Hâtırlayamıyorum.

Son zamanlarda başka bir hey’etle birleşmiş gibi karârlar vardır birleştiğiniz hey’etler Veregazmiyallar veya Hınçakyanlar mıdır

Hayır hiçbir hey’etle birleşmemiştir.

Son hey’ete dâhil olan Haçık, Hraç, D.Y.K, M.G, ve sizin yerinize geçen Vagareş kimlerdir

Hâtırlayamıyorum.

İnkâr etmeyiniz bunlar hâtırlanmayacak şeyler değildir. Meselâ Vagareş Konya'dan gelmiş bir şahısdır biz bunun Husrevo Babayan isminde bir şahs olduğuna ihtimâl veriyoruz

Bu bâbda bir şey bilmiyorum. Yalnız Husrof isminde bir arkadaşımız vardır fakat şimdi nerede olduğunu bilmiyorum. İşi bir aralık arkadaşlar bu adama terk et diye bana teklîf etmişler idi.

Boşuna saklama sen kaçanı da kaçmak isteyen de ve vuranın mahiyyetini de pekâlâ biliyorsun sen de bu kumpanyada dahilsin? Boşboğazlık etdin ağzından kaçırdın mâ-dâm ki Dikran'ı tanıyorsun sen de onun arkadaşlarındansın bu bâbda Bulgar'a da para va'd etmişsiniz

Ben kaçmak isteyen şahsı bilmiyorum yalnız ismi Nikola Dimitriyef imiş ki bunun da sahte bir ism oldu meydânda çünkü bunu bana soran kız Ermeni idi. Bildiğim bu kadardır.

Bu kız kim idi tanıyor musun

Bu kızın ismi Siranuş'dur Dolapdere Caddesi'nde bir evde oturuyor ve bu kız Şevariş'in dostudur diyorlar idi fakat hakikati bilmem.

İfâdenizi okuyorum imzâ' ediniz

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim.

(İmza)

----- ✍ -----

Bulgar sefâreti kavvâslarından İstemo Mintcheff'in ahz olunan ifâdesidir / 5 Nîsân 332

İgnadyos isminde bir adam tanıyor musun ve bunu ne sûretle tanıdın ve ne iş hakkında görüşdün

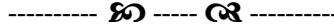
Vaktiyle de Anderya apartmanında kapıcılık eden bir Sivaslı'yı tanıyorum bunu Galata'da Çerçi Nikola Godof vâsıtasıyla tanıdım ve bir iki def'a mey-hânede oturdum ahîren bana mürâcaat ederek Bulgar tebaasından Vilademir isminde bir ihtiyârın Bulgar pasaportuyla ve Nikola Dimitriyef nâmıyla bir şahsı kaçırtmak için teşebbüsde bulunub kendisini hükûmete teslîm ettiğini ve firârî-i merkumun da Şevariş isminde bulunduğunu ve mühimm evrâkı hâmil olub Bulgar nezdinde olması muhtemel bulunan evrâk alınırsa beş on gurus bahşîş alınabileceğini söyledi ben de Vilademir ile görüşdüm fakat Vilademir bana bu adamın kaçdığını ve evrâkın da kendisinde olmadığını söyledi bundan anladım ki İgnadyos bu Şevariş'i tanıyor. Bu Şevariş gûyâ

muallim imiş ben Vilademir'den aldığım cevâbı İgnadyos'a teblîğ etdim ve bu bâbdaki ma'lûmâtımı konsolotoya da bildirdim ma'lûmâtım bundan ibâretidir

İfâdenizi imzâ' ediniz

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim.

S. Mintcheff



Beyoğlu'nda Çaylak Sokağı'nda 88 numroda mukîm Madam Eva Köseyan'ın hânesinde Samuel Tarpenyan'ın ifâdesidir / 9-10 Nîsân 332

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Samuel pederimin ismi Sehak lakabım Tarpenyan'dır 20 yaşındayım Vanlıyım Robert Kolej'den me'zûnum şimdilik boşdayım.

Siz geçen def'a da Polis Müdüriyyetine hânenizde bulunan silâhlar dolayısıyla gelmiş ve Merkez Kumandanlığına gönderilmişsiniz siz bir komiteye de dâhilsiniz ve bu def'a anlaşıldığı Taşnaksâğanlar ile berâbersiniz ve geçen seneki tevkifâtıdan sonra bir hey'etin içinde bulunmuşsunuz tafsîlât veriniz

Efendim bildiğimi söyleyeyim dinleyiniz. Ben geçen sefer Harutyun isminde bir çocuğun belâsına uğradım

Devâm et

hâneme bıraktığı bir çanta derûnunda zuhûr eden silâhlar dolayısıyla dûçâr-ı mes'ûliyyet oldum ve güçle Merkez Kumandanlığına sıyrıldım(?) esâs mes'ele vaktiyle etdiğim bir câhillikdir şöyle ki: 331 senesi Nîsânı içinde mektebde kasa-dâr muâvinliğinde iken talebeden Ohansof isminde Rus tebaalı bir çocuk bana ba'zı teklîflerde bulundu tevdî' etdiği mektûb ve muhtıraları yazı makinesiyle ikişer nüsha istinsâh etmemi söyledi ve bu şeyleri bana kapalı bir zarf ile verdi muhteviyyât-ı mazrûf vilâyâtda Ermenilere karşı vuku' bulan hareket, tehcîr ve teb'îd işlerine mütedâir idi. İşte ben bunları beher sayfasını yarım lira ücretle istinsâh edib ücreti alıyor idim ba'de yavaş yavaş şu muhtıraların müfâdı hakkında benim de efkâr ve mütâlaatım istihrâc edildi bana mektûblar gönderildi ben de vuku' bulan ahvâl için fikrime göre cevâblar verdim bu Ohansof ki şimdi Ankara'da menfidir Kirkor Mercanof isminde idmâna meraklı bir şahs idi beni Beyoğlu Belov gazinosunda görüşdürdü birâz sonra bu Kirkor beni Arşavir nâmında biri ile de görüşdürdü bu iki şahsın

teşkilât adamı olduğunu hiss etdim ben hey'ete dâhil olmadım müzâkerelere girişmedim beni göstermelik olarak Temmuza doğru hey'ete dâhil etmişler ve bana tebliğ eylediler. Benden ahvâl ve vukuât hakkındaki mütâlaalarını Arşavir alıyordu ben bu şahısları o kadar mühimm zann etmiyordum ben asl işde Varteks gibi ve Haçaturyan gibi adamlardan bulunduğuna hükm ediyordum fakat bunlarla mülâkat nasîb olmadı.

Sen hey'etde Ardvazet nâmiyla bulunmuşsun gerçi tevkif edilib mahbûs kaldıktan sonra senle polisin ba'zı temassları olmuş ise de sen bizi o vakt lâyıkıyla tenvîr etmedin

Ben Temmuzdan i'tibâren hey'ete dâhil edilmişim bir iki def'a mahallât şu'beleriyle temâss için sevk edildim fakat ondan evvel yaptığım mektûb istinsâhından ibâretdir ve resmen Taşnaksağan olduğum ve tahlîf edildiğim de yokdur. Beni ta'yin etdikleri işde benden evvel Vanlı Vapranosyan mağazasında çalışmış ve bil'âhire İstanbul'da karar etmiş Baronak isminde birisi bulunuyormuş. Me'mûr edildiğim iş bundan ibâret olduğu gibi benden tahfîren gizlenen arkadaşlara muâvenet edilib edilmemesi soruldu ben de [bunlar açıktan ölecek değildir ya] cevâbında bulundum biz hiçbir def'a bir araya gelib meclis yapmadık ba'zen Belov gazinosunda buluşurduk. Evvel ve âhir arz etdiğim vechle bu işleri idâre eden mühimm bir şahs da Arşavir nâm-ı müsteârını taşıyan Şevariş Misakyan'dır. Çünkü şimdi de görüyorum ki defterde bana irâe ettiğiniz yazılar bana evvelce gelen mektûbların yazısına tevâfuk ediyor. Bir de ben habse girib çıkdıktan sonra emniyeti gaib etdim bunu bilmeniz lâzımdır. Ben hey'ete girib şuabâtla temâsa me'mûr olduğum zaman vaz'iyetimin muâvin vaz'iyetinde gibi idi şu'belerin mevcûdu hakkında da ma'lûmâtım yokdur yalnız birer şahs ile görüşür münâsebetde bulunurdum. Mintakalarda sürgüne gidenlerin adedini toplardım.

Yapdığınız işler hakkında biraz daha tafsîlât veriniz

Komitenin bir mikdâr parası olmuşdur bu da Haykagan Bank'da idi zann ederim Balkan'dan gelen para bankaya verilmemiş Kirkor Mercanof'un yedinde kalmışdır Azadamard matbaasında bulunan parayı gidib oradan almak konuşulmuş ve bunu Kirkor Mercanof yapmak istemiş ise de mahâll-i mezkûr taht-ı muhâfazada olduğundan vâz geçilmişdir. Her komitenin hey'et-i müsellâhası olduğu gibi Taşnaksağanların da hey'et-i müsellâhası olsa gerekdir maksad-ı aslı da ind-el-hâce müsellahan müdâfaadır fakat ben kimlerde silâh olduğunu bilemem yalnız şurasını bilirim ki Ermeniler İstanbul'da bir tecâvûze ma'rûz kalmayacaktır zann-ı kavîsinde bulunuluyordu. Bunun için hiçbir zamân harekete karâr verilmemiştir. İstanbul'da

Devâm ediniz

tehcîr olur ise ne yapılacağı her tarafça düşünülüyordu. Bu cihet Balkan'dan Cenevre'den(?) sorulmuşdur onlar ahvâl ve vukuâta göre



hareketi İstanbul'a bırakmış olduklarını ve İstanbul'da ise harekete taraf-dâr hiç kimse olmadığını işitmiş idim. Benim bu bâbdaki fikrim ecnebîlerin ve Taşnaksütyundan ziyâde Ermenilerin mukadderâtına hükm edecek mâhiyyetde olan şu hey'etin hükûmetle uyuşması idi. Patrik-hâne ile temâss eden adamların bidâyetde Varteks ve Profesör Haçaturyan olduğunu biliyorum. Komite efrâdının İstanbul'daki aded-i sahîhini bilmem evvel emrde merkezde bile lâıykıyla adam yokdu bil'ahire yavaş yavaş ba'zı arkadaşlar meydâna çıkdı ba'zı kızlar da mahallelerden havâdis toplar getirir idi ba'zı arkadaşlar vaz'ıyyet ne olacak diye suâl sorar dururlardı onlara hiçbir şeye teşebbüs etmeyiniz cereyân-ı vukuâta intizâr ediniz deniliyor idi. Beyoğlu şu'besinde başda Agob Colalyan var idi bu adam hey'et-i mes'ûleye şiddetle karşı idi bunun Şevariş ile epey nizâ'ları olmuşdur bu şahs merkezi tanımamak istiyordu. Şevariş çok ihtiyât-kâr idi ben onun bulunduğu yeri aslâ öğrenememişimdir. İstanbul'un sukutu mes'elesi düşünöldü eğer sukut ederse Hristiyanlara taarruz edilir mi fikri geldi binâen aleyh Hristiyanlara taarruz edilemez hükûmet asâyişi muhâfaza ile mükellefdır çünkü eğer taarruz vâki' olursa buraya düşman girdiği hâlde düşman da Müslimânlara taarruz eder mütâlaasında karâr kılındı ve sâkit ve sâkin kalındı. Patrik-hânedan fi-l-hakika ahvâl ve vukuâta dâir ma'lûmât alınıyordu. Ben şu'belere me'mûr olduğum zaman Kumkapı, Yenikapı, Üsküdar, Makriköy gibi yerleri biliyorum sizin dediğiniz gibi Mahak, Vart, Şoşan(?) gibi müsteâr şu'be isimleri bilmem. Bunları yazana sorunuz benden evvel Kumkapı şu'besinde Kirkor veya Dikran isminde biri bulunduğunu işitmiş idim benim zamanımda Kumkapı'da ve Yenikapı'da Samuel veled Mıgırdiç isminde akrabâmdan bir çocuk var idi bil'ahire kaçdı bir de Çilingir Hamazasb(?) mevcûd idi bu Hamazasb Taksim Ta'lim-hânesine gelir ve benimle berâber görüşüyordu. İstanbul sürgününü müteâkıb teşkil edilen hey'ete Agob Colalyan i'tirâz etmişdir. Siz bu hey'eti intihâb etmediniz ta'yîn etdiniz demişdir. Baronak'da Colalyan ile hem-fıkr idi ben evvelce bu gürültüleri duyardım Makriköy şu'besinde Mahmudpaşa'da sâatcilik eden Kegam isminde bir çocuk var idi kendisi ile kuyumcular içinde görüşüyordum. Üsküdar'da da Mıgırdiç Bardezyan isminde birisi var idi Kumkapı'da ihtiyârca açıcı Melkon isminde birisini de tanıyorum merhum şimdi asker olsa gerekdir.

Şimdilik ifâdenizi imzâ' ediniz

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim

Samuel Tarpeniyan

(İmza)

-----  -----  -----

Surb Agob civârında 53 numroda ikamet eden Madam Virgini Haçeryan'ın(?) ifâdesidir / 11 Nîsân 332

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Virjini pederimin Artin Mercanof'dur lâkabım Haçeryan'dır Edirne'de tevellüd etdim 32 yaşındayım dulum zevcim Yakob Haçeryan vefât etmiştir pederim ve vâlidem ve birâderim Arşak ile berâber oturuyorum.

Geçenlerde Macar caddesinde Ohannes Haçoyan'ın hânesinde der-dest edilen ve Mihail Abrahamof nâmını takınan kim idi

Mihail Abrahamof denilen şahs benim birâderim idi ve asl ismi de Kirkor Mercanof idi Rus tebaasından olduğu için kendisi böyle bir nâm takınmış ve saklanmış idi.

Birâderiniz Taşnaksagandır. Siz de ona muîn oldunuz ve ketm etdiniz

Birâderim Rus tebaasındandır ben müteveffâ zevcim i'tibârıyla Osmanlıyım kardeşimin saklandığını biliyordum fakat kardeş olduğu için hükûmete haber verse idim ahlâksız olurdum kusûrum kabâhatim bundadır sonra da kardeşim Bulgar pasaportuyla buradan gitdi!

Şevariş Misakyan'ı tanıyor musunuz

Ben Şevariş'i tanımam geçende bana bir Bulgar mürâcaat ederek kardeşimden Bulgarya'dan mektûb getirdi kardeşim dûr-bînini istemiş ben de Bulgar'la onu gönderecek idim Şevariş isminde birisini de bu Bulgar kaçırarak imiş onu da duydum. Yoksa ben Şevariş'i tanımam.

İfâdenizi okuyorum imzâ' ediniz

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim.

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Vanlı Kirkor veled Karabet Kendirciyan'ın ifâdesidir / 15-16 Nîsân 332

İsm ve hüviyyetini söyle

İsmim Kirkor babamın ismi Karabet lâkabım Kendirciyan'dır Vanlı'yım 87 tevellüdlüyüm kahveciyim on üç aydır askerim şimdi altı mâh tebdîl-i hevâ

aldım. Hemşirem kızı ve onun zevcesi İranlı Sehak veled Kirkor'un Şahin Sokağı'ndaki hânesinde oturuyorum.

Sen eskiden Azadamard matbaasında kapıcılık etmiş bir Taşnaksâğan fedâîsinin seni polis bilir tevkifât esnâsında asker bulunduğun için ele geçmedin öyle değil mi

Hayır ben fukarâ' bir adamım.

Enişten kimdir

Eniştem müsta'mel elbise satan bir fakîrdir.

Ya hânenizde der-dest edilen Bulgar pasaportunu hâmil Moses veled Mıgırdîç kimdir

Ben tebdîl-i hevâ eve geldiğim zaman onu evde sığınmış buldum kendisini tanıımıyorum.

İranlı kahveci Balasan'ı tanır mısın

Evet tanırım kahveci idi Azadamard'da çalışır idi

Senin Azadamard ile alâkan ne idi de onu orada görürdün

Efendim Azadamard'da makine çalışır Palabıyık Moses(?) isminde Vanlı bir hem-şehrim var idi onun yanına gider görüşürdüm Balasan'dan kahve içerdim oradan tanırım.

Tebdîl-i hevâ kâğadın nerededir

Gaib etdim.

Senin enişten Sehak veled Kirkor da geçen sene buradan sürülmüş idi

Hayır efendim ben eniştemi burada bıraktım askere gitdim ondan haberim yokdur

İfâdeni okuyorum imzâ' et

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim.

(İmza)

----- 80 ----- 82 -----

**Sivaslı saraç çırağı Ohannes veled Haçoyan'ın ifâdesidir /
17 Nîsân 332**

İsm ve hüviyyetini söyle

İsmim Ohannes pederimin ismi Matyos'dur lâkabımıza Haçoyan diyorlar kırk yedi yaşındayım Macar Caddesi'nde 32 numrolu hânede mukîm kayınpederim Mardiros Kevonyan'ın yanında ikamet ediyorum Beyoğlu'nda yüz elli bir numroda Tomas birâderler yanında saraçlık ediyorum.

Senin geçen def'a hânende tutulan ve Bulgar olduğunu iddiâ eden Mihail Abrahamof nâm şahsın hüviyyet-i asliyyesini biliyordun? Ne için doğru söylemedin

Efendim ben bu adamı üç seneden beri Mihail Abrahamof nâmıyla tanırım komisyoncu idi.

Hâlâ yalan söylüyorsun bu şahsın ismi Kirkor Mercanof'dur Bulgar pasaportunu bu şahs eline alalı bir sene bile olmamışdır mâ-dâm ki üç senedir tanıyorsun hüviyyet-i asliyyesini bildiğin şübhesizdir sende Taşnaksâğan olan merkumun avenesindensin o şahs ya'nî Kirkor Mercanof senin hânende seninle rakı içerken me'mûrlar tarafından tutulmuş ve hüviyyeti sorulub dâireye getirilerek isticvâbında Bulgar olduğunu söylemiş idi buna ne diyeceksin

Efendim diyeceğim yokdur ben onu Bulgar ve Mihail Abrahamof bilirim.

Bizim tahkikatımıza göre şahs-ı merkum senin hânende beytûtet ederek gizlenmiştir ve sen onu tâ Ayastefanos'da üç sene evvel otururken tanımış ve bilmişsin inkâra mahâll yokdur.

Efendim bilmiyorum.

İfâdeni okuyorum imzâ' et

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim.

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Sinem köyünde Eşref Sokağı'nda Moses veled Mıgırdiç'in ifâdesidir / 28 Nisân 332

İsm ve hüviyyetini söyle

İsmim Moses pederimin ismi Mıgırdiç'dir Dedeâğaç'da tevellüd etdim 40 yaşındayım ve Bulgar'ım vaktiyle limon satardım üç dört aydır ki iş yapmıyorum Pire Mehmed Sokağı'nda dostum Maryam nâmında Bağçecikli bir karı vardır onunla oturuyordum şimdi onun yanından çıktım şimdi başka bir dost tutdum ismi Nektar'dır onun ile Sinem köyünde oturuyom. Evli değilim

Sen Dedeâğaçlı değilsin lisânın Anadolu lisânıdır mâ-dâm ki Dedeâğaçlısın orada kimleri tanırsın söyle

Ben Dedeâğaç'dan küçük çıktım orada hiç kimseyi tanımam

Senin asl ismin Moses değildir ve pasaport senin değildir ikamet tezkeresinde zevce ve evlâd yazılıdır hâl-bu-ki sen bekârsın buna ne diyeceksin sen Azadamard matbaası kapısı önünde yumurta ve limon satar oranın müdâfi' ve fedâîlerinden bir şahıssın tevkifât esnâsında da ihtifâ ederek el-yevm muhtefî bulunuyordun ihtifâ-gâhını haber alarak seni tutduk.

Hayır efendim yanılıyorsunuz ikamet tezkeresinde yazılı olan benim karım değil dostum ve onun çocuğudur.

İfâdeni okuyorum imzâ' et

(İmza)

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim.

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Sinem köyünde Şahin Sokağı'nda 6 numroda Sehak veled Kirkor'un ifâdesidir / 28 Nisân 332

İsm ve hüviyyetini söyle

İsmim Sehak pederimin ismi Kirkor lâkabım Mosesyan'dır. İran'ın Salmas şehrinde doğdum otuz beş yaşındayım üç senedir İstanbul'dayım karım da Vanlı'dır.

Şimdiye kadar İstanbul'da nerelerde vakt geçirdin

Hemân boş geçirdim desem câizdir.

Sen Azadamard matbaasında ne arıyordun ve oradan vaktiyle tutulub sürüldün şimdi firâr ederek gizlice İstanbul'a geldin sen de oranın fedâîlerinden idin hepiniz böyle yalan söylemeye karâr vermişsiniz



Ben vaktiyle Azadamard idâre-hânesine bir iki ay kadar gitdim gazete alır satar ve müvezzilik ederdim.

İfâdeni okuyorum imzâ' et!

(İmza)

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim

(İmza)

-----  -----  -----

Yeşildirek'de Kocahan'da Siirdli Samo veled Moses'in ahz olunan ifâdesidir / 28 Nisân 332

İsm ve hüviyyetini söyle

İsmim Samo pederimin ismi Moses'dir 19 yaşındayım Siirdliyim İstanbul'a üç senedir ki geldim pederim memleketdedir müsta'mel kâğad toplar satarım.

Sen Gedikpaşa'da Taşnaksütyun grubunun hem-demlerinden bulunursun sende silâh varmış nerede ise söyle

Efendim bende silâh yokdur ben Siirdli Süryânîyim Ermenilik nedir bilmem ve benim de silâhım yokdur

Hem-pâlarından Karakin Kılınçyan'ın sana bir mavzer onlu büyük tabanca ile bir küçük tabanca teslim ettiğini haber aldık bunlar nerede ise söyle ve teslim et

Haberim yokdur efendim.

Doğru söyle eğer doğru söylersen mâ-dâm ki bu tabancalar senin değildir sana hiçbir cezâ terettüb etmez!

Efendim bu tabancalar fi-l-hakika Karakin'indir ve bana teslim edilmiştir beni serbest bırakınız size teslim edeyim ve benim nezdimde bulunuyor.

İfâdeni imzâ' et

(İmza)

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim.

Moses oğlu Samo

----- ۞ -----

**Moses veled Mıgırdiçyan'ın tekrâren ahz olunan ifâdesidir /
29 Nisân 332**

***Pire Mehmed Sokağı'ndaki hânenin sahibi kim idi ve kaç gurus kirâ ile
oturdun***

Mezkûr hâne sâhibesinin ismi hâtırımda yokdur bir odasında dostumla
üç mecîdiyyeye oturduk.

Madam Virjin'i görsen tanır mısın

Hâtırlarım.

İfâdeni okuyorum imzâ' et

(İmza)

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim.

(İmza)

----- ۞ -----

**Yeşil Sokak'da 9 numroda mukîm Virjini Karayan'ın ifâdesidir /
29 Nisân 332**

Bu size irâe ettiğimiz Moses denilen şahsı tanır mısın

Hayır tanımıyorum. Birinci def'a olarak burada görüyorum o da beni
tanımaz bakınız bir şey söylemiyor ben evime böyle kopuk hârîfleri
kat'iyyen almamışımdır bu adam yalancı ve edepsizdir

İfâdenizi imzâ' ediniz

(İmza)

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim

(İmza)

----- 80 ----- 82 -----

Madmazel Siranuş'un ahz olunan ifâdesidir / 2 Mayıs 332

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Siranuş babamın ismi Zakar lâkabım Mıgırdiçyan'dır. Pangaltı'da Dolapdere Caddesi'nde 56 numrolu hânede ikamet ediyorum. Vâlidem Aznif büyük hemşîrem Madam Zarohi küçük hemşîrem Madmazel

Devâm ediniz

Peranohi ile birlikte ikamet ediyorum ve dikiş dikiyorum pederim müteveffâdır akdemce Eseyan mektebinde birâz tahsîl etdim 22 yaşlarındayım.

Şevariş Misakyan'ı tanır mısınız ve ne sûretle tanırırsınız

Evet kendisini geçen sene tevkifâtıdan birâz evvel sokakda görmüş ve tanımış idim kendisine sevdâ ile alâka peydâ etdim. Ve pansiyoner olarak evimize aldım bir seneden beri evimizde oturuyor. Önceleri serbest dışarıya çıkardı bil'âhire çıkmaz oldu.

Şevariş bir kaçak olduğu hâlde evinizde nasıl sakladınız ve başka arkadaşları kimlerdir

Ne yapayım efendim sevdâ buna sebep oldu evvelce kaçak olduğunu bilmiyordum zâten kendisi asker kaçağı değildi. Arkadaşlarından kimseyi tanımam. Kendisi arada sırada dışarıya çıkar ne yaparsa yapardı

Siz Şevariş'in der-destinden sonra evrâklarını elde etmek için Dikran Vartanyan'ın hânesine gitdiniz ve orada görüşüb konuştuğunuz İgnadyos ile ve Bulgar'la buluşdunuz

Hayır efendim ben Şevariş kaçarken sevdiğim için ba'zı emânetlerini ve bir küçük tabancasını Bulgar'ın hânesine bırakmış idim sâir şeylerden haberim yoktur.

İfadenizi okuyorum imzâ' ediniz

İmzâ' ve tasdik ederim.

Siranuş Mıgırdıçyan

(İmza)

----- ۞ ----- ۞ -----

Boğaziçi'nde Boyacı köyünde sâkin Doktor Emirze Ketenciyan'ın ifâdesidir / 5 Mayıs 332

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Emirze pederimin ismi Toros lâkabım Ketenciyan'dır. Urfa'da tevellüd etdim otuz iki yaşındayım Ayntab Amerika mektebinde okudum Beyrut Amerikan mektebine gitdim sonra İstanbul'a gelerek Tıbbiyye Mektebine devâm etdim 327 senesinde diploma aldım Urfa'nın Abram(Harran) kazâsında belediye doktorluğu etdim bir sene sonra avdetle Boyacı köyünde Deruyan(?) Serkes'in kızıyla izdivâc etdim Balıkesir'de husûsî doktorluk etdim oradan Çanakkal'a da Seyyar Jandarma Taburuna me'mûr oldum geçen senenin Nîsânında polis tarafından tutularak Kengiri'ya nefy edildim.

Kengiri'dan ne sûretle İstanbul'a geldiniz

Beş ay Kengiri'da kaldım 22 Temmuz'da İstanbul'dan mâ-adâ her yere gitmek üzere serbest bırakıldım bir ay kadar Kengiri'da kaldım Kastamonu'ya gitdim İstanbul'dan diplomamı getirdim tabâbete başladım dört mâh orada kaldım. Sonra Beşinci Kolordu Kumandanlığından telgrafla da'vet edildim. Elbise-i askeriyye giyerek Kengiri'ya gitdim. Orada beni İngiliz üserâsına bakmak üzere beni doktor ta'yîn etdiler. Birâz sonra Harbiyye Nezâretinin emriyle üserâ Pozantı'ya gönderildi ben de tabîî olarak üserâ ile Ankara'ya gitdim. Ankara'da Merkez Hasta-hânesine tabîb oldum. Yirmi gün sonra Harbiyye Nezâreti beni İkinci Orduya ta'yîn etdiğinden İstanbul'a geldim ve Eskişehir'e ta'yîn olduğumu anlayarak oraya gitdim Eskişehir'de iki ay ifâ-yi vazîfe etdim Martin yirmi altısında Haydarpaşa

Devâm ediniz

Zuafâ-yı Mecrûhîn Sevk Komisyonuna ta'yîn olundum. Nîsânın üçünde oradan hareket ederek geldim vazîfeme başladım burada bulunduğum müddet zarfında da bir def'a Haleb ve Şam Zuafâsına me'mûren Pozantı'ya kadar gitdim ve geldim.

Siz ne için Kengirî'ya gönderildiniz

Ne için gönderildiğimi bilmiyorum hiçbir fırkaya mensûb değilim.

Siz Taşnaksavaşansınız ve vaktiyle sebeb-i nefyiniz de budur Beyoğlu Hammâlbaşı'ndaki merkeze mütemâdiyen devâm ediyorsunuz

Ben Taşnaksavaşan değilim gerçi Taşnaksavaşanların merkezi olan mahâlle gider gelirdim o da iyi bir muharrir olan ve kendisine karşı büyük bir hürmet beslediğim Azadamard ser-muharriri Rupen Zartaryan ve âilem ile âilesi bir mektebde okuduklarından dolayı iyi tanıdığım Hayk Teryakyan Efendileri görüb görüşmek üzere giderdim başka bir maksadla değil.

Siz Kengirî'ya gitdikden sonra orada Doktor Çenikriyan(?) Hayk Teryakyan ve sâire ile fırka için haylice çalışdığınızı bu bâbda ma'lûmâtınız vardır diğer aşağı tabakadan olan Taşnaksavaşanları da etrâfınıza toplamışsınız

Hayır Kengirî'da fırka hesâbına çalışmadım.

İfâdenizi okuyorum doğru ise imzâ' ediniz!

Dinledim doğrudur imzâ' ve tasdik ederim.

Doktor Emirze Ketenciyan

(İmza)

----- ۞ ----- ۞ -----

Madmazel Nazek Keçeciyan'ın ahz olunan ifâdesidir / 6 Mayıs 332

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Nazek pederimin ismi Serkis lâkabım Keçeciyan'dır. 24 yaşındayım Sinem köyünde Dericiler Sokağı'nda 64 numroda ikamet ederim Ermeni mektebinde muallimeyim.

Madmazel doğruca söyleyiniz Madmazel Siranuş'u tanır mısınız ve o kızla ne münâsebetiniz vardır

Evet tanırım bu kız akrabâmdandır. Benim nişânım olub akdemce firâr eden Harutyun isminde bir çocuk onun akrabâsındandır.

Daha bu kız hakkında ne biliyorsunuz Madmazel bu size Şevariş'in evrâkları için mürâcaat etmiştir

Evet bu kız Şevariş'i sever idi ben Şevariş'i tanımam Şevariş tutulduktan sonra Siranuş bana mürâcaat edib evrâkını bulmak üzere Bulgar Vilademir için vâsıta olmağı teklîf etdi ben de Bulgar'ın yerini bildiğim için Siranuş'a söyledim.

Sizin Harutyun Biberyan isminde bir nişânınız var idi değil mi

Evet var idi Ovakim Biberyan'ın oğlu idi beni de aldatdı geçen Ağustosda firâr etdi ve bana Allah'a ismarladık bile demedi ben fakir bir kızım muallimelik eder bütün familyamı ben geçindiririm.

ifâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' ve tasdik ederim.

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Mihran İdareciyan'ın zabt olunan ifâdesidir / 12 Mayıs 332

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Mihran pederimin ismi Avadis'dir lâkabımıza İdareciyan diyorlar İstanbulluyum kırkbir yaşındayım şimdiki hâlde boşdayım Pangaltı'da Cedîdiye Sokağı'nda 154 numrolu hânede bâkir hemşîrem Virgini ile birlikde oturuyorum. Geçen sene Azadamard gazetesi kapanıncaya kadar gazetede idâre me'mûru ve abonelerin hesâbını tutar idim. Tahsîlim İstanbul'da Galata Merkez Mekteb-i Kebîrindedir gazete kapandıktan sonra iş bulamadım. Son zamanlarda zâten beş altı aydır hasta mizâc idim hiç dışarıya çıkmıyordum.

Sizin başka birâderiniz var mıdır

Evet var idi ismi Haçık İdareciyan idi geçen seneki tevkifâtda onu da tutdular ne olduğuna dâir haberim yokdur muallim idi.

Biz sizi ve birâderinizi ve hattâ hemşîrenizi eski Turuşak "Yeni Taşnak" komitecisi olarak tanırız vukuât-ı sâbıkada dahi siz i'dâma mahkûm olmuşdunuz fi-l-hâlde yine komitede dâhilsiniz ve lâkabınız da Hrayer'dir hasta oldunuz ve son zamanda hey'etden çekildiniz

Efendim bunu kabûl etmem şimdi benim bir şeyle alakâm yokdur mukaddemâ ikinci banka vukuâtında teşkilât adamı olduğumdan tevkif olundum ve i'dâma mahkûm oldum cezâm küreğe tahvil olundu on bir sene mahbûs kaldım Meşrûtiyyetde avf olundum kardeşimin bu iş ile alâkasını bilmem hâl-bu-ki ben banka vak'asında da zî-medhal değildim komiteye intisâbım o zaman beni yakdı hâl-i hâzırda hiçbir alâkam olmadığını tekrâr ediyorum.

Sizin bundan bir buçuk sene akdem bir def'a bu dâireye birisi hakkında şefâat sadedinde gelmiş olduğunuz hâtırlanıyor ol-vakt Varteks Efendi'den bahs ederek tevkif edilmiş olan Ardaş Sirabyan nâmında

Üsküdarlı ve eski mahbûs-hâne arkadaşınız bir şahsın tevkifinden dolayı mürâaatda bulunmuştunuz

Evet doğrudur gelmiş idim

Askerlikle alâka-dâr olduğunuz hâlde ne için bir senedir ihtifâ-gâhınızdan çıkmadınız

Efendim hasta idim ve kardeşimin uğradığı âkıbetden de korkuyordum serde sâbıkâlılık var idi.

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' ve tasdik ederim.

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Üsküdar'da Selâmsız'da Etmekçibaşı Sokağı'nda 2 numrolu hânedede ikamet eden aktör Aşot veled Bedros'un ahz olunan ifâdesidir / 27-28 Mayıs 332

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Aşot pederimin ismi Bedros lâkabım Matatyan'dır. Tahran'da tevellüd etdim 35 yaşındayım mücerredim Selâmsız'da İbtidâî Mektebinde okudum sonra Berberyan Mektebinde okudum sonra aktörlüğe merâk etdim bir sene kadar da Bedros Hallacyan'ın yanında kâtiblik etdim.

Siz hangi komiteye mensubsunuz

Ben bir komiteye ve fırkaya mensûb olmadım. Yalnız Üsküdar'daki Rafi Kulübüne mensûb oldum son sene de hey'et-i idâre a'zâsı idim.

Rafi Kulübünün müessisleri de zâten Taşnaksâğandır sen Taşnaksâğan merkezine de gider gelirdin bu da bizce ma'lûmdur ve askerliğin olduğu hâlde de birbuçuk seneden beri muhtefîsin bunlara ve bir de evinde ve hattâ odanın konsolunda zuhûr eden kebîr şu onlu mavzer tabancasıyla birçok fişenge ne diyeceksin

Evet geçen sene ben Taşnaksâğanların merkez-i idâresine gider gelirdim fakat oyuncu olduğum için Azadamard matbaasına ilân tab' ettirmek için giderdim elimdeki silâhı Üsküdar'da Onnik Deveciyan isminde bir adamdan ticâret için satın almışdım fakat muhârebe başladı ve benim elimde kaldı şimdi Deveciyan askerdir nerede olduğunu

bilmem ve kabâhatim de büyükdür onları hükûmete teslim etmedim
i'tiraf ederim.

**Senin hânende odanda yara sarmağa mahsûs bir hayli sargı ipi ve
deformeli gaz kan dindirmek ilâcı ve lavdanum(?) çıkmışdır bunlar
nedir eczâcı mısın nesin galibâ sen komitenin Salib-i Ahmerine de
mensûbsun**

Efendim ben oyuncu olduğum için geçen sene Büyükdere'de oynadığım
bir oyunda Taşnaksâğan Yetovk(?) Şahin beni bir iki yerimden
vurmuşdu bu münâsebetle doktor ve eczâcı bulunamadı ben de o
zamandan beri ihtiyât olarak pamuk ve sâir eczâ bulundururum.

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' ve tasdik ederim.

(İmza)

----- 80 ---- 82 -----

**Beyoğlu'nda Tünelbaşı'nda Sarrafoğlu apartmanında terzi
Ohannes veled Karabet Çöküryan'ın ifâdesidir / 8 Haziran 332**

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Ohannes pederimin ismi Karabet lâkabım Çöküryan'dır
Gümüşhane'de tevellüd etdim 36 yaşındayım mücerredim san'atım
terzilikdir ilk tahsîli Gümüşhane ve Trabzon'da gördüm on iki sene
mukaddem Marsilya'ya gitdim. Orada terzilik ile meşgul oldum ba'de
Amerika'ya Kanada'ya gitdim dört sene evvel İstanbul'a geldim. Bir
birâderim Dikran Çöküryan'dır şuarâdan idi geçen sene komiteci diye
Nîsânda sürgün oldu.

**Sen vaktiyle yakalanıb Dîvân-ı Harbe gönderilen Samuel Tarpenyan'a
oradan hurûcunda kefil olmuşdun**

Efendim kefil olan ben değilim ortağım Kigork Ağa kefil oldu ben de ses
çıkarmadım hattâ teşvîk etdim çünkü kefil olduğu çocuk bizim müşterimiz
idi kefil olan Kigork Ağa'dır

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' ederim.

Ohannes Çöküryan

----- 80 ---- 82 -----

Doktor Emirze Toros Ketenciyan'ın tekrâren ahz olunan ifâdesidir / 11 Haziran 332

Tahmînen Şubat mâhında Konya'da bulunduğunuz zamanda Piskopos Naroyan ile görüşdüğünüz vakt mûmâ-ileyhden bir mektûb Patrik-hâneye getirmişsiniz

Kat'iyyen ne piskoposu gördüm ve ne de kendisini tanırım Patrik-hâneye böyle bir mektûb getirdiğim yokdur zâten Konya'ya uğramadım yalnız Nîsânın 23'ünde zuafâ ile berâber giderken üç sâat kadar Konya İstasyonunda bulundum.

Apik Mübâyaacıyan size Patrik-hâne tarafından tahsîsât bağlanması için istirhâmda bulunmuş bunu Patrik-hâneye iblâğ etdiniz mi

Apik Mübâyaacıyan'ın ismini yalnız işitmişimdir kendisini tanımam bana böyle bir şey söylememiştir esâsen ben patrik-hâneye de gitmiyorum

Konya'da ve-yâhûd diğer bir yerde Dikran Cemil ile Bağçecik Mektebi Osmanlı Muallimi Hüsrof(?) Babayan'ı görüb mülâkat etmişsiniz bu mülâkat ne üzerine idi

Bunları da tanımadığım gibi böyle bir mülâkatdan da haberim yokdur

Patrik-hâneye getirdiğiniz mektûb neden bahs ediyordu ve bu mektûb Patrik-hânenen gönderilen paranın Konya'da tevzî' listesini mi hâvî idi

Bâlâda söylediğim gibi kimseden mektûb alıp getirdiğim ve Patrik-hâneye gittiğim yokdur yine bâlâda söylediğim gibi Konya'da istasyonda olmak üzre üç sâat kadar kalmışdım.

İfâdâtınızı okuyorum imzâ' ediniz

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim

Doktor Emirze Ketenciyan

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Gedikpaşa'da Ermeni kilisasının karşısında Karakin Kılınçyan'ın ahz olunan ifâdesidir / 11 Haziran 332

İsm ve hüviyyetinizi söyleyiniz

İsmim Karakin pederimin ismi Avadis lâkabımız Kılınçyan'dır 17 yaşındayım Gedikpaşa'da Ermeni kilisasının karşısında ikamet ediyorum

aslen Divrikliyim(?) evvelce eski elbisecilik yapıyorduk maa-mâ-fîh hâl-i hâzırda bir işle meşgul değilim peder ve vâlidem ber-hayâtdır henüz müteehhil değilim. Memleketimde mektebde okudum burada tahsîl görmedim.

Sen Gedikpaşa'da Samo isminde birisini tanır mısın ve bu çocuğun yedinde emânetin var mıdır

Çakmakçılar'da amucam Ohannes Kılınçyan'ın kâğadcı dükkânında kâğad satıyordum bir iki defa kâğad aldı bu münâsebetle tanışdık nezdinde bir emânetim ve sâirem yoktur.

Senin iki dâne silâhın buna saklanmağa verilmiştir bu Samo nasıl adamdır buna nasıl emniyyet edilmiş de silâhlar verilmiştir

Mercan'da Rüşdüpaşa Hanı'nda bir arkadaşım var idi bunun ismi Karakin Sevgine(?) idi bu silâhlar benimdir fakat Karakin'de duruyordu merkur taşralı ve bekâr olduğundan sürgüne gideceğinden ben giderek Çakmakçılar Yokuşu'nda Paçacı Vahram nâmındaki şahsdan aldım eve getirdim ve o gün tevkif olundum amucamın familyası Elizabet bu silâhları götürüb Samo'ya vermiş

Senin Taşnaksavaşanlı diye ba'zı kimselerle hem-pâ olduğunu ve düşüb kalkdığını biliyoruz bu silâhları da o münâsebetle aldın îzâh et

Bu silâhları ben Paçacı Vahram'dan satın almış idim ve durmak üzere Karakin'e verdim Karakin sürgüne gideceğinden az evvel bana silâhları verdi ben de alarak eve getirdim mes'ele böylece cereyân etdi ben Taşnaksavaşanlarla da kat'iyyen düşüb kalkmadım yalnız Karakin, Vanlı Samuel ki pederinin ismini bilmiyorum. Rüşdüpaşa Hanı'nda Armenak ki sürgüne gitmişlerdir yalnız Taşnak olmak üzere bunlar benim arkadaşım idi başkalarıyla temâss etmezdim.

İfâdâtınızı okuyorum imzâ' ediniz

Doğrudur imzâ' ve tasdîk ederim

(İmza)

----- ۸۰ ----- ۸۱ -----

Geçen üç yüz otuz bir senesi Nîsânında Ermenilerin her tarafda devlet ve hükûmete gösterdiği hıyânet-i uzmâ sâbit olması üzerine İstanbul'dan Ermeni komitecilerinin ele geçen ve haklarında istihsâl-i ma'lûmât edilebilen kısmı ihrâc edilmiş ve ancak Taşnaksütyun komitesinin teşkilâtındaki intizâm-ı esâsiye binâen büsbütün entâka(?) -pezîr olmayarak burada saklanıp kalabilen ba'zı eşhâs-ı müteayyinesi ile hemân yeniden teşekkül edib icrâ-yı fa'aliyyete başlamış olduğu hiss edilmekte bulunmuş idi fakat bu bâbda vesâik-i lâzimeye dest-res olunamadığı ve zâten bu komitenin teşkilâtı pek sağlam ve nizâmâtı pek sıkı ve eşhâs-ı muntahabe ve muhtâresi pek metîn bulunduğu için tamâmiyle mâhiyyet-i cereyân ahvâl-i milliyeye infâz-ı nazar kabil olamamış ve maa-mâ-fih komiteden bakıyye olarak kalan eşhâsdan şurada burada pey-der-pey ele geçen kesân dâhile sevk edilmekte bulunmuş idi bi-l-hâssa bu miyânda Varteks, Profesör Haçaturyan ve Kirkor Yepranosyan gibi eşhâs-ı ma'rûfe ile berâber taşralı bekâr Ermenilerin sevinde dahi birçok komite uzv-ı fa'ali muhit-i Pây-ı tahtdan def' ve tard edilmekle bunların Pây-ı tahtda îka' edebilmeleri muhtemel olan mazarrat tahdîd edilmiş add olunabilmekle berâber öteden beri ma'rûf olan Şevariş Misakyan nâmındaki şahsın da aranmasına rağmen bulunamamış idi. Bu hâl sâl-i sâbık Şubatına kadar böylece devâm etmiş ve mâh-ı mezkûrda ba'zı istitlâat ve tefahhusât-ı mahsûsa üzerine Şevariş'in İstanbul'da muhtefî olduğu mahâllde mühimm rol oynadığı anlaşılmış ve bulunduğu mahâll bir taraftan tahkik edilmekle berâber diğer taraftan merkumun İstanbul'u terk edib savuşmak ârzûsunda bulunduğu arkadaşlarından olub Bulgar pasaportuyla Bulgarya'ya firâr eden Kirkor Mercanof'un kendisine bi-l-vâsita gönderdiği mektûb dolayısıyla da haber alınarak bu sûrette ele geçmesi te'mîn edilmek üzere bu cihetden de tertîbât-ı mahsûsa alınmış ve firârî ânında der-desti esbâbı istikmâl kılınmışdı. Fi-l-hakika merkum Şevariş Misakyan sâl-i hâlî Martının yirmi altıncı günü firârı için tanzîm olunan tertîbât-ı mahsûsaya kapılarak yakalanmış ve kendisi ile berâber ele geçen geçen seneki tevkifâtıdan sonra teşekkül eden İstanbul komitesi hey'et-i mes'ûlesinin on bir aylık mukarrerât defteri de ele geçirilmiştir. İşbu evrâka aslı ve sûret-i mütercemesi merbût olan mezkûr mukarrerâtı hâvî iki nüsha defterin mündericâtına nazaran ba'de-t-tevkifât İstanbul'da Erzurum meb'ûs-ı sâbık Varteks'in idâresi altında bu def'a ele geçen Şevariş Misakyan ve Rus tebaasından olub Bulgar pasaportuyla akdemce İstanbul'dan savuşan Kirkor Mercanof ve yine İran pasaportunu hâmil olarak Ermenilerin memâlik-i Osmâniyye hâricine çıkması memnû' olmadığı bir zamanda İstanbul'dan çıkan Baronak Hosebyan'dan mürekkeb bir hey'et-i muvakkate teşkil edilmiş ve bunların ilk işi derhâl bir hey'et-i müsellâha teşkil ederek bunun başına da geçen sene Ağustos'da İstanbul'dan Bulgar efrâdıyla berâber firâr eden

Harutyun Biberyan ile el-yevm İstanbul'da muhtefi olub elde edilemeyen ve "Ermon(?)" nâm-ı müsteârını taşıyan Dikran Vartanyan'ı geçirmek olmuştur. Bir taraftan da mahallât şu'belerinin yeniden tensikine çalışılmış ve bunlara ba'zı vesâyâda bulunulmağla berâber komite için para tedâriki ve komitecilerden teb'îd edilenlerin tahliye ve ıtlakı ve komitenin hükûmetin eline geçmeyen evrâk ve vesâikinin imhâsı ve düvel-i ecnebiyye nezdinde Hükûmet-i Osmâniyyenin Ermenilere karşı olan hareketi hakkında protesto ve muhtıralar tanzîm ve takdîmi ve Almanya Hükûmetine mürâcaat ve Anadolu vilâyâtındaki Ermeni harekâtı hakkında istihbârât ve vuku' bulan istitlââtı hârice ve meselâ Balkanlara, İsviçre ve Amerika'ya iblâğ ve bir taraftan da lüzûm gördükleri zaman bir hareketde bulunub hükûmeti taht-ı tehdidde almak için fedâîleri teşcî' ve teşvîk ve onları emre mutî' ve münkad kılmak gibi işlere girişmişlerdir ancak bu son teşebbüse karşı fedâîlerin ekserîsi tarafından muhâlefet olunduğu da yine defter müfâdından anlaşılmakta bulunmuştur. Bununla berâber işbu defterde Ermeni harekâtının Hükûmet-i Osmâniyyenin harbe girişmesini müteâkıb nasıl uğraşıcı ve mühîn eller tarafından idâre edilmekte olduğunu isbât etmekde ve ilân-ı harbi müteâkıb İstanbul'dan savuşan Erzurum meb'ûs-ı sâbıkı Karakin Basdırmacıyan'ın "Viken" ve daha sâir hem-pâlarıyla Rusya'da müstakill Ermenistan teşkili için Başvekâlet ve Hâriciyye Nezâreti nezdindeki teşebbüsât ve fa'âliyyetini ve Açmiyazın Katogigosunun da buna muîn bulunduğunu ve Bogos Nubar Paşa'nın dahi bu fi'le iştirâkini hikâye ve ihtivâ eylemekdedir ki işbu iki defter Ermenilerin yalnız komitecilerinin değil ekseriyyet-i azîmesinin ilân-ı harbi müteâkıb nasıl bir hırs ve şiddetle istiklâl-i millî sevdâsına düşerek ve fi'le girşerek Hükûmet-i Osmâniyye'ye karşı hiyânet-i uzmâda bulunduklarına büyük ve târihî bir delîl addine şâyân bulunmaktadır. Bundan başka bu komitenin erkânı Nîsândan itibâren mütevâlîyen bî-taraf devletler nezdinde dürlü dürlü teşebbüsât ve mürâcaâtdan hâlî kalmadıkları gibi erkân-ı hükûmetden üç kişiye sû-i kasd için bir liste tertîb eyledikleri ve maa-mâfih her nasılsa fedâîlerin adem-i itâati sebebiyle muvaffak olamadıkları gibi vilâyât erkân-ı me'mûrînden on bir kişiye de sû-i kasd için onbir kişilik bir liste tertîb etdikleri münfehim olmakda ve Ayaş'a nefy edilen Taşnaksütyun efrâdıyla da muhâberâtta bulundukları ve Karahisar ihtilâl ve isyânından mufasssalan haber aldıkları ve İstanbul'un sukutu hâlinde tatbîk etmek üzere tertîbât-ı mahsûsada bulundukları ve hâricden bir hayli paralar alarak nefy edilen komite erkânının âilelerine vermekle berâber kendileri de bu paradan müstefid olub şurada burada ihtifâ eden komite askerlerine muâvenet eyledikleri müstebân olmaktadır. Şâyân-ı hayret bir hâlet-i rûhiyyeye tebean Hükûmet-i Osmâniyye umûr-ı dâhiliyyesine ecnebî müdâhalesini da'vet etmeği öteden beri kendi harekâtına muîn ittihâz eden bu unsur mütemâdiyen süferâ-yı ecnebiyyeye mürâcaatda devâm eylemiş ve Amerika reîs-i cumhûrunun Hükûmet-i Osmâniyyeyi tehdidini bile bu komiteciler bilâ-hayâ mukarrerâtları miyânında mevzû-i bahs ve muzâkere eylemişlerdir. Bunlar Beyoğlu, Gedikpaşa ve Kumkapı ve Yenikapı, Makriköy ve Ayastefanos, Üsküdar'daki şu'belere (Vart = Gül, Mehak = Karanfil, Şoşan = Zambak, Hasmik = Yâsemîn) gibi

isimler koymuşlar ve aralarında postacılık ve mahallelerdeki tevkifât ve teb'îdât hakkında istihsâl-i ma'lûmât etmek için kadınları da istihdâm etmişler ve buna da "Agravani = Leylâk" hey'etleri nâmı vermişler ve bi-l-hâssa Anadolu ahvâline dâir aldıkları ma'lûmât şâyân-ı hayret bir derecede olup bunları kâmilten Avrupa'ya îsâl ve iblâğ etmişlerdir. Ağustos mâhı zarfında me'mûrîn-i zâbitaya leylen onlu mavzer tabancasıyla hücum ve isti'mâl-i silâh eden ve mevkuf iken bil'âhire hasta-hânedan firâr eyleyen Arakil veled Mike'nin dahi bu komiteye mensûb olduğu yine defterler muhteviyâtında 27 Ağustos târihinde [Mehak vakı'ası] nâmı altında kayd ve işâret edilmekde olmasından anlaşılmaktadır. Dâhilden alınan bu mütemâdî ihbâr ve mekâtîb nihâyet İstanbul komitesi hey'etini vilâyâtdan en ziyâde Ermenilerin mütekâsifen bulunduğu Konya ile de alâka-dâr etmiş ve muntazaman te'sîs-i muhâbere edilerek oradan birkaç kişinin firâren İstanbul'a gelib arkadaşlar miyânına iltihâkına ve daha ileriye sevk edilen ba'zı kesânın çevirilib Taşnaksütyun hem-pâları ve Ermeni şimendüfer müstahdemîni himmetiyle Konya'da ikamelerine dahi İstanbul'dan Konya'ya birkaç parça silâh nakline sebep olmuş ve bu komite ile Patrik-hânenin dahi birçok işlerde münâsebetdâr ve komitenin fa'âliyyetde bulunduğu müddet zarfında düvel-i ecnebiyye süferâsına muntazaman Anadolu ahvâli hakkında yedi muhtıra takdîm ettiği ve Patrik üzerinde şâyân-ı nazar bir te'sîr icrâ' ederek isti'fâsına mâni' olduğu da anlaşılmaktadır. 16 Teşrîn-i sâni târihli rûz-nâmeden istidlâl olduğuna göre Taşnaksütyun komitesi henüz anlaşılamayan diğer komitelerden birinin enkazıyla ve meselâ Hınçakyan ve-yâhûd Veragazmiyal Hınçakyanlar ile birleşmek ârzûsunu izhâr etmektedir ki bunun da sebebi yine rûz-nâme-i mezkûrdan müstebân olduğuna nazaran İstanbul ahâlîsinin tehcirine karâr verildiğine dâir komitece istihsâl olunan ma'lûmâtdır. Muhtelif târihlerde hey'et-i idârede tebeddülât olmuş ise de (Şevariş Misakyan) ve Anadolu'ya nefy edilmişken firârîlerden olan ve İstanbul'da muhtefi bulunan (Aram Kitabçıyan) ve Bağçecik menfîlerinden olup Konya'dan firârla avdet eden (Vagareş) nâm-ı diğer (Hüsrev Babayan), ism-i hakîkîsi anlaşılamayan (Çarh), ism-i hakîkîsinin (Mihran İdareciyan) olduğu maznûn bulunan (Hayer), ve ism-i hakîkîsi anlaşılamayan (Falak), ism-i hakîkîsi (Haçik) olan (Pantuht), ism-i hakîkîsi (Dikran Vartanyan) olan (Eberfon), İstanbul'a gelmemek üzre Kengiri'da menfî iken hizmet-i askeriyyeye dehâletle mükerreren Pozantı, Konya, Ankara, Eskişehir ve İstanbul arasında âmed ü şûd eden Doktor (Emirze Toros Ketenciyan), D.Y.K harfleriyle gösterilen (Dikran), M.G harfleriyle gösterilen şahs-ı meçhûl aralarında hey'et-i idâre a'zâlığı deverân edegelmıştır ki 20 Şubat târihinde en son teşkîl edilen hey'etde Arşavir, Hraç, Aram, Dikran, M.G'den ibâret olup 28 Şubat'da Arşavir firâr için hazırlığa başlayacağı cihetle işten çekilerek yerine Vagareş'i bırakmıştır. Konya'da dahi arkadaşlardan (Marzebet), Sabuncu Bağçecikli (Dikran Cemil), İzmit Jandarma Taburunda müstahdem iken Dîvân-ı Harbe sevk edilib bil'âhire tebriye edilerek Afyonkarahisar'ına gönderilen ve oradan her nasılsa Konya'daki arkadaşlara iltihâk eden Jandarma Mülâzım-ı sâni (Dikran) dahi bunların hem-pâlarından olduğu anlaşılmakta bulunmuştur. İşte defterlerin bâlâdaki hulâsa-i müfâdından ve bu bâbda maznûn add

edilerek der-dest ve isticvâb kılınan eşhâsın ifâdâtından anlaşılacağı üzere elde bulunanlardan (Şevariş Misakyan), (Mihran İdareciyan), (Doktor Emirze Toros Ketenciyan), (Aşot Matatyan), (Samuel Tarpenyan), (Vanlı Karabet Kendirciyan), (Ohannes Haçoyan), (İgnadyos Andonyan), (Moses Mıgırdiçyan), (Sehak veled Kirkor), (Samo veled Moses), (Karakin Kılınçyan), (Terzi Ohannes Çöküryan) ve firârî (Arakil veled Mike) nâm eşhâs ile defter ve işbu fezleke mündericâtından esmâ-i hakikiyyesi anlaşılan ve anlaşılamayan diğer kesân hâl-i harbde Hükûmet-i Osmâniyye'ye karşı hiyânet-i harbiyye ve cinâyet-i uzmâ fi'linden vicâhen ve gıyâben icrâ-yı muhâkeme olunarak haklarında ta'yîn ve tahdîd-i cezâ' esbâbının istikmâli ve henüz elde edilemeyenler hakkında icrâ-yı tahkikat edilmekde olub der-destlerinde onların da pey-der-pey Dîvân-ı Harb-i Örfiye i'zâm edilecekleri arzıyla eşhâs-ı merkume işbu fezlekeli evrâk-ı tahkikiyye ile merbût melfûfât varakasında muharrer evrâk ve eşyâ' Dîvân-ı Harb-i Örfiye berây-i sevk ve irsâl Müdîriyyet-i Umûmiyye-i Aliyyeye i'zâm ve takdîm kılındı / 11 Haziran 332

Kısm-ı Siyâsî Müdîri
(İmza)

Merkez Kumandanlığı Cânib-i Vâlâsına / 11 Haziran 332

Polis Müdîr-i Umûmîsi
(İmza)

Muktezayât-ı kanûniyyenin icrâsı zımında Dîvân-ı

Harb-i Örfî Riyâsetine tevdi' olundu

Merkez Kumandanı nâmına

Muâvin

13 Haziran 332

(İmza)

vürûdu / 13 Haziran 332

Müddeî-i Umûmîlik Me'mûriyyet-i Aliyyesine

14/4/332

(Mühür)

----- ✂ ----- ✂ -----

Maznûn-ı aleyh: Uzun boylu kestane siyahı saç ve kaşlı ve bıyıklı elâ gözlü az eğrice burunlu esmer benizli: Tatavla'da Sinem Köyü'nde Eşref Mahallesi'nin sokağında 61 numrolu hânede sâkin kahvecilik eden Van'ın içinde tevellüd eden kırk dört yaşında Kirkor veled Karabet Kendirciyan'ın ahz olunan ifâdesidir 13 Haziran 332

Sen ne vakt İstanbul'a geldin

Dört beş sene oldu geleli

Nereden geldin

Memleketden geldim

Memleketde ne iş yapardın

Kahvecilik ederdim

Seni niçin tutdular

Niçin tuttuklarını bilmiyorum askerde idim Labseki'de Burgaz İskeleyi'nde idim mekâre kolunda idim hasta oldum geldim. Sonra beni tutdular niçin der-dest edildiğimi bilmiyorum. Sizin sorduğunuz gibi ba'zı şeyler sordular başka bir şey söylemediler. Posta edib buraya gönderdiler

Ifâdeni imzâ' et

(İmza) (İmza)

İmzâ' edeyim

(İmza)

----- ۞ ----- ۞ -----

Maznûn-ı aleyh: Uzun boylu siyah saç ve enli çatık kaşlı âdetâ burunlu palâ bıyıklı uzun yüzlü ve uzun çeneli esmer benizli Sinem Köyü'nde Eşref Sokağı'nda 61 numrolu hânede sâkin: Geçt ü güzâr koltukculuk eden İran'ın Salmas'ın Merham(?) Köyü'nde mütevellid otuz beş yaşında İran tebaasından Sehak veled Kirkor Mossesof'un ahz olunan ifâdesidir 14 Haziran 332

Pasaportun var mı

Kısm-ı Siyâsîde aldılar

İstanbul'a ne vakt ve nereden geldin

İran'dan iki üç sene evvel İstanbul'a geldim.

Seni niçin tutdular

Bilmiyorum beni Kısım-ı Siyâsîden celb etdiler. Seni nefy ettiğimiz hâlde yine gelmişsin dediler bundan dolayı tevkif etdiler buraya gönderdiler

Seni ne vakt nefy etdiler

Ben nefy olmadım

İfâdeni imzâ' et

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyh: Orta boylu siyah saç ve açık kaşlı ter bıyıklı az eğrice burunlu uzun çehreli buğday benizli: Gedikpaşa'da Kilîsa sokağında Lokantacı Dikran'ın hânesinde sâkin: Çarşı içinde eski elbisecilik ederken terk ederek boşda olduğunu söyleyen Divrik'in içinde Ermeni mektebi altında Hordenek Sokağı'nda 170/2 numrolu hânede sâkin olduğu nüfûs tezkeresinden anlaşılan 315 tevellüdlü Karakin veled Avadis Kılınccı oğlunun ahz olunan ifâdesidir 14 Haziran 332

İstanbul'a ne vakt geldin

Sekiz seneden beri buradayım

Hangi mektebde okudun

Mektebde okumadım.

Seni niçin tutdular

Bundan haberim yok yirmi beş gün kadar evvel bir daha tutmuşlar idi bırakdılar idi. Şimdi tekrâr tutdular buraya getirdiler. Hiçbir şey suâl etmediler. Evvelki der-dest edildiğim silâh mes'elesini sordular hânedan birisinden tutmuşlar. Benim üzerime atmışlar silâh benim değildir. Bir brovnik silâh Çolak Vartazyan nâmında bir adamın. Diğer bir ufak

mavzer bulmuşlar o da Çolak Vartazyan'ındır. Bundan dolayı bir hânede bulunduğumuzdan ve kendisi eniştemin çocuğu olduğundan bir felâket gelmesin diyerek benim üstüme almışdım.

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

Mehmed (İmza) (İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Maznûn-ı aleyh: Orta boylu kıvrıcık siyah saç ve ince kaşlı az bıyıklı elâ gözlü sivri çeneli sivri burunlu buğday benizli: Mahmudpaşa'da Yeşildirek'de Koca Hanı'nda 13 numroda sâkin seyyar okkalık kâğad fûrûht eden Siird'in Sorek Nasif Mahallesi'nden üç yüz on üç tevellüdlü Musa oğlu Samo'nun ahz olunan ifâdesidir / 14 Haziran 332

İstanbul'a ne vakt geldin

Üç dört sene oldu

Seni niçin tutdular

Nîsân'ın yirmi altısında beni tutdular Kısım-ı Siyâsi'de nerelisin mektebe gitdin mi ne vakt geldin diyerek sordular bana bir silâh verilmiş olduğunu söylediler: Garbis'in kız kardaşı Yağisa: Bir ufak diğer büyük silâh vermiş idi bunları söyledim beni tevkif etdiler. Ben silâhı Garbis'e iâde etmiş idim diğer birisi kalmış idi. Kısım-ı Siyâsi'ye teslîm etdim

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

Musa oğlu Samo

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Maznûn-ı aleyh: Az uzunca boylu siyah saç ve kaşlı çukurca çene büyükçe uzunca burunlu esmer benizli uzun çehreli: Beyoğlu'nda Sinem Köyü'nde Eşref Sokağı'nda 61 numrolu hânede sâkin limon ve yumurta fûrûhtuyla meşgul Dedeâğaç'ın içinde tevellüd eden kırk yaşında Mıgırdiç oğlu Moses Mıgırdiçyan'ın ahz olunan ifâdesidir / 14 Haziran 332

İstanbul'a ne vakt geldin

İki sene iki ay evveldi

Seni niçin tutdular

Evden geldiler aldılar müsâfir-hâneye(?) götürdüler vesîkamda adres yanlış olmuş. Vesîkamı aldılar. Bundan dolayı buraya gönderdiler başka bir şey sormadılar

İstanbul'a nereden geldin

Mısır'da idim Mısır'dan Dedeâğacı'na geldim oradan İstanbul'a geldim

Mısır'da ne iş yapardın

Kahire'de Benlisüren Ermeni kilîsasında zangoç idim

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ۞ ----- ۞ -----

Maznûn-ı aleyh: Uzunca boylu siyah saç ve kaşlı kumralca bıyıklı sivri burunlu ufak çeneli beyazca beniz: Boyacı Köyü'nde Furun Sokağı'nda 7 numrolu hânede sâkin: Haydarpâşa Zuafâ Mecrûhîn Komisyonu'nda a'zâdan Doktor Yüzbaşı Emirza Efendi veled Toros Ketenciyan'ın ahz olunan ifâdesidir 14 Haziran 332

Kaç yaşındasınız

Otuz iki yaşındayım

Nerelisiniz

Urfa'da tevellüd etdim

İstanbul'a ne vakt geldiniz

Yedi sene evvel geldim

Doktorluk tahsîliniz nerededir

Beyrut Amerikan Mektebi'nde okudum. Bil'âhire Tıp Fakültesinden şahâdet-nâme aldım

Ne vakt doktor oldunuz

Nîsân'da yirmi yedi senesinde doktor oldum

Sivil doktor olarak nerede istihdâm olundunuz

Urfa'da Harran kazâsı belediye tabâbetinde bir sene kaldıktan sonra istifâ' ederek İstanbul'a geldim burada teehhül etdim Balkan Muhârebesi zamânında Şehr-emâneti tarafından Üskûdar'da Nuhkuyusu Hasta-hânesinde istihdâm olundum

Niçin tutdular

Niçin tuttuklarını bilmiyorum ancak geçen sene âid bulunduğum şu'beden ya'nî Selimiye Ahz-ı Asker Şu'besinden da'vet olundum Edirne'ye gönderileceğim esnâda hâzır iken Polis Müdîriyyetinden Kengiri'ya nefy edildim hiçbir şey sorulmadığından beş ay orada kaldım beş ay sonra Dâhiliyye Nezâret-i celîlesinden 22 Temmuz 331 târihli ve 29 umûm numrolu emr-nâme ile afv edilerek serbest bırakıldık o zamân Kastamonu'ya gıtdim tabâbetde bulundum orada asker edildim Kengiri'da bulunan İngiliz üserâsına tabîb ta'yîn olundum üserâ Pozantı'ya gönderildi beni de Ankara Hasta-hânesine ve oradan Eskişehir Hasta-hânesine gönderildim ise de sonra Haydarpâşa'daki vazîfeye ta'yîn olundum burada îfâ-yı vazîfe esnâsında der-dest etdiler yirmi gün kadar oldu niçin tuttuklarını da bilemiyorum.

Hiçbir şey sormadılar mı

Bâlâda arz etdiğim gibi nasıl asker olduğumu ve komiteye mensûb olup olmadığını sordular ben de bir komiteye mensûb değilim. Başka bir şey sormadılar



İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edeyim

Doktor Emirza Ketenciyan

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyh: Uzunca boylu kır saç ve kara kaş ve siyah bıyıklı uzunca burunlu beyazca benizli: Beyoğlu'nda Tünel Câddesi'nde Sarrafoğlu Apartmanında 3 numroda mukîm mezkûr apartmanda terzilik eden Gümüşhaneli otuz altı yaşında Karabet oğlu Ohannes Çöküryan'ın ahz olunan ifâdesidir. 14 Haziran 332

Sen İstanbul'a ne vakt nereden geldin

Amerika'nın Kanada'da Montreal şehrinde sonra Amerika'nın Rocester şehrinde bulundum Liverpool tarîkiyle Londra'ya ve Marsilya tarîkiyle Der-saâdet'e dört sene evvel geldim

Amerika'da ne iş yapardın

Terzilik yapardım

Amerika'ya ne vakt gitmiş idin

1907'de Kanada'ya gitdim

İstanbul'dan mı gittin

Memleketden gitdim

Seni niçin tutdular

Samuel isminde bir adama teyzemin kocası Kigork buna kefil olmuş idi. Âilesi ricâ' etmişti. Çıkıldıktan iki hafta sonra Samuel arandı. O vakt adresini vermemiş idi. Samuel'in nişânlısı ve sâire gelmiş idi. Kendilerine söyledim Samuel Kısm-ı Siyâsiye gitdi geldi. Bil'âhire beni de tutdular. Sekiz gün evvel teyzemin kocası neden kefil olduğunu sordular. Sen Samuel'i evvelden tanımaz mısın dediler ben de tanımam dedim bundan dolayı tevkif olundum sebebini bilmiyorum

Ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Maznûn-ı aleyh: Uzun boylu kır saçlı kara kaşlı ve kara bıyıklı orta burunlu uzunca yüzlü ve çeneli esmer benizli: Üsküdar'da Selâmsız'da Bekçibaşı Sokağı'nda 2 numrolu hânede sâkin evvelce Manakyan Kumpanyası'nda ve diğer tiyatrolarda aktörlük eden Tahranlı doksan yedi tevellüdlü tebaa-i Osmâniyye'den Aşod veled Bedros Muradyan'ın ahz olunan ifâdesidir / 14 Haziran 332

Kaç senedir İstanbul'dasın

Yedi yaşımdan beri İstanbul'dayım

Başka san'atın var mı

Yokdur

Nerede okudun

Berberyan Mektebi'nin son sınıfında ikmâl-i tahsil etmeden çıktım

Seni niçin tutdular

Ben muhârebeden beri iş az olduğundan evimde hasta idim. Oyun zamânında bıyıklarım matrûş idi. Zâbitadan başka birisi aranıyormuş benim hânemi göstermişler taharriyyâta geldiler. Onnik nâmında bir arkadaşım bundan bir sene mukaddem silâh satmak istiyordu beni nasılsa ortak etdi aldı satdı iki revolver bırakmış idi bunu buldular bundan dolayı beni tutdular

Ifâdenizi imzâ' edin

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyh: Orta boylu kestane siyahı saç ve seyrekçe kaşlı ter bıyıklı uzunca yüzlü çukur çeneli buğday benizli elâ gözlü: Beyoğlu'nda Feridiye'de Çaylak Sokağı'nda 88 numrolu hânede müste'ciren sâkin evvelce Bebek'de Amerika Mektebi'nde coğrafya hesab dersleri İngilizce'den Türkçe'ye terceme etdiren muallimlik eden Vanlı üç yüz on iki tevellüdlü Samuel Efendi veled Sehak Tarpenyan'ın ahz olunan ifâdesidir 14 Haziran 332

İstanbul'a ne vakt geldin

Bundan on bir sene akdem geldim

Hangi mektebde tahsîl etdin

Bebek'deki Rober Kolej'de tahsîl etdim

Başka yere gitdin mi

Hayır gitmedim

Seni niçin tutdular

Bende-nizi birisiyle alâka-dâr olduğum iftirâsıyla tutdular. Arşavir nâmında birisi için beni tuttuklarını anlıyorum. Arşavir'in ne yaptığını bilmiyorum kendisini şahsen tanırım görüşmemiş idim gazatelere ba'zı makaleler yazıyordu ondan tanıyorum

Ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyh: Uzunca boylu siyah saç ve kaşlı az bıyıklı elâ gözlü uzunca burunlu uzunca çeneli buğday benizli: Beyoğlu'nda Tozkoparan'da Ateş Ahmed Sokağı'nda 13 numrolu hânede sâkin kooperatifde çalışıb sonra Beyoğlu'nda Pasaj de Anderya'da kapıcılık eden Sivas'ın Koçhisar'ın içinde mütevellid otuz üç yaşında İgnadyos veled Kirkor Andonyan'ın ahz olunan ifâdesidir 14 Haziran 332

İstanbul'a ne vakt geldin

Altı sene evveldi

Ne san'atda idin

Marangozluk ederdim

Seni niçin tutdular

Bulgar kavvâs İstamo'yu tanıdığım için beni tutdular. Bu kavvâsa bir adamın dışarıya gitdiği zamân diğer adamda çantası kalmış idi. Madmazel Nazyef isminde birisi beni gönderdi çantayı kavvâs alsın demiş idi. Bundan dolayı tevkif olundum.

Okur yazar mısın

Evet birâz mektebden çıkmadım. Köy mektebinde okumuş idim

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyh: Orta boylu siyah saç ve kaşlı sarı bıyıklı âdetâ burun ve ağza uzunca yüzlü müdevver çeneli buğday benizli Üsküdar'da İcadiye'de Çiftebakkal Sokağı'nda bilâ numro hânede mutasarrıfen sâkin: Marpuçcular'da Ubud Efendi Hânı'nda 19-20 numrolu dükkânda kitâbcılık eden Sivas'ın Simare(?) karyesinde mütevellid olub İstanbul küçük geldiğinden Üsküdarlı mukayyed olduğunu söyleyen Sevaş veler Aleksan Misakyan'ın ahz olunan ifâdesidir 14 Haziran 332

Hangi mektebde okudun

Galata Ermeni ibtidâî ve sonra Gedikpaşa'da Amerikan Mektebi'nde tahsîl gördüm ise de şâhâdet-nâme almadım

Kaç senedir kitâbcısın

Hürriyyetden beri kitâbcıyım

Evvelce ne iş yapardın

Mektebden çıkınca Surhantag gazetesinde muharrirlik etmişdim

Seni niçin tutdular

Mart'ın yirmi altıncı günü Romanya'ya gidiyordum sahte pasaport vermiş idi Vilademir isminde bir Bulgar sâhte-kârlığından dolayı tutdular

Romanya'ya niçin gidiyordun

Fransızca İngilizce biliyorum iş yapmak üzere gidiyordum

Askere mürâcaat etmedin mi

Seferberlikde muâyene olundum kulağım işitmediğinden raporum var idi afv olundum

Ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Maznûn-ı âleyh kısaca boylu kır saç ve siyah kaşlı büyükçe sivri burunlu elâ gözlü sivri çeneli buğday benizli: Beyoğlu'nda Pangaltı'da Cedidiye Sokağı'nda atık 154 numrolu hânedede sâkin: Azadamad gazetesinin hesâb me'mûru iken gazete kapandığından boşda olduğunu söyleyen Âstâneli kırk iki yaşında Mihran veled Avadis İdareciyan'ın ahz olunan ifâdesidir
14 Haziran 332

Kaç sene gazetede bulundun

Gazetenin ibtidâ-yı neşrinden kapanıncaya kadar idâre-hânesinde bulundum altı sene kadar oldu

Seni niçin tutdular

Ben bilmiyorum Azadamard'da çalışdığım için mi tutdular bilmiyorum ben de bunu anlamak istiyorum

Sana hiçbir şey sormadılar

Hüviyyetimi sordular. Komite misin diye sordular ben komite değilim. Evvelce mahbûs-hânedede idim. Hâriciyye Nezâretine bomba mes'elesinden on bir sene hapis yatdım hürriyyet i'lân olunca çıktım. İ'dâm cezası idi kal'a-bendliğe tahvîl olunmuşdu

Demek komiteye mensûbsun

Hayır

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

**Maznûn-ı âleyh Şevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir /
20 Haziran 332**

Sen nerede tevellüd etdin

Sivas'da Zımara karyesinde tevellüd etdim dört yaşında İstanbul'a geldim.

Nerede oturdun

Kumkapı'da sonra Üsküdar'da İcadiye Sokağı'nda bilâ-numro hânede ikamet etdim

Baban hayâtta mı

Hayâttadır. Topalyan Hanı'nda Tüccâr Kirkor Mısıryan'ın yanında muhâsebecidir. İsmi Aleksan'dır.

Dört yaşından sonra hangi mekteplerde okudun

Bir sene Kumkapı'da Patrik-hâne Sokağı'nda Mervejeren Mektebi'nde iki sene Galata Ermeni kilîsasındaki mektebde sonra Gedikpaşa'da Amerikan Mektebi'nde iki sene okudum çıkdıktan sonra on beş yaşında idim Sürhantak gazetesinde mütercimlik etdim Hürriyyete kadar bulundum Hürriyyetde gazete kapandı sonra Marpuçcular'da Ubud Efendi Hanı'nda 19 ve 20 numrolu odalarda kitapçılık etdim.

Yalnız mı idin

Leon Garibyan ile müştereken açdık şimdiye kadar berâber idik

Hangi komitedensin

Taşnaksağan komitesine Hürriyyetden sonra girdim bin dokuz yüz on senesine kadar komitede bulundum

Seni kim yazdı

Kendim yazıldım herkes umûmî propaganda olurken geziyorlar idi Üsküdar'a da geldiler ben de yazıldım yazan adam kim idi bilemiyorum

Bu komiteye nasıl hizmet etdin ne yaptın

Komiteye hiçbir şey yapmadım parta evri(?) çalışdım

Parta evri(?) çalışdım ne demek

Muharririm Azadamar gazetesine makale yazdım

Bu makalelerde ne yazar idin

Mekteblerimiz ve Ermeni gençleri Türk Ermeni uhuvveti hakkında makaleler yazmışım

Sen kendine Nikola ismini vermişsin neden öyle

Evvelden Vilademir isminde bir Bulgar var idi altı ay evvel kaçmak isteyenleri Avrupa'ya gönder idi diye işitmiş idim. Yirmi lira verirsən pasaport yaparım dedi yirmi lira ile fotoğrafını gönder demiş idi ben de gönderdim zâbitada beni tutdular. Vilademir sâhte-kârlık yapmış. Devlet-i âlîyye tebaasından Manastırlı diyerek Osmânlı pasaportu yapmış otuz bir lira aldı. Yanımda ne kadar para var ise aldı. Yirmi liradan başka on beş lira ve bir lira da vapur için aldı ve yolda da iki mecîdiyye daha aldı. Yanımda yalnız beş lira kalmış idi onu da salonda zâbitadan aldılar

Pasaporta ne yazmış idi

Nikola Dimitrof yazmış. Bana söylememiş idi pasaporta makinist Manastırlı diye yazmış. Salona gıtdik orada sen Nikola Dimitrof değilsin Şevariş Misakyan'sın diyerek beni tutdular. Ve bana kalpak getirecek idi Bulgar gitmiş idi komiser bey beni çağırarak resmimi göstererek sen Nikola değilsin diyerek tevkif etdi

Niçin buradan gidiyordun

Ben bir senedir evde saklanmış idim. Beyoğlu'nda Pangaltı'da Dolabdere Caddesi'nde Akarca karşısında elli altı numrolu Mıgırdıçyan familyasının evinde nişanlım Siranuş var orada saklandım.

Mıgırdıçyan'ın ismi nedir

Madam Aznif Mıgırdıçyan derler kocası yokdur üç kızı vardır

Ne kadar saklandın

Geçen sene Mayıs'da gitdim Mart'a kadar orada idim.

Sen bu Taşnaksâğan komitesinden ne zamân çıkdın

Dokuz yüz onda çıkdım hiçbir işlerine karışmadım

Niçin bu Bulgar vâsıtasıyla kaçıyordun da doğrudan doğruya mürâcaat etmedin yoksa asker kaçığı mı idin

Askerliğim yokdur. Kulaklarımdan dolayı Haydarpaşa Hasta-hânesinden raporum vardır. Ben işitdim ki beni arıyorlar. Bir Rum kızı ile sevişiyor idim bin dokuz yüz on dördte evlen dedi. Babamla münâsebetimiz olmadı babam beni koğdu iki ay kadar Beyoğlu'nda gezdim sonra bu eve gitdim. Ermeni bekârları arıyorlardı ben de korkdum beni de aradıklarını işitdim İngilizce, Fransızca bildiğim için iş bulmak üzre Romanya'ya kaçacak idim ya'nî gidecek idim.

Mâ-dâmki sen komiteden dokuz yüz onda çekilmiş idin niçin korkuyordun

Azadamard ile münâsebâtta bulunuyor kim varsa soruyorlarmış. Ve beni de aramışlar bundan dolayı korkdum

Sana kim söyledi Taşnaksâğan ve Azadamard'a münâsebeti olanlar soruluyor diye kim söyledi

Tevkifâtı görüyordum ve serbest geziyordum tevkif edilenleri görüyordum ki bunlar evvelce komitede bulunmuş ve Azadamard'a bulunmuşları topladıklarını anladım bundan sonra korkdum

Sen yalnız gazeteye memleket için makale yazdım diyorsun komiteci oldum diyorsun gazeteye makale ve komitecilikden ne korkuyorsun

Korkduğum tahkikat yapılmıyordu toplatıp götürdüklerini gördüm ondan sonra korkdum. İki kişi de söylemişti fakat ben yine geziyordum sonra anladım evvelce münâsebetde bulunmuş olanları da toplayorlar ben de korkdum

Salonda seni tuttukları vakt sende ne gibi eşyâ var idi.

Benim üzerimden palto kalpak ve gözlük tarak ve mendil beş liram. Bulgar banknotu vermiş idi onlar var idi. Başka bir şey yokdu vesîka ile nüfus kağıdını ve kalemimi ve kulak için reçetemi Bulgar seni orada tanırırlar tutarlar demiş olduğundan Bulgar'a verdim

Berâberinde bavul sandık ve sâir eşyân yok mu idi

Yokdu

Senin üzerinden kâğad defter falan çıkarmadılar mı

Hayır hiçbir şey yok idi

Kirkor Mercanof'u tanır mısın

Tanırım

Bu adam şimdi nerededir

Nerde olduğunu bilmiyorum

Evvelden nerde idi ne iş yapardı

Pangaltı'da Surb Agob'un karşısında evi var idi mekteblerde jimnastik yapardı komisyonculuk ederdi Eylül'den sonra bu adamı ben görmedim.

Bu Kirkor Mercanof'da Taşnaksâğan mıdır

Taşnaksâğandır

Baronak Osebyan'ı tanır mısın

Tanırım geçen yazın Bulgarya'ya gitdi

Bu da aynı komiteden midir

Evet

Sen tutulduğun zamân senin üzerinde senin yazın ile iki defter almışlar

Bu defterler benim üzerimde bulunmadı fakat bu defterlerdeki yazılar benimdir

Bu yazıların hepsi senin midir

Başka yazılar da vardır hepsi benim değildir. Baronak'ın ve Kirkor Mercanof'un ve benim yazılarımdır

Bu defterleri hangi târihte yazdın

Bu defterlerdeki yazıların müsveddelerini vakt vakt getirirler idi ben de kopya ederdim müsveddeleri alırlar götürürler idi

Müsveddeleri sana kim getirir idi

Mercanof getirir idi Baronak getirir idi ben serbest idim yolda görüşür idim verirler idi. Bana gelmezler idi

Bunu ne zamân yazmağa başladın ne zamân bıraktın

Geçen sene Nîsân sonunda getirmişler idi bu senenin Şubat'ı sonunda bıraktım

Bu defterleri sen kimin ve hangi komite hesâbına yazıyordun

Taşnaksâğan olarak yazıyordum a'zâları sorunuz da tafsîlat vereyim

Taşnaksütyun ve Taşnaksâğan ne demektir

Taşnaksütyun demek bir nâm-ı umûmidir. Taşnaksâğan demek dahi bu i'tibârla Taşnaksütyun komitenin nâm-ı umûmisi ve Taşnaksâğan da bu komiteye mensûb eşhâsa verilen ünvândır.

Binâberîn bu defterleri ne sıfatla yazdınız

Bunları Taşnaksâğan sıfatıyla yazıyordum Bu iş de Taşnaksütyun işi değil kendileri Taşnaksâğan olduğundan iş de Taşnaksâğan işi olur komitenin bunlara bir salâhiyyet verdiği yokdur

Kirkor Mercanof'un bu Taşnaksâğan olmak i'tibârıyla mevki'i nedir a'zâlığı ve sâiresi var mı

Bu Kirkor Mercanof, Baronak Osebyan sonra Mıgırdıç daha diğerleriyle görüşmüşler Hükûmet tevkifât yapıyor âileler kalıyor. Bunlara bakmak ve teşebbüsâtta bulunmak üze görüşmüşler bir komite teşkil ederek familyalara menfaat edecekler, çünkü ortada mes'ûl adam kalmamış çoluk çocuk kalmış hattâ Hükûmet aleyhinde hiçbir hareket yapmayacaklar bana da bu sûretle mürâcaat etdiler.

Ne diye mürâcaat etdiler

Dediler ki sen de gel iştirâk et bu âilelere bakalım bir belâ çıkmasın dediler

Ne yaptın

Ben redd etdim çünkü evvelâ beni yarın öbür gün belki beni tutarlar sebebi Taşnaksağan olduğum için herkes de beni tanırlar. İkincisi böyle işlerde ya'nî hey'et-i idâre teşkîl etmek işler idâre etmek benim hiç tecrübem yokdur üçüncüsü bu hey'etin hiç lüzûmu yokdur çünkü işler kendi kendine oluyor bir fırtınadır geçecektir dedim. Dördüncü bir sebep de kulağımı söyledim Meclisde söylenecek şeyleri işidemeyeceğim dedim.

Onlar kabûl etdiler mi

Onlar kabûl etmediler aramızda bir i'tilâf yaptılar. Böyle işleri bir idâre ederiz müzâkerât yaparız senin yazın iyidir. Hulâsa ederiz sana getiririz sen yazarsın dediler

Sen de bunu kabûl etdin değil mi

O şartla kabûl etdim. Mes'ûliyyeti olmayan getirdikleri kâğadları ben de kopya ederdim. Hakikat-ı hâlde de fikirlerini yazamıyorlardı. On sahîfe ile yazmak başka hulâsa yazmak başkadır

Size müsvedde getiriyorlar kopya etdikden sonra ne yapardın

Kopya etdikden sonra Kirkor defteri alıb götürür idi. Bende bırakmazlar idi. Ben hey'etde değildim onlar okuyub tasdîk edecekler idi. Ben zâten hâric bırakılmış olduğum için bu defterler bende kalmaz, hey'etin masasında bırakılır idi.

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle.

Edeyim.

(imza)

Kâtib

(imza)

(imza)

(imza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Maznûn-ı aleyh Şevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 21 Haziran 332

Sana niçin Şevariş diyorlar

Ermenice ismdir

Taşnaksağan olduğun zamân başka ism verdiler mi

Her şey alenî idi gizli isimler İstibdâdda koyarlar idi. İsmi aynen kayd ederler idi başka isim yokdur.

Arşavir de diyorlarmış bazen böyle mi

Evet vermişlerdir sebebini söyleyeyim. Hey'eti teşkil ettikleri zamân bana da mürâcaat etdiler ben de dün söylediğim vechle redd etdim esbâbını da ifâde etmişdim fakat vakt geçtikden aradan dört beş ay geçtikden sonra merâk etdim acebâ şu hey'eti teşkil edenler kimdir. Tahmînen Baronak Osebyan ve Kirkor Mercanof'u biliyordum diğerlerini öğrenmek istedim. Hey'et-i askeriyye kelimesinin delâlet ettiği isimleri öğrenmek istemedim bana taalluk etmez idi. Ancak dâimâ bunlar bana gidib geldikleri için ikiden başkasını öğrenmek istedim Kirkor Mercanof'a sordum sizden başka a'zâ kimdir diye sordum. Senden gizli Arşavir ismi senin için koyduk o senin nâm-ı müsteârındır. Çünkü hey'eti birâz şaşaâlî göstermek lâzım ve beş kişi a'zâ olmak iktizâ edeceğinden ve sen de bizden ziyâde tanınmış olduğundan sana bu Arşavir kelimesini nâm-ı müsteâr olarak koyduk ve dâhil olanlara da ism-i hakikîni söyleyerek bize dâhil olduğunu söyledik dedi o vakt ben hiddetlendim çünkü birinci def'a bana teklîf ettikleri zamân ben redd ettiğim hâlde muahharen gizli olarak böyle yapmalarının iyi olmadığını söyledim ve kat'iyen çekileceğim dedim. Biz düşünürüz îcâbına bakarız sana kanâat veririz dedi. Bu geçen sene Eylûl'de oluyor. Günden güne cevâbı beklerken bir de işitdim ki Baronak gitmiş. Sonradan hey'et-i askeriyyede olduklarını anladığım birkaç kişi ile diğer çokları o zamân diyâr-ı ecnebiyyeye gidiyorlarmış gitmişler bir daha Kirkor'u görmedim. Sonra bir pasaport mes'elesinden mahbûs olduğunu işitdim. Bunların hepsi birdenbire oluyor ben ortada kalıyorum

Kirkor Mercanof, Baronak Osebyan, Arşavir ki sensin oldu üç a'zânın mecmûi beş olacağına göre diğer iki dânesi kimlermiş

Diğer ikisi hey'et-i askeriyyeden imiş

Bu iki dânesi hey'et-i askeriyyeden ise üç dânesi hangi hey'etden

Üçü dahi siyâsî hey'etdedir.

Sen yukarıda dedin ki iki dânesi hey'et-i askeriyyeden imiş bunlar gitmişler demiş idin bunların isimlerini öğrendin mi

Bunlardan bir dânesi gitdikden sonra öğrendim ismi Harityun imiş ve bunun gitdiği mes'eleler konuşulduğu sıralarda öğrendim

Bunun gitdiği mes'eleler ne imiş

Bu Harityun'un birtakım kendi vazîfesine dâir hesâbları var imiş hiç kimseye söylemeyerek bırakıp gitmiş olduğunu konuşulduğu sırada öğrendim

Evrâk miyânında bulunan 1 ve 2 numrolu defterleri sana gösteriyorum bunların isimleri nedir ve Harityun'a aid hesâbatı bul

Bu defterlerden bir numrolusu bu hey'etin zabt defteri iki numrolusu da mâ-ba'dıdır Harityun'un hesâbâtı bana gösterdiğiniz bu defterlerin iki numrolusunun yirmi dördüncü sahîfesinde mündericidir.

Samuel Tarpenyan'ı tanır mısın

Bu adamı esâsen tanımam. Fakat bir gün Baronak dedi ki ben şâyed bir yere gidersem Samuel Tarpenyan isminde biri vardır. Yerimde o bulunacak ve ismi benim gizli ismim olacak. Dedi. Bu sözü söyledikten bir iki ay sonra Baronak gitdi, yerine geçecek olan Samuel Tarpenyan'ı merâk edib tahkik etdim tecrübesiz genç bir çocuk olduğunu anladım. Fakat bu çocuk Baronak'ın yerine geçib ifâ-yı vazîfe edemedi çünkü habs'e girmiş idi. Maa-mâ-fih onun vazîfesini Kirkor Mercanof ve sâire tedvîr etmişlerdi zîrâ: Onlar henüz burada idiler.

Baronak'ın gizli ismi ne idi

Ardavazat'dır.

Kirkor Mercanof'un gizli adı ne idi?

İki ismi var idi. Biri Rozan'dır, ikincisini hâtırlayamıyorum.

Harityun'un gizli ismi nedir

Bilmiyorum.

Harityun burada ne iş yapar imiş

Bilmiyorum.

Aşağıda seninle mevkuf olanlar var, onlar kimlerdir

İdâreciyan, Samuel Tarpenyan, Haçoyan, İgnadyos.

Bunlardan hangisini tanıyorsun

Mihran İdâreciyan'dan mâ-adâsını tanıyorum.

Bu Mihran İdâreciyan Taşnaksavaşan mıdır

Vaktiyle olmuş idi. Devr-i sâbıkda habs-hâneye girmiş idi.

Bunun hakkında bize ma'lûmât ver

Ben Azadamard gazetesinde iken bu çocuk abone me'mûru idi. Mahcûb, korkak ve merdüm-girîz bir adam idi.

Şimdilik imzâ' eyle

Edeyim.

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

**Maznûn-ı aleyh: Samuel Tarpenyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir
25 Haziran 332**

Tevellüdün neresidir

Tevellüdüm Van içinden Barutcuoğlu Mahallesi'ndendir

İstanbul'a kaç yaşında geldin

On bir on iki yaşlarında geldim

Ne münâsebetle ve kiminle geldin

Bende-niz yalnız ve tahsîl için geldim. Pederim burada bulunuyordu tavassut etdi Rober Kolejde okumak için buraya geldim

Hangi sene buraya geldin

Bin dokuz yüz altı senesinde geldim

Rober Kolejde kaç sene okudun

Bir sene buraya geldikten sonra pederimin yanında kaldım ondan sonra mektebe girdim dokuz sene mektebde okudum

O zamân pederin ne iş yapardı

Pederim burada bulunuyorken Çakmakçılar Yokuşu'nda Şerifpaşa Hanı'nda komisyoncu idi

Evi nerede idi

Evi yokdu handa oturuyordu. Pederim Van'da Protestan cem'iyetinin vâizi idi ve mektebde muallim idi. Burada komisyoncu idi

Hayâtda mıdır hâlâ

Üç sene evvel vefât etdi

Van'daki vâizliğini ve muallimliğini pederiniz niçin terk edib gelmiş idi

Maâşının dûn olduğundan sevmiyordu. Kendisi ticâreti seviyordu birkaç şerîk buldu ticârete geldi

Memleketde bu maâşla geçinebilirdi niçin terk etdi başka bir sebep olmasın

Hayır iki buçuk lira geçindirmez idi bunun için terk etdi

Rober Kolejden ne zamân çıktın

Bin dokuz yüz on dörtde me'zûn oldum orada vezne-dâr muâvini ve muallim oldum

Bir fırkaya intisâb etdiniz mi

Hiçbir fırkaya mensûb olmamışımdır

Tekrâr edelim hangi fırkalar var ki ona sen mensûb olmamışsın

Ma'lûm olan Hınçakyan, Taşnaksavaş, Veremga bu fırkalara dâhil değilim

Bunlar hâricinde fırka var mı

Bilmiyorum bunlar da gazetelerde münâkaşa falan olduğundan biliyorum

Bir de Taşnaksütyun Fırkası varmış biliyor musun

Taşnaksavaş ile Taşnaksütyun ikisi birdir

Bu Taşnaksütyun ile Taşnaksavaş ikisi bir olduğu hâlde neden başka başka isimleri var

Ya'nî Taşnaksavaşdır demek Taşnaksütyun Cem'iyetine mensûb demektir ve bu i'tibârla ikisi bir demektir

Hınçak da böyle midir

Hınçak da o komitenin nâm-ı umûmîsi olup ona mensûb olanlara da Hınçakyan denir

İki üç seneden beri Ermenilik âlemince hâricden ve dâhilden vuku' bulan propagandalar üzerine Mısır'da İstanbul'da ve daha başka yerlerde Hınçak veya Taşnaksavaş olanlardan ba'zıları taraflarından ba'zı komitemsi hey'etler teşekkül ettiği ve bunların da Ermeni milletini terfih edebilmek için Ermeni gençliğine mürâcaat etmekde oldukları vâki' size de böyle bir mürâcaat oldu mu

Olmamışdır. Ve öyle bir mürâcaat için de zemîn göstermedim

Mensûb olduğunuz millete yardım etmek istemez miydiniz

İsterdim. Tahsilden sonra millet ve vatanım için memleketime avdet ile tenvîr etmek isterdim

Baronak Osebyan Efendi isminde kimseyi tanır mısınız

Bundan altı altı buçuk ay evvelisi tanıdım

Nerede ve ne vesîle ile tanıdın

Mektebde bulunurken idmân nümâyişler münâsebetiyle Mösyö Kirkor isminde birisi mensûb bulunduğu mektebin bir iki sınıfıyla berâber mektebimize geldi. Bu münâsebetler ile kendisiyle kesb-i vukuf eyledim. 1915 senesinin Temmuz'un 10-15'lerinde berây-i tebdîl-i hevâ Beyoğlu'na geldim. Birkaç gün sonra sâlif-üz-zıkr Mösyö Kirkor'a tesâdüf ederek berâber "Belov" bağçesine gitmesini ricâ etdi. Orada mübâhasemiz mektebimizin son idmânlar hakkında cereyân etdi ve başka hiçbir şey hakkında konuşmadık sekiz, on gün müteakıb(?)

(Tarihi? pek sahîh olarak der-hâtır edemem) yine “Belov” bağçesine gittiğimde Mösyö Kirkor ile başka iki kişinin oturduğunu gördüm ve beni de berâber oturmağa(?) da’vet etdiler. Bence mechûl olan bu iki kişiyi Baronak ile Kigam isimler ile bana takdîm eyledi. Baronak ile eskiden Van Amerikan Mektebinde sınıfdaşlık etmişdik fakat uzun müddet görmediğimden kendisini tanıyamazdım. Burada cârî havâdisler hakkında konuşduk Kigam Makriköy hakkında söyledi ki yeni bir hâdis yok idi. Baronak dahi Üsküdar’dan Kumkapı’dan konuşarak, der-hâtır ettiğim Aşçı Melkon isminde birisinin teb’îd olunduğunu söyledi. O münâsebetle Der-saâdet’den bekâr olanların tagrîbi dolayısıyla bundan sonra kızlar bu cem’-i havâdis etmek vazîfesini der-uhde etmesini tercih etdiler. Yarım sâat kadar bu mevzûlar hakkında konuşukdan sonra dağındık(?). Yalnız Kirkor ile gelecek Cumartesi için bir randevu ta’yîn etdik. Cumartesi günü ikimiz yalnız olarak konuşuk kendisi bu son zamânlarda bizim milletimizin ma’rûz kaldığı zulm ve tazyîkini nakl

Baronak’ın familya adı nedir

Hosebyan’dır

Kegam’ın familya adı nedir

Bilmiyorum

Bu Kegam nerelidir

İstanbullu olmalıdır

Size takdîm edilen bu Kegam’ın neci olduğunu öğrendiniz mi

Evet öğrendim. Kendisiyle çarşıda görüşürdüm. Sâatçi olduğunu bana söyledi. Bu görüşmemizde tesâdüf sûretiyle olmuştur.

Bu Baronak ve Kegam’la mülâkatınız kaç def’a oldu ve kaç ay devâm etdi

Bende-niz birinci mülâkatdan sonra yalnız bir def’a olarak Kegam’a tesâdüf etdim. Baronak’ı bir veya iki def’a Taksim civârında yol üstünde gördüm. Baronak Taksim civârında ikamet eder.

Bu tesâdüflerinizi ilk mülâkatınızdan ne kadar zamân sonra oldu ve ne kadar müddet görüşmediniz.

Bu mülâkatlar ilk mülâkatımızdan yirmi yirmi beş gün sonra vuku’ buldu. Geçen Eylûl ibtidâsından beri bir daha görüşmedim.

Bu dostunuzun İstanbul’da olub olmadığını ve niye görüşemediğinize merâk etmediniz mi

Kendisini bir eski dost diye değil bir sınıf arkadaşı gibi kabûl etmişdim. Merâk edib sormadım. Ben askerlik işiyle meşgul idim. Sormağa vaktim yok idi.

Askerlik işinin nesiyle meşguldünüz

Bende-niz 312 tevellüdlü olduğumdan askere gitmekliğim îcâb ederdi. Bir zâtın tavsiyesiyle Fatih Ahz-ı Asker Şu'besi Reîsi Umûmîsine gitdim. Cüz-dânımı aldım. Sen git îcâb edince seni çağırırız dediler. Der-dest edildiğim zamâna kadar çağırmadılar.

Aşçı Melkon kimdir

İsmini işitdim. Kim olduğunu bilmiyorum

Nerede aşçı imiş

Bilmiyorum.

Bu teb'îd olunmuş bunun hakkında ma'lûmatın nedir

Onu da bilmiyorum. Lâkin orada bahs etmişlerdi

Ne münâsebetle bunun teb'îd edildiğinden bahs etdiler.

Bilmiyorum.

Şahsî(?) bilmediğin bir adamla size karşı bahs etmekde ne ma'nâ var idi bunu söyleyenler deli mi idi.

Hayır deli değiller idi. Havâdis-i yevmiyye vermek maksadıyla bir vak'a olmak üzere bahs etmişlerdi.

Makriköy hakkında söyledi diyorsunuz bu ne demek.

Kegam Makriköyü'nde oturur idi. Dedi ki bizim tarafda ya'nî Makriköyü'nde şâyân-ı dikkât bir hâdisе yokdur.

Şâyân-ı dikkât bir hâdisе ne olabilir

Makriköyü'nde yangın gibi bir seyl gibi bir vukuât olmamışdır.

Bu seyl olmamış yangın olmamış havâdisini Kegam Efendi niçin söylüyor bununla aranızda alâka-dâr kimse var mı

Umûmî bir bahs olmak üzere söyledi.

İçinizden birisi kendi oturduğu yerde yangın ve seyl gibi bir şey olduğundan bahs etdi mi idi.

Etmemişdi

O hâlde Kegam Efendi'nin bunlardan bahs etmesinde ma'nâ ne

Bunlardan bahs etmedi. Lâkin anladığıma göre Makriköyü'nde bir şey yokdu demek istemedi

Aşçı Melkon'un teb'îdinden bahs olunması akabinde Makriköyü'nde bir şey yokdur diye Kegam söylerse bu ne demektir

Aşçı Melkon'un teb'îd olunması Kumkapı'da bir hâdisedir. Ve Makriköyü'nde bir şey yok demek de hayât-ı umûmiyyede bir şey yokdur demek olur.

Baronak, Kegam sizin kendilerine takdîm olunmanızı müteâkıb muhavverelerini tahvîl eder göründüler mi yoksa eski tarz musâhabelerine devâm ediyorlar mı idi ne anladınız.

Ben onları gördüm. Onlar da beni görünce çağırdılar. Yanlarına gitdim oturdum. Binâen aleyh evvelce ne konuştuklarını bilmiyorum.

Yukarıda Mösyö Kirkor beni onlara takdîm etdi demişdiniz

Kirkor'da berâber idi. Ve beni tanıyan yalnız Kirkor idi. Beni Kirkor çağırıp onlara takdîm etdi.

Bekârların İstanbul'dan tagrîbi münâsebetiyle kızların cem'-i havâdis etmesini tercih etdiler diyorsun. Bu ne demek

Ben bunların yanına oturduktan sonra şuradan buradan bahs etdikden sonra söz bekâr Ermenilerin İstanbul'dan tagrîbine intikal etdi. Bu mîyanda onların ya'nî Kegam Baronak ve böyle bekâr olanlar Belov'e gelmesinler îcâbı takdîrde onların yerine kızlar gelsin ve havâdis de kızlar getirsin diye aralarında dediler.

Baronak sizinle ertesi Cumartesi gününe randevu vermiş sizinle yalnızca görüşmüş ve Ermeni milletinin dûcâr olduğu mezâlim üzerine tekrâr Hükûmetin Ermenilere hüsn-i teveccüh eylemesi için teşrîk-i mesâî etmenizi teklîf eylemiş. Siz de iktidârınızın zaîf olmasına rağmen kabûl etmişsiniz. Şimdi bu mesâîyi ne sûretle ifâ edecekdiniz

Bu şahs Baronak değil Kirkor idi. Artık bu gâyeye vâsıl olmak için ne yapmak îcâb eder ve ne yapabileceğimi bana söylemedi. Zâten mülâkatımız pek az müddet devâm etdi.

Size teşrîk-i mesâîyi teklîf eden bu şahs ne yapabilecekti ki siz daha esâsı anlamadan kendisiyle teşrîk-i mesâîyi kabûl etdiniz.

Teşrîk-i mesâîyi kabûl etdim onların şerâitini bilâ-kayd ü şart kabûl etmiş idim. İleride edecek teklîfe göre düşünüb kabûl veya adem-i kabûl edecektim. Yalnız esâs i'tibârıyla bu maksada çalışmaya hâzır ve âmâde idim.

Yazdığınız Fransızca istid'â' ne idi

Kime hitâb edildiğini bilmediğim umûmî bir ricâ-nâme idi. Yalnız bunun makinede yazılmasını benden ricâ etmişdiler. Ben de yazdım.

Mündericâtı ne lisân idi

Fransızca idi

Kim size yazmak üzere getirmişdi.

Kirkor getirmişdi.

Ne demişdi.

Bunun aynını yazı makinesinde yaz demişdi.

Umûm lisânında diyorsunuz umûm Ermeni lisânında mı demektir

Evet

Altında imzâ' var mı idi

Yok idi

Kaç dâne yazdın

Bir dâne

Mündericâtına göre bir şahsa mı hitâb ediliyordu. Yoksa umûma hitâb ediliyordu.

Mündericâtına nazaran umûm tarafından umûma hitâb ediliyordu. Şâhsî münferid değil.

Bu umûm hangi milletden olabilmek ihtimâlini veriyorsunuz

Tarz-ı hitâbından bir şey anlayamadım.

İyice düşünseniz. Mündericâtı hâtırlasanız bulamaz mısınız

Hayır efendim

Mösyö Kirkor'un sizin tarafınızdan pek az tanınmasına göre böyle umûm nâmına ve bir umûmiyyete hitâben size istid'â' yazmak için mürâcaat ettiğinde Kirkor'un vaz'iyyeti(?) hakkında siz de bir merâk hâsıl olmadı mı

Hayır. İstid'â' husûsî bir şey değil. Bu sebeble kendisinin kim ve ne ile mükellef olduğunu anlamak istiyor.

Kirkor meb'ûs mudur

Hayır kendisi idmân muallimi idi.

Patrik-hânece bir vazîfe-i rûhânîyye ve cismâniyyeyi hâiz mi idi

Bilmiyorum. Kendisi rûhânî değil idi. Fakat Patrik-hânece bir irtibâtı olub olmadığını bilmem.

Şu hâle göre umûm nâmına istid'â' yazdırabilmek salâhiyyeti seni müteaccib etmedi mi

Bende-niz bu istid'â' kendi tarafından mı bir meb'ûs tarafından mı yoksa Patrik-hâne tarafından mı idi bilmiyorum. Ve merâk edib sormadım.

Bu istid'â-nâme mündericâtı kaç satır tutmuşdu.

Makine kâğadı üzerinde tahmînen on beş yirmi satır tutmuşdu.

İmkân dâiresinde bu meâli muhâfaza ederek yazınız ister Fransızca ister Türkçe yazabilirsiniz.

Yazdığım istid'ânın meâl-i umûmîsi der-hâtır etdiğime göre ber vech-i âfîdir. Milletimizin ma'rûz kaldığı meşakkati tahfîf ve hükûmet ile kesb-i ıslah eylemek için hüsn-i maûnet ricâ olunuyordu hitâb olunan tarafın hükûmet-i seniyye ile pek dost-âne revâbitda bulunduğu anlaşıyordu şöyle ki onun tarafından yapılacak teşebbüs bir tavassutdan ziyâde Ermeni milleti tarafından hükûmet-i aliyye nezdinde ircaatda bulunmak idi

Şu meâle göre bu istid'â' bir ecnebî hükûmete veriliyordu değil mi

İhtimâlki ba'zı eşhâsa yâhûd bir fırkaya hitâb ediliyordu. Fakat Fransızca yazılmış olmasından da bir ecnebî hükûmete verilmek ihtimâli de var idi.

Bu istid'â' Kirkor'dan nereden aldınız

Taksim bağçesinde görüşmüştüm. Orada verdi.

Siz ona istid'âyı nereden iade etdiniz

Yine Taksim'de bağçede verdim.

Yukarıda dediniz ki kendileri bekârdır belki teb'îd ederler bağçe inmemeleri için kızlar gelib havâdis verecekler bu havâdisi kızlar kime vereceklerdi

Ben onların teşkilâtına vâkıf olmadığım için kime tebliğ olunacağı bilmiyordum tabî kendileri buna vâkıf idiler

Sen evli misin

Nikâhlıyım

Nerde nikâhlısın

Burada. Beyoğlu'nda Feridiye'de Çakal Sokağı'nda 88 numroda Soğnader Sehakyan'a nikâhlıyım.

Düğün yaptınız mı

Hayır efendim. Henüz nikâhlı ya'nî daha doğrusu nişânlıyım.

Sen de bu i'tibârla bekâr sayılırsın

Evet yarı bekâr add olunurum.

Hem taşralısın hem de bekârsın sen de diğerleri gibi kendi tarafından havâdis verecek bir kız intihâb etmedin mi.

Havâdis öğrenib tebliğ etmek vazîfem değil idi. Ben orada tesâdüfen bulunuyordum.

Şavareç Misakyan'ı tanır mısın

Kendisini yeni yetişme bir edîb sıfatıyla tanıyorum. Bir iki eserini okudum. Kendisini şahsen tanımıyorum

Bu bir fırkaya mensûb mudur

Bilmiyorum.

Merâk etmedin mi

Etmedim.

Şavareç Misakyan seni merâk etmiş. Hangi fırkaya mensûb olduğunu söylüyor ne diyeceksin

Yalan ve iftirâdır.

Neden yalan söylesin ve niçin iftirâ' etsin

Bilmiyorum.

Seni evvelâ neden tutdular sonra neden bıraktılar ve bil'âhire yine neden tutdular.

Harutyun isminde birisi ki Beyoğlu'nda nakl olduğumdan sonra tanıdım, Eylül'ün 20'lerinde siyâh bir çantasının bir iki gün odamda durmasını ricâ etdi çünkü dediğine göre odasını tebdîl edecekdi ve yeni bir oda istîcâr edemediğinden dolayı bir iki gün bir arkadaşının evinde duracakdı fakat bizim yakınlarında bir oda tutmasına ihtimâl olduğundan çantanın benim odamda bırakılmasını ricâ etdi iki gün sonra tramvayda bir taharrî me'mûr ile münazadan(?) dolayı tevkif olundum ve odam dahi taharrî olundu. Kendi eşyâmı toplayıp merkeze gitmek emr edildi. O hâlde ev sahibime çantayı göstererek söyledim ki bu çanta benim değil ve fakat eğer birisi gelib anahtarı gösterecek olursa ona teslim edersiniz. Çantayı getirdikde ben evde bulunmuyordum ve ev sâhibesine teslim etmedi. Muhteviyâtı kendi çamaşırından mürekkeb olduğu söyledi. Der-dest olunub bu mes'eleden kâmilten bî-günâh olduğum sübût etdi ve beni tahlîyye etdiler.

Şimdilik ifâdâtını imzâ' et

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Samuel Tarpenyan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. 26 Haziran 332

Harukyun'u ne zamândan beri tanırırsın

Geçen Eylûl ayının ibtidâlarından beri tanırım

Ne iş yapar ve nerede oturur

Bilmiyorum. Çünkü aramızda sıkı bir mukarenet olmadı

Bu adamı nasıl tanıdın

Bu adam Taksim'den yukarı Şişli'ye doğru giderken bir gün bana kendi kendini takdîm etdi. Beni nereden tanıdığını bilmiyorum. Ve beni Bomonti'ye bir bira içmek üzere da'vet etdi. Oradan kendisini tanırım.

Kaç ay oldu tanıyalı

Geçen Eylûl'de tanıştım. On on beş gün sonra buradan gitmişti

Nereye gitmişti

Kendi ifâdesine göre Bulgarya'ya gitmişti. Çünkü gideceği sabâh bana uğradı. Bende olan çantasını bıraktı ve yine bende olan bagajını aldı.

Bu çanta ne oldu

Bende-niz tramvayda bir me'mûr ile münazaa etdim. Beni tevkif etdiler. Bu münâsebetle odamı taharrî etdiler. Kendi eşyâmı merkeze getirdiler. Beni o zamân teb'îd edeceklerdi. Ev sâhibesi kadına çantanın bana âid olmadığını ve anahtarı kim getirirse ona teslîm etmesini söyledim. Çanta ev sâhibesinde kaldı.

Ev sâhibesinin ismi nedir ve o nerededir

Tarlabaşı'nda Altunbakkal Sokağı'nda 7 numrodadır. Kadının ismi hâtırımda değildir. Bir Rum kadını idi. Kısım-ı Siyâsîce zann edersem ismi ma'lûmdur

Ne oldu çanta

Evet çantayı bil'âhire almışlar. Tarlabaşı merkezine getirdiler. Galibâ içinde ba'zı esliha-i memnûa zuhûr etmiş.

Başka bir şey kâğad kalem kitâb çıkmadı mı

Bilmiyorum.

Bu nasıl çanta idi

Bu bir büyük âdetâ bir bavul kadar bir şey idi. Siyâh idi ve çok ağır değildi. Zâten ben bakmamışdım. Harukyun ev sâhibesi kadına teslîm etmiş. Kadın da kapının arkasına koymuş. Akşam geldiğimde ben alıb odama götürdüm.

Harukyun bu çantayı ne zamân senden geri alacakdı

Eski odasının va'desi bitmişti. Yeni bir oda arıyordu. Bir iki günlük çantasını bende bıraktı. Yeni oda tutunca oraya götürecekti.

Bulgaristan'a giderken nasıl oda tutacaktı

Bende-nize evvelâ gideceğini söylememişti. Ancak gideceği sabâh söyledi.

Sen bu çantasını ona iâde etmek istemedin mi

İade etmek istedim. Lâkin o alamayacağını söyledi. Ve birisiyle anahtarı göndereceğini söyledi. Ve anahtarı getirene çantayı teslim etmemizi söyledi. Ben de pekâlâ dedim

Bu Harukyun'un bu çantadan başka bir şeyi yok mu imiş

Bana bundan başka eşyâsı olup olmadığını söylemedi. Ben evine hiç gitmedim. Esâsen kendisinden hoşlanmamış idim. Bana bir bagaj ile bu çantadan başka bir şey bırakmamıştı.

Hazz etmediğin adamın eşyâsını nasıl saklıyorsun.

Küçük bir iyilik yapmakdan bir şey çıkmaz. Kendisi saklamaklığıma ricâ etmişti. Ben de aldım.

O bir fırkaya mensûb mudur

Bilmiyorum. Mensûb olduğunu da zann etmem. Çünkü kendisi bayağı bir adam idi. Çünkü kendisiyle mülâkatımızda pek adî şeylerden bahs ederdi.

Bu neci imiş

Neci olduğunu bilmiyorum.

Bunun familya adı nedir

Bilmiyorum.

Kim prezante etmişti.

Kendisi. O beni evvelce tanıyormuş. Bana hem-şehrîyiz diye kendini prezante etdi.

Şimdilik ifâdeni imzâ' et

Edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyhimden İgnadyos Andonyan'ın tekrâr zabt olunan ifâdesidir 26 Haziran 332

Nerelisin

Sivas'ın Koçhisar kazasındanı.

İstanbul'a geleli kaç sene oldu

Altı sene oldu.

Altı sene evveline gelinceye kadar hep memleketinde mi oturdun

Evet

Orada ne iş yapardın

Evvelâ renc-berlik ve çobanlık ederdim. Bil'âhire marangozluk etdim

Okumak bilir misin

Birâz bilirim

Nerede okudun

Köyün mektebinde

Ermenice'den başka lisân bilir misin

Birâz Türkçe okumak bilirim. Başka lisân bilmem

Hürriyyet i'lân olunduktan sonra Koçhisar'da da fırkalar teşkil olundu mu

Hayır Koçhisar'da öyle şey yok idi.

İstanbul'da geldiğinde fırkaları öğrendin mi

İstanbul'a geldiğimde işimle meşgul oldum. Fakat işitdim

Ne fırkalar olduğunu işitdin

Truşak ve Hınçak fırkaları olduğunu işitdim

Bir de Taşnaksütyun var işitmedin mi

Truşak ile Taşnak ikisi birdir.

Ermeni dilinden Truşak ve Taşnaksütyun'un ma'nâsı nedir

O kadar çok okumuşluğum olmadığından bunların ma'nâsını bilmiyorum

Sen bu fırkalara girmedin mi

Hayır girmedim.

Altı sene evvel köyden nasıl geldin nereye indin nasıl oldu

Köyden doğru buraya geldim. Burada Galata'da kooperatif şirketinde beş sene marangozluk etdim.

Evin nerde idi

Kaledibi'nde İngiliz Mektebi civârında. Pederim İngiliz Mektebinde kapıcı idi.

Pederin el'ân sağ mıdır ismi nedir ve ne iş yapar

Pederimin ismi Kirkor'dur. El'ân sağdır ve boşdadır

Beş seneden sonra ne yaptın

Oradan çıktım. Sonra "Pasaj de Anderya'da" kapıcı oldum

Galata'da Abacı Nikola Godof'u tanıyor musun

Evet

Ne münâsebetle tanışdın

Kooperatifin yanında bir mey-hâne vardır. Dâimî sûretde oraya gelirdi. Orada tanıdım. Tanımlığı'm da Feriköyü'nde Ermeni mektebinde muallime Nazek isminde bir kız var idi. Madmazel Nazek bir gün o mey-hâneye gelmişti. Godof'u dışarı çağırmışdı. Ben de o esnâda dışarı çıktım. Nedir diye sordum. Godof bana bu madmazel Bulgarya'ya gitmek istiyor. Kendisi Ermeni'dir dedi. Bu vak'a Bulgar Muhârebese başladıkdan iki ay sonra olmuşdu. Tahmînen beş ay oldu. Bu madmazel kimdir diye sordum. Pençsenbe'de Muslukcu Artin'in nişanlısıdır dedi. Muslukcu Artin'i ben tanıyordum. Ve kendisinden yüz gurus alacağım var idi. Kendisine bu parayı elden vermemişdim. Nişan Manukyan isminde bir hem-şehrîmin alacağı idi. Merhum Amerika'ya gideceğinden Artin'de alacağı olan yüz gurusu kendisine verdim. Bu sûretle Artin'de benim yüz gurus alacağım oldu. Nikola Godof'a dedim ki bu madmazole yardım edib gönder. O da cevâben şimdi yol yok. Ermeni kızlarına ruhsat vermiyorlar dedi. Bundan sonra ayrıldık. Bir daha kendisini görmedim. Hezaran Sokağı'nda olan Bugika'nın mey-hânesine her vakt giderdim. Orada Nikola Godof ile berâber Bulgar kavyâslarından İstafo isminde birisi de dâimâ berâber bulunurdu. Mey-hânede içerken ucuzluk bahalılık gibi hevâî şeylerden bahs ederken İstafo bana söyledi ki benim beş kıyye kadar kahvem var bunu satar mısın diye sordu. Ve kahveyi bana getirdi. Ben de satdım. Kalyoncu Kulluğunda sokak içerisinde sağ kolda bir kuru kahveci var ona satdım. Elli ilâ altmış gurus kadar tutdu. Parasını götürüb kendisine verdim. Bu yolda merhum İstafo'yu da tanımış oldum.

Bundan bir gün sonra yine mezkûr mey-hânesinde Nikola'yı gördüm. Dedi ki Madmazel Nazek bana geldi. Ve dedi ki Vilademir isminde bir Bulgar var Nikola Dimitriyef isminde tanıdıklarımızdan birisinin Bulgarya'ya giderken tutulmuş ve çantası Vilademir'de kalmış. Bunu Bulgar kavyâsına söyleyiniz. Vilademir'den alsın. Ben mey-hânedan çıkıp apartmana gitdim. Madmazel Nazek benim yanıma geldi. Beni da'vet etdi. Nereye dedim. Burada iki madmazel var onlarla görüşeceksin dedi. O madmazellerden birinin ismi Mari diğerinin de ismi

de Seranuş idi. Bu isimleri kendilerinden işitdim. Mari Nikola Dimitriyef'in kız kardeşi olduğunu söylüyordu. Seranuş da nişanlısıym demişti. Pangaltı'da İcâdiye Sokağı'nın en nihâyetinde bir hâneye berâber gittik. Bu kızlarla orada görüşdüm. Bu madmazeller bana Dimitriyef'in çantası içinde kırk beş lira para ve elbiseleri ve bir de fotoğraf olduğunu söylediler. Yine mezkûr hânedeki Dikran isminde kısa boylu birisi var idi. Kendisi İran tebaasından olduğunu söylüyordu. Onun da nişanlısı bu kızlarla bir mektebde imiş. O da bu çantanın istirdâdı için ricâ etmişti. Oradan çıkıp mey-hâneye gittim. Nikola Godof ve Bulgar kavvâs orada idiler. Bu çanta için kendilerine söyledim. Vilademir'i biz tanıyoruz kendisine söyler çantayı alırız dediler. Nikola bir def'a çanta için Vilademir'e söylemiş. Bir def'a da kavvâs gidib söylemiş Vilademir ise bunlara cevâben bana birkaç kişi geliyor. Kime vereceğimi bilmiyorum. Çantanın asl sâhibi kime teslîm edileceğine dâir haber göndersin demiş. Ben de gidib Madmazel Mari ve Seranuş'u buldum. Mes'eleyi anlattım. Bu madmazeller bana dediler ki sen git Vilademir'i gör. Ve bizim tarafımızdan söyle ki biz salona kadar merkumun arkasından gitmişiz. Ve Vilademir bize orada tesâdüf etmiş. Ve demişti ki sizin adamı vapura koydum sizi de yakında göndereceğim diyerek eliyle sırtımıza vurmuşdu. Merkum bu sûretle bizi tanıyacaktır. Ve çantanın sâhibi olduğumuzu anlayacaktır. Çantayı Bulgar kavvâsına teslîm etsin biz ondan alırız dediler. Ben Vilademir'e kavvâs ile berâber gidib madmazellerin ifâdâtını aynen söyledim. Vilademir yarın sâat on birde çantayı getireceğim dedi. Bulgar Sefâret-hânesine çantayı kavvâsa teslîm ederim dedi.

Ertesi günü sâat on birde Bulgar Sefâret-hânesi karşısında bir kahveye oturdum Vilademir dahi oraya gelmişti. Yanında çanta yok idi. Ben ibtidâ' kendisini iyice tanıyamamış idim. O beni tanımış. Dışarıya çağırırdı. Ve o esnâda kavvâs da geldi. İkimize birlikde dedi ki sizin işinizi akşam sâat on birde görürüm dedi ve benim sırtıma eliyle vurdu. Oradan çıktım. Evime gittim. Arkamdan sivil me'mûrlar beni ta'kîb ediyorlarmış gece vakti gelib evimde tevkif etdiler.

Şimdilik ifâdeni imzâ' et

Edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyh Kirkor Karabet Kendirciyan'ın tekrâr zabt olunan ifâdesidir. 26 Haziran 332

Sen nerelisin

Vanlıyım

Van'ın içinden misin

İçinden. Solakoğlu Mahallesi'ndenim

Ne zamân beri İstanbul'a gelmişsin

Beş seneden beri.

Van'da ne iş yapardın

Kahvecilik yapardım

Buraya neye gelmişsin

Çalışmak için gelmişdim.

Nerde çalışıyordun

İbtidâ' Kapalı Çarşı'da kahvecilik etdim. Bil'âhire Kumkapı'da ve Tarakçılar'da Matyo Hanı'nda bir müddet de Azadamad'da küfecilik etdim. Onlar sonra birkaç ay da Yenikapı'da kahvecilik etdim. Bir gün Beyoğlu'na çıkmışdım vesîkamı aradılar. Olmadığından beni tutub askere sevk etdiler. Askerde hastalanıb buraya geldim. Haste-hânedan çıkıb eve geldim. Birkaç gün sonra beni evden tutub tevkif etdiler.

Sen nerede askerlik ediyordun.

İbtidâ' Çanakkale İkinci Amele Taburunda amele idim. Sonra Üçüncü Karacabey Merkeb Koluna verdiler. Orada hastalanıb buraya geldim.

Hiçbir fırkaya girdin mi

Hayır efendim

Hangi fırkalara girmedi

Fırka nedir anlamıyorum.

Matbaada çalışdığın zamân Sevariş Misakyan'ı gördün mü

Hayır.

Enişten kimdir

Sahak Kirkoryan'dır. İranlı bir çocuktur.

Ne iş yapar.

Koltukçu idi. Sonra gazete satarmış. Azadamard dahi alırdı. Oraya geldiğini gördüm.

Moses Mıgırdiç kimdir.

Bu adam eniştemin tanıdığı imiş. Limon satarmış. Hasta olarak geldiğimde evde bir iki def'a gördüm. Eniştem kendisini bacanak etmek istermiş.

Harutyun'u tanırmısın

Hayır

Kirkor Mercanof'u tanır mısın

Hayır

Sahak'ın babasının adı nedir

Kirkor'dur

Vanlı Baronak Osebyan'ı tanır mısın

Hayır

Hiç görmedin mi

Hayır görmedim

Palasanyan'ı tanır mısın

Bu ismde bir kahveci var idi. Azadamad Matbaasında kahvecilik ederdi. Onu tanırım. Ben askere gitdiğimde kendisini orada bıraktım. Şimdi ne olduğunu bilmiyorum.

Moses Mıgırdiç sizin evde kaç gün kaldı.

Bilmiyorum. Lâkin kendi ifâdelerine göre sekiz on aydan beri eniştemle berâber oturuyormuş. Ben geldiğimde kendisini evde buldum

Sekiz on ay orada oturuyor da ne iş görüyormuş.

Limon portakal satarmış.

Eve masraf ediyor mu idi

Nişânlısı evde olduğu için masraf görmesi de tabîidir

Kimin yanında nişân olmuşlar

Bilmiyorum. Bana yalnız nişânlanmış olduğunu söylediler.

Buna varacak kızın ismi nedir

Nektar'dır.

Şimdilik ifâdeni imzâ' et

Edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Maznûn-ı aleyh Ohannes veled Haçoyan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir / 26 Haziran 332

Sen nerelisin

Sivaslıyım. Zara'danım. Küçük yaşımdan beri buraya gelmişim.

Mekteb gördün mü

Hayır

Ne iş yaparsın

Sarrâclık yapardım. Yirmi sene Sarrâc-hâne'de çalıştım. Sonra Beyoğlu'nda Dumas birâderlerin yanında çalıştım.

Hürriyyet i'lânından sonra hiçbir fırkaya girdin mi

Hayır. Zâten fırkalara girmeyi sevmem

Niçin sevmezsin

Ben kendi işimle uğraşırım. Vakt-i hâlim san'atım öyle fırkalara girmeyi kaldırmaz

Kirkor Mercanof'u nerden tanıdın

Kirkor Mercanof tanımam

Kimi tanırırsın

Mişel Abrahamof'u tanırım

Ne diye tanırırsın

Gümrükden tanırım. Ben mal çıkarmağa giderdim. O da orada mal çıkarırdı. Orada bir iki def'a gördüm.

Kaç seneden beri tanırırsın

Bir buçuk iki sene evvelinden beri tanırım

Zâbitada ben bunu üç seneden beri tanıyorum demişsin

Böyle demedim. Bir buçuk iki seneden beri dedim.

Şimdi bu adam nerededir.

Bunu Kısım-ı Siyâsîden Bulgarya'ya gönderdiler. Altı ay mukaddem bununla beni tevkif etdiler. Ben yirmi gün sonra tahlîyye edildim. Merhum iki ay kadar habsde kalıb Bulgar tebaası olduğundan Bulgarya'ya teb'îd edildi.

Bu adam hangi fırkadan idi

Bilmiyorum.

O söylemedi mi

Söylemedi. Onunla Bulgar diye konuşuyordum

Ne lisânla konuşurdunuz ve merkum Ermenice bilir mi idi

Türkçe konuşurduk. Ermenice bilib bilmediğini bilmiyorum. Ben onu Bulgar zann ediyordum.

İstanbul'a neye geldin

Para kazanmak için geldim

Ne iş yapacaktın

Ne iş olsa yapardım. İbtidâ' çorab mendil satdım. Bil'âhire limon portakal ve yumurta satdım.

Kilîsayı temizlemek için ne maâş alırdın

Üç lira alırdım

Neden bu maâşı bıraktın da geldin

Bıkdım

Mısır'dan çıktığın zamân muhârebe başlamış mı idi

Hayır

Buraya geldiğin zamân muhârebe başlamış mı idi

Üç dört aydan sonra başlamışdı.

Sen evli misin

Nişanlıyım. Kendiryan Kirkor'un kardaşının kızıyla nişânlandım.

İfâdeni imzâ' et

Edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Kumkapı'da Hisardibi'nde 99 numrolu hânede maa-âile ikamet etmekde olduğunu ifâde eden asker Aşçı Melkon'un zabt edilen ifâdesidir. 27 Haziran 332

İsm ve hüviyyetin nedir beyân et

İsmim Melkon pederinin ismi Agob lakabım Agobyan'dır Van'da tevellüd etdim dokuz yaşında Der-saâdet'e geldim pederim Van'da vefât etmiştir vâlidem ise Der-saâdet'e benden on beş sene sonra geldi ve on sene mukaddem vefât etmiştir kırk senedir Der-saâdet'de bulunuyorum evvelce hânelerde aşçı çıraklığı yapıyordum ve yirmi beş senedir Kumkapı'da Patrik-hâne köşesinde 28 numrolu dükkânda aşçılık yaparım sefer-berliğin i'ânında asker oldum ve Hadımköyü'ne gönderildim ve el-yevm orada bulunuyorum ve âilem Kumkapı'da Hisardibi'nde 99 numrolu hânede ikamet etmektedir elli bir yaşıdayım

Hangi fırkadan bulunuyorsun ya'ni Taşnak mı ve-yâhûd Hınçak mı beyân ediniz

Hiçbir fırkaya intisâbım yoktur şu kadar ki Meşrûtiyyetden iki sene sonra Kumkapı'da hânemin kurbunda (Asperez) nâmında bir kulüb güşâd edildi bu kulûbe iki sene kadar devâm etdim ve a'zâ olarak bulunuyordum muahharen san'atımın müsâadesizliği hasebiyle vâz geçdim tekrâr arz ediyorum bir fırkaya intisâbım yoktur

Senin Taşnak olduğunu biz biliyoruz bunun için doğrusunu söyle saklama

Tekrâr söylüyorum hiçbir fırkaya mensûb değilim yalnız meb'ûs intihâbında Kumkapı civârında kulüb a'zâları ile berâber re'y için gezdim ve bundan dolayı beni Taşnak bilirler.

Müdâvim bulunduğunu söylediğin kulüb Taşnakların idâresinde midir

Taşnak Fırkasının idâresinde değilse de birçok Taşnaklar gidib gelirler diğer vakt dahi nutk îrâd ederler.

Taşnaklardan kimleri tanırırsın

Kulûbe gider gelir ve nutk îrâd eder uzun boylu Hajak nâmında birisiyle ve Varteks Efendi'yi ve birçoklarını tanırım velâkin isimlerini bilmiyorum

Samuel nâmında tanıdığın kimler vardır

Samuel nâmında hiç kimseyi tanımam ve birde Şaherikyan(?) isminde ihtiyâr birisini tanırım bu da ba'zı vaktler kulûbe gelip nutk irâd ederdi

Müdâvim bulunduğun kulübün hey'et-i idâre a'zâları kimlerdi ve isimleri nedir

Benim zamânımda hey'et-i idâre a'zâları Patrik-hâne bakıcısı Kirkor Süryan, da'vâ vekili Bogos Tanilyan Halıcı Agob Muallim Kigork Mesrob'dan ibâretidir

Bu kulüb nasıl idâre edilirdi ve a'zâsı kaç kişiden ibâretdir

Kulübün içindeki kahveyi icâra vermek ve müdâvim a'zâlardan mâhiyye birer gurus ücret alınıb ve çalgı öğretmek ârzû edenlerden dahi bir ücret alırlardı ve ara sıra da kulübün menfaatine tiyatro verirlerdi ve a'zâları dahi altmış kişi kadardır

Sefer-berlikde asker olduğunu ifâde ediyorsun ne vakt ve hangi târihde asker oldun

Mayıs 331 târihinde asker oldum ve 87 tevellüdlüyüm

Kumkapı'da (Asperez) nâmında iki kulüb vardır bunların hangisine müdâvim bulunuyordun

Hisardibi'ndeki ve ilk evvel güşâd edilen kulübe müdâvim idim

Şimdilik ifâdeni imzâ et

Doğrudur imzâ ederim

(İmza)

(İmza)

----- 80 ----- 82 -----

Maznûn-ı aleyh Sehak veled Kirkor'un tekrâr zabt edilen ifâdesidir 29 Haziran 332

Nerelisin

İran'ın Salmas kasabası civârında kâin Merhem köyü ahâlîsindenim.

İstanbul'a geledi kaç sene oldu

Üç sene.

Memleketde ne iş yapardın

Demircilik.

Buraya ne için geldin

Amerika'ya gitmek üzre. Amerika'dan yolda sarf etmek üzre bana para gelecekti gelmedi. Kalmağa mecbûr oldum.

Kirkor Karabet Kendirciyan senin nen olur

Kâim-birâderimdir.

O nerelidir

Vanlı.

Sen nerede evlendin

Memleketde.

K irkor Kendirciyan İran'da mı idi de sen onun kız karındaşını aldın

On sekiz sene evvelki iğtişâşda İran'a gelmişler idi o zamân evlendi idim.

Mosis Mıgirdiçyan'ı tanır mısın

Evet.

Nasıl tanıdın

Alış verişde tanıdım. Benim bir de baldızım var evlenecekdi Mosis'le nişânlandılar.

Mosis nerelidir

Bulgaristanlı.

Bulgarca bilir mi

Bilmiyorum.

Ermenice bilir mi

Evet.

Daha ne dillerden bilir

Bilmem.

Senin karının adı nedir

Kalupse.

Baldızının adı

Nektar.

Kâim-anân var mı

Yok.

İfâdeni imzâ' eyle.

Edeyim.

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- 80 ----- 82 -----

Maznûn-ı aleyh Doktor Emirze Ketenciyan Efendi'nin tekrâr zabt edilen ifâdesidir / 29 Haziran 332

Terceme-i hâliniz üzerine bize ma'lûmât veriniz.

Urfa Sancağı dâhilinde tevellüd etmişim on dört yaşına kadar terbiye-i ibtidâîmi orada aldım 1898 târihlerinde Ayntab Amerikan Mektebi'ne gitdim beş sene kadar mezkûr mektebe devâm etdim ba'de Beyrut Amerikan Mektebi'ne gitdim beş sene kadar dahi orada okudum mezkûr mektebin tıb şu'besinin son senesinde iken orasını terkle 1909 evâilinde Der-saâdet'e geldim ve Darü'l-fünûn-ı Osmânî Tıp Fakültesine dâhil oldum / 7 Nîsân 327 târihinde şehâdet-nâmemi alarak iki mâh sonra Urfa Sancağının Harran kazası Belediye Tabâbeti me'mûriyetiyle Urfa'ya gitdim bir sene kadar me'mûriyetde kaldım 328 evâilinde Der-saâdet'e avdet etdim burada evlendim ve Boyacı köyünde Fırın Sokağı'nda familyamın hânesinde ikamet etdim Balkan Harbi esnâsında Şehr-emâneti tarafından Üsküdar Nuhkuyusu Kolera Haste-hânesinde istihdâm edildim ba'de husûsî tabâbet icrâ' eylemek üzere Balıkesir'e gitdim sekiz on ay kadar orada kaldım ve bundan iki sene mukaddem umûmî seferberlik i'lânından evvel Balıkesir'de teşkîl edilen Seyyâr Jandarma Taburu Tabâbetine ta'yîn edilerek Çanakkale'ye gitdim Taburla berâber iki ay sonra Tabur terhîs edildi ben dahi Der-saâdet'e avdet etdim ve buradan mensûb bulunduğum Selimiyye Fırkası tarafından bi'l-celb Edirne'ye gönderilmek üzere hâzır bulundurdum bu sırada geçen sene Nîsân ibtidâsında polis tarafından celb edilerek Kengiri'ya nefy edildim orada beş mâh kaldım ba'de Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesinin / 22 Temmuz 331 târihli ve 29 umûm numrolu bir emr-nâmesiyle serbest bırakıldım. Kastamonu gitdim orada icrâ'-yı tabâbet ederken vazîfe-i askerîye da'vet edildim oradan Kengiri Ankara Eskişehir ve encâm Der-saâdet'e getirildim Harbiyye Nezâretinin emriyle ve Haydarpaşa'da Zuafâ ve Mecnûhîn Komisyonunda bulunurken der-dest edilerek Polis Müdüriyeti nezâret-hanesine getirildim.

Niçin seni nefy etmişler

Niçin olduğunu bilmiyorum. Bir gün beni evimden çağırdılar. Hiçbir suâl sormaksızın Çankırı'ya gönderdiler. Yine bir gün orada çağırıp kezâ bir suâl sorulmaksızın serbest bıraktılar.

Bir komiteye mensûb musunuz

Hayır değilim

Hangi komitelere mensûb değilsiniz

Hınçak, Taşnak ve ahîren Meşrûfî Demokrat diye bir komite de teşekkül ettiğini zann ediyorum. Bunların hiçbirisine dâhil değilim ve bunlardan başka komite olup olmadığını da bilmiyorum.

Tasnaksağan merkezine gider miydiniz

Hayır

Azardamad matbaasına tanıdıklarınız var mıdır ve kimlerdir

Vardır. Birisi Hayk Teryakyakyan birisi de Rupen Zartaryan'dır.

Şevariş Misakyan'ı tanır mısınız

Hayır



İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

Doktor Emirze Ketenciyan

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

-----  -----  -----

Samo veled Musa'nın tekrâr zabt edilen ifâdesidir 29 Haziran 332

İstanbul'a geleli ne kadar oldu

Dört sene oldu.

Memleketde ne iş tutardın

Taşcılık.

Burada ne iş tutuyordun

Sabahleyin intişâr eden Türkçe gazetelerini satıyordum, sonra seyyâr kâğadcılık yapmağa başladım. Hâlen bu işle iştigâl ediyorum.

Sende silâh bulunmuş kimindir bu silâh

Garbis Vartazyan'ındır. Merhumun hemşîresi bir paket derûnunda bir emânet verdi. Ben bunun içinde ne var ne yok bilmiyordum. Bu emânet bende iki gün kaldı. Üçüncü gün Garbis sürgünden gelmiş. Beni satılık kâğad vardır diyerek evlerine çağırdılar. Pazarlık etdik. Kaparo olarak bir mikdâr para verdim. Çıkacağım sırada Garbis, hemşîresine hitâben silâhım nerededir? Diye sordu Samo'ya teslim etdim dedi. Ben, bunu işidince verdiği paket silâh mı idi? Dedim. Evet dedi. Bunun üzerine ben korkarım bunu hükûmete teslim edeceğim dedim. Nihâyet hükûmete teslim edemedim beni tutdular.

Bu silâhlar nasıl silâhlardır

İki tabanca idi. Biri küçük biri büyük idi. Cinslerini bilmiyorum.

Bunları sen neden hükûmete teslim etmedin

Vakt bulamadım. Fakat bir dânesini ya'nî büyüğünü tutulduktan sonra hükûmete ben kendim ihbâr ederek teslim etdim.

Sen bu silâhların Karakin Kılıçyan'a aid olduğunu zâbitada söylediğin hâlde burada Garbis Vartazyan'ın olduğunu söylüyorsun. Bu nasıl mübâyenet

Hayır Karakin Kılıçyan'a âdiyyeti yok.

Karakin Kılıçyan'ı ne münâsebetle tanıyorsun

Bu adam kitâbcıdır. Ben ise kâğadcıyım. Bi-t-tabi' alış veriş münâsebetiyle temâs etdim.

Garbis'in karısı var mı

Hayır, yalnız hemşiresi var. Gedikpaşa'da Ermeni kilîsasının karşısındaki hânede sâkinedir. İsmi Yagisapet.

İfâdeni imzâ' eyle

Edeyim.

Samo Musa

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Maznûn-ı aleyh Mihran İdareciyan Efendi'nin tekrâr zabt olunan ifâdesidir 30 Haziran 332

Nerelisin

Der-saâdet'liyim

Hangi mektebde okudun

Galata'da Ermeni mektebinden çıktım. Bir işe girmedim eski Ermeni vukuâtında beni tutdular. Komite diyerek tutdular ikinci Bâb-ı Âlî vukuâtında beni de komiteden diye tutdular ben vâkiâ Taşnaksütyun komitesine yeni dâhil olmuşdum bir iş yapmamışdım Taşnaksâğan diyerek tutdular. Evimden aldılar. Arkadaşım Ardaşes isminde birisi

Mekteb-i Sanâî’de talebe idi onu tutmuşlar sonra beni tutdular zabtıyyeye götürdüler mahkeme-i cinâyete çıkardılar îdâm cezâsına mahkûm etdiler Hâriciyye Nezâretine bomba atıldığı günkü üç yüz on iki nihâyeti veyâ üç yüz on üç senesindedir. Meşrûtiyyet i’lânına kadar on bir sene yatdım Beyoğlu’nda Taksim’de Leylak Sokağı’nda ikamet ederdim o vakt mektebden çıkmış idim başka bir işde bulunmadım sekiz kişi mahkûm olduk idi Karabet Ardaşes Bogos Armanak var idi Serkes ve Mertad var idi bu Mertad vefât etdi bir de Abraham isminde birisi var idi. Meşrûtiyyet i’lânından sonra çıkdım hasta idim bir sene kadar tedâvide bulundum iş yapmak istedim ise de yapamadım Azadamard’da yazıcı idim girdiğimden kapandığı güne kadar orada bulundum

Sen zâbıtada ikinci banka mes’elesinden dolayı beni tutdular demişsin

Bâb-ı Âlî ve banka mes’elesi ikisi bir günde olmuştu.

Senin kardaşın kimdir

Son zamânda taşraya teb’îd etdiler. Kumkapı’da ve Kadıköyü’nde muallimlik eder idi kendisi hastalıklı idi. Komiteye dâhil değil idi ve kendisinin bir gözü alîl diğer gözünü de pertevsiz ile bakarak okuyor niçin teb’îd etdiler bilmiyorum

Habs-hânedan ilân-ı Meşrûtiyyeti müteâkib çıkdıktan sonra komite ile teşrîk-i mesâî etmedin mi

Ben hastalıklı oldum kendimi tedâvî etmek istedim on bir senelik habs-hânedan kaldığım yetişmedi mi de tekrâr öyle işlere gireyim

Meşrûtiyyetden sonra komite fa’âliyyetini alenen yapıyordu. Niçin çalışmadın

Asla çalışmadım.

Sevareş Misakyan’ı tanıır mısın

Dört beş sene evvel Azadamard’da muharrirlik yapıdı bundan tanıırım

Komiteden midir

Bilmem

Kirkor Mercanof’u tanıır mısın

İsminden tanımam

İfâdeni imzâ’ eyle

İmzâ’ edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyh: Aşod'un tekrâr alınan ifâdesidir 30 Haziran 332

Nerede tevellüd etdin

Tahran'da doğdum. Yedi yaşımda İstanbul'a geldim. Üsküdar'daki Berberyan Mektebi'nde okudum son sınıfında çıktım sonra evde kendi kendime çalıştım bir sene kadar evde geçirdim idi Hallacyan Bedros Efendi Avrupa'dan yeni gelmiş idi. Kendi yanında on bir ay kadar yanında kaldım ise de büyük pederimin gözünü boyamak için bulundum tahammül edemedim oyunculuğa temâyülüm var idi Manakyan Kumpanyası'na girmiş idim cild hastalığına mübtelâ oldum beş sene öyle kaldım. Büyük pederim hâl ü vakti yerinde idi idâremize bakıyordu. Sonra da Çayrast Efendi Kumpanyası'nda oyunculuk etdim sonra cild hastalığına tutulmuş idim. Sonra Fehim Efendi idaresinde bulundum Meşrûtiyyet i'lân oldu. Ermeni kumpanyasında bulundum idâre edemedik ben hastalığım mâni' olduğundan çokluk bulunamazdım. Zâten ahlâksızlıklar olduğundan duramaz idim

Sen bir komiteye mensûb musun

Hayır. Oyunculuğa merâkım olduğundan başka bir şey ile iştigâl etmiyordum

Büyükdere'de seni Taşnaksâğan Yetovk Şahin seni vurmuş neden vurdu

Oyunda beni vurmak icâb ediyordu elindeki bıçak hakikî değil idi kasdî değildi kazâen vurdu. Epeyce tehlikeli idi. Da'vâ etmedim çünkü kazâen oldu

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Maznûn-ı aleyh: Ohannes veled Karabet Çöküryan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir. / 30 Haziran 332

Nerede doğmuşsunuz

Gümüşhane'de doğdum. On beş on altı yaşında Trabzon'a geldim. Orada iki üç sene kadar mektebe devâm etdim. Birkaç sene de terzilik san'atıyla kaldım. Yirmi bir yirmi iki yaşında Marsilya'ya gitdim. Orada iki

iki buçuk sene kadar kaldım. Terziliğe çalıştım. Oradan Kanada'ya gitdim. Kanada'da iki seneye yakın durdum. Hastalandım ve Amerika'da "Durçestır" ve "Broklayn" şehirlerinde dört buçuk beş sene kadar kaldım. Oradan Liverpool Paris Marsilya tarîkiyle bundan dört sene mukaddem İstanbul'a geldim. Buraya geldiğimden iki ay sonra buradaki ikamet-gâhımı tuttum. Ve orada o zamândan beri terzilik ile iştiğâl etmekteyim.

Samuel Tarpenyan'ı tanıyor musun

Evet. Bunun nişânlısı ve nişânlısının vâlidesi benim teyzem ile görüşürler ben de teyzeme gider gelirim. Bundan birkaç ay mukaddem bu Samuel habs olmuşdu nişânlısı teyzeme gelib zevcinin merkum için kefil olmasını talep etmiş. Merkum da kefil olmuş. Samuel'i mahbûsdan çıkıldıktan sonra tekrâr aradılar. Eniştemi alıb Samuel'i aramağa gitdiler. Merkum bize haber vermeden yerini değiştirmiş. Enişteme bir iki gün müsâade etdiler. Ben bu esnâda Samuel mes'elesine karıştım. Çünkü bulunmuyordu. Nişânlısı vâlidesiyle bize gelmişlerdi. Sorduk. Hastadır dediler. Samuel'i bulmak için yine de elimden geldiği kadar çalışıyordum. Samuel'in meydâna çıkması teehhür etdikçe ben merâk etmeğe başlamıştım. Acabâ meydâna çıkmak istemiyor mu ve eniştem bundan dolayı mes'ûl tutulacak mı diye merâk ediyordum. Bir gün Kism-ı Siyâsî me'mûrlarından birisi enişteme gelerek sen nasıl bu adam için kefil oldun. Bu muzırr bir adamdır ve nezdinde esliha-i memnûa zuhûr etmiş deyince endişem ziyâdeleşti. Ve merkumun nişânlısını tazyîk etmeğe başladım. Ve teyzemi merkumun nişânlısının evine gönderdim. O da ayrıca tazyîk edib Samuel'in meydâna çıkmasını talep edecekti. Böylece beş altı gün kadar geçti. Samuel'in nişânlısı merkumun elbiselerini ütöletmek üzere mağazaya getirdi. Ve dedi ki bunlar hâzır olsun yarın Samuel gelib bunları giyecek ve Kism-ı Siyâsiye gidecektir. O vaktde Samuel gelmedi. Elbiseleri almak üzere başka bir kız göndermişti. O kızın ismini bilmiyorum. Kıza Samuel'in nerede olduğunu sormuş isem de cevâb vermedi. Ben de Samuel'in yerini anlamak için bu kızı ta'kib etdim. Ve Ziba Sokağı'nda bir eve girdiğini gördüm. Bunu o akşâm enişteme söyledim. O da me'mûrlara haber verdi. Fakat orada arandı. Samuel bulunamadı. Bizim hânın kapıcısına dahi mes'eleyi anlatmış ve bize muâvenet etmesini ricâ' etmişdim. Hattâ eniştemle me'mûrlara Samuel'in Ziba Sokağı'ndaki ikamet-gâhını berâberce haber vermişlerdi. Ertesi günü Samuel nişânlısı ile dükkâna geldi. Niçin bu kadar teehhür ettiğini sordum.

İfâdeni imzâ' eyle



İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Karabet Çökürvan'ın tekrâr alınan ifâdesidir 30 Haziran 332

İfâdeni ikmâl eyle

Hasta olduğunu söyledi ve eniştem ile beraber Kısım-ı Siyâsîye gitdiler. Ve eniştem hemân avdet etdi bir iki sâat sonra da Samuel geldi. Ne istiyorlardı sorduk. Samuel dedi ki Reşâd Bey geçen def'aki mahbûsiyyetim esnâsında mahbûsdan çıkmak için kimseyi para bir şey verdi mi diye sormak için beni çağırılmış dedi. Ben bu münâsebetle birâz işimden gücümden kalmış olduğumdan eve bunlarla pek o kadar münâsebetde bulunmamaları için tenbîh etdim. Robert Koleç şâkirdânından büyük bir kısmı benim müşterimdir bu Samuel de zann edersem Robert Koleç talebesiyle bir iki def'a dükkânıma gelmişti.

Şimdilik ifâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Karakin Kılıçyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir 30 Haziran 332

Sen nerede tevellüd etdin

Divrik'de tevellüd etdim İstanbul'a sekiz dokuz yaşında geldim. Elbisecilik etdim

Hiç mektebde okumadın mı

Divrik'de ibtidâî mektebinde okudum

Sen Gedikpaşa'da Samos isminde birisini tanır mısın

Kocaman Hanı'nda oturuyor tanırım. Kendisi amucamın dükkânına gelir kâğad ve sâire alır bu cihetden tanırım.

Sen iki silâh vermişsin saklatmak için

Gedikpaşa'da kilîsa karşısında Lokantacı Dikran'ın hânesinde sâkin teyzemin oğlu Garbis Vartazyân'ın silâhları olup bir gece mey-hâneye geldi silâhları Elizabet Samo'ya bırakmış silâhlar bulunmuş Garbis nefy olunmuşdu buraya kaçak olarak gelmiş olduğu cihetle bana ricâ' etdi bu

silâhlar benim dersin diyerek ricâ' etdi ben de kendisini pek ziyâde sevdiğimden hatırlıdan çıkamadım bunlar benimdir dedim hâl-bu-ki benim değildir mes'ele bundan ibâretdir

Sen hangi komiteye mensûbsun

Hiçbir komiteye mensûb değilim

Komiteye mensûb kimleri tanırırsın

Komiteye mensûb olduklarını bilmem yalnız Karakin Vanlı Samuel ve Rüşdüpaşa Hanı'nda Armanak bunlar sürgüne gitmişlerdir. Bunlar benim arkadaşımıdır şahsen tanırım komiteden olduklarını bilmiyorum

Bunlar Taşnak olduğunu söylemişsin

Hayır

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

(İmza) (İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

FEZLEKE

Kumkapı'da Hisârdibi'nde 99 numrolu hânede mukîm ve Hadımköy santral efrâdından Aşçı Melkon veled Agob'un Taşnak mensûbîninden ve geçen seneki tevkifâtıdan sonra teşekkül eden hey'et-i muvakkate ile temâsda bulunduğu dîvân-ı harbde mevkuf bulunan Samuel Tarpenyan tarafından da ihbâr edilmekle berâber merkum Merkez Kumandanlığı vâsıtasıyla bi-l-celb ifâdesine mürâcaât olundukda altı sene mukaddem Kumkapı'da Hisârdibi'nde güşâd edilen ve Taşnaksâğanlar tarafından idâre ve Asparez tesmiye olunan kulûbe müdâvim bulunduğunu ve intihâbâtta mezkûr kulûb efradıyla dolaşdığından kendisinin Taşnak zann edildiğini ve hâl-bu-ki hakikatde komiteye mensûb bulunmadığını der- miyân eyledi merkumun Taşnaksâğanlar tarafından idâre edilen ve mezkûr komitenin bir şu'besi hükmünde bulunan mârr-üz-zıkr Asparez kulübü efrâdından bulunması ve bunlar ile berâberce intihâbâtta çalışması ve hattâ son intihâbda intihâb-ı nisbî talebiyle re'y vermekden istinkâf eden mezkûr komite efradıyla berâber olması Taşnaksâğanlığını müevvelen ikrâr ve i'tirâf hükmünde olmasıyla / 11 Haziran 332 ve 257 numrolu fezleke ile Dîvân-ı Harb-i Örfiye berây-i tevdî' Merkez Kumandanlığına i'zâm kılınmış olan Şevariş Misakyan ve rûfekâsıyla berâber merkumun da icrâ'-yı muhâkemesi arzıyla merkumla berâber işbu fezlekeli isticvâb-nâme Merkez Kumandanlığına i'zâm ve irsâl kılınmak üzere Müdiriyyet-i Umûmiyye-i Âliyyeye takdîm kılındı 1/2 Temmuz 332

Kısm-ı Siyâsî Müdürî
(İmza)

Merkez Kumandanlığı cânib-i vâlâsına takdîm

1/2 minh.

Polis Müdiri Umûmisi
(İmza)

Görölmüşdür

2/5/32

Taht-ı muhâfazaya alınarak evrâkın derhâl Mahâkim Şu'besine tevdî'i zımında Tevkif-hâne Me'mûrluğuna 2/5/32

Merkum alıkonulmuşdur evrâkı takdîm kılınır / 2 Temmuz 332



Tevkif-hâne arz me'mûru
Mülâzım-ı evvel
(İmza)

Evrâk-ı mezkûre ile birleşdirilerek muktezayâtı îfâ kılınmak üzre Dîvân-ı Harb-i Örfî Riyâsetine tevdi' olundu 2/3 minh

Merkez Kumandanı
Cevad

Vürûdu
5 Temmuz 332

Müddeî-i Umûmîlik Me'mûriyyet-i Aliyyesine
5/5/332
(Mühür)
Müddeî-i Umûmî
639

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyh Şevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 2 Temmuz 332

Bu komitenin sûret-i teşekkülû ve tarz-ı mesâisi hakkında ma'lûmât-ı umûmiyye veriniz

Tevkifâtından sonra bir cem'iyet teşkîl etmek lüzûmu görmüşler şu nokta-i nazarlardan birincisi sürgün olanların familyalarına bakmak. İkincisi burada gayr-i mes'ûl işlere meydân bırakmamak. Üçüncüsü Azadamard'da olan dört yüz elli lirayı ki – idâre-hâne basıldığı vakt hükûmet almış olduğundan bu para hey'et-i tahrîriyyenin parası olduğundan - hükûmete mürâcaat ederek almak. Meydânda kalan arkadaşlara ta'lîmât vermekki göze çarpan hareketlerden sakınsın iâne toplamaktan vâzgeçsinler. Hatt-ı hareketi olmuştur. Ya'nî ahvâle göre hareket etmek ve sergüzeşt-cûyâne olarak bir taraftan meb'ûslar vâsıtasıyla bir taraftan da sürgün olanların familyaları vâsıtasıyla hükûmetin nazar-ı dikkatini celb etmek idi. İkinci def'a teşekkülüne gelince: Birinci hey'et dağıldıktan sonra hey'et a'zâlarından Kırkor tavsiyesiyle Hrayer Kulyan isminde bir arkadaş kendisi yeni bir hey'et teşkîl edilmesini der-uhde etmiş ve bu hey'et üç kişiden ibâret olub müzâkere hey'eti nâmını almıştır. Bu a'zâların isimleri Hrayera Kulyan Falak, Haçik'dir. Arşavir isti'fâ verdi ya'nî ben içinden çekildim. Fazla olarak aynı maksad ile işe başladıklarından mâ-adâ her gûnâ teşebbüsât gayr-i münâsib olduğundan kat'iyyen redd etmekten ibâret idi Şubatin yirmisinde üçüncü bir hey'et teşkîl olunur beş kişi ile ki bunlarda Hrac Aram, Dik Mıgır bir de Arşavir ki ben isti'fâ' ederek yerime geçen Vağareş idi. Bu son iki hey'etlerin esâs hatt-ı hareketi de hiçbir teşebbüse meydân bırakmamaktır.

Bu geçen isimlerin ism ve hüviyyetleri hakkında ma'lûmât ver

Birinci hey'etin a'zâları hakkında ma'lûmât verdim ikinci hey'etden Hrayer Kulyan isminde otuz yaşında orta boylu ve eski hey'et tarafından tavsiye olunmuş Hrayer Kulyan kendisi teşkîl etdiğinden isimlerini teblîğ etmiş ve defterde yazılmıştır. Ben işden çekildiğimden kimler olduğunu sormadım bunun için bilmiyorum. Hrayer Kulyan Beyoğlu'nda Tarlabası'nda ikamet eder. Evvelce bir tüccâr yanında bulunmuş idi hâl-bu-ki son zamânda boşdadır. Üçüncü hey'etin a'zâları da yine kendi teklîfi üzerine teşekkül edilmiş ve isimleri kendisi teblîğ etmiştir. Ve aynen deftere yazılmıştır. Familya isimlerini bilmiyorum bunları Hrayer bilir.

Hrayer el'ân orada mı ikamet eder

Ben üç buçuk aydır mevkufum İstanbul'da olacak

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Maznûn-ı aleyh Şevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 3 Temmuz 332

Kesak kimdir.

Vartaks'dır.

Bu Kesak ta'bîri Vartaks Taşnaksâğan bulunmak i'tibâriyle mi verilmiş yoksa bu hey'et tarafından mı bu ism verilmiştir.

Bilmiyorum fakat epey zamândan beri Kesak diye tanınmıştır

1- numrolu defterin 14 Nisân 915 târihli birinci sahîfesindeki (Kesak da dâhil olduğu hâlde müzâkere olunarak bir hey'et-i mes'ûle teşkîline karâr – a'zâsı – Rozan, Arşavîr, Ardavazat-) deniliyor bu fıkra hakkında îzâhât veriniz

Rozan = Kirkor Mercanof. Arşavîr = Sevarêş Misakyan ya'nî ben. Ardavazat = Baronak Hosebyan'dır. Bunları teşkîl etmek için müzâkere edenler işitdiğime göre Mıgırdıç. Komisyoncudur Üskûdar'dan bu gelmiş diğer hâzır bulunanları bilmiyorum bunu da Kirkor Mercanof'dan işitmişdim bu hey'etle benim aramda vâsıta Kirkor idi.

Sonra bunun alt tarafında [aynı zamânda bu hey'ete karşı me'sul bir hey'et-i askeriyye ve mahallât şu'beleri yeniden tensik] bu hey'et-i askeriyye nedir.

Bu hey'et-i askeriyye a'zâlarından yalnız Harityun'u tanıyorum a'zâlardan birisinin Harityun olduğunu işitdim. Birincisi siyâsî işleriyle meşgul ve ikinci hey'et bunlara hey'et-i askeriyye deniyorsa da bunlar ordu askeri değil silâhdan anlayanlardır ya'nî komite işlerinde birâz tecrübesi olan adamlar demek mahallât şu'beleri. Mahallelerde evvelce mevcûd bulunan ve Taşnaksâğan Merkez Cem'iyetine tabi şu'beler tevkifât ve teb'îdât dolayısıyla bozulmuş olduğundan bunlar yeniden ıslah olunacaktır demektir.

[Balkanlarda Taşnaksütyun Komitesine mektûbla vakayi' bildirilmiş ve muâvenet-i nakdiyye taleb edilmiştir] deniliyor bu Balkanların neresindedir bu komite

Sofya'dadır

Ne vâsıta ile muhâbere ediliyordu buraya

Mektûbların nasıl gitdiğini Kirkor Mercanof bilir

Kirkor Mercanof'a Mihâil Abrahamof da derler mi

Bilmiyorum ben Rozan ve Kirkor Mercanof olarak biliyorum

(15 Nisân mahallât şu'beleriyle tecdîd-i münâsebât) deniliyor bu münâsebet evvelden yok mu imiş

Bu iş yeniden başladığı için münasebât da yeniden başlıyor

[Hey'et-i mes'ûle hey'et-i askeriyye ve şu'be murahhasları da dâhil olarak bir meclis-i muhtelit teşkil edilmiştir] deniliyor bu nedir

Hey'et-i siyâsiyyeden bir ve hey'et-i askeriyyeden de bir kişi gider bunlar toplanırlar müzâkere ederler buna meclis-i muhtelit derler ve bu meclis-i muhtelit toplanmış ve müzâkere etmişler şu'belerin ve efrâdın başlı başına harekâtta bulunmamasını ihtâra karâr vermişler

Bu hey'et-i askeriyyenin teşkilinden maksad nedir .

Bu hey'et-i askeriyye yeniden teşkil olunmuştur evvelden yokdu. Ermeniler aleyhinde bir kıtâl vuku' bulursa müdâfaa eden eşhâsın başlarına geçib onların harekâtını idâre edecek

[Bî-taraf süferâya İstanbul'da bir ihtar-nâme gönderilerek Ermeni milletine te'mînât-ı kavîyye verilmesinin talebiyle teb'îd edilenlerin avdetine müsâade edilmediği takdirde ..] bu fıkra nedir

Sonra cevâb veririm. Bu terceme noksândır.

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

(Kâtib)

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

**Maznûn-ı aleyh Sevaş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir /
5 Temmuz 332**

Terceme et bu evvelki suâlimizi

Memâlik-i Osmâniyye hâricinde müteşekkil salâhiyyet-dâr olan hey'et tarafından Balkan şu'besi vâsıtasıyla gerek Bâb-ı Âlî'ye ve gerek bî-taraf süferâyâ bir beyân-nâme gönderilmek bu beyân-nâmede bütün milletin ve be-tahsîs menfîlerin hayâtının taht-ı te'mîne alınması. Yoksa ...

Salâhiyyet-dâr olan hey'et hakkında bize îzâhât veriniz

Bunlar hakkında bir ma'lûmâtım yokdur .

Sen Taşnaksâğan değil misin

Evet

Bu Balkandaki hey'ete mürâcaatı karârlaşdıran hey'et de Taşnaksâğan değil mi

Evet

O hâlde buradaki hey'etin mürâcaat edeceği Balkan'daki hey'et de Taşnaksâğan değil mi

Bu başka bir hey'et de olabilir mutlaka Taşnaksâğan olması îcâb etmez

Bundan evvelki celsede Sofya'da bir Taşnaksâğan hey'eti olduğu ve bunlarla Kirkor Mercanof'un vâsıta-i muhâberesi olduğunu söylemiş idin yoksa o hey'et bu hey'et olabilir mi

Olabilir. Fakat muhakkak olduğunu bilmem

Sofya'daki komite efrâdından kimseyi tanımaz mısın

Bilmem

Niçin bilmezsin

Çünkü böyle cem'iyetlerde a'zâların isimleri kullanılmaz yalnız falan merkez hey'eti diye nâm-ı umûmî kullanılır ism kullanılmaz

Bu Taşnaksütyun Komitesi gizli komitelerden midir ki böyle eşhâsı bilmiyorsunuz

Bilmiyorum onun için ki bu hey'etlerin intihâbı gizli olur .

Bu komite kanûnî mi çalışıyor yoksa gayr-i kanûnî mi çalışıyor

Taşnaksütyun hem Der-saâdet'de ve hem Sofya'da kanûnîdir

O hâlde gizli olmaması lâzım gelmez mi

İntihâbât gizli olur. Burada olan bir Taşnaksâğan orada olan hey'etin isimlerini bilemez.

İntihâb gizli olur fakat intihâb edilenleri bilmez mi

Bilinebilse bile memâlik-i ecnebiyyededir tabî buradakiler bilemez

İstanbul hey'eti kimlerden mürekkebdir

İstanbul'da olan hey'et. Şimdiki devirdekini mi soruyorsunuz

Şimdi İstanbul'daki Taşnaksâğarlardan mürekkeb Taşnaksütyun bulunan hey'etin isimlerini söyle

Burada bildiğim ya'nî benim iştirâkim olduğundan dolayı bildiğim hey'et ki bunu hâricde olanlar bilmez bunların isimlerini evvelce birkaç def'a söylemişdim.

İstanbul hey'eti nereye tâbî'dir

Müstakilldir

Memâlik-i Osmâniyye hâricinde nerelerde Taşnaksütyun şu'beleri vardır

Sofya'da, Amerika'nın şimâlinde, Almanya'da bir Ermeni Alman komitesi vardır ama bunlar Taşnaksütyun değildir. Hattâ muhârebeden evvel yeni olarak teşekkül etmişdi bunu gazeteler de yazmış idi.

Fransa'da var mı

Bilmiyorum. Bir hey'et yok

İngiltere'de

Yok

Rusya'da

Evvelce olmuş idi. Sonra ta'kîbât üzerine dağıldılar. Rusya'da gizli işliyordu sonra ta'kîbât başladı dağıldılar

İsviçre'de var mı

Vardır.

Defterde İsviçre bürosu diye geçen bu hey'et İsviçre'nin neresindedir

Cenevre'dedir.

Osmânî memleketi dâhilinde nerelerde vardır

Her bir şehirde vardı muhârebeden evvel memâlik-i Osmâniyye'nin bütün merkez şehirlerinde vardı 1 Trabzon 2 Erzurum 3 İstanbul 4 Sivas 5 Van 6 Diyarbakır 7 Muş 8 Merzifon'da (9 ?) 10 Harput'da daha başka yerlerde vardır. Bunları hulâsa etmek lâzım gelirse inkılâbı mûteâkıb kanûnî şekli aldığı için İstanbul merkezine tâbî' her yerde şu'beler açıldı

Memâlik-i ecnebiyyede bulunan saydığımız şu'beler de İstanbul'a tâbî' miydi

Hayır. İkisi yek-dîğerinden müstakill şeylerdir

Osmânlı memleketi dâhilindeki şu'beler İstanbul'a tâbî' olduğuna göre ecnebîdeki şu'beler memâlik-i ecnebiyyedeki hangi şu'beye tâbî' idi

Cenevre'ye tâbî'. Taşnaksütyun. Adem-i merkezî bir komitede her yerde müstakill fakat umûmî bir yere tâbî'dir

Osmânlı memleketi dâhilindeki şu'belerin merkezi İstanbul olması i'tibâriyle buradaki hey'etin intihâbâtı nasıl olur

Bu hey'etin intihâbâtı için Dâhiliyye nizâm-nâmesi vardır. O sûretle intihâb olunur. Başka ma'lûmâtım yokdur

Kim intihâb eder

Şu'be hey'etinin gönderdiği murahhaslar gönderilib burada intihâb edilir

Memâlik-i ecnebiyyede bulunan şu'belerin merkezi olan Cenevre'deki hey'et a'zâlarını kimler intihâb eder

Ecnebîde olan hey'etlerin intihâb etdikleri murahhaslar tarafından intihâb eder

Cenevre hey'et-i merkeziyyesine intihâb olunan murahhaslara İstanbul'dan da bir hey'et gîtmez mi

Gîtmez çünkü müstakildir. Türkiye'daki Taşnaksütyun hürriyetden beri legal olduğundan murahhas gönderib intihâbâta karışmaz

Cenevre'deki hey'etle ecnebî memâlikindeki hey'etler illegal midir

Şimdi ecnebîdekiler de legaldir İstibdâdda Taşnaksütyun komitesi illegal idi ve Cenevre'ye tâbî' olmuşdu. Osmânlı inkılâbı geldikten sonra Taşnaksütyun Komitesi legal oldu ve hârici saklamağa lüzûm kalmadı.

Hâlâ komite şimdiki hâlde kanûnî olarak devâm ediyor mu

Mâ-dâmki Hükûmet kendisi tasdîk-nâmeyi fesh etmemişdir. Tâbîî legâl olması lâzım gelir böyle legâl olunca da Cenevre'ye tâbî' olmaması icâb eder

O hâlde ahîren Kirkor Mercanof ve Baronak Hosebyan ve senden mürekkeb olarak burada hey'et-i ahîre teşekkül ettiği zamân hükûmete haber verdiniz mi

Hayır

Hükûmet cem'iyetlerin ser-bestîsi hakkındaki karârı fesh etmemiş olduğundan bahs etdin buna göre sizin teşkilât-ı ahîreyi hükûmete haber vermeniz icâb ederken haber vermediniz binâen aleyh siz o kanûna itâat etmeği fesh etdiniz mi acaba ya'nî komite kendini gizledi mi

Bu hey'et tevkifâtıdan sonra teşkil olunduğundan hükûmetin bu işlerde hatt-ı hareketinin ne olacağı bilinmediği için haber verilmemiştir.

Hükûmetin hatt-ı hareketi bilinemediği için haber verilmemiş ve binâberin bu hey'et ister istemez kendini saklamış bu i'tibârla İsviçre bürosuyla muhâbere etmek ve muhâberâtın da ona tâbi' bulunmak mecbûriyyetinde kaldığı anlaşılıyor öyle mi

Hayır bu hey'et burada kendi kendine teşkîl olunmuş ve husûsi burada tevkifâtıdan sonra olan hâle göre maksadını evvelce söylediğim gibi muâmele yapmak ârzûsu olduğundan Cenevre'ye tâbi' olmağa lüzûm yokdu

Hâl-bu-ki bu defterin birçok yerlerinde memâlik-i Osmâniyye'nin muhtelif şehirlerinden alınan ma'lûmâtın İsviçre bürosuna tebliğ olduğu ve İsviçre bürosundan para istendiği ve İsviçre bürosunun ihtâr-nâmesi okunduğu İsviçre bürosunun süferâya mürâcaatı îcâb eyleyeceğinin yazıldığı gibi bile yazılan birçok fıkralar buna delâlet etmez mi

Sonra cevâb veririm

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Şevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 6 Temmuz 332

Hey'etin İsviçre bürosuna tâbi' olduğu anlaşılıyor ne diyeceksin

Bu hey'et kendi kendine meydâna gelmiş hiçbir yere tâbi' değil

İsviçre bürosuyla bu kadar muhâberât neden oluyor bu hey'et ona tâbi' değil de

Yanlışlık var hep muhâberât Balkan vâsıtasıyla olmuşdur.

Öyle ise tekmîl muhâberât mâ-dâmki Balkan merkezi vâsıtasıyla oluyor o hâlde Balkan merkezine tâbi'siniz

Balkan da müstakill bura da müstakill birbirine tâbi' değildir.

Zehrâb Efendi'nin vefâtı derhâl İsviçre bürosuna bildirilmişdir yazılı buna ne diyeceksin

Eğer defterleri nihâyetine kadar okumuş iseniz. Bu kat'iyen yanlıştır.

Bu böyle olduğu gibi 27 Mayıs 915 târihli celsede Zehrab Efendi'nin tevkif olunduğu ve Konya'ya sevk olunacağını işidildiği ve bu haberin derhâl İsviçre bürosuna ma'lûmât verildiği muharrer olduğu gibi aynı celsede (Cenevre'den bildirildiğine göre i'tilâf-ı müselles hükûmetleri Osmanlı kabinesine Ermeni vukuâtından dolayı Hey'et-i Vükelâ'nın şahsen mes'ûl add edilecekleri tebliğ edilmiştir) deyû muharrerdir ve kezâlik yukarıdaki fıkrada bu celseyi ta'kib eden celselerde mezkûr ve ne diyeceksin

Bu yanlıştır. Cenevre'ye bir şey yazılı değildir Balkan'a haber verilmiştir. İsviçre ile kat'iyen münâsebeti yokdur.

17 Mayıs celsede ve en nihâyet elimizdedir P.G. den mektûb aldık hey'et-i mes'ûlenin ahvâl-i mâliyye hakkında münâsib gördüğü vechle harekete me'zûn olduğu bildiriliyor.

Bulamadım

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Maznûn-ı aleyh orta boylu kır saç ve siyâh kaşlı kırca bıyıklı uzun sivri burunlu elâ gözlü: Kumkapı'da Hisardibi'nde 99 numrolu hânede sâkin ve Sarıyâr'da Domuzdere'de İkinci Amele Taburunda dördüncü bölüğün ikinci takımında asker Vanlı Van'ın Esyarge köyünden elli bir yaşında olduğunu söyleyen Melkon veled Agob'un ahz olunan ifâdesidir / 7 Temmuz 332

Sen evvelce ne iş yapardın

Kumkapı'da aşcılık ederdim

İstanbul'a ne vakt gelmişdin

Kırk senedir İstanbul'dayım

Hangi mekteplerde okudun

Mektebe hiç gitmedim

Sen burada hiçbir komiteye intisâb etdin mi

Kumkapı'da Hisardibi'nde Aspares Kulübü açılmış idi ayda kırk para verir idim sefer-berlikden sonra askere gitdim

Kulübde vazîfen var mı idi

Hayır

Bu kulüb hangi fırkadan

Re'y toplandığı vakt Taşnaksavaşanlar re'y toplarlar idi

Bu kulübün reîsi kim idi

Patrik-hânede bakıcı Kirkor Süryan, Bogos Tanilyan Kigork Mesrob bir de halıcı Agob. Kulübde işleri var idi. Bunlardan hangisi reîs idi bilemiyorum

Bu kulübün aded-i efrâdı ne kadar idi

Kirkor kırk beş kişi kadar olduğunu söyledi

Seni niçin tutdular

Niçin tuttuklarını bilmiyorum. Taburdan getirdiler. Ne için getirdiklerini de bilmem

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

Melkon'un tevkifi hakkında mütâlaaları istifsâr olunur / 7 Temmuz 332

Mühür

(İmza)

Tevkifi lâzım geleceği mütâlaasıyla îade kılınır

Minh

7

(İmza)

Mâhiyyet-i cürme nazaran maznûn-ı aleyh Melkon'un mevkufen intâc-ı tahkikatı lüzûmuna müttefikan karâr verildi

7 Temmuz 332

(İmza) (İmza) (İmza) (İmza)

Tevkif kararını tasdik olunur. / 7 Temmuz 332

(Mühür)
(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Şevariş Misakyan'ın tekrâr zabt edilen ifâdesidir / 25 Temmuz 332

Defterlerinizin 20 Mayıs târihli hâtırâtında (Bozanet)'e bir oda tutulmuştur. Bozanet kimdir

Defterlerde böyle bir şey yoktur. (Terceme ile tatbîki icâb eder.)

24 Mayıs târihli kısımda Zartaryan, Bercohi, Hajak, Serope Noradonikyan, Şehbaz, Bekçi Karabet, Madam Sofi diye bir takım isimler var ki bunlara maâş tahsîs edilmiş bunlar kimdir

Buradaki Zartaryan maksad, Madam Zartaryandır. Geçen Haziranda Avrupa'ya gitdi. Kocası Mösyö Zartaryan; tevkif edilmiş idi, nereye gönderildi bilmiyorum. Madam Bercohi (?) ise teb'îd edilenlerden birinin zevcesidir. Kocası kimdir bilmiyorum. Kendisi nerede oturur bilmiyorum. Hajak'a gelince oda mütebâidîndir. Kendisine maâş tahsîs edilen Madam Hajak'ın dahi nerede olduğunu bilmem. Serope Noradonikyan sürgün olanlardandır. Zevcesi Madam Serope Noradonikyan burada olmalı fakat nerede oturuyor, bunu da bilmem. Mösyö Şehbaz da sürgünlerdendir Madam Şehbaz buradadır. Evini bilmem. Bekçi Karabet kimdir? Bunu da bilmem benim defterimde Madam Sofi yoktur, Madam Minasyan vardır. Mösyö Minasyan ilk tevkifâtta sürülenlerdendir. Karısı burada olmalı ikamet-gâhını bilmem

Aynı serî dâhilinde Hayk Teryakyan'dan mektûb alındığı yazıyor? Bu Hayk Teryakyan kimdir

Defterimde böyle bir şey yok .

Mösyö Paşayan kimdir

Doktor Paşayan'dır. Evini falan bilmiyorum. Bu adam ilk teb'îd edilenlerdendir .

Şaherikyan kimdir

Bir avukattır. Nerede olduğunu bilmem.

25 târihli fıkralarda Madam Zem, Madmazel Sona(?), Madam Sofi'den bahs ediliyor. Bunlar kimdir

Defterimde öyle şeyler yok.

Aynı serîde (T K Y) ye teslîm edilecektir. (T K Y) kimdir

Bilmiyorum. Defterde de zâten böyle bir şey yok .

Aynı serî, (Azadamard'ın parası olan beş yüz elli lira gelince B.H.'ye ve-yâhûd başka bir adama verilecektir.

Evet defterde böyle bir şey var. Fakat ne olduğunu ben de bilmiyorum.

Bu fıkrayı ta'kib eden fıkrada Arşavir var, kimdir

Bu Arşavir, ben.. im

Hırac kimdir

Bilmem.

Viramyân kimdir

Van meb'ûsudur. Van'a gitmiş idi. Nerededir bilmem.

Aknoti(?) kimdir

İlk tevkifâtda sürgün olanlardandır. Azadamard muharrirlerindendir.

Dagavaryan ve Cihan Gülyan kimlerdir

Doktor Dağavaryan sâbık Şehr-emâneti müşâviridir tevkifâtda sürüldü. Cihan Gülyan Hınçak'dır. Tevkifâtta Bor'a(?) sürülmüş idi.

Mahak nedir, varat (?) nedir

Grub isimleri olmalıdır. Esâsını bilmiyorum.

Soren kimdir

Bilmiyorum defterimde yokdur.

Hocasâr kimdir

Bilmem defterimde yok.

Vahan, Polad kimlerdir

Defterimde öyle şeyler yok.

Madam Ohannesyân ile Madam Yakob Mardikyan kimlerdir

Bilmiyorum.

Doktor Lepsiyus kimdir

Bilmem.

(M) ve (B) ve 3,3 lira ne demektir

(M) ve (B) kimlerdir bilmiyorum

Zehrab'ın mahdûmu kimdir

Defterimde (Z)'nin mahdûmu var. Bi-t-tabî' bunun kim olduğunu bilemem.

Vişâb (?) nedir

İstanbul Hey'eti'nin ismi

Gusyan kimdir

İran tebaasından bir gençdir. Haydarpaşa'da oturur idi. Şimdi nerededir bilemem.

Madam Şoşanik kimdir

Bilmiyorum.

Asamof veya Armof kimdir

Defterimde öyle bir isim yok.

Tomlu kimdir

Bilmem

Profesör Haçaturyan olmasın

Bilemem.

Madam Kisak kimdir

Varteks'in zevcesidir. Avrupa'ya gitdi idi.

Cemil kimdir

Tanımiyorum. Bilemem.

3 Temmuz târihli hâtîrât'da Vart, Mahak, Şoşan, Şahokram, Hasmik gibi bir takım isimler geçiyor. Bunlar nedir

Bunların her biri bir gruptur. Vart=Gül, Mahak=Karânfil, Şoşan=Zân bâk, Şahokram=Şebboy, Hasmik=Yâsemîn demektir.

Bunları ziyaret eden (H-B) (H) (\$) kimlerdir

Tanımiyorum.

An Mozok (?) nedir

Bu da bir gruptur. Lûgat ma'nâsı unutma beni çiçeğidir.

Bunu ziyâret eden (M) kimdir

Bilmiyorum.

Yağrevani nedir

Bu da bir grup adıdır. Leylâk demektir.

Rozan kimdir, Aram kimdir

Rozan Kirkor Mercanof'dur. Geçen Eylül'e kadar burada idi. Sonra nereye gitdi bilemem. Aram'ı tanımıyorum.

Vahab kimdir

Bilmem.

Vahak kimdir

Kimdir bilemem.

Avroni (?) kimdir

Bilmem.

Pit kimdir

Defterimde böyle bir şey yok.

11 Temmuz'a geçelim? Mihr(?) kimdir

Bilmiyorum

Mıgır kimdir

Bilmiyorum

Seramos kimdir

Defterimde böyle bir şey yok. Zevanet var. Bu adamı da tanımam.

A. M. H. Kimdir

Bilmiyorum.

13 Temmuz'a geçelim. Doktor Lepsiyus kimdir

Defterimde böyle bir şey yok. Maa-mâ-fîh bu bir Alman âlimidir. Bir aralık buraya gelmiş idi tekrâr Almanya'ya gitdi.

2 Ağustos'a bakınız. Asadoryan kimdir

Defterimde öyle şey yok.

15 Ağustos'a bakınız (A.M) (M.Ş) (P.F) kimdir

Bilmiyorum

(?) Ağustos'a bakınız. Halas Kimdir

Halas değil, Halar. Ermenice dîvâne demektir. Kime masnû'(?), olduğunu bilmem.

7 Eylül'e bakalım. Hrant, Vartabet Hosebyan kimlerdir

Bilmiyorum.

Naroyan Mesrob kimdir

Konya murahhasası idi. Şimdi nerededir bilemem.

Hemayak, Ağya, Aram, Karabet, Leon kimlerdir

Bilmiyorum.

Ehb(?) Vahan kimdir

Bilmiyorum.

Nerses Zakaryan kimdir

Tanımiyorum.

14 Eylül'e bakalım. Buradaki Haçatur kimdir

Öyle bir şey yok. Yalnız haç kelimesi var. Bunun da ne demek olduğunu bilemem.

16 Eylül'e bakalım. Taşcıyan kimdir

Bilmiyorum.

Piskopos Simpat kimdir

Erzurum Murahhasasıdır. Nerededir bilmem.

Dedeyan , Koyunyan , Muşegyan , Tuğlacıyan, Piskopos Kinke kimdir

Piskopos Kinke Sivas murahhasasıdır. Nerededir bilmem, diğerlerini tanımam.

Doktor Dat kimdir

Konya'da Amerikalı bir doktor imiş.

Gelelim 19 Eylül'e Piskopos Karabet kimdir

Defterimde böyle şey yok.

Paragam kimdir

Paragam isim değildir. Sıfatdır. Ne demek olduğunu bilmem.

Haço kimdir

Bilmiyorum.

Rahib Nerses, Karabet Mihailyan kimlerdir

Bilmiyorum.

Doktor Aşcıyan ve Haracyan kimlerdir

Bilmiyorum.

22 Eylül'e bakalım, orta tarafda (?) (H) hakkında mektûb bekliyoruz denilmektedir. H kimdir

Bilmiyorum.

N.Y. nedir ve kimdir

Defterde böyle bir şey yok. Bilmem.

30 Eylül'e bakalım. (A.M.) kimdir ve nedir

Bilmem

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Şevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir/ 1 Ağustos 332

13 Teşrîn-i evvelde Halak kimdir.

Çarh Felek nâmında birisi olduğunu biliyorum fakat kendisini tanımıyorum

15 Teşrîn-i evvelde muharrir olan Madam Sofi kimdir.

Balkan Komitesinin Sofya'da olduğu için Madam Sofi diye ben koydum

24 Teşrîn-i evvelde Rozan kimdir

Kirkor Mercanof'dur

27 Teşrîn-i evvelde Dumlu kimdir

Bilmiyorum

Ş.M.Ş.A. nedir

İsmdir. Bunlar nefy olunmuş fakat ben tanımıyorum

B.G.G. nedir

Balkan adresidir.

Akaje nedir

Akaye diyor bilmiyorum.

2 Teşrîn-i sâni'de Kegam Derkarabetyan

Yokdur K.K. B. kısa kısa kazılmış isimdir ne olduğunu bilmiyorum.

9 Teşrîn-i sâni'de K L Ç B Haçik Arşavir bu nedir

Arşavir ben diğerlerini bilmiyorum

Yine bunda Ş Aram K L Ç B Armoni bunlar nedir

Bunların hiçbirisini bilmiyorum

Sansor? Noren? Anzort? bunlar nedir

Bilmiyorum

En nihâyetde Vart N S bu nedir

Vart evvelce söyledim grub ismidir. Diğerleri yoktur.

15 Teşrîn-i sâni nihâyetinde ... Hey'et-i muvakkate M L Aram arkadaş

Bilmiyorum

İkinci defterin baş taraflarında para gönderen şu'belar deniyor bunda ba'zı hurûfât var bunlar nedir

Bunları Kırkor yazmışdır benim yazım değildir

18 Teşrîn-i sâni'de Arşaroni var bu kimdir

Piskopos Arşaroni'dir. Sâbık patrikdir buradadır

19 Teşrîn-i sâni'de Hırayer Minergin'e gidecekdir. Bu nedir

Bilmiyorum. Bir yer ismidir

20 Teşrîn-i sâni'de Hayk Kirbitciyan kimdir

Tanımiyorum

Krikor oğlu Hanuk(?) mahdûmu Gazar(?)

Para göndermek için adres varsa da bunu bilmiyorum

22 Teşrîn-i sâni'de Hâç nedir

Bilmiyorum

23 Teşrîn-i sâni'de Hıraç'ın kız kardaşı kimdir

Hıraç'ı bilmiyorum ki kız kardaşını bileyim

K Hıraç kimdir

Bilmiyorum

Oknuk (?) ve Darones iânelerine mürâcaat deniyor bu nedir

Oknuk. Mühimm demektir. Darunes. Darunlu demektir. Darun Şark Anadolu'da Hizan, Çapakçur mıntakası havâlisidir

Zavenyan kimdir

Zaven Efendi'dir patrikdir

28 Teşrîn-i sâni'de Ç nedir ve kimdir

Bilmiyorum

1 Kânûn-i evvel'de Varojak nedir

Ermeni şâirdir sürgün olmuşdu Ankara'da olduğu yazılı

6 Kânûn-ı evvel'de Virgon nedir

Grub demekdir

S. H. G. Bu nedir

Böyle bir şey yokdur

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Maznûn-ı aleyh: Orta boylu siyah saç ve seyrekçe saçlı elâ gözlü az bıyıklı esmer benizli: Beyoğlu'nda Suterazesi sokağında 7 numrolu Gomik ve Yorgi'nin möble mağazasında hammâllık eden Muşlu on yedi yaşında olduğunu söyleyen Sogon veled Samo'nun ahz olunan ifâdesidir / 1 Ağustos 332

Nüfûs tezkeren nerede

Memleketdedir

Sen İstanbul'a ne vakt geldin

Hürriyetden bir sene sonra geldim

Evvelce ne iş yapardın

Memleketde Hacı Veli Ağa'nın kahvesinde hizmetde bulunur idim

Sen hiçbir mektebe gitmedin mi

Hayır gitmedim. Köy mektebinde iki ay kadar bulundum

İstanbul'a niçin geldin

İşlemek için geldim

Seni niçin tutdular

Bir me'mûr geldi. Seni aradı dediler. Ben de gitmek üzere iken me'mûr geldi. Beni aldı Galata Sarayı'na götürdü. Üzerimde bir tabanca ile bir bıçak buldular bunun üzerine beni tevkif etdiler me'mûr beni taşraya teb'id için aramış

Tabanca ve bıçağı üzerinde niçin taşıyordun

Benim yanımda arkadaşım Misâk bunları bir askerden emânet olarak almış idi. Misak'ı taşraya teb'îd etdiler. Gelmiş jandarma ile silâhları bana emânet olarak bıraktı idi sonra beni me'mûr aramış olduğunu söyledikleri zamân Galata Sarayı'na gideceğim sırada sandukdan parayı ve bu silâhları üzerime aldım. Silâhı dışarıya çıkarıp bir yere atacak idim. Ben dışarıya çıkarken bir kadın ile görüşüyordum dayımın familyası Maryam ile görüşüyordum me'mûr geldi beni alınca silâhları bir yere atamadım üzerimde kaldı

İstanbul'da kimleri tanırsın

Esnâflardan tanıdığım vardır

Arkadaşın Misak'ı ne vakt teb'îd etdiler

Altı ay kadar oldu

Sen hangi komitedensin

Hiçbir komiteden değilim

Üzerinden kaç lira çıktı

Beş lira kâğad üç çâryek lira kâğadı. Üç mecîdiyye kâğad üç beşer gurusluk kâğad para ile ufak para ile yirmi beş gurus kadar para var idi. Sandıktan on iki İngiliz lirasıyla kırk sekiz mecîdiyye altmış beş mecîdiyye çâryeki on iki yarım mecîdiyye ile yüz gurus kadar da ufaklık var idi

Senin üzerinde bir nüfûs tezkeresi zuhûr etmiş bu kimindir

Mezâddan mâl alıyoruz bu nüfûs kâğadı da bir çekmecede zuhûr etdi. Kâğadlar miyânında bulunuyordu

Senin nâmına olmayan bir nüfûs tezkeresini neden üstünde taşıyordun

Kâğadların arasında kalmış

Sen evli misin

Bekârım

Köyde kimlerin vardır

Vâlidem Eskohi ve pederim Samson idi sonra ihtidâ' etdi ismi Muhsin oldu

Burada kaç gurus aylık alıyorsun

İki yüz kırk gurus aylık alıyorum hammâllık için de ayrıca kazancım vardır

Bu evrâk miyânında külliyetli mikdârda göndermiş olduğun mebâliğin havâle ilm ü haberlerinden anlaşılıyor bu paraları kime gönderdin

Pederime gönderdim

Bu paraları nereden aldın

Çalışdım işden kazandım

Sen karagolda silâhları başım sıkıldığı zamân intihâr etmek için taşıyorum demişsin.



Hayır. Silâhı niçin taşıdın dedi bende burada söylediğim gibi anlatdım bunu taşımakdan maksad birini mi vuracaktın dedi. Ben de hayır olsa olsa kendimi vururum dedim

İfâdeni imzâ' eyle

Yazım yokdur parmak basarım

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

-----  -----  -----

Sogon'un mevkufen devâm-ı tahkikatı zımında mütâlaaları istifsâr olunur

1 Ağustos 331(?) (332)

Tevkifi taleb olunur

1 minh (İmza) (Mühür)



Maznûn-ı aleyh Sogomon'a isnâd olunan cürm emniyyet-i dâhiliyye ve hâriciyyeyi ihlâl eder ahvâlden görülmüş olduğundan mevkufen intâc-ı tahkikatı lüzûmuna müttefikân karâr verildi / 2 Ağustos 332

(İmza) (İmza) (İmza) (İmza)

İşbu tevkif karârı tasdîk olunur

2 / 6 / 332

(İmza) (Mühür)

-----  -----  -----

Dîvân-ı Harb-i Örfî



Polis Müdîriyyet-i Umûmiyyesine

Haydarpaşa Mecerûhîn ve Zuafâ komisyonu etibbâsından Hüsrev Efendi'nin Taşnaksiyon komitesi mensûblarından Doktor Emirze Toros Keçeyan'ın arkadaşlarından olduğu ve mevki'-i me'mûriyetinden bi-l-istifâde Taşnağanların komitede bulunanlarının vâsıta-i muhâberesi olduğu ve kendisinin de komite pey-revânından bulunduğu gibi bir iki def'a Patrik-hâne ile temâs ve mektûb tevdi' ettiği icrâ' edilen ta'kîbât netîcesinden anlaşılmış idiği 18 Haziran 332 ve 280 numrolu tezkere-i âliyyelerinde iş'âr buyurulmuş olmağla bu bâbdaki ma'lûmâtına mürâcaât olunmak üzere merkumu ta'kîb eden me'mûr efendilerle sâir evrâk ve vesâikin Heyet-i Tahkîkiyyeye i'zâmı ve irsâline himmet buyurulması zımında te'kîden müzekkire terkim kılındı. / 1 Ağustos 332

(Mühür) (İmza)
Kısm-ı Siyâsî Müdîriyyetine
minh 7

Bu bâbda ma'lûmâtı olan Harun Efendi ile Ömer Efendi Hey'et-i Tahkîkiyyeye gönderileceklerdir ancak dâirenin istihbârât-ı mahrem-ânesi temâdi (?) edebilmek üzere ma'lûmâtın menâbi'-i hakikiyyesi tamamıyla keşf edilemeyeceği ve bunun gizli tutularak dîvân-ı harbde muhâkeme ve müdâfaaya ve muvâceheye tâbi' tutulmaması da lâzım geleceği arzıyla mevridiyyete berây-i îade Müdîriyyet-i Umûmiyyeye takdîm / 9 minh



Kısm-ı Siyâsî Müdiri
(İmza)

-----  -----  -----

Dîvân-ı Harb-i Örfî Hey'et-i Tahkîkiyyesi Riyâsetine:

Me'mûrlar gönderiliyor fakat evrâk dosyası Umûr-ı Siyâsîyye Müdîriyyetinin der-kenârı vechile âtiyen vezâifin dûçâr-ı sekte ve tevakkuf olmasına sebebiyyet vermesi ihtimâliyle muvâfık görülmediğinden me'mûrların ifâdeleriyle te'mîn-i maslahat zarûri bulunduğunu tasdik buyuracağınıza eminim efendim / minh 10

Müdîr-i Umûmî
(İmza)

-----  -----  -----

Dîvân-ı Harb-i Örfî

Polis Müdîriyyet-i Umûmiyyesine

Haydarpâşa Mecnûhîn ve Zuafâ Komisyonu etibbâsından olûb Taşnaksiyon Komitesi mensûbîninden bulunduğû beyânıyla dîvân-ı harb-i örfiye sevk edilen Doktor Hüsrev Efendi'nin berây-i isticvâb Heyet-i Tahkîkiyyeye i'zâmı zımında müzekkire takdîm kılındı



18 Ağustos 332

Mühür
(İmza)

Der-saâdet
3229

Mûmâ-ileyh el-yevm vazîfe-i askeriyyede bulunduğundan Merkez Kumandanlığı vâsıtasıyla celb etdirilmesi zımında Dîvân-ı Harb-i Örfî Heyet-i Tahkîkiyyesi Riyâset-i vâlâsına / minn 18

Polis Müdîr-i Umûmîsi
(imza)

-----  -----  -----

Haydarpaşa Zuafâ ve Mecrûhîn Sevk Komisyonu etibbâsından Haydarpaşa'da Mandıra sokağında Madam Gülya apartmanında 3 ncü katda 46 yaşında Bağçecikli Doktor sivil mükellef Yüzbaşı Hüsrev Efendi veled Karabet Efendi'nin zabt edilen ifâdesidir. / 18 Ağustos 332

Arkadaşlarınızdan doktor Emirze ve Toros Ketenciyan'ı tanır mısınız

Evet tanırım

Kendileriyle görüşür müsün

Kendisi 332 Martında bizim komisyonumuza a'zâ ta'yîn olunmuşdu. Kendisi de yüzbaşı sivil mükellefdir. Bu münâsebetle münâsebet peydâ etdik beş ay evvel kendisini tevkif etdiler. Polis Müdüriyyetine götürdüler. Bil'âhire ne yaptıklarını bilmem

Patrik-hâneye tevdî' ettiğiniz mektûbların hulâsa-i mündericâtını beyân ediniz.

Hayır Patrik-hâneye hiçbir mektûb tevdî' etmedim.

Siz hangi komiteye mensûbsunuz

Hiçbir komiteye mensûb değilim

Konya'da bildikleriniz var mıdır

Teyzem vardır. Teyzemin oğlu Onnik ve sâir akrabalarım vardır.

Muhâbere eder misiniz

Hayır etmem.Yalnız bir def'a refîkamın amûcasıyla muhâbere etdim. Bir def'a da eczâcî İstepân Efendi ile muhâbere etdim. Kendisi Bileciklidir

Refîkanızın amûcasıyla eczâcî İstepan Efendiler hangi komiteye mensûbdurlar.

Bunlar da hiçbir komiteye mensûb değillerdir

İfâdenizi imzâ' ediniz

Edeyim

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ۞ ----- ۞ -----

Hüsrev Efendi'nin maznûniyeti ve tevkifi hakkındaki mütâlaaları istifsâr olunur 18 Ağustos 332

(Mühür)-(İmza)

Hüsrev Efendi'ye isnâd olunan ef'âli tesbît eden edillenin gayr-i mevcûd olmasına nazaran gerek maznûniyetine ve gerekse mevkufiyyetine şimdilik mahâll görülemediği mütâlaasıyla tevdi' olunur / 18 minh

(Mühür)-(İmza)

----- ۞ ----- ۞ -----

Berây-i istizâh celb edilen: Pangaltı'da Poyraz sokağında iken: Romanya Konsolatosunda hademelik eden Tebrizli otuz bir yaşında Dikran veled Bogos Vartanyan'ın ahz olunan ifâdesidir / 25 Ağustos 332

Senin pasaportun var mı

İran tebaasından olduğuma dair pasaportum vardır Müdîriyyetden aldılar bir sirkat mes'elesinden mevkufum ve tevkifime dâir müzekkire vardır (Der-saâdet İstintâk Dâiresinin 1327 / 173 numrolu ve müstantik Behçet Bey odasından mu'tî 11 Ağustos 332 târihli gayr-ı muvakkat tevkif müzekkiresi görülmüşdür)

Sen kaç senedir İstanbul'dasın

Harb-i Umûmîden altı ay evvel İstanbul'a geldim

Evvelce nereden İstanbul'a geldin

Bakü'den geldim

İstanbul'da kimleri tanırırsın

Tepebaşı tiyatrosunda (?) bulunuyordum. Oyuncuları tanırım

Aşod'ı tanır mısın

Tanıırım

Şevariş Misakyan'ı tanır mısın

Tanımam

Hangi kumpanyada oynardın

Zarifyan kumpanyasında oynardım

Tarpalyan'ı tanır mısın

Tanımam

Sen hangi komitedensin

Ben hiçbir komiteye dâhil değilim

**Armon nâm-ı müsteârıyla Taşnaksiyon komitesi rüesâsından
bulunduğun ihbâr ediliyor ne diyeceksin**

Hayır

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Polis Müdüriyyetinden vârid olan müzekkireye nazaran Dikran veled Bogos'un maznûniyyet ve tevkifi hakkında mütâlaaları istifsâr olunur / 25 Ağustos 332

(Mühür-İmza)



Merkum Dikran veled Bogos'un komite mesâiliyle alâka-dâr bulunması ve diğer bir husûsdan dolayı cihet-i adliyyece mevkûf olmasına ve işbu mes'elenin derece-i ehemmiyyeti der-kâr idiğine binâen merkuma aid olup dâire-i adliyyede bulunan evrâkının bi-l-celb tevhîdi ve mevkufen devâm-ı tahkikat olunmak üzere maznûniyyeti lâzım geleceği mütâlaasıyla takdîm olunur / 25 Ağustos 332

(Mühür-İmza)

Cihet-i adliyyeden sirkat mâddesinden dolayı mevkuf bulunan Dikran veled Bogos'un komite mesâiliyle alâka-dâr bulunması ve işbu mes'elenin derece-i ehemmiyyetine binâen dâire-i adliyyede bulunan evrâkın bi-l-celb tevhîdine ve kendisinin mevkufen intâc-ı tahkikatı lüzûmuna müttefikân karar verildi / 25 Ağustos 332

(İmza) (İmza) (İmza)
Tasdik olunur
25 / 6 / 32

(Dîvân-i Harb-i Örfî
(İmza)
167)

-----  -----  -----

Sevareş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir 28 Ağustos 332

Taşnaksütyun Fırkasının kongresi var mıdır

Bilmiyorum

Hiç işitmedin mi

İşitmedim

Defterde siyâsî ve askerî hey'etlerden bahs olunur bunlar bir yere toplanıb da re'y verdikleri vâki' değil midir

Bu iki hey'etlerin teşkîl olunması tafsilâtlardan benim haberim yok evvelce dediğim gibi birinci hey'etde ba'zı şartlar ile iştirâk et diye bana söylediler

Defterde 28 Nisân 915 târîhli sahîfede Türkiya ve Kafkasya Ermenilerinin ahass-ı emeli Memâlik-i Osmâniyye dâhilinde kalmak şartıyla otonomi – muhtâriyyet idâre teşkîli – bunun hakkında bize îzâhât ver

Bu havâdis Balkan muhbirinden teblîğ olduğundan yazılmış olduğundan fazla ma'lûmâtım yoktur.

Bu defterdeki mukarrerât delâlet ediyor ki İstanbul da dâhil Memâlik-i Osmâniyye'den ma'lûmât alır hârice teblîğ eder Taşnaksütyun Fırkası nâmıyla bir komite müteşekkildir değil mi

Evet hârice ma'lûmât teblîğ olunmuş fakat tekrâr söylerim ben bu hey'etin muâmelâtından ancak birkaç noktaları biliyorum çünkü ben bu defteri kendim yazmamışım metninden kopya etmişim

Kopya için sana kaç gurus maâş verdiler

Benim paraya ihtiyâcım yok idi bundan evvel de söylemişim yanımda param var idi ticaretten çekilmiş olduğumdan istikrâz sûretiyle otuz kırk lira vermişler ve kendileri mes'ûl kalmamak için defterde aylık şeklinde yazılmıştır.

Hâricden Balkan ile muhâbere ederek aldığı havâdisi bu komite dâhile ta'mîm ediyor muydu

Ben iyi bilmiyorum şu kadar ma'lûmâtım var ki ancak hey'etin a'zâlarına teblîğ olunurdu yalnız hey'etin a'zâları bilir idi

Van ve havâlîsi Rusya elinde olduğu hâlde oralarda ne tarikle ma'lûmât alıyorlarmış

Hâricî ma'lûmâtları bütün Balkan muhbiri tarafından gönderilmiştir ondan dışarı hiçbir münâsebet olmamıştır. Nasıl ki defterde de görülüyor

Armon kimdir

Armon'u ben tanımıyorum yalnız Armonyân lakabıyla ve dışarıdan gelmiş olduğunu işitmişim

Dışarıdan ne vakt gelmiş ve nereden gelmiş

Bilmiyorum

Ne iş yaparmış san'atı nedir

Hiç ma'lûmâtım yok

Asker çocuklar ne demek. İzâh et

Askerî çocuklar demek eski ve birâz silâhdan anlayanlar demektir

Asker çocukları iknâ' için son tecrübe icrâ'sı eğer yine hiçbir taahhüd altına girmezlerse onlara karşı hiçbir mes'ûliyyeti kabûl edemez ne demektir bundan ne anlıyorsun

Askerî çocuklar siyâsî hey'ete tâbî' olduklarından gayr-i mes'ûl bir hâlde bulunurlarsa onlara karşı hiçbir taahhüd kabul edilmeyecek bundan çok iyi anlaşılır ki hiçbir hâlde kendi kendilerine hareketde bulunmak hakları yoktur ve itâatsizlik yaptıkları hâlde mes'ûl kalırlar

Öyle ise bu askerî çocuklar alacak emri infâz etmekden başka bir şeyle mükellef değiller mi. Ya'nî bu asker çocukların işi siyâsî hey'etin verdiği emirleri yapmak mıdır. Başka hizmetleri yok mudur kendiliklerinden bir şey yapamaz mıdır

Evet

Öyle ise mâ-dâmki asker çocuklar silâhla oynamağa alışmış adamlardır ve mâ-dâmki kendiliklerinden bir iş yapamıyorlar aldıkları emre göre hizmet ediyorlar demek ki bunlar komitenin fedâîleridir

Yanlış anlıyorsunuz asker çocukların ne olduğunu yukarıda söyledim bunların başkalarından hiçbir farkı yoktur silâh mes'elesine gelince: Ancak kendilerinin öteden beriden öğrenmiş olduklarını beyân ettiklerinden belki de öyle yazılmışdır.

Bunlar başka a'zâlardan farklı olmasa niçin bunlara askerî çocuklar densin ve bunları kandırmak için son tecrübe icrâsı diye niye yazılsın

Nasıl ki defterde anlıyoruz bunlar birkaç kişi imişler kendi kendilerine askerî süsü vermiş ve birâz başıbozukluk huyları olduğundan onları kandırmak için tecrübeler olunmuşdur çünkü aksi hâlde onların yüzünden diğerleri birbirinin aleyhinde bulunmak gibi münâsebetsizlik meydana gelebilir idi

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ۞ ----- ۞ -----

Sevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir 30 Ağustos 332

(1 Mart 1916 târihinden itibaren hesâb işini ve maslahat-güzârlığı Vağareş'e teslim ederek işden çekiliyorum imzâ' Arşavir) ibâre senin yazın ve imzâ' senin nâm-ı müsteârın değil mi

Bundan evvel söylediğim gibi Arşavir ismi benden gizli bana verilmiş olduğunu dört beş ay sonra işitdim ve öyle de kaldı

Bu yazı ve imzâ' senin değil mi

Evet benimdir

O hâlde bu târihe kadar berâber çalışdığın anlaşılmaz mı

Bu imzâ' yalnız bir iki satır içindir benim iştirâkim ne derecede olduğunu zâten söylemişim ancak nasıl bu iki satırdan da anlaşılır bendeki olan paraya ve benim ile münâsebet eden Hırayer'e vermişim merci'ine teslim etmek için onları inkâr etmem birkâç işler yapmışımdır

Nedir o işlerki yapmışsın

O işlerin birincisi sürgün olanların familyalarını benim serbest gezdiğim vakt muâvenet etmemdir bundan sonra her vakt ki benim nokta-i nazarım sorulmuş düşündüklerimi kendilerine tebliğ etmişim

Maslahat-güzârlık nedir ki onu da Vağareş'e tevdi' ediyorsun

Birinci hey'etin dağıldıkdan sonra bir ara işitdim ki meydânda kimse kalmamış ve ben hiçbir şâyân-ı emniyyet arkadaş tanımadığımdan bana tavsiye olunan Hırayer'e söylemiş idim ki yeni bir hey'et teşkil eylesinler ve nasıl ki defterde bulunuyor bu hey'et teşkil olunmuş ve bana haber vermeksizin beni de a'zâ ta'yîn etmişler işi idâre etmek maksadıyla işte budur maslahat-güzârlık ki ben kabûl etmeyib kendileri başka birisine teslim etmelerini teklîf etdim bu teklîf üzerine Vağareş'e teklîf olunmuşdur.

Vagareş kimdir nâm-ı hakikisi nedir

Ben kendim Vagareş'i tanımıyorum benim vâsıtlarla Hırayer ile teslîm etmişim

O zamân Vagareş'i görmemiş mi idin

Hayır

26 Şubat 915 târihinde Vagareş geldi deniliyor bu adam nereden gelmiştir

Bilmiyorum

Vagareş kaç senelik Taşnaksakan'dır terceme-i hâlini îzâh ediniz

Tanımadığım adamın terceme-i hâlini tabîî îzâh edemem benim tavsiye etdiğim adam değil ancak başkaları tarafından tavsiye olunduğundan ben artık hiç merâk bile etmek mecburiyyetinde değil idim çünkü mes'ûliyyet nokta-i nazarından benim vâsıtam var idi

Kavaran nedir

Nasıl ki defterden anlaşılıyor Kavaran Konya taraflarında verilen isimdir

Ne ismidir

Grub ismi

Ne grubu ismidir

Grublar için bundan evvelde söylemişim iki üç kişinin birlikde olduğuna Fransızca grub deniyor

Size mensûb olan grub mudur

Öyle olmalıdır

Hesâb işi ve maslahat-güzârılığı sizin yaptığınız anlaşılıyor bu vazîfelerinizi îzâh ediniz

Hesâba gelince bana gösterilen liste üzerine te'diyâtlar yapmışım ve familyalara muâvenete devâm ve meydânda gayr-i mes'ûl hâller ileri gelmemek için şimdiye kadar olduğu gibi işi devâm eden bir hey'etin teşkîline ârzûm olmuş

20 Şubat 1915 târihinde muvâfakat ve müteakabile ile yeni bir hey'et ne demektir

Defterde görüldüğü gibi yeni bir hey'et teşkîl etmek için bir takım tecrübeler olunmuş ve son netîcesi olarak bu sûretde ya'nî yek-dîgere muvâfıkla bir hey'et teşkîl olunmuştur

Arşavir – 1 Marah – 2 Aram – 3 Difer – 4 Mıgır – 5 Bu başdaki Arşavir sizsiniz bu hey'etin sûret-i teşekkülünü îzâh ediniz

Bu hey'et benim haberim yok iken teşkîl olunmuş sonra bana söylediler ve benim de içlerinde olduğum işitdiğim zamân redd etdim bir başkasını bulunuz diyerek. Ne kendileriyle celsede bulundum ne de işlerini ve kim olduklarını bilmiyorum zâten defterden de anlaşılıyor Şubatın yirmisinde teşkîl olunmuş ve yirmi dördünde Vagareş gelib vazîfesini der-uhde etmiş

Marah – Aram – Difer – Mıgır nâm-ı müsteârları taşıyan eşhâsın ism-i hakikilerini söyleyiniz

Ne tanıyorum ne de isimlerini biliyorum

Bu yeni hey'etin teşekkülüne sebep nedir

Birâz evvelde söyledim gayr-i mes'ûl hâller ileri gelmemek için muhtâc familyalara muâvenet ve ahâlî ile devletin hüsn-i münâsebeti için çalışmak

Vagarşak ile Vagareş bir midir

Hayır ayrı ayrı isimlerdir

Vagarşak'ı tanır mısın

Bilmiyorum

Bu yeni hey'etin sûret-i intihâbı nasıl olmuştur

Muvâfakat-ı mütekabile sûretinde teşkîl olunduğu defterde yazılmışdır fazla birşey bilmiyorum

Muvâfakat-ı mütekabile demek iki tarafın ârzûlarıyla olmuş demektir bu iki taraf kimlerdir ki ârzûlarıyla yapılmıştır

Kendi kendilerine dört kişi muvâfakat-ı mütekabile ile ya'nî kendi kendilerini kandırmışlar ve teşkîl etmişler bunları kim teklîf ettiklerini ben bilmiyorum

12 Şubat 1915 târihinde otuzar kişilik sâdık efrâddan bölükler teşkîl olundu ibâresindeki sâdık efrâd kimlerdir bölükler teşkîli ne demektir

Bunlar defterden anlaşıldığı gibi hükûmet askeridirler ve emniyyet-i dâhiliyye maksadıyla yapılmış. O târihdeki gazetelere bakılmalı ki vakayî'den anlaşılır

Gazetelerden alınmış olsa vakayî' hakkında da bir şerh olurdu bu defter gazetelerin kopya defteri midir

O târihdeki gazetelerde yazılmış olan bir vâkıanın netîcesi olduğunu söyledim yanlış anlaşılmasın

Bu bölükleri teşkîl eden otuzar kişi eğer komiteye mensûb olmayıp da hükûmete aid askerî teşkilât olsa idi bunlar hakkında sâdık kelimesinin kullanılmasına mahâl yok idi çünkü hükûmetin askeri hakkında sâdık

gayr-i sâdık kelimesi kullanılmaz bu ağız komite ağzıdır. Arkadaşlar sâdıklar gayr-i sâdıklar denir

Kat'iyyen yanlıştır bu bölüklerin hükûmet askeri olduğunu o kadar bedîhîdir ki Ermenice lûgat da asker bölüğü yazılmıştır ve başka havâdisler sırasındadır komitece hiçbir şey olmadığı âşikârdır çünkü hiçbir yerde ve hiçbir vakte böyle otuzar kişilik bölük lûgatını kullanılmaz ve böyle bir vâkıa da kabil değil hükûmet askerine gelince: Tabîî sâdık ve gayr-i sâdık asker olamaz fakat dâhili bir vâkıadan yâhûd bir sû-i tefehhümden dolayı hükûmetin ba'zı tedbirlere mürâcaat lüzûmu olur ba'zı yerleri nezâret altına almasına münâsib görür nasıl ki emsâllerini her gün görüyoruz eğer yanılmıyorsa bu tedbirler Yusuf İzzeddin Efendi hazretlerinin vefâtından sonra olmuştur. Ve Ermenice'de değil ki sâdık efrâddan. Sâdıklardan bölükler yazılmıştır bu da hükûmet ve ordu işi olduğuna fazla delîldir

Sâdıklardan bölük hükûmet lisânına yakışmaz olduğu gibi Yusuf İzzeddin Efendi'nin vefâtı neden böyle teşkilâta sebep olabilsin

Sâdık lugati defterde yazan yazmış hükûmet lisânı değil ikinci suâle gelince: Belki hükûmet nokta-i nazarından ba'zı şübheler yâhûd intizâmsızlıklar görülür ve bunların karşısında hükûmetin tedâbir-i lâzimeyi icrâ' eder

Bak bakalım o defterdeki sâdık kelimesini sen mi yazmışsın

Benim kopya etdiğim cihetle benim yazımdır

Yazdığın zamân bunun ma'nâsını anlamadın mı

Ma'nâsını anladığım içindir ki bu îzâhâtları verdim

Sâdık kelimesinin manâsını yapışdıramadın(?)

Sâdık lugati hem Türkçe hem Ermenice, ancak bir ma'nâsı vardır ya'nî bu defterdeki yazılan vakayîin ya'nî havâdisden anlaşıldığına göre hükûmetin birâz daha emniyetini kazanmış olan bölükler demektir

1 Şubat 1915 târihinde Vagareş gelsin Sehak gelmesin deniyor Sehak niçin gelmiyor ve nerededir

Sehak'ın gelmemesi için buradan yazılmıştır. Nere olduğunu bilmiyorum. Niçin yazıldığını da bilmiyorum. Çünkü o vakt muvakkat bir hey'et var imiş onun tarafından yazılmıştır

Muvakkat hey'et kimlerdir

Evvelce ifâdemde söylemiş idim. Üç kişilik bir hey'et imiş

28 Kânun-ı sâni 1915 Jamhar Cehennem'e gidiyor eşhâsın tertîbi oralardan başlayarak para gönderiniz ibâresini îzâh ediniz ve eşhâsın tertîbi ne demektir

Defterde yazıldığından şunu anlarım ki birisini başka yere gidecek ve onun yerine başka birisi ta'yîn etmek lâzımdır eşhâsın tertîbi bu demektir Ermenicesi daha iyi anlaşılıyor. Cehennem yer ismidir. Nere ismi bilmiyorum. Eşhâsın tertîbi oradan başlamaları sözü de birâz evvel söylediğim gibi buradaki hey'etce eşhâs tebeddülâtı varsa bizim gibi biri birinin yerine geçsin. Para mes'elesi ihtiyâcları varmış para istemişler

Kimin ihtiyâcları varmış

Mektûbu yazanların zâten tafsîlâtı da vardır açlıktan hastalıktan bahs ediyor

24 Kânun-i sâni 1915 târihiyle Kavarân'dan beş çifti ahz ettik – kezâ yirmi lira – Jamhar'ın) hareketi için lâ-akall otuz lira göndermek – yeni adresler – ahvâl iyi – Ayaşlıların bir kısmı Hamidiye'dedir – Vahak Teşrîn-i sâni evâilinde i'dâm. Osmaniye'de Ermeni yokdur. Hamidiye Habs-hânesinde on, on iki kişi katl edilmiştir – biz orada ve burada teşebbüs-i isyân tarafdâriyiz ibârelerini îzâh ediniz.

Beş çift dediği pek bedîhîdir ya'nî bir günde aynı târih ile iki mektûb ahz etmişler yirmi lira para gönderilmiş almışlar. Jamhar yola çıkacak imiş otuz lira istemişler yeni adresler veriniz demişler. Ahvâl in iyi olduğunu Ayaşlılar dediği Ayaş'a sürgün olanların ya'nî bunların bir kısmını Hamidiye'de olduğunu yazıyorlar. Vahak isminde biri Adana'da i'dâm olduğunu yazıyor. Osmaniye'deki Ermenileri başka yerlere gönderilmiş olduğunu yazıyor. Bir yolcunun ifâdesine göre Hamidiye Habs-hânesi'nde on on iki kişi katl olunmuş olduğunu yazıyor. Defterde yazıldığı vechle isyân değil yalnız teşebbüs ki Fransızca'da da marş demektir.

Biz orada ve burada teşebbüs tarafdâriyiz ne demektir.

Bunu îzâh etmek için başka bir mektûb da okunmalıdır ki onda muhâcirlerin açlıktan ve hastalıktan mahv olduğunu yazıyor ve mürâcaatlar etmeleri teklîf ediyor benim anladığım hem orada hem burada bu ahvâl in çâresi için îâne teşebbüsüne başlamak demektir. Bu münâsebetle defterde evvelki tercemenin birçok ve ağır terceme yanlışlıklardan şikâyetimi beyân ederim

23 Kânûn-ı sâni 1915 elma hakkında devâm için Rozan'a suâl ettik gayr-i mümkündür diyor buradaki elma bomba demektir bu cümleyi îzâh et

Bu terceme vaktinde de söyledim Rozan'a sorulan elma için değil ya'nî Ensa (?) ki Rozan'ın tanıdığı ve belki de mektûb vâsıtası olan bir Bulgar kızdır ve bununla mektûb göndermek için sorulmuştur. Ermenice elma yokdur ve elmanın da bomba olduğunu sizden işidiyorum

Arşavir işi tesviye edecek. Ardavazat'ın mes'elesi. Sen bu işi nasıl tesviye edecekdin mes'ele neden ibâretti

23 Kânûn-ı sâni'de yazılan bu iş dediği bir fukarâ' çocuk için ayda altmış gurus oda kirâsı verilmesi pek iyi anlaşılıyor bu işdir ki Arşavir'e tavsiye olunmuş ve o da yapmamıştır öyle kalmıştır. Ardavazat'ın mes'elesi dediği de yazılmıştır ya'nî gitmeli teslim olmalı çünkü kendi kefli kendi yerine der-dest olur. Bundan evvel yazılmış olduğu vechle bu Ardavast habsden berâat ile çıkmış fakat sonra yine çağırılmış olduğu için teslim olmalı diyor

Ne yapmış da Ardavast habs olmuş ve nerede habs olmuş

Ne yapmış olduğunu bilmiyorum fakat burada ya'nî Der-saâdet Divân-ı Harbi'nde habs olmuş olduğunu işitmişim târihini iyi bilmiyorum. Benim tevkifatımdan evveldir

Ardavast'ın başka ismi nedir

Ardavast ismi ile Baronak Osebyan var ondan sonra o ism ile Samuel Tarpelyan'ın teklîf olduğunu evvelden söylemişimdir

Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Şevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / Ağustos 332

Arşavir karâr mûcibince hareket etmek üzre salâhiyyet-i tâmmeye ile ciddî bir hey'et-i müsellahanın teşkîlini teklîf ediyor bunu îzâh et

Bunda yanlışlık var Arşavir'in teklîf ettiği yeni bir hey'et teşkîl etmesidir çünkü o târihlerde hey'et olmadığından bir yeni tecrübe olmuş ve nasıl ki defterde görülüyor bu teklîfden sonra başka sûrette yeni hey'et teşkîl edilmiştir. Müsellaha kelimesi yoktur Ermenicesi mahakr(?) olarak meşguliyyet ya'nî işleri idâre etmek için meşgul olacak bir hey'et bundan mâ-adâ mantıkan ve kanûnen de kabil değil ki hâricden olan bir kişi teklîfi ile salâhiyyet-i tâmmeye böyle bir hey'et teşkîl olunsun karârda bundan evvel ve bu târihe kadar olan hatt ü hareket ile devâm etmek demektir ve bunun içindir ki devâmî bir hey'et teşkîlini teklîf olunmuş

Çarih , Armon, Haçık, Harayer proje tertîb ve tanzîm etmek bunu îzâh et

Çarih Armon, Haçık, Harayer tarafından yeni hey'ete a'zâ olmak için teklîf olunmuşlardır ve bunlardan kendi nokta-i nazarları hakkında bir proje talep edilmiştir

5 Kânûn-ı sâni 915 F.H ise Cehennem, Kabristana ne demektir.

Bu Kavarar'dan yazılmış bir mektûbdan ve yazıldığı gibi de anlaşılır ya'nî F. H nâm adam Cehennem Kabristân denilen yere gidecek bu ism ise yer ismi olarak ve onlar tarafından îcâd olunmuş olduğu bellidir

Size muâvenet için Vağareş'i gönderelim kendisi Oseg'e(?), Hanık'a(?) gidiyor deniliyor demek ki Vağareş evvelden burada imiş

Bu yazıldığından öyle anlamak pek yanlıştır. Bundan şu anlaşılır ki mektûbu yazan orada Vağareş isminde biri buraya göndermek teklîf ediyor evvel burada olduğu olmadığı mes'elesi hakkında hiçbir şey yoktur

1 Mart 916'da tekrâr gelmiş siz ona vazîfenizi terk etmişsiniz buralarını îzâh ediniz

Vağareş tekrâr gelmiş olduğu için hiçbir lûgat yoktur benim vazîfemi ona terk etmiş olduğum mes'eleyi de dün îzâh etdim ya'nî benim vâsıtam olan adam ile bu defterde familyalara benim tarafımdan verilmiş paranın hesâblarını kendisine vermiş olduğumadır benim husûsî bir vazîfem olmamıştır yalnız bir ara ortada mes'ûl bir hey'et olmadığını işitdiğimden merâk etmişim ve bu hâl için bir çâre düşünmek arzûm olmuş

25 Kânûn-ı evvel 915. Bûdce için - yeni miftâh ne demektir bunları îzâh et

Nasılki o târihte yazılmış olan mektûbdan anlaşılır kendilerine bir bûdce tahsîs olunması teklîf etmişler. Yeni miftâha gelince: Şubat iki târihinde öyle bir miftâh yapılmış olduğu görülüyor. Muhâbere için yapılmış Kavarar'dan teklîf edilmiştir

23 Teşrîn-i sâni 915, 22, 25 Teşrîn-i sâni târihiyle Arşavir tarafından hey'et-i muvakkateye arz edilen mesâil denilerek beş fıkra teklîf olunuyor [fıkra fıkra defterden okuyarak] bunlar hakkında îzâhât ver

Birinci fıkrası ötede beride olan çocukların listesini yapmak içindir. Ya'nî İstanbul'da bulunan muhtâc ve bizim ile merbûtiyeti olan çocuklar demektir. Bu yeni yapılacak listeye göre şu'belerin yeniden teşkîli. İkinci fıkra paraya ihtiyâc olduğundan bunun için bir çâre düşünmek muhtâc çocuklara muâvenet edebilmek için sürgün olanların familyalarına Patrik yâhûd Tal'at Bey'e göndererek Azadamard'ın dört yüz lirayı ahz etmek ve kendi ya'nî familyaların menfaatine sarf etmek için bu münâsebetle fukarâ' çocuklara ve familyalara hey'et üzerine ümîd konmaması karârlaştırılmışdır üçüncü fıkra muhâcirlerin gönderildikleri yerlerden

haber almak için düşünmek. Dördüncü fıkra: ölmüş arkadaşların eserlerini ve fotoğraflarını muhâfaza etmek. Beşinci fıkra mevcûd olan arkadaşların ve bulunduğu yerleri ve hâllerini tedkik etmek için suâl

Ayaş'dakilerin emriyle burada verilen para yekûnu ve bunu ahz edenler sahîfesinde size de kırk lira verdikleri yazılıdır bunu da îzâh ediniz

Evet Ayaş'da bulunanlara buradan para göndermiş olduğuma defterde vardır fakat bundan evvel de söylediğim vechle hesâblar ve te'diyâtlar başkası tarafından icrâ' olunmuş ve başka yazı ile yazılmış olduğundan fazla bir ma'lûmâtım yokdur ben de kırk beş lira istikrâz sûretiyle almışım nasıl ki ikinci defterin ikinci sahîfesi başında yazılmışdır

Bu paraları Ayaş'dakiler nasıl gönderiyorlardı muhâbere nasıl te'sîs olunmuşdu

Paraları Ayaş'a Osmânlı postasıyla ve manda-post sûretiyle gönderilmiş olduğu defterde muharrerdir muhâbereye gelince ben familyaların ba'zılarının mektûblarını görmüşüm ve bunların emniyet-i umûmiyye vâsıtasıyla ve Türkçe olarak postadan ahz olunmuş olduğunu bilirim bundan da aynı sûretle familyalar posta ile muhâberede bulunmuşlardır. Bu mektûbları bulmak da zor değil zann ederim belki sûretleri de emniyet-i umûmiyyede vardır

9 Teşrîn-i sâni 915 ba'zı arkadaşların adem-i memnûniyyeti hakkında eski hey'et tarafından son def'a olarak îzâhât Arşavir deniliyor ve sizden bahs oluyor îzâh et

Evet ba'zı arkadaşlar eski hey'etin teşkiline dâir adem-i memnûniyyetleri olduğundan son def'a olarak îzâhât vermek için Arşavir'e teklîf olunmuş fakat kendisinin de bu bâbda ma'lûmâtı olmadığından mes'ele öyle kalmıştır.

Yine bu târihde Harayer. K L. Ç P. Haçik. Erş(?) hey'etin teşkili için müzâkere deniliyor bunu da îzâh et

Fıkra pek bedîhîdir. Yeni bir hey'et teşkîl etmek için isimleri yazılmış adamlar bir müşâverede bulunmuşlardır ve hattâ birkaç mes'eleler hakkında müzâkere de bulunmuşlardır nasıl ki fıkra fıkra yazılmışdır. K L Ç P. bunların kim olduklarını bilmiyorum nasıl ki evvelden de söylemişim. Yalnız Harayer'i tanıyorum ki vâsıtam idi

Bu müzâkerede sen de dâhilsin

Ne bu müzâkerede ne de gelen giden bir iki hey'etlerin müzâkerelerine ben dâhil olmamışım sebebi de bundan evvel söylemişim. Birincisi benim odadan dışarı çıkmak kabil olmadığından ikincisi kulak mes'elesinden ve nihâyet hiçbir def'a fi'len müzâkereye yâhûd hey'ete iştirâk etmek kabûl edemediğimden. Ara sıra benim nokta-i nazarlarımı vâsıta ile beyân eder idim

28 Teşrîn-i evvel 1915 ve 1 Teşrîn-i sâni 1915 yeni bir hey'et-i muvakkate – Falak Harayer Haçık – Arşavir çekiliyor deniyor sen niçin çekiliyor idin

Bu iki târihlerde yeni hey'et-i muvakkate iştirâk, etmek için bana teklîf olunmuş fakat ben söyledigim esbâbdan dolayı ve başka şahsî nokta-i nazarlardan redd edib çekilmişim

Bu defterde Ermeni gönüllülerinin Rus ordusunda mütekaid ceneral ... maiyyetinde müstahdem olduğundan ve Ermeniliğin istiklâli hakkında dâhil ve hâricden dahi Rus ve İngiliz mahâfil-i siyâsilerinden mütereşşih hâdisâtıdan bahs olunduğuna ve binâberin ifâdâtınızla ve imzâ' ve hatt-ı destinizle bu defter mündericâtına göre sizin de dâhil olduğunuz bu komitenin eczâ-yı memâlik-i Osmâniyye'yi tefrika ve isyân ile Rusya tarafına geçen eşhâs ile henüz burada bulunanları dahi bu sûretle tahrîke sâi komitenin a'zâ-yı fa'âlesinden bulunduğunuz anlaşıyor bu sûretle aleyhinizde da'vâ olunuyor ne diyeceksin

Defterde yalnız Balkan muhbirinden ba'zı havâdisler bulunuyor İngiliz yâhûd Rusya yâhûd başka bir devlet ile hiçbir münâsebet olmamıştır. Yalnız memâlik-i Osmâniyye'de vuku' bulan ve Ermeni ahâlînin ahvâline dâir bî-taraf devletlere mürâcaat olunmuş olduğunu görünür bu da nasıl ki defterde yazılmışdır Hükûmet tarafından Patrik yâhûd Osmânî meb'ûslar tarafından olan mürâcaatların takdîrleri duâları kabûl etmediğinden denize düşen yılanı sarılır gibi ahâlînin feryâdını işitdirmek tecrübelerden ibâretdir ve Ermeni istiklâli hakkında hiçbir lûgat yoktur dışarıda ne olmuş olmadığını ben bilmiyorum defter bir senelik vakayî'in muhtasar ve bî-taraf bir târihçesi olduğu pek âşikârdır. Tekrâr isrâr ederim ki Rusya tarafına geçen eşhâs ile yâhûd isyân etmiş adamlarla hiçbirine doğrudan doğruya ve isteyerek münâsebât olmamış olduğu bundan görülür ki Balkan muhbiri ile – ve hâricde olarak yalnız onunla – olan muhâberât yalnız birkaç ay devâm etmiş ve buradan asl ahâlînin sefâletine dâir ma'lûmât verilmiştir onun verdiği birkaç havâdislerin bizce hiçbir ehemmiyeti yok. Bunun içindirki nasıl mektûblarda da görülüyor çok def'a kendisinden şikâyet olmuş ve nihâyet Eylûlden bu ana kadar - ya'nî benim tevkifime kadar – kat'ı münâsebet olmuş ve ondan sonra da defterde yazılanların hepsi günlük havâdis sûretinde kalmıştır. Bahs olunan komitenin ancak ahâlînin ahvâlini tedkik ve sürgün olanların familyalarına muâvenet bir takım mürâcaâtlara ahâlînin yaralarına dermânlar bulmak çok şikâyetler olduğu hâlde hiçbir güne müşkilât yâhûd gayr-i münâsib hâllere meydân vermemek maksadıyla teşkîl olunması bedîhîdir. Bana gelince tekrâr söylerim işbu sûretde olduğu hâlde benim fi'len hiçbir iştirâkim olmamış yaptığım işleri de söylemişim bu defterler benim değil defterlerin her bir sahîfedeki yazılar da benim değil evet ben bu defterleri aynen kopya etmişim ve bu sıfatla îzâhât vermeğe mecbûr olmadığım hâlde sizi tenvîr etmek için bildiklerimi söyledim. Da'vâya gelince bunu da sizin

vicdânınız ve adâlet-perverînize bırakırım. Şunu da unutmayalım ki defter bin dokuz yüz on beş Nîsân on ikiden başlar ve ondan evvel olan vakayi' hakkında yalnız ba'zı ma'lûmâtlar vardır

İfâdeni oku doğru ise imzâ' eyle

Okudum imzâ' edeyim

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Dikran ile Sevareş'in muvâceheleridir / 31 Ağustos 332

Dikran: Sevareş'i tanır mısın

Tanımam

Şevareş: Sen Dikran'ı tanır mısın

Tanımiyorum

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edelim

(İmza) (İmza)

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Samuel Tarpanyan Efendi'nin tekrâr alınan ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Sen İstanbul'da teşekkül eden hey'ete dâhil olmuşsun Ardavazat nâmıyla

Kat'iyyen

Şevareş Misakyan öyle söylüyor ne diyeceksin

İftirâdır

Şevariş Misakyan'ın senin hakkında söylediği ifâdeyi okuduk dinledin ne diyeceksin

Kat'iyyen yalandır

Sen askere yazıldın mı

Fâtih Ahz-ı Asker Şu'besine kayd olmuş idim fakat tevkif olundum. Üç yüz on iki tevellüdlüyüm.

İfadeni imzâ' et

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Şevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Sen yukarıda Baronak'ın Ardavazat nâmiyla yerine Samuel Tarpanyan'ı bırakmak istediğini söylemişdin Samuel Tarpanyan Taşnaksâğan mıdır

Samuel Tarpanyan'ın Taşnaksâğan olduğunu. Olmadığı bence mechûldür yalnız Baronak'ın bir def'a onun hakkında söylediğini bilirim. Kendisini ne tanımış ne de görmüşüm

Eğer Samuel Tarpanyan Taşnaksâğan değil ise Baronak'ın yerine Ardavazat nâmiyla nasıl geçecek idi elbetde komiteye mensûb idi ki Baronak'ın yerine geçecek idi ve gizli nâmını alacak idi

Bu cihetleri bilmiyorum Baronak yalnız söz arasında böyle bir şey söylediği hâtırımdadır komite ve gizli isme gelince defterlerde görünüyor ki Taşnaksâğan olmak olmamak şartı bulunmamıştır. Ve bilmem ki Baronak niçin kendi ismini ona teklîf etmişti bundan mâ-adâ yine defterde pek güzel görünüyor ki hiçbir vakt iştirâk etmemiştir.

Bu Taşnaksâğan mı değil mi. Taşnaksâğan değil ise nasıl kabûl edilecekti

Elbetde böyle bir teklîf olduğu zamân merciince icâbını karâr verilecek ve nizâma göre bakılacak idi. Hâl-bu-ki birinci hey'etin nasıl teşkil edilmiş olduğundan ma'lûmâtım olmadığından bu mes'eleyi dahi nasıl hall edileceğini bilmiyorum

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Samuel Tarpenyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Şevariş Misakyan kendisini Baronak'ın kendisine tavsiye edildiğini ve senin de Taşnaksagan olduğun anlaşıyor

Onlar ne konuşmuşlar ben bilmiyorum ben Taşnaksagan değilim.

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Samos veled Moses'in tekrâr alınan ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Sen askere gittin mi

Süleymaniye Ahz-ı Asker Şu'besine mürâcaat ettim cüz-dân verdiler. Fakat büyük fıtık hastalığı var idi ilk muâyene olundum ikinci muâyeneye gideceğim zamân tevkif olundum

(Süleymaniye Ahz-ı Asker Şu'besinin 313 tevellüdlü ve 1002 numrolu cüz-dânı görülmüşdür

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

Samo Musa

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Moses Mıgırdıçyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Sen askere gitdin mi

Ben Dedeagaçlı olduğumdan Bulgarya tebaasından olduğumdan burada şu'beye mürâcaat etmedim

Pasaportun nerede

Müdîriyyetde aldılar

İfadeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Ohannes Çöküryan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Sen askere gittin mi

Vesîkam vardır (Kılinc Alipaşa Ahz-ı Asker Şu'besinin cild 102 ve sıra 6/4328 numrolu bi-l-muâyene on mâh müddetle te'cîl edildiği Beşinci Fırka Fatih Ahz-ı Asker Kalemi Hey'et-i Sıhhiyyesinin 15 Teşrîn-i evvel 331 târih ve 1548 numrolu raporu mûndericâtından anlaşılmıştır) Şu'be Reîsi Mehmed Vehbî bin Feyzî ve Birinci Bölük Kumandanı Yüzbaşı

Mehmed Şefîk bin Rafet mührleriyle memhûr ve 15 Teşrîn-i evvel 331
târihli vesîka görülmüşdür

On mâh me'zûniyyet verilmiş sonra niye mürâcaat etmedin

Tevkif olundum. Tabîî mürâcaat edemedim

İfâdeni imzâ' et

İmzâ' edeyim

Ohannes Çöküryan

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Aşod veled Bedros'un tekrâr alınan ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Sen askere gittin mi

Üsküdar Şu'besinden te'cîl olunmuş idim. Nîsânda müddetim bitdi

Müddetin bitince niçin gitmedin

Hasta idim gidemedim sonradan korkdum gidemedim

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

**Kirkor veled Karabet Kendirciyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir /
31 Ağustos 332**

Sen askere gitdin mi

Tebdîl-i hevâ aldım Eylûl'ün onunda hitâm buluyor. Vesîkam evimdedir
Pangaltı şu'besinden almış idim

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

İğnadyos veled Kirkor'un tekrâr alınan ifâdeki (?) ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Sen askere gitdin mi

Kılınc Alî Şu'besine mukayyedim bedel-i nakdî verdim vesîkam Kısım-ı Siyâsîden aldılar

Dikran Vartanyan'ı tanır mısın

Dikran Vartanyan'ı tanımam İranlı Dikran isminde birisini nişânlısının evinde gördüm. Evi Beyoğlu'nda İcâdiye Sokağı'nda dere üstünde bir hânede sâkin

Buna Armon da diyorlar mı

Bilmiyorum. Ben kendisini nişânlısının evinde bir def'a gördüm beni çağırmışlar idi Bulgar Nikolayedof nâmında ve Bulgar birinci sefâret kavvâsı İstano'dan. Bulgar Vilademir'den çantayı alıb gelmemi söylediler. Madmazeller söylediği vakt Dikran oturmuş idi hiçbir şeye karışmıyordu sonra bana madmazeller ağıyor elinden gelirse bu işi yap dedi. Ben İstano'ya gitdim mey-hâneye gitdik oradan Vilademir'e gitdik söyledik Vilademir de kime götüreceğim diye sordu. Çantayı Bulgar Sefâret-hânesine götüreceksin madmazeller gelib alacak dedik.

Çanta kimin imiş

Nikola Dimitriyef isminde birisinindir

Madmazellerin ismi nedir

Madmazel Mari. Nikola Dimitriyef'in kız kardaşıym diyor idi. Dikran'ın nişânlısının evinde gördüm nişânlısının adını Anjel olarak işitdim

Gördüğün Dikran bu şimdi irâe ettiğimiz adam mıdır

Evet bu adamdır



Şimdilik ifâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

-----  -----  -----

Mihran İdâreciyân'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Sen askere gitdin mi

Habsden çıktığımda hasta idim Teşvikiye şu'besine kayd oldum muâyene için istid'â vermiş idim. Tevkif olundum



İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

-----  -----  -----

Ohannes veled Matos Haçoyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 31 Ağustos 332

Sen askere gitdin mi

Cihângir Şu'besine mukayyedim seksen beş tevellüdlüyüm yirmi gün kadar şu'bede postacılık etdim sonra bıraktılar vesîkam vardır zâbitada aldılar sonra beni çağırmadılar

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Sogomon'un tekrâr alınan ifâdesidir / 1 Eylül 332

Senin üzerinde zuhûr eden nüfûs kâğadı ne nâma idi

Mıgar veled Simpat nâmına idi

Mıgar'ın bu nüfûs kâğadı kaç tevellüdlüdür

Bilmiyorum

Sen kaç yaşında olduğunu söyledin

On yedi yaşında olduğumu söyledim...

Bu nüfûs kâğadı (Mıgar'ın) üç yüz on altı tevellüdlü göstermesine ve senin de on yedi yaşındayım demene nazaran bu nüfûs kâğadı ile ketm-i hüviyyet ettiğin anlaşılıyor ne diyeceksin

Hayır ben bu nüfûs kâğadını kullanmıyordum

Sen üç yüz otuz senesi Beyoğlu Ermeni muhtârlığından nüfûs kâğadının zâyî' olduğundan bahs ile aldığın bir kıt'a ilm ü haber evrâkının arasında mevcuddur bu ilm ü haber müfâdına nazaran senin târih-i mezkûrda sinnin on sekiz gözüküyor bu senenin üç yüz otuz iki senesi olduğuna göre senin yaşın yirmi olması lâzım geliyor hâl-bu-ki sen on yedi yaşındayım diyordun bundan ketm-i hüviyyet ettiğin anlaşılmıyor mu

Benim iki sene evvel sinnim on yedi idi

Sen 9 Eylül 325 senesinde Erzurum'dan Der-saâdet'e gelirken almış olduğun mürûr tezkiresi evrâkın arasında mevcûddur bu mürûr tezkiresi mündericâtında senin tezkire-i Osmâniyyene bakılarak sinninin on beş olduğu görülmüşdür diye meşrûhât vardır üç yüz yirmi beş senesinde on beş yaşında olursan üç yüz otuz iki senesinde senin yaşın tam yirmi iki yaşında olduğun anlaşılıyor ne diyeceksin

Ben yaşımlı bilmiyorum

Şu'beye kayd oldunmu

Kayd olmadım

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim parmak basarım

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Melkon'un tekrâr alınan ifâdesidir / 1 Eylül 332

Sen Kumkapı'da hangi kulûbe devâm ederdin

Aspares kulübüne devâm ederdim

Ne vaktler devâm etdin

Sefer-berlikden bir sene evveline kadar giderdim

Bu kulûbe kimler devâm ederdi ve kimler nutk îrâd eder idi

Hacak meb'ûs intihâbında bir def'a gelib nutk îrâd etdi

Bu kulübün müdâvimi Taşnaksavaş imiş

Hayır Taşnaksavaş değildir

Hattâ bu kulüb mensûbîni son intihâbâtda Taşnaksavaş rüesâsıyla birlikde re'y vermişler

Başka yerde îrâd-ı nutk etdirilmiyordu onun için Kirkor Zehrab ve sâir Taşnaksavaş rüesâsı Hükûmetin müsâadesiyle bizim kulûbe gelib îrâd-ı nutk etdi

Senin Taşnaksavaş olduğunu Tarpenyan da söylüyor

Ben Tarpenyan'ı tanımam

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Tarpenyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 1 Eylöl 332

Sana Melkon'u gösteriyorum bu adamı tanıyor musun

Ben kendisini şahsen tanımam fakat Baronak bir gün bana Belöv gazinosunda evvelce zikr etdiğim vechle mükâlemât-ı mu'tâde miyânında ben evvelce dükkânında yemek yediğim aşcı Melkon'u Kumkapı'da hükûmet der-dest etmiş nefy etmişler diye bir söz geçdi

Baronak'ın bununla münâsebeti ne imiş

Bilmiyorum.

Sen bu Melkon'un hangi komiteye mensûb olduğunu biliyor musun

Bilemiyorum

Sen nerelisin

Vanlıyım

Nüfûs tezkiresini burada mı aldın Van'da mı aldın

Askerî cüz-dânımı burada aldım. Nüfûs tezkiremi Van'da aldım

Cüz-dânın nerede

Evdedir. Söyledim getirecekler

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Şevariş Misakyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 1 Eylöl 332

Bu pasaport sizde mi bulundu (Nikola nâmına muharrer)

Benim üzerimde bulunmadı. Vilademir pasaportu yaptırmış ve bana tenbîh etmiş idi komiser bize

Bunu kimden aldınız

Vilademir isminde bir Bulgar benim nâmıma Bulgaristan'a gitmek için bu pasaportun muâmelesini yapıdırıyordu

Senin vesîkanda 16 Ağustos 330 târihli bir kıt'a meşrûhâta nazaran sâbit ve hafif hizmetde istihdâmın tensib olunmuş işbu 16 Ağustos 330 târihinden bugüne gelinceye kadar niçin askere gitmedin

Şimdiye kadar çağırmadılar

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Aşod'un tekrâr alınan ifâdesidir / 1 Eylül 332

Sen Osmânlı tebaasından mısın

Evet

Sen evinde bulunan revolverin Onnik tarafından bırakıldığını söylemişdin bu Onnik kimdir

Hukuk müdâvimlerinden idi. Sonra ihtiyât zâbit nâm-zedi oldu. Onnik Deveciyan'dır hânesi Üsküdar'da Selâmsız Karagolu'ndan Yenimahalle'ye gidecek yerde pansiyonda bulunuyor idi Halebli midir nerelidir bilmem ve kendisi şimdi nerededir bilmem bana bu revolveri borcuna mukabil emânet bırakmış idi

Sen Kânûn-ı ahîr mûcibince nezdinde bir revolver bulunduğunu Hükûmete bi-l-mürâcaa yazdırarak bir vesîka aldın mı

Hayır

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Karakin Kılıçyan'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 1 Eylül 332

Senin nûfûs tezkiren nerede

Yanımdadır (315 tevellüdlü olduğu görülmüşdür)

Senin evinde bulunan silâhların Çolak Vartazyan'a âid bulunduğunu ve evvelce bu silâhlar benimdir diye vermiş olduğun ifâdenden rücû' etdiğini beyân etmişdin bu Vartazyan kimdir

Eniştemin oğludur Gedikpaşa'da Kilîsa Sokağı'nda benim oturduğum hânede birlikde oturuyoruz

Ne iş yapar

Boşdadır

Eniştenin adı nedir

Kirkor'dur

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Samos veled Moses'in tekrâr alınan ifâdesidir / 1 Eylül 332

Sende bir silâh bulunmuş olduğunu evvelce söylemişdin

Çolak Vartazyan'ın kız kardâşı Yagisabet'den aldım

Niçin aldın

Silâh olduğunu bilmiyordum. Bir pakettir bu sende kalsın diye bıraktı gelib alacağım dedi o gün verdi ertesi günü Çolak Vartazyan geldi benim silâh sendedir ver dedi ben de bir dânesini verdim diğerini de ertesi günü verecektim ertesi günü beni tutdular

Yagisabet bu silâhları sana ne için teslîm etdi

Ben onu bilmem

Yagisabet'le bir evde mi oturuyorsun

Ben Koca Han'da kâğadcıyım iki kardâş da Sünbüllü Han karşısında
kitâbcıdır kâğad alırdım ondan tanırım

Bunların evi nerededir

Gedikpaşa'da Ermeni Kilîsası karşısındadır

Sende silâh bulunduğunu kim haber vermiş

Çolak haber vermiş ki polis de bana sordu ben de burada anlattığımı
gibi anlattım

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

Samo Musa

Kâtib

(İmza)

----- ۞ ----- ۞ -----

Karebet oğlu Kirkor'un tekrâr alınan ifâdesidir / 1 Eylül 332

Sen nerelisin

Vanlıyım

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ۞ ----- ۞ -----

Berây-ı istizâh celb edilen: Pangaltı'da Dolabdere Caddesi'nde Akarca karşısında 56 numrolu hânede sâkine bâkire Âstâneli yirmi üç yaşında Seranuş bint Zakar'ın ahz olunan ifâdesidir / 3 Eylöl 332

Hangi mektebde tahsîl etdiniz

Sör de Şarite(?) Mektebinde okudum sonra Esayan Mektebinde okudum Eryan Mektebinde ikmâl-i tahsîl etmedim dikiş için ayrıldım

Sizi polis müdürîyyetinde isticvâb etdiler mi Sevariş ile münâsebetiniz nedir

Polis müdürîyyetine bundan üç ay evvel çağıldılar Sevariş nendir dediler ve arkadaşları kimlerdir diye sordular Sevariş benim nişânlımdır. Arkadaşlarını tanımıyorum dedim. Sevariş'i bir buçuk sene evvel Beyoğlu'nda sokakta tesâdüf etdim kendisiyle sevdâ yaptım. Evime gider gelirdi. Evimde yatar kalkar idi

Pederiniz vâlideniz var mı

Pederim yokdur vâlidem vardır

Kaç sene kadar böyle konuşuyorsunuz

Şimdi iki sene kadar oldu ben kendisini tanıdım

Hânenize kimler gelir gider ve evinizde kimler vardır

Vâlidem Aznif, Zarohi Beranoy nâmlarında iki kız kardâşım vardır. Kirâcımız Haçik oğlu asker Kirkor. Ve familyası Nazek çocukları da Takohi Zabil Kegam'dır Bersona isminde bir kiracı da yeni geldi. Ahbâblar komşularımız gelir gider

Nişân merâsiminiz yapıldı mı ve kimler bulundu

Büyük bir şey yapmadık. Aramızda cereyân etdi. Karşımızdaki komşumuz Madam Varbar Yabikyan ile Araksi Yabikyan bulundulardı

(?) kimse bulunmadı mı

Bulunmadı

Nazek Keçeciyan'ı tanır mısın

Tanıırım. Nazek benim dayımın oğlu Harityun'un nişânlısıdır

Harityun nerededir

Bilemiyorum ba'zıları dışarıya kaçmış ba'zıları da sürgün diyorlarsa da esâsını bilmiyorum

Siz Madmazel Nazek'e Şevariş'in evrâkı hakkında ba'zı mürâaatda bulundunuz mu

Şevariş Romanya'ya gidecekti Cum'aertesi günü gitdi Pazar sabahı Mari geldi Şevariş der-dest olmuş. Evrâk varmış dedi. Gitdi. Ben de kâğadlar Bulgar'ın yanında mı acaba dedim kendisini Bulgar götürmüş idi. Nazek'e gitdim mes'eleyi anlattım Nazek de ahabâbı varmış Fransız mı İngiliz mi bilmiyorum onu göndirem onlar dedi. Ve bu evrâklar kendisini tecrîm edecek mâhiyyetde imiş Nazek'in ahabâbına birlikde gitmiş idik o Şevariş'i götürün ve Avrupa'ya gitmeğe vâsıta olan Vilademir ismindeki Bulgar'ı gidib aradı ve avdetinde merkumun üç gün müddetle İzmit'e gittiğini bize söyledi bil'âhire yine Vilademir'i bulmuş ve merkumdan işbu evrâkın vapurda veya yanında olduğuna dâir mübhem cevâblar almış olduğundan evrâk-ı mezkûrenin de der-dest edilmiş olduğuna hükm etdik

Bu evrâklar nenin içinde imiş

Vilademir'in yanında imiş

Mari kimdir

Şevariş bizde oturduğu zamân gelir giderdi kızdır Sinem köyünde otururdu evini sokağını numrosunu bilmiyorum. Gidersem bulabilirim

Sizin Şevariş'in evrâklarını alabilmek üzere gittiğiniz adam İğnadyos değil midir

Hayır

Siz Dikran Vartanyan'ın hânesine giderek orada İğnadyos ile buluşmuşsunuz

Hayır

Bulgar'ın (Vilademir'in) evi nerededir

Semare Oteli'nin karşısındadır

Bulgar'ın evine eşya bırakmışsınız ne idi

Bulgar'ın evine Şevariş'in revolverini götürdüm

Ne vakt götürdünüz

Şevariş gitmeden bir gün evvel götürdüm

Kime teslîm etdiniz

Vilademir'in karısı mı kızı mı bir kadına teslîm etdim

Niçin revolveri oraya götürdünüz

Şevariş revolverini berâber götürecekti revolverimi götür Vilademir'in evine bırak dedi ben de götürdüm oraya bıraktım

**Siz Şevariş'in yanında evrâk-ı muzırre bulunduğunu ne sûretle hükm
etdiniz**

Ben Mari'den işitdim Mari neden anlamış bilmiyorum

Anjel isminde kimseyi tanır mısın

Tanımam

Şevariş'in bir çantası var imiş

Ben sonradan işitdim zâbitada sordular ben görmedim

**Hâl-bu-ki sen madmazel Nazek vâsıtasıyla apartmanda Mari ile birlikde
İğnadyos'u görmüşsün ve Pangaltı'da İcâdiye Sokağı'nın en
nihâyetindeki bir hâneye gitmişsiniz orada uzun uzadıya müzâkere
etmişsiniz**

Hayır

**İğnadyos'a Şevariş'in çantasından bahs etmiş ve çantanın içerisinde
kırk beş lira para elbise fotoğraf da olduğunu söylemişsin ve bu
çantanın her hâlde kurtarılmasını ricâ etmişsiniz bu esnâda evde İran
tebaasından olduğunu söyleyen Dikran nâmında birisi de varmış**

Hayır bunlar yanlış

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

İğnadyos ile Madmazel Siranuş'un muvâceheleridir / 3 Eylül 332

İğnadyos: Bu madmazel kimdir

Siranuş'dur

Siranuş: Sen tanıdın mı

Hayır tanımam

İğnadyos: İfâdeni okuduk böyle midir

Evet böyledir

Siran : Sen yüzüne karşı İğnadyos'un söylediği sözleri işitdin Dikran'ın evinde Mari ve Nazek ile buluşarak çantanın kurtarılması için ağlayarak İğnadyos'dan istirhâm etdiğini merkum söylüyor ne diyeceksin

Öyle bir şey olmadı.

İfâdâtınızı imzâ' ediniz

İmzâ' edelim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

İğnadyos'un tekrâr alınan ifâdesidir / 3 Eylül 332

Dikran'ın evi ve nişânlısının evini ta'rîf et

İcâdiye Sokağı'nın en alt başında sol kolda evdir. Ondan aşağıya dereye iner bu evi Dikran nişânlımın evi demişti

Madmazel Nazek nerede ve Mari nerede oturuyor

Madmazel Nazek Feriköy Ermeni Mektebinde oturur Mari'nin evini bilmiyorum Dikran'ın evinde gördüm

Çantanın içerisinde evrâk-ı muzırre varmış öyle değil mi

Evrâk-ı muzırre söylemediler elbiseler ve kırk beş lira para var dediler evrâk-ı muzırre için benden evvel Vilademir'e iki kişi göndermişler kim ise Vilademir biliyor

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edelim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Dikran'ın tekrâr alınan ifâdesidir / 3 Eylül 332

Sen nerede oturur idin

Evvelde Pangaltı'da Poyraz Sokağı'nda idim. Sonra İcâdiye Sokağı'nın alt tarafında altmış dört numrolu hânede oturdum

Bekâr mısın evli mısın

Bekârım Anjel isminde bir nişânlım vardır

Anjel ile bir evde mi oturursun

On aydır çıkdım. İcâdiye'deki altmış dört numrolu hânede Anjel oturur fakat ben oradan çıkdım

Sen Siranuş'u tanır mısın

Tanımam

Madmazel Nazek'i tanır mısın

Tanımam

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edelim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Alî Gâlib Efendi'yle Dikran'ın muvâceheleridir / 3 Eylül 332

Dikran : Bu efendiyi tanır mısın

Tanımam

Alî Gâlib Efendi bu kimdir

Vahanyan Bogos'dur. Arkadaşım Edhem ile iskele kâhyası Yahya Efendi de bunu bilirler

Alî Gâlib Efendi bu adamı nerede gördün

Trabzon'dan kendisini tanıırım bir kerre de Harbiyye Nâzır-ı sâbıkı Nâzım Paşa Der-saâdet'e çağırılmış idi vapurda berâber geldik Nâzım

Paşa'yı merkur devr-i sâbıkda Avrupa'ya kaçırdığı cihetle beynerinde
oradan münâsebet tevellüd etmiş

İfâdâtınızı imzâ eyle

İmzâ' edelim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- 80 ----- 82 -----

**Berây-i istizâh celb edilen: Gedikpaşa'da Uzun Save'nin hânesinde
sâkine Ohannes Kılıçyan'ın zevcesi yirmi üç yaşında Divrikli
Yagisabet bint Vartazyan'ın ahz olunan ifâdesidir / 3 Eylül 332**

Pederin hayâtta mıdır

Burada hayâtdadır. Boşdadır evvelce elbiseci idi sürgüne gitdi geldi
şimdi bir iş tutmuyor

Ohannes Kılıçyan nerede

Sürgüne gitdi evvelce Ayaş'da idi bir sene iki aydır mektûb aldığı yokdur

Kocan ne vakt sürgüne gitdi

Bir buçuk sene oldu. Evvelce kendisi Çakmakçılar Yokuşu'nda kitâbcı idi

Sen Samo veled Moses'e bir paket derûnunda silâh vermişsin

Bilemiyorum

***Hattâ bir müddet sonra Garbis sana silâhım nerede diye sormuş sen de
Samo'ya teslîm etdim demişsin***

Bir paket verdim ammâ ne olduğunu bilmiyorum.

Kardaşın sana burada bir paket var Samo'ya teslîm et diye söylemiş mi idi

Hayır

O hâlde paketi neden îcâb edib de Samo'ya teslîm etdin

Hiç verdim

***O hâlde paketin içerisinde ne olduğunu bildiğin anlaşılıyor ve
Samo'nun ifâdesi muvâfık-ı hakikat olduğu anlaşılıyor ne diyeceksin***

[Sükût]

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edelim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Yagisabet ile Samo'nun muvâceheleridir / 3 Eylül 332

Samo bu kimdir

Garbis Vartazyan'ın kardaşıdır. Yagisabet'dir

Yagisabet: Bunu tanır mısın

Evet tanırım

Samo'nun: İfâdesi okunarak Yagisabet bu sözlere karşı ne diyeceksin

Ne diyeyim bilmem paketi aldı gitdi. Evet silâh leff oldu

İfâdenizi imzâ' ediniz

İmzâ' edelim

(İmza) Samo Musa

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Berây-i istîzâh celb edilen: Beyoğlu'nda Sinem köyünde Dericiler Sokağında altmış dört numrolu hânede sâkine evvelce makinist ve şimdi menfî Harityun'un nişânlısı Âstâneli yirmi dört yaşında Nazek bint Serkez'in ahz olunan ifâdesidir / 4 Eylül 332

Annen ve pederin hayâtda mıdır

Pederim Yenişehir'de terzi idi geçen Ağustos'da nefy edildi. Nerede olduğunu bilmiyorum vâlidemin ismi Vartohî'dir. Hayâtdadır yanındayım

Harityun'un evi nerede ve san'atı ne idi

Sinem köyünde bir hânede sâkin idi. Avakim Berberyan'dır(?). Avakim buradadır Galata'da prevelçyu(?) fabrikasında makinist idi. Birden bire geçen sene Eylül'ünde birden bire gâib oldu ne olduğunu bilmiyorum

Sen Harityun ile ne münâsebâta başladın

İki sene evvel hânemin önünden geçer idi bu sûretle münâsebâtda bulunduk nişânlandım

Evinizde yatar kalkar mı idi

Ba'zı gelir idi evde kalırdı

Madmazel Mari'yi tanır mısın

Tanırım, fakat münâsebetim yok.

Mari nerede oturur

Bizim mahallede, bizim sokakda oturur babası südcüdür

Kız mıdır kadın mıdır

Kız.

Sen Siranuş ile birlikde Şevariş'in bir çantası için ba'zılarına gidib ricâda bulunmuşsun. Nasıl oldu

Bir gün bana Siranuş gelmiş idi. Ağladı zırladı. Sebebini sordum. Nişânlım Şevariş tutulmuş dedi. Çantası var kurtaralım. Dedi. Nerede olduğunu sordum (Şevariş'i kaçırarak adam, Papasköprüsü'nde. Çanta kendisindedir.) dedi. Evvelce kendisi o adama mürâcaâtda bulunmuş ise de bir şey yapamadığını söyledi. Ben bu adamı tanırım dedim. Anlayalım dinleyelim, yapabilecek bir şey ise yapalım dedim. Papasköprüsü'nde Corci isminde bir tanıdığım var, evvelâ ondan soralım dedim. Siranuş ile ikimiz Corci'ye gittik. Corci Bulgar'a gitdi. Bulgar'ı evinde bulamamış. Evinde yalan dolan cevâblar vermişler. Bunun üzerine elde bir netîce edemedik döndük. Ben, bir daha gitmedim.

Bu Corci hangi tebaadandır

Ya Amerikan ya İngiliz, Papasköprüsü'nde oturur. Mahallesini sokağını ta'rif edemem. Fakat oturduğu yeri biliyorum.

Siranuş sana “Şevariş'in yanında evrâk-ı muzırre varmış” diye bir şey söylemiş, öyle mi

Hayır. Galibâ tüccâr kâğadları var diye bir şeyler söylemişti. Defteri vardır dedi.

Bulgar'ın evi nerededir biliyor musun

Bilmiyorum.

Anjel isminde kimseyi tanır mısın

Hayır.

İğnadyos isminde kimseyi tanır mısın

Hayır.

Nikola Temurof nâmında kimseyi tanır mısın

Hayır.

Muslukcı Artin'i tanır mısın

Evet, nişânlımdır.

Harityun kimdir

Harityun, Artin aynı şeydir.

Kooperatifin yanındaki mey-hâneden birisini çağırıp görüşdün mü

Hayır.

İfâdeni imzâ' et

Edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

İğnadyos ile Nazek'in muvâceheleridir / 4 Eylül 332

İğnadyos: Bu madmazel kimdir

Nazek'dir.

Nazek: Bu adam kimdir

Bilmem, tanımıyorum.

İğnadyos: İfâdeni okuyoruz. Dinle doğru mudur

Evet, doğrudur. Hattâ benden evvel Corci'yi ve Nikola Kedof'u Vilademir'e göndermiş olduğunu gerek kendisi ve gerek Kedof bana söylemişler idi.

Nazek: Dinledin ne diyeceksin

Hayır. Böyle bir şey konuşmadım.

Bulgaristan'a gitmek için bir teşebbüsde buldunuz mu

Evet. Gidecektim, Pavli isminde bir Bulgar var idi, götürmekdi. Kendisi gitdi fakat beni götürmedi.

Hiç tanımadığın bir adam hattâ Bulgaristan'a gideceğini nasıl bilir. Binâen-aleyh anlaşılıyor ki İğnadyos'un beyânâtı doğrudur. Ne diyeceksin

Kim bilir. Bilir ya

İğnadyos: Madmazel Nazek ile mükâlemâtınızı ne ile isbât edebilirsiniz

Apartman arkadaşım Bedros ile isbât ederim.

İmzâ' ediniz.

İmzâ' edelim

(İmza) (İmza)

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Berây-i istizâh celb edilen: Pangaltı'da İcâdiye Caddesi'nde 64 numrolu hânede mukîme 20 yaşında telefon kumpanyasında müstahdem Madmazel Agil bint Karlo'nun zabt edilen ifâdesidir. / 5 Eylül 332

Bogos Vartanyan'ı tanır mısın

Evet. Nişanlımdır

Hangi tebaadandır

Acem tebaasındandır

Nerelidir

İranlıdır

Nerede doğmuştur

Bilmiyorum

Dikran Vartanyan'ı tanır mısın

Tanıyorum. Nişanlımdır. Yukarıda sorduğunuz Bogos'u Dikran zann etdim. Pederi Bogos'dur.

Dikran Vartanyan ile ne vaktler ve nerede buluşdunuz görüşdünüz

Dikran Vartanyan'ı iki buçuk seneden beri tanıyorum. Sokakda görüşürdük. Bir buçuk sene evvel nişânlандık. Ondan sonra ekserî akşamlar bizim eve gelirdi. Haftada iki üç def'a gelirdi. Geçen yaza kadar gelir giderdi. Sonra hiç gelmemeğe başladı. Tahmînen bir seneden beri bizim eve hiç bize gelmedi.

İğnadyos isminde kimseyi tanır mısın

Hayır

Bu isimde bir şahs sizin eve gelmedi mi

Hayır

Mari 'yi tanır mısın

Hayır

Haratyon'un nişânlısı Nazek'i tanır mısın

Hayır

Senin evde kimlerin vardır

Annem, büyükannem ve kız kardâşlarım vardır.

Bir gün Madmazel Mari, Nazek ve Siranuş İğnadyos Andonyadi ile sizin evde buluşmuşlar ve İğnadyos'dan ba'zı şeyler istirhâm etmişler doğrusunu söyle. Yalan söylersen habse gireceksin

Hayır. Bunları tanımıyorum. Bizim eve gelmediler.

İfâdeni imzâ' et

İmzâ' edelim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

İğnadyos ile Madmazelin Anjel'in muvâceheleridir.

İğnadyos bu kadın kimdir

İyice tanımıyorum.

Anjel sen bu adamı tanıyor musun

Tanımıyorum.

İğnadyos sen Anjel'in evinde Mari ve Siranuş ve Nazek'le buluşduğunuzu söylemişdin. Şimdi neye tanımadın

Bir gece siyâh elbise giyinmiş olduğu hâlde gördüm. Onun için tanımadım. Beş altı yaşında bir kız çocuk var idi.

Anjel senin siyâh elbisen var mı evinizde beş altı on yaşına kadar çocuk var mıdır

Siyâh elbisem yoktur. Evimizde on yaşına kadar çocuk da yoktur.

İfâdelerinizi imzâ' ediniz

İmzâ' edelim

(İmza)

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- ✎ ----- ✎ -----

Berây-i istizâh celb edilen: Gedikpaşa'da Alî Paşa yokuşunda bilâ numrolu hânede mukîm elbise ticâretiyle müştegil 19 yaşında Âstâneli Garbis bin Kirkor Vartazyan'ın zabt edilen ifâdesidir / 5 Eylül 332

Senin askerliğin var mı

Vardır. Şoför olmak için istid'â' etdim. Muâmelemleri ta'kîb ediyorum.

Vesîkan var mı

Vardır (îrâ'e ediyor)

Senin Polis Müdüriyyetinden almış olduğun işbu vesîka da 3 Hazirana kadar ba'zı mazarratına binâen müdüriyyetde ve şurada burada bulundurulduğun ve târih-i mezkûrdan sonra artık serbest kaldığın anlaşılıyor. Bu târihten sonra hiçbir ahz-ı asker şu'besine gidib mürâcaât etdin mi

Hayır.

Sen Samo veled Moses'den bir revolver aldın mı

Evet.

Niçin adın

Evimizde Karakin Kılıçyan oturur idi. Bu adam bir mavzer bir de bravnik revolverini bir paket derûnunda hemşîreme vermiş. Hemşîrem de Samo'ya vermiş. Bil'âhire Reşâd Bey bu revolver mes'elesini duymuş. Bunları bulub getirmekliğim için beni me'mûr etdi. Ben de ber takrîb Samo'dan revolverlerin bir dânesini ele geçirdim ve doğru polise götürüb teslîm etdim. Diğerini almadan Samo'yu tevkif etdiler.

İfâdeni imzâ' et

Edeyim



Garbis Vartazyan

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----

Garbis'in tekrâr zabt edilen ifâdesidir / 5 Eylül 332

Kız kardâşın Yarisabet işbu silâhları Karakin Kılıcyan'dan aldığına dâir burada bir gûnâ beyânâtda bulunmadı

Kardâşım Karakin ile ben burada yok iken münâsebetde bulunmuş. İşbu silâhların benim vâsıtamla hükûmete teslim edilmekde olduğuna dâir ma'lûmât alarak Karakin'i haber-dâr etmiş. Bu sûretle Samo'dan diğer silâhın alınmasına da mâni olmuşdu. Bu sebebdan dolayı o pâket derûnundaki silâhların kimden alınmış olduğunu tabîî söylememişdir.

İfâdeni imzâ' et

Edeyim

Garbis Vartazyan

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Yagisabet'in mevkûfen devâm-ı tahkikatı hakkındaki mütâlaaları istifsâr olunur

5 Eylül 332

(İmza)

(Mühür)

Tarz-ı tahkikata ve ale-l- husûs Samos ile mezbûre Yagisabet'in sûret-i ifâde ve muvacehelerine nazaran tevkifi lâzım geleceği mütâlaa olunur / minh 6

(İmza)

(Mühür)

Mezbûrenin, tahkikatın ahiren taayyün eden şekline göre şimdilik tevkifine mahâl olmadığına müttefikan karâr verildi / 7 Eylül 332

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✍ ----- ✍ -----

Beşiktaş'da İhlamurca'da Trabzonlu Bahriyye Yüzbaşlarından Ahmed Efendi'nin hânesinde sâkin Trabzonlu yirmi sekiz yaşında mâ-beyn me'mûru Edhem Efendi ile Dikran'ın muvâceheleridir / 5 Eylül 332

Edhem Efendi; bu irâ'e ettiğimiz adamı tanır mısın ve kimdir

Bogos'dur. Tanırım. Kendisini Trabzon'da tûfeng konturatcılığı yapardı tanırım ve arkadaşları var idi

Dikran: Ne diyeceksin

Ben ne diyeyim

Dikran sen Edhem Efendi'yi tanımıyor musun

Tanımam

Edhem Efendi: Bunun arkadaşları kim idi

Çemşîd, Vanlı İstepan Repake? ve Ayori Lostromos? Varşak var idi. Bunlar hep birlikde tûfenk kaçakcılığı yaparlardı

Dikran: Senin Çemşîd, İstepan ve Varşak isminde arkadaşın var mıdır

Hayır. Niçin o vakt beni tutdurmadılar

İfâdeni imzâ eyleyiniz

İmzâ' edelim

(İmza) (Mühür)

Kâtib

(İmza) (İmza) (İmza)

----- ✂ ----- ✂ -----

Berây-i istizâh celb edilen Kumkapı'da İstasyon Caddesinde bir hânede sâkine Meryem bint Karabet'in ahz olunan ifâdesidir / 7 Eylül 332

Şevariş'i nereden tanıdın buna dâir ma'lûmâtın varsa söyle

Ben Şevariş'i kütüb-hânede tanıdım ben Bulgar hasta-hânesinde çalışıyordum. Şevariş nâmına Bulgarya'dan bir mektûb geldi. Şevariş benim adresimi vermiş olmalı. Şevariş'e mektûbu verdim. Bulgarya'ya

gidecekti. Şevariş Siranuş'un evinde yatar kalkar idi. Giderken Şevariş der-dest olunmuş Dikran'ın evinde duydum

Dikran Vartanyan'ın ne sûretle tutulduğunu söyledi

Şevariş evrâklarıyla berâber tutulmuş dedi

Siranuş Nazek Şevariş'in evrâklarını kurtarmak için sana geldiler mi ve bir şey söylemediler mi

Hayır gelmediler ve bir şey söylemediler. Şevariş tutulduktan sonra ben artık bunları görmedim

Dikran seni Anjel'in evine mi da'vet etdi

Dikran da'vet etdi

Dikran Şevariş ile berâber mi çalışıyor

Ben Dikran'ı sonradan gördüm. Beni eve da'vet ettiği vakt Şevariş'in der-dest olunduğunu söyledi

Evrâkları kurtaralım diye Dikran bir şey söylemedi mi

Söylemedi. Dikran benim Şevariş'e Bulgarya'ya ben de giderim demiş olduğumdan Şevariş'le berâber çalışıyor zann etdi

Sen Siranuş ile birlikde İğnadyos'la bu evrâkın kurtarılması için konuştun mu

Ben Dikran'ın evine gitdiğim vakt bir adam var idi fakat kim idi bilmiyorum. Ve İğnadyos'a ben bir şey söylemedim. Olabilir ki Siranuş benim nâmımı vermiş olmasın. Ben Siranuş ile berâber bulunmadım.

İğnadyos'un ifâdesini okuyorum dinle böyle oldu mu

Ben o eve yalnız gitdim Dikran orada idi Siranuş ve Nazek yokdu orada başka bir adam da bulunuyor idiyse de İğnadyos mu başkası mı bilemiyorum

İfâdeni imzâ eyle

İmzâ' edeyim

(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

----- 80 ----- 82 -----

Berây-i istîzâh celb edilen Pangaltı'da 53 numrolu hânede mukîme Âstâneli on yedi yaşında Nektar Mercanof bint Artin'in ahz olunan ifâdesidir / 10 Eylûl 332

Sen Susanna'nın nesisin

Tanımam

Senin kız kardâşın var mı

Vardır Virgine'dir. Diğer kız kardâşım Bulgarya'da Dirohi'dir

Senin Bulgarya'da erkek kardâşın var mı

Vardır ismi Kirkor'dur

Sen Vilademir isminde bir Bulgar'ı tanır mısın

Evet tanırım

Sizin onunla bir mâ-cerânız geçmiş nasıl oldu ise anlat

Mari isminde bir kız evimize geldi elli üç numro sizin eviniz midir diye sordu ben de evet dedim. Bulgarya'dan bir Bulgar gelmiş sizinle görüşmek istiyor dedi buyursun dedim geldi. Bulgarya'da kardâşın çok iyidir. Dûr-bîni istiyor dedi dûr-bîni Bulgar'a teslîm etdik. İki def'a görüşdük. Bir def'a Bulgar Mari ile görüşdüler

Bulgar ile birlikde bir hâneye gıtdiniz mi

Evet Poyraz Sokağı'nda ikinci kapıdaki hâneyi Bulgar'a mezkûr hâneyi göster dedi ben de götürdüm bıraktım

İçeriye girdin mi

Kapıdan bıraktım içeriye girmedim

Bulgar o eve niçin gıtmek istiyormuş

Bilmiyorum

Mari niçin o evi göstermemiş de sizi vâsıta etmişdi

Bilmem

O evde sen Bulgar'ı Şevariş nâmında birisine götürmüşsün

Mari bana o eve teslîm et dedi ben de götürdüm teslîm etdim. Ve orada bir kadın beni karşıladı. Bu adam size gelecekmış dedim. Aldı götürdü ben avdet etdim

Vilademir doğrudan doğruya seninle mi görüşdü yoksa kız kardâşın mı tavsiye etdi

Kız kardâşım o gün yokdu

Kız kardâşının başka ismi yok mudur

Virgine Haçaryan'dır

İfâdeni imzâ' eyle

İmzâ' edeyim



(İmza)

Kâtib

(İmza)

(İmza)

(İmza)

-----  -----  -----